Riksdagens protokoll 1994/95:86

Onsdagen den 5 april

Kl. 9.00 – 17.51
19.00 – 20.36

1 § Aktuell debatt: Sveriges ekonomi

Aktuell debatt: Sveriges ekonomi

Anf. 1 CARL BILDT (m)

Fru talman! Vi har begärt denna aktuella debatt i ett allvarligt läge för Sveriges ekonomi. Vi har begärt debatten därför att det är nödvändigt att få en regering som regerar och handlar i ett läge där det är uppenbart att man har förlorat kontrollen.

Vi har kontinuerligt haft en uppgång i den svenska ekonomin sedan våren 1993. Det finns olika anledningar till detta. Vi ser det i olika rapporter som vi får om läget inom näringslivet.

Men det allvarliga är de mörka moln som nu hopar sig när det gäller framtiden. Vi har sett räntan gå i taket, och vi har sett kronan gå i botten under de senaste veckorna på ett sätt som gör att det finns anledning att tala om en katastrofkurs för den svenska ekonomin. Med denna svaga krona kommer förr eller senare inflationen tillbaka. Med denna höga ränta kommer jobben, välfärden och framtiden förr eller senare att strypas.

Låt oss vara på det klara med att det som lett till denna situation är det som har inträffat under de senaste månaderna i denna kammare. Det är skattechocken och det är vänsterkursen som har lett till räntechocken och kronkrisen. Det har lett till en situation, där vår svenska krona nu håller på att placeras i Europavalutornas C-lag när det är A-laget som vi måste kräva att Sverige långsiktigt tillhör.

Den ekonomiska saneringspolitik som regeringen presenterade i januari finns inte längre. Regeringen drog själv slutsatsen för någon vecka sedan att den inte går att presentera för våra samarbetsländer i den europeiska unionen.

Det som krävs är någonting nytt, rejält sparande, rejäl tillväxtpolitik, en rejäl kursändring och en förtroendechock för Sverige. Ingenting annat kommer att hjälpa. Allting annat riskerar att parkera oss med denna svaga svenska krona och dessa höga svenska räntor som stryper och som gör det så svårt att klara den ekonomiska framtiden.

Regeringen har sagt nej, nej, nej – ingenting, ingenting, ingenting. Nu tvingas den till handling. Det är bra, även om resultatet skall värderas efter dess meriter. Men det är sent, oerhört sent, och domens dag ligger skräckinjagande nära.

Anf. 2 Finansminister GÖRAN PERSSON (s)

Fru talman! Låt mig först tacka för inbjudan till denna debatt. Den ger regeringen ett tillfälle att i förväg redovisa vad som skulle ha redovisats för riksdagen i samband med kompletteringspropositionen. Den ger också regeringen möjlighet att redovisa de samtal och det samförstånd som har växt fram mellan regeringen och Centerpartiet om hur vi skall hantera den ekonomiska politiken på kort och på lång sikt.

Jag tänker inte använda mina tio minuter till att försöka ta upp den handske som Carl Bildt kastat. Det finns ingen anledning att i det stämningsläge som Sverige nu befinner sig i starta ett partipolitiskt käbbel om vad som gällde för sex månader sedan eller för ett år sedan. En liten erinran dock: Underskatta inte det svenska folket och dess minne för vad som uträttats de under gångna åren! Välj därefter tonläge i debatten. Låt oss samlas kring ett försvar för vårt fina land. Det går att ta Sverige ur den här situationen. Vi kommer att klara detta.

Vi har tidigare från regeringens sida inbjudit till bred samverkan i riksdagen. Vi har fått stöd för vår politik, mycket mycket bredare i denna kammare än vad som beskrivits i debatten. Vänsterpartiet har tagit ett konstruktivt ansvar, Miljöpartiet likaså, men också andra partier, om man ser på röstprotokollen. Det är bra, och så måste vi ha det också i fortsättningen.

Jag kan i dag presentera vad vi tänker presentera i kompletteringspropositionen. Om detta har vi överlagt med Centerpartiet och uppnått en betydande samsyn.

I kompletteringspropositionen kommer vi att redovisa engångsfinansieringar för arbetsmarknadspolitiken uppgående till 15 miljarder kronor, fullt ut finansierat.

Vi kommer att redovisa det tapp som finns i riksdagsförhandlingen av det som låg i budgetpropositionen.

Vi kommer att redovisa utestående frågor kring EU-finansieringen.

Vi kommer att redovisa långsiktiga åtgärder för utgiftsneddragningar som finansierar det som jag nyss nämnde på i storleksordningen 6 miljarder kronor.

Detta gör vi för att därmed fullfölja det vi tidigare har sagt att vi skall fullfölja. Vi levererar det vi har åtagit oss, och vi har en riksdagsmajoritet för det.

Därutöver finns det andra resonemang i kompletteringspropositionen. Centern och socialdemokratin har enats om att när vi nu har fått ned de offentliga utgifterna är det viktigt att vi ålägger de offentliga utgifterna en disciplin. Det innebär ett tak för de offentliga utgifterna som för första gången kommer att användas i budgeten för 1997 men som redan nu i sin disciplinerande karaktär används i denna kompletteringsproposition för att täcka överskridanden. Från och med nu får det inte vara så, att de offentliga finanserna blir vad de blir, utan fattade beslut på utgiftssidan skall hållas. När de spräcks får vi göra omprioriteringar.

Men detta är lättare sagt än gjort, därför att offentliga utgiftstak rör inte bara staten. De rör också socialförsäkringarna, pensionerna, kommunerna och landstingen. För att detta skall vara verkningsfullt krävs

en lång rad svåra beslut under det kommande året. Centern och Socialdemokraterna är överens om att utveckla ett sådant utgiftstak på samma sätt som skedde i Norge, Danmark, Storbritannien och Holland för att därmed långsiktigt klara att ta ned offentliga utgifter och trygga grunden för välfärden och sunda statsfinanser.

Vi presenterar en politik för kommunerna, en politik som innebär att vi introducerar ett nytt utjämningssystem. Utjämningssystemet skall följas och utvärderas.

Vi föreslår också att det återigen lagregleras att kommunerna skall ha balanseringskrav, eller enklare uttryckt: Det skall inte bli tillåtet att låna till drift eller konsumtion i kommunal verksamhet. Lån skall upptas för investeringar. Detta lagregleras.

Vi föreslår en lagreglering som innebär att det för de kommuner som inte klarar åtaganden mot ett finansiellt system eller mot sina medborgare skall finnas en möjlighet att ställas under statlig tvångsförvaltning. Denna lagstiftning hämtar sin förebild från Norge.

Vi föreslår och ger besked om att det inte blir några kompensationer till kommunerna för egenavgifter i olika typer av socialförsäkringssystem. Det inverkar ordentligt på skattebaserna, och för detta utgår ingen kompensation.

Vi föreslår i kompletteringspropositionen att utgiftstrycket och skattetrycket minskas på ett sådant sätt att ekonomin blir robustare.

Utöver vad som tidigare har presenterats kommer vi att föreslå att ersättningsnivåerna i arbetslöshetsförsäkringen, sjukförsäkringen och arbetsskadeförsäkringen sänks till 75 %. Det utrymme som detta skapar kommer att användas för att sänka matmomsen från 21 % till 12 %, dvs. med 10 procentenheter. Därmed friställs en momssats som kan användas i skattepolitiken för att introducera en lägre momssats än 12 %.

Detta underlättar avtalsrörelsen. Det bidrar till att sänka konsumentprisindex, och det gör de offentliga finanserna mer robusta inför nästa lågkonjunktur. Det ökar incitamenten vad gäller utbud av arbetskraft. Det gör att vi utifrån de utgångspunkter som jag har nämnt också kan peka på att vi nu sänker skattetrycket.

Vi kommer också att utnyttja tillfället att införa moms på dagspress. Vi kommer fullt ut att finansiera de 8 miljarder kronor som momssänkningen kostar med utgiftsneddragningar av det slag som vi har angett.

Utöver dessa förslag i kompletteringspropositionen lägger vi också fram förslag om insatser som ytterligare skall bekämpa arbetslösheten. Det rör sig om en flexiblare arbetsmarknadspolitik och om möjligheter att stödja byggandet via skattesidan. Detta bereds under kommande vecka för att presenteras i kompletteringspropositionen.

Därtill läggs att vi är överens om att det krävs insatser för att ytterligare stödja tillväxten. Riskkapitalavdrag och kvittningsrätt införs samt finansieras fullt ut. Det är sådant som rimligen medverkar till att fler små företag bildas och nya företag växer.

Politiken är en helhet. Den presenteras nu någon vecka för tidigt. Allt är inte färdigberett. Men grunddragen och huvudinriktningen är vi

överens om. Det är det svar som regeringen har att ge, men inte som en ensam regering utan som en regering med bred parlamentarisk bas inriktad på samarbete i Sveriges riksdag. Det är det svar som regeringen har att ge inför den utmaning som vi alla står inför där vi har att ta ansvar för vår gemensamma framtid och för statsfinansernas restaurering. Utan restaurerade statsfinanser blir det inte ett långsiktigt ansvarstagande för välfärdssamhället.

Den socialdemokratiska regeringens mandat utgår ifrån att vi har fått väljarnas förtroende och uppdrag att i samarbete med andra se till att vi inte enbart tar landet ur den ekonomiska krisen utan också långsiktigt garanterar grunden för det välfärdssamhälle som har gjort Sverige till ett av de finaste länderna i världen, ett av de länder där människor i frihet och gemenskap kan stödja och utveckla varandra.
(Applåder)

Anf. 3 CARL BILDT (m)

Fru talman! Finansministern var inte så intresserad av att diskutera det som har varit, och det kan jag i någon utsträckning förstå. Jag håller med honom om att det som nu är det viktiga att diskutera är vad som skall komma. Vi måste se till att det sker den typen av politisk och ekonomisk-politisk kursomläggning i förhållande till det som vi har sett under de senaste månaderna som gör att vi kan återfå en krona som har det värde som den borde ha, att vi kan få ner de räntor som annars riskerar att strypa vår ekonomi. Det som är kronkrisens och räntechockens ursprung är vänsterkursen och skattechocken, och för detta bär Göran Persson och hans regering ansvaret.

Nu har man tvingats till handling efter veckor av tvekan, tövan, tvivel, tystnad och brist på ledning. Det är svårt att så här omgående värdera det något nebulösa som Göran Persson presenterade. Men jag skall plocka ut några punkter ur hans redogörelse.

Om jag uppfattade det rätt vill man sänka ersättningen i alla försäkringssystem till 75 %. Är det rätt? Jag ser att Göran Persson nickar. Det är bra. Det är moderat politik. Det var det som vi föreslog i vår motion i januari. Det innebär också att man sänker nivån i a-kassan till 75 % på det sätt som vi har föreslagit tidigare.

Det är värt att notera, men det är synd att det skall krävas att räntorna går i taket och kronan går i botten innan man inser att en åtgärd som denna är nödvändig. Vad man sedan gör av dessa pengar på är litet svårt att utreda. Det är viktigt att sänka skatter, men om matmomsen är det mesta angelägna i en situation när vi måste få fart på företagandet, tillväxten och jobben är höggradigt diskutabelt.

Nu har man lyckats att komma överens om att man skall återinföra den kvittningsrätt som den borgerliga regeringen införde – Olof Johansson var inte riktigt på det klara med det när jag frågade honom i bänken – och som ni förkastade och förtalade i valrörelsen. Om också detta är rätt uppfattat, är också det bra – för att ta två komponenter.

Men i övrigt är det svårt att få någon uppfattning. Göran Perssons otydlighet när det gäller siffrorna var säkert avsiktlig. Det är svårt att se hur man kan få det här räknestycket att gå ihop till någonting som upp-

fyller de krav på ett rejält sparpaket som nu ställs. Även om Göran Perssons otydlighet försvårar en tolkning är det svårt att se att man har de tillväxtkomponenter vad gäller företagandet som är en nödvändighet för att näringslivet skall återfå framtidstron.

Det är inte bara så att vi har en statsfinansiell kris och en skuldkris. Vi har också en förtroendekris ute i näringslivet gentemot den förda politiken. Det manifesterar sig inte minst i det brev som 22 av de ledande företrädarna för svensk företagsamhet skrev i fredags till statsministern och finansministern. Det innehöll krav på konkreta åtgärder, åtgärder som är nödvändiga för att vi skall få investeringar och därmed jobb och möjlighet att lösa skuldkrisen. Det finns praktiskt taget ingenting i det som hittills har kommit fram i den nebulösa redogörelsen som svarar mot de krav och den desperation som uttrycktes i brevet.

Vi får vänta till dess vi ser siffrorna efter nattens framtvingade övningar. Men det är svårt att se annat än att regeringen har valt den väg som har varit bekvämast för regeringen. Det är en lösning som med all sannolikhet är svagare än vad Sverige behöver. Den är smal och därmed bekväm, men möjligheterna att pröva någonting som hade varit bättre och bredare och därmed bättre för Sverige har regeringen avstått ifrån. Det kommer säkert att spekuleras åtskilligt om innebörden av detta. Jag håller med Göran Persson om att det inte är dagens ämne. Men det är dagens viktiga nyhet för dem som skall bedöma svensk ekonomi att regeringen har avstått från den möjlighet som kanske fanns att finna en bättre, en starkare och en bredare lösning. Man har valt någonting som var smalare och smidigare för socialdemokratin och för regeringen, men inte nödvändigtvis för Sverige.

Anf. 4 OLOF JOHANSSON (c)

Fru talman! Riksdagen är det här landets främsta politiska forum. Jag vill bara säga att vi har gjort vårt bästa för att se till att det fortsätter att vara så. Det blev sent i natt. Det kom litet plötsligt att den här debatten begärdes när det är 20 dagar kvar till dess att kompletteringspropositionen skall redovisas.

Ändå har vi under kort tid lyckats att, som Göran Persson sade, få en betydande samsyn kring väsentliga ting i den ekonomiska politiken. När folkrörelsepartier möts blir det faktiskt en ganska hygglig stämning. Det kan ibland hetta till, men vi talar ungefär samma språk.

Det råder inga tvivel om att Sverige står inför ett viktigt vägval, och då gäller det att bestämma sig. För hög ränta som stryper ekonomin och fortsatt plågad krona är ett problem som leder vidare, om man inte gör någonting åt det. Så småningom leder det till lägre löner och mindre trygghet i samhället, därför att man inte orkar och inte vågar att satsa t.ex. på att bekämpa arbetslösheten tillräckligt. Eller också väljer man att kavla upp ärmarna, att visa nationell självrespekt och att visa att det finns en grund för nationell samling i det här samhället.

Jag talade redan i valrörelsen om behovet av nationell samling. Varför? Jo, därför att så att länge vi inte kunnat bevisa – det tar tid – att vi bestämmer i vårt eget hus, riskerar vi alltid marknadens reaktioner. Därför är det viktigt att tidtabellen kortas på bästa möjliga sätt för att

minimera den tidsperiod då vi har denna osäkerhet. Det är precis vad vi försöker göra gemensamt.

Jag noterar att det har blivit en förändring i stämningsläget som är ganska uttalad hos den svenska nationen. Vi har en mycket stark uppslutning här i riksdagen för att svenska medborgare skall ställa upp och begära just nationell samling. Vi skall ta den chansen. Då skall vi visa att vi är rättvisa, att alla är med och bär bördorna, men efter bärkraft. På den punkten har vi inte heller haft några problem att möta varandra i diskussionerna.

Samtidigt vill jag betona – det är innebörden i nationell samling – att dörren är öppen. Det är slutligen här i riksdagen som besluten fattas. Det är klart att vi måste lyssna också på den andra partierna. Det är inte så att vi från Centerpartiet försöker monopolisera någon sorts förhandlingsrelation med regeringen, icke alls. Men det är viktigt att det finns en grund från början som kan bli bredare om ansvarstagande finns på fler håll i Sveriges riksdag. Det är vad vi hoppas på.

Låt mig till sist gratulera Ingvar Carlsson till att det i dag finns en sådan stämning. Vi skall arbeta vidare med den. Det handlar inte bara om kompletteringspropositionen, utan det handlar också om konvergensprogrammet, alltså hur vi skall förenhetliga kraven inom ramen för det europeiska samarbetet. Jag vill på den punkten bara säga att diskussionen fortsätter. För Centerns del vill jag markera att vi inte upplever oss själva som en tuva som man hoppar på. För vår del handlar det i stället om en försäkran om att vi menar allvar och att vi långsiktigt är beredda att ta ansvar, precis på samma sätt som vi gjort tidigare i svensk politik. Vi gjorde det under den förra regeringsperioden, och vi är beredda att göra det i dag för att skapa den stabilitet som krävs för att marknaden skall förstå att det finns en tillräckligt stark politisk vilja för att det inte skall bli fråga om en lekboll för marknadens aktörer.

Det här hoppas jag skall vara budskapet från denna debatt, som ju kom till utomordentligt lägligt ur den synpunkten. Det är det besked som vi är beredda att ge, och vi vill ge det gemensamt för att skapa trygghet inför framtiden för vårt folk.
(Applåder)

Anf. 5 LARS LEIJONBORG (fp)

Fru talman! Jag skrev om mitt anförande i morse där jag gratulerade Sverige till att regeringen nu tagit sig upp ur vänsterdiket och skall föra en politik i mittfältet. Sedan jag hört innehållet i nattens uppgörelse tänker jag dock inte använda det nya anförandet heller utan tala fritt ur hjärtat. Det som ligger närmast till hands för mig är att säga som Stefan Sauk i Lorry: Jag är skeptisk.

När jag argumenterade för fyraårig mandatperiod, som jag var med och drev fram, brukade jag litet retoriskt säga att politikerna behöver fyra år. Vi behöver fyra år för att infria våra löften. Socialdemokraterna behöver fyra år för att bryta sina löften. När jag säger det tänker jag en del på det politiska systemets kris, demokratins kris. Låt oss glömma demonstrationen här utanför när vi sänkte a-kassan från 90 % till 80 % och Ingvar Carlsson talade kraftfullt mot det. Vad skall de tänka som

var hitbussade från Norrbotten när ni sänker den till 75 %? Låt oss glömma kritiken mot kvittningsrätten. Men där jag tycker att man går över gränsen är det som under tre års tid debatterades under den förra mandatperioden, att vi hade tagit 7,5 miljarder från kommunerna. Det var en huvudfråga i all socialdemokratisk agitation ända fram till slutdebatten före valet, då också Ingvar Carlsson tog upp frågan. Många har frågat vad som skall hända med dessa 7,5 miljarder. I dag får vi svaret: Man tar 7,5 miljarder till. Det sägs att marknaden vill ha löftesbrott, och den måste bli bönhörd över hövan. Jag undrar vad socialdemokratiska partimedlemmar och valarbetare tänker i dag. Löftet om att egenavgiftshöjningar inte skall kompenseras fram till 1998 innebär, räknat i 1998 års penningvärde, ungefär 7,5 miljarder. Det motsvarar 24 000 anställda i kommuner och landsting. Jag minns inte att jag hörde det uttalandet i socialdemokratisk valpropaganda. Jag hörde tvärtom valgeneralen Bo Krogvig för ett par månader sedan i TV påminna om, när han försvarade en transfereringssänkning, det som var ett inslag mot det, nämligen att i valet mellan att sänka transfereringar och att skydda verksamheter väljer socialdemokraterna att sänka transfereringar. Men i dag har vi alltså fått höra att man tänker ta 7,5 miljarder kronor från skola, baromsorg och sjukvård.

För mig är det här programmet en bekräftelse på att det här i hög grad är de missade möjligheternas regering. Ni hade chansen efter valet att redan då bilda en blocköverskridande regering. Men den regering som vi tänkte oss när vi talade om det var en regering som skulle vara inriktad på att skapa så bra villkor för företagsamheten, särskilt för småföretagen, här i landet att vi skulle få fart på tillväxten och därmed fart på jobben. Jag tycker inte att det program som man har diskuterat fram med Centern under natten uppfyller de krav som kan ställas på ett program som skall få fart på tillväxten i landet. Låt mig skjuta in att jag tycker att det är oansvarigt i detta statsfinansiella läge att använda 7–8 miljarder kronor till en sänkning av matmomsen. Det är definitivt inte den strategiska skattesänkning som är viktig för att få fart på Sverige och få fart på jobben.

Man har missat även andra möjligheter. Den förra regeringen lade en grund, t.ex. när det gällde att utveckla den offentliga sektorn, som var oerhört viktig. Där har regeringen genom sin återställningspolitik missat chansen att öka kvaliteten och produktiviteten i offentlig verksamhet.

Jag hoppas naturligtvis att det som har hänt i natt skall kunna ses som en början till ett mera radikalt omtänkande. Jag tycker inte att Centern har nått tillräckligt långt när det gäller att pressa upp regeringen ur det vänsterdike som den hamnat i. Men om man skall se något positivt i detta är det ändå ett erkännande av att den socialdemokratiska regeringen har kört in i väggen. Man har insett att regeringen är svag, att man måste lägga om kursen. I så fall är detta ett mycket gott tecken, men kursomläggningen måste bli betydligt radikalare än den som vi sett i dag på morgonen.

Anf. 6 JOHAN LÖNNROTH (v)

Fru talman! Jag tror att jag normalt betraktas om en ganska fridsam person. Jag har fått en del signaler och brev under den senaste tiden där det ställs krav på mig att uttrycka den vrede som många människor, kanske framför allt de som röstade på oss, känner i dag.

Jag vill inte heller gräva för mycket i historien i den här debatten. Det är viktigare att tala om sakfrågorna. Men när Carl Bildt säger att det är vänstersamarbetet, vänsterkursen, som fört landet in i eländet eller när Lars Leijonborg talar om att regeringen kört ner i vänsterdiket, blir jag faktiskt djupt upprörd. Så talar två ledande företrädare för den regering under vilken landets offentliga ekonomi kördes ner i botten. Vi uppnådde underskott utan motstycke, och arbetslösheten steg till historiskt höga nivåer. Vi fick för första gången i historisk tid massarbetslöshet i vårt land.

Den nya majoriteten har faktiskt åstadkommit ganska mycket under hösten. Regeringen har presenterat ett budgetsaneringsprogram som omfattar ungefär 110 miljarder kronor. Vänsterpartiet har haft delvis andra förslag och en annan fördelningsprofil som vi tycker är mer rättvis. Men det är ändå detta som är en av de grundläggande orsakerna till att vi nu ser klara ljusningar. Konjunkturinstitutets senaste rapport visar att den offentliga ekonomin i Sverige nu förbättras starkt. Vi får i år ett stort överskott i affärerna med utlandet.

Räntorna föll faktiskt i höstas när vi samarbetade och gjorde upp med regeringen. Oron började på allvar när regeringen började bli osäker om vem man skulle samarbeta med – när tuvhoppningen startade.

I dag är den stora faran att uppgången på hemmamarknaden bryts. Det behövs i dag inte fler sparpaket. Det behövs åtgärder mot arbetslösheten.

Jag skulle också vilja vända mig till de brevskrivare som Carl Bildt talade om – de 22 männen från näringslivet. En av dem – Svanholm, tillträdande Industriförbundsordförande – talar om att vi måste ha opolitiska busar i regeringen. Man kan förstå att förståelsen för demokratins villkor inte är så stor. Jag läste en uppgift om att 26 män besätter ungefär hälften av styrelseposterna i de 25 största företagen. Det är så demokratin fungerar inom storfinansen. Jag förstår att de har svårt att begripa att svenska folket faktiskt har valt en vänstermajoritet.

Jag skulle vilja fråga Svanholm och andra brevskrivare, om de tittar på TV eller hör debatten på radio, vad de tar för ansvar för detta land. Vad tar ni själva för ansvar? Vad är ni beredda att offra? Är ni beredda att stoppa utdelningshöjningarna för att få en ansvarsfull avtalsrörelse? Är Svanholm beredd att avstå från de stora exportkrediter som hans eget företag får?

Nyanställ folk! Sluta ta ut övertid! Sluta sälja svenska kronor! Ta hem era stora tillgodohavanden av svenska kronor i utlandet! Ta ert ansvar för landets ekonomi!

Jag skulle också vilja uppmana Göran Persson och Ingvar Carlsson att sluta huka för dessa brevskrivare. Ställ krav på högerns kravkoncerner!

Tillsätt gärna en kommission som granskar vad som har hänt de senaste veckorna. Vem är det som har spekulerat mot den svenska kronan? Vilken roll spelar de 22 brevskrivarna? Arbeta internationellt för spelregler på den internationella marknaden som kommer till rätta med kapitalspekulationen!

Till sist vill jag gratulera Olof Johansson till att ha kommit in i det politiska samarbetet med regeringen. Sänkt matmoms är ett gammalt klassiskt vänsterkrav. Det känns naturligtvis positivt för oss. Samtidigt skall jag inte förneka att förslagen vad gäller kommunerna – skolan, vården och omsorgen, dvs. välfärdsstatens kärna – är en oerhört farlig väg att slå in på, vilket ni nu verkar vara inne på. Att sänka a-kassan till 75 % går inte med tanke på att en fjärdedel av svenska folket nu lever nära socialbidragsnormen. Det måste bli en rättvisare fördelningsprofil.

Men vi vänsterpartister är beredda att fortsätta samtala för att försöka vrida utvecklingen i en mera rättvis riktning.
(Applåder)

Anf. 7 BIRGER SCHLAUG (mp)

Fru talman! Det blir lätt vanligt käbbel en sådan här dag. Käbblet i dag står mest Moderaterna och Folkpartiet för. Jag skall ändå ge några kommentarer till det vi har hört Göran Persson och Olof Johansson tala om.

Först vill jag säga att jag tycker att det är bra i grunden. Jag är fullständigt övertygad om att vi kan hitta gemensamma nämnare för att samarbeta.

En randkommentar som trots allt är ganska viktig är att kommunerna kommer att drabbas väldigt hårt. Det kan man åtgärda genom att ge kommunerna rätten att beskatta juridiska personer. Annars kommer barnomsorg, skola och sjukvård att drabbas ganska hårt. Men vi kan lösa det gemensamt.

Jag tror också att det är viktigt att i sluttampen av uppgörelsen se till att koldioxidskatten och uranskatten höjs i stället för fastighetsskatten på skog, t.ex.

Det är bra att matmomsen sänks. Vi känner igen flera delar av de förslag vi har lagt fram i motionerna. Det är bra.

De krokodiltårar som Carl Bildt och Leijonborg gråter verkar närmast patetiska.

Fru talman! Ledamöter! Ni på läktaren, TV-tittare och radiolyssnare! Grunden till det vi diskuterar i dag är att marknaden återigen jonglerar med demokratin: valutakriser, kronfall, räntehöjningar och nu åter krav på att svenska folket skall lyda den s.k. marknaden. Vi lever i en stressekonomi. Alla ni som lyssnar i Sverige i dag skall veta att de som är ansvariga för detta sitter i detta hus – i denna kammare.

För det första: En majoritet i detta hus har monterat ned alla spelregler för valuta- och penningpolitik. Miljöpartiet de gröna har motsatt sig detta och länge krävt att Sverige tar initiativ så att vi kan tygla marknaden, införa spelregler och öka insynen i det spel som fåtalet bedriver men som drabbar oss alla.

Så sent som för några veckor sedan röstade Socialdemokraterna, Centern och även de andra gamla regeringspartierna ner detta krav från vår sida. Det är tragiskt.

För det andra: En majoritet i detta hus har år efter år byggt upp socialförsäkringssystem som inte är hållbara. Redan i slutet av 80-talet krävde Miljöpartiet i riksdagen förändringar och sparande. Vi kräver samma sak nu. Vi vill spara 6,6 miljarder kronor kommande budgetår genom att minska ersättningen i socialförsäkringssystemen för oss med högre inkomster. Det vill vi göra genom att införa ett s.k. brutet tak. Det går att spara rättvist.

För det tredje: En majoritet i detta hus beslutar att staten med lånade pengar skall satsa 65 miljarder kronor på militär verksamhet när andra delar av samhället förblöder. CSN-kortet tog vänstern, Moderaterna och Socialdemokraterna bort i går. På det sparar man vad det militära försvaret kostar i ungefär 24 timmar. Så kan vi inte fortsätta.

För det fjärde: En majoritet i detta hus beskattar arbete så hårt att vi inte längre har råd med arbetskraft, vilket leder till att arbetslösheten ökar. Miljöpartiet vill sänka skatten på arbete och i stället höja bolagsskatten till EU-nivå och beskatta energi, råvaror och utsläpp – det vi kallar för skatteväxling – vilket leder till teknikutveckling, miljöinvesteringar och mängder med gröna framtidsjobb.

Det går alltså att få fart på Sverige, att skapa arbete, men då är det viktigt att vi sänker skatt och avgifter på arbete och höjer på annat.

För det femte: En majoritet i detta hus håller fast vid något så förlegat som 40-timmarsveckan trots att det inte finns någon utredning någonstans som visar att det kommer att finnas lika mycket lönearbete i framtiden som det fanns i går. Att inte sänka arbetstiden nu, att inte dela på jobben nu, är detsamma som att acceptera hög arbetslöshet. Det är en arbetslöshet som kostar staten hundratalet miljarder kronor detta år, förutom att det kostar att så många människor, så många familjer och så många barn mår dåligt.

Jag tror att det finns stora möjligheter för samarbete, men ett sådant samarbete måste bygga på tre grundbultar.

1. Besparingar skall ske med socialt ansvar så att vi med höga inkomster får ta en större del av besparingarna. Vi måste faktiskt titta närmare också på de pensionärer som har full ATP. Där finns pengar att hämta. Det kan ske på ett rättvist sätt.

2. Besparingar måste ske så att inte konsumtionen minskar. Därför är det egentligen olyckligt att sänka nivån i socialförsäkringssystemen lika mycket för alla, vilket regeringen och Centern nu verkar vara inne på. Det gäller att inte dra undan konsumtionsutrymmet för låginkomsttagarna. Gör man det hämmar man i själva verket ekonomin.

Därför är det bättre att införa ett brutet tak så att låginkomsttagare upp till en viss nivå får behålla sina 80 %. Den del av inkomsten som ligger över det brutna taket får man bara 40 % av. Då hämmar vi inte ekonomin och kan spara pengar.

3. Det är viktigt att den ekonomiska politiken medför steg för att förbättra miljön. Det kan ske genom skatteväxling, dvs. sänkta arbetsgivaravgifter och höjda skatter på energi och utsläpp, men det kan

också ske genom att vi styr företagsstöd och investeringar i sådan riktning att miljömål gynnas. Ett exempel är den överenskommelse som regeringen och Miljöpartiet gjorde i går, som innebär att stödet till solvärme ökar ytterligare och att ett rejält investeringsbidrag utgår för dem som vill satsa på miljövänliga biobränslen för uppvärmning. Med fler sådana överenskommelser kan vi se till att vi får ett brett rödgrönt samarbete, och det är bra för Sverige.
(Applåder)

Anf. 8 ALF SVENSSON (kds)

Fru talman! Jag delar helt den förhärskande inställningen att det inte är en dag för pajkastning. Det är värdefullt att de här resonemangen har kommit till stånd.

Vi politiker, från alla partier, har en benägenhet att i första hand tänka på våra egna partiers bästa. Men jag tror att vi nu har kommit till en punkt i samhället – eller hur det nu skall uttryckas – där svenska folket, med all rätt, kräver att vi bryr oss om hela nationen och inte fastnar i partipolitisk träta.

I och för sig vet vi alla att det är i de tuffa debatterna som det bästa kan vaskas fram. Men nu handlar det om att få upp svensk ekonomi på fast mark. Jag förstår därför Göran Persson mycket väl när han säger att det i dag inte är tid för krafsande i historien – kanske uttryckte han sig inte riktigt så – och för att gå tillbaka och se hur det varit. Men samtidigt må han förstå att valrörelsen inte längre är bakom oss, utan nu sitter vi här och känner en viss förvåning när man från socialdemokratiskt håll i dag applåderar att arbetslöshetsersättningen sänks till 75 %. Lars Leijonborg nämnde detta. Inte heller jag kan låta bli att stryka under det.

Göran Persson, jag minns hur nuvarande finansministern tillsammans med statsministern nästan jagade livet ur kds när vi gjorde en – i jämförelse med vad ni skall göra – liten sänkning för kommunerna. Vård, omsorg och barnomsorg talas det om – jag läste i morse om Ingvar Carlssons och Göran Perssons uttalanden, men jag skall inte nu använda tiden till dem.

Ni måste, precis som Göran Persson sade, ha viss förståelse för att minnet hos svenska folket inte är så dåligt. Det är inte heller så dåligt hos oss som nu är i opposition.

Jag hoppas ärligt att det här räcker, att det här duger och att det här bär. Jag vill inte bli misstrodd på den punkten. Men samtidigt har Ingvar Carlsson naturligtvis helt rätt i, som han tidigare sagt, att vi har lagt fram – jag minns inte den exakta formuleringen – ett jättestort besparingsprogram. Det är rätt. Vi har ju redan genom beslut som är tagna, eller som är färdiga att tas, åstadkommit att barnbidragen sänks, att pensionerna minskar, att kommunerna får det sämre osv. Jag behöver inte räkna upp allt.

Det mest famösa och förödande är emellertid, och det är egentligen det som hela den här debatten handlar om, ifall de besparingar som görs äts upp av för höga räntor, dvs. om vi gör besparingar som bara kastas i sjön.

Återigen vill jag understryka: Jag hoppas att det här räcker, att räntan går ned och att signalen från denna dags debatt blir att Sverige håller på att kravla sig upp i det närmaste från en jumboplats i OECD, från kvicksanden upp på fast mark.

Det var väl litet dunkelhet i det som Göran Persson sade, men jag hoppas att det är desto klarare tänkt och att vi så småningom får en helt annan möjlighet att tränga igenom och analysera det som här har presenterats.

Samtidigt vet vi att det, även om vi fortsättningsvis lägger fram aldrig så rimliga sparpaket dock utan att få fart på företagsamheten, framför allt småföretagsamheten, blir mycket av en ljudande malm – jag läste i en tidning i morse att Göran Persson gillar den typen av bildspråk. Det vill vi inte ha, utan vi vill ha fart på företagsamheten och få folk i arbete. Jag kände mig inte riktigt säker på att så sker utifrån det som presenteras här. Då känner man en viss ängslan.

Vi kristdemokrater skulle gärna se att någonting gjordes på tjänstemomsområdet och att man tog rejäla tag, om nu momsen skall tas ned, för att satsa på småföretagandet. Jag tror att det behövs.

Fru talman! Jag undrar om inte en av de djupaste rötterna till Sveriges ekonomiska kris är att socialdemokratin vuxit sig så tätt samman med den offentliga sektorn. Man kan snudd på tala om siamesiska tvillingar. Socialdemokratin är nära nog den offentliga sektorn och tänker i de banorna. Vi i kds tror att det är oerhört viktigt att inte bara titta på budgetsaldot.

I stället måste vi försöka fånga in, få fart på och sprida en optimism hos individen. Vi måste mobilisera oss själva och nyttja den kreativitet, den idealitet och det ansvarstagande som finns på jobbet, på fritiden och i familjen, så att vi litet grand kommer bort från tänkandet att staten skall göra allt. Detta är inte detsamma som att gå tillbaka till någon välgörenhetsinrättning, utan det är att nyttja de krafter som jag tror har drivit fram dagens debatt.

Anf. 9 Finansminister GÖRAN PERSSON (s)

Fru talman! Låt mig börja med att instämma i Olof Johanssons principiella resonemang om vikten av att från de slutna rummen hos marknadens aktörer föra tillbaka diskussionen till folkrepresentationens rum, riksdagen. Det är oerhört viktigt att så sker. Denna process är intimt förknippad med vår förmåga och vår beredskap att visa att vi kan hantera de offentliga finanserna. Den som är satt i skuld är icke fri. Det vet alla enskilda som är djupt skuldsatta. Samma sak är det för en stat.

Även om jag skulle kunna ta oerhört många debattpoäng på att rota i de gångna tre åren finns det ingen anledning att i dagens situation göra det. Nu är det samling och samförstånd som gäller. Vi har en god möjlighet att ta Sverige upp till en god ekonomisk utveckling.

Jag kan avslöja för riksdagen att i den kompletteringsproposition som vi skall lägga fram är den underliggande utvecklingen i den reala ekonomin nu så stark att vi ser att vi kommer att kunna stabilisera statsskulden redan 1996.

I valrörelsen sändes det fax till Ingvar Carlsson. Ingvar Carlsson skulle intyga att han var beredd att stabilisera statsskulden till 1998. Men så stark är nu utvecklingen i den reala ekonomin att vi ser att vi kommer att göra det 1996, såvida inte internationell valutaoro och internationella räntekriser så starkt smittar den hårt skuldsatta svenska ekonomin att den starka konjunktur som vi så väl behöver kommer av sig och blir för kort. Det är därför som det är så viktigt att i det här läget samarbeta samt visa fasthet och gemensamma värderingar för att därmed skapa tilltro till det svenska politiska systemets förmåga att hantera statsfinanserna.

Jag tycker också att Olof Johansson pekade på en oerhört central punkt när vi nu skall ta Sverige ur den här krisen: Det kommer inte att gå om det inte finns ett bärande inslag av en rättvis fördelning. Där är Centern och socialdemokratin helt överens.

Folkflertalet i Sverige kommer aldrig att acceptera svåra och tunga pålagor om man inte också ser att de som är starka bär sin del av bördan.

Egentligen, Lars Leijonborg – som hade ett något trist inlägg – ligger väl just förklaringen till tillkortakommandet i att man, när Folkpartiet försökte sig på att sanera statsfinanserna, inte begrep den bärande dimensionen i den svenska politiken.

Det går inte att göra stora, tunga och svåra ingrepp i socialförsäkringar och a-kassor och det går inte att bedriva sparkampanjer mot den offentliga sektorn om man samtidigt tycker sig ha råd att exempelvis avskaffa förmögenhetsskatten. Det är den insikten varje regering måste ha för att klara att i Sverige samla ett stabilt folkflertal för en sanering av de offentliga finanserna.

Johan Lönnroth, man skall vara försiktig med att ta enkla poäng i den här svåra diskussionen genom att tala om att det var precis när regeringen slutade samtala med det ena partiet för att övergå till det andra som räntorna stack i väg. Det är inte seriöst. Alla som följer den här debatten kan lyssna på radions morgonsändningar i Ekot. Där berättar man hur dollarn fortsätter att rasa, hur japanerna får problem med sin ekonomi och hur tyskarna brottas med sin starka mark. Det är en världsekonomi i brand. Sverige är mer illa utsatt än många andra länder, just därför att vi släpar på vår stora skuldsättning.

Se det internationella mönstret! Förstå sambanden och agera därefter!

Låt mig också säga till Johan Lönnroth att han har rätt när han pekar på att denna riksdag har åstadkommit mer av konkreta beslut för att sanera statsfinanserna än vad som har gjorts på mången god dag. Det har skett med gemensamma ansträngningar – det får vi inte glömma. Men det får naturligtvis inte förhindra att vi går vidare om så är nödvändigt.

Jag har hört att många talat om att man borde spara mera – oprecist, som vanligt. Men vi har grepp om de offentliga finanserna, och vi skall i början av sommaren till Bryssel leverera ett konvergensprogram.

Jag delar Olof Johanssons uppfattning att det är klart att det här är en utmärkt grund att bygga det på, men det kan komma att behövas mer

av diskussion och debatt. Till er som har synpunkter och vill samarbeta med regeringen och göra mer av olika typer av insatser för att stabilisera statsfinanserna säger jag på regeringens vägnar att vi nu inbjuder samtliga partier i riksdagen att delta i utformandet av konvergensprogrammet. Då får alla demonstrera i praktisk handling samarbetets svåra konst och ansvarstagandets ädla uttryck. Välkomna till gemensamt ansvarstagande för konvergensprogrammet! Härmed är hela riksdagen inbjuden.

Anf. 10 CARL BILDT (m)

Fru talman! Det var länge sedan jag hörde Göran Persson så hovsam i talarstolen. Jag kan i och för sig förstå bakgrunden till detta.

Jag förstår också väl bakgrunden till att Göran Person, liksom för övrigt Johan Lönnroth, säger att vi nu inte skall diskutera historien. Men när man är i en besvärlig situation är det dock bra att veta hur man har kommit dit. Låt oss inte glömma detta som är det grundläggande i den krissituation som Sverige befinner sig i, att det var skattechocken och vänsterkursen som bäddade för kronraset och för räntekrisen.

I januari sade regeringen att kronan skulle stärkas och att räntan skulle falla. Det blev precis tvärtom, på det sätt som vi varnade för. Och nu sitter man där och tvingas yxa till under natten vad man skall redovisa på morgonen.

Det är inte alldeles lätt att dissekera det här. Det är ganska mycket optik, och vi letar efter en del av substansen. Det brukar sägas att det dunkelt sagda är det dunkelt tänkta. Må jag uttala förhoppningen att det inte är fullt så dunkelt tänkt som det har varit dunkelt sagt på ett antal punkter denna morgon. Natten har måhända inte varit underbar – det överlåter jag åt nattens samtalspartner att själva precisera – men att döma av morgonens redovisning har natten i alla fall varit ganska så dunkel.

Det är några konkreta punkter som bör kommenteras.

Redan på fredag gives en utomordentlig möjlighet för kammaren, för socialdemokrater, centerpartister och andra, att rösta för det som man nu tydligen är överens om, dvs. att sänka ersättningsnivån i a-kassan till 75 % och bibehålla karensdagen. Det finns en moderat reservation på denna punkt. Varför vänta när det behövs skarpa beslut? Rösta på fredag för vad ni kom överens om i tisdags!

Man kan möjligen göra en och annan retrospektiv reflexion över en del av de debatter vi förde under den föregående mandatperioden. Jag minns att jag i en diskussion – med en person som skall vara onämnd i denna debatt – i LO-tidningen skrev om det halvlöfte som ni hela tiden ställer ut tillsammans med LO att höja ersättningsnivån i a-kassan: Glöm det! Ni kommer aldrig att göra det. Det är bara munväder. Det är långt sannolikare att ni kommer att vara i en situation där ni tvingas sänka ersättningsnivån i a-kassan.

Min blygsamhet förbjuder mig att nämna vem i den debatten som fick rätt i fråga om hur det blev med ersättningsnivån i a-kassan.

Nu är detta inte så rasande mycket pengar; i storleksordningen 1,5 miljarder. Sedan tar man in litet på karensdagen. I förhållande till de

dumheter man hade föreslagit tidigare är det bra. Men samtidigt försvinner 8 miljarder till sänkt matmoms.

Det här är klassisk kohandel, och det är klassisk socialdemokrati när den är trängd. Det var likadant våren 1991, då det också var den sänkta matmomsen som skulle politiskt rädda socialdemokratin.

Det är inte detta som Sverige behöver i detta läge – populärt som det måhända kan vara för ögonblicket. Jag förstår att man tar hem 3 miljarder på en del andra skattehöjningar, säkert av mera dubiös karaktär. Men hur får man i alla fall ekvationen att gå ihop? Har ni räknat i natt, eller vad har ni egentligen gjort? Det är också engångshistorien med 6 miljarder hit och dit, men det spelar ju ingen roll i den långsiktiga kalkylen.

Det som återstår av substans förefaller vara 7 miljarder från kommunerna, genom att man inte kompenserar dem för det man har ställt till med tillsammans med Johan Lönnroth och Birger Schlaug vad gäller egenavgiften. Inte heller där skall jag moralisera alltför mycket om vad som har varit. Jag kan notera att det i denna kammare icke längre finns den Bengt Westerberg som under den tidigare mandatperioden försvarade de mer begränsade kommunindragningar som vi gjort. I denna kammare finns, men icke med rätt att tala, fru talman, den person som då med hetta kritiserade just varje tanke på att man skulle ta från kommunerna. Nu gör man det, men såvitt jag förstår smetar man bort en hel del av de här miljarderna som smörjmedel i uppgörelsen när det gäller att kompensera på olika punkter. Vi får se hur det där går ihop.

Så bäddar man – och det är det långsiktigt allvarliga – för en skattechock version 2 ute i kommunerna, genom att man inte har skattetak. Man drar in och man ändrar vissa lagar, med optikens substans i detta. Men skattechocken version 2 lär drabba alla inkomsttagare, med udden nedåt, genom det som kommer att inträffa i kommunerna under de närmaste åren.

Sveriges problem är, efter det som har inträffat, att det inte finns trovärdigheten att vi efter statsskuldsstabiliseringen, efter konjunkturuppgången, klarar att varaktigt lösa våra problem. Vad som krävs är varaktigt och kraftigt sänkta utgifter. Det letar vi efter. Vad som krävs är varaktigt stärkt krona och stärkt tillväxt i svensk ekonomi. Det letar vi fortfarande efter.

Det förefaller – vi får se när papperen kommer på bordet och när siffrorna redovisas på presskonferenser – som om man valt svagt i stället för starkt, smalt i stället för brett. Natten var dunkel. Nu kommer morgonens klarhet. Men med denna konstruktion tror jag att ni får förbereda er för fler dunkla nätter.

Anf. 11 OLOF JOHANSSON (c)

Fru talman! Jag vill för ordningens skull tala om att vi arbetar inte enbart på nätterna – men också då.

Jag tycker att det är viktigt att den signal går ut som nu tydliggjorts från regeringens sida, att alla riksdagens partier har möjlighet att ta ansvar. Jag tycker att det är utomordentligt bra att man inbjuder så brett som man gör för att hantera konvergensprogrammet. Det här handlar

inte om retorik och konfrontation, utan det handlar om att göra en insats för det här landet.

Låt mig deklarera för Centerns räkning att vi tänker stå fast och hålla ut tills vi är uppe ur det här marknadsdiket. Om våra tjänster behövs så finns vi där.

Det är viktigt att ge den sortens långsiktiga signaler, så att det inte finns någon tveksamhet hos dem som kanske drar andra slutsatser av en ibland splittrad och ibland splittrande debatt.

Låt mig också säga att man naturligtvis kan raljera om mervärdesskatt på maten, men det här handlar inte om någon kohandel. Det handlar om klassisk fördelningspolitik för folkrörelsepartier. Så enkelt tycker jag att det är.

Jag har ingen anledning att i dag stå här och slå mig för bröstet för det vi har uppnått i denna uppgörelse. Jag bara konstaterar – det vet också personer i den tidigare regeringen – att vi i varje fall inte har motarbetat en utveckling i den riktning som vi nu kan se.

Vi tycker också att det är viktigt med utgiftstak och budgetdisciplin, precis som finansministern har sagt. Vi tycker att det är viktigt att vi markerar vårt ansvar för att de små företagen skall få förutsättningar och chansen att skapa de nya jobben. Det är nämligen där de måste komma. Sverige måste bli en bättre småföretagarnation. Därav kvittningsrätten för nyföretagande om fem år; förslag som känns igen. Därför riskkapitalavdrag. Vi är naturligtvis nöjda med att skatterna på jord och skog nu tonar bort, därför att det var en särbehandling som kan slå fel.

Låt mig också säga att det är självklart att vi ställer upp och finansierar de uppgörelser som vi har varit med om tidigare. Det handlar om ansvarstagande. Jag hoppas att så många som möjligt har samma känsla för nationell samling i fortsättningen. Nu finns möjligheten för alla att delta.

Anf. 12 LARS LEIJONBORG (fp)

Fru talman! Det politiska språket syftar ibland till att skapa dunkelhet. När Birger Schlaug, en av regeringens tidigare partner, talar om att kommunerna skall få rätt att beskatta juridiska personer låter det som någon skatteteknisk formalitet. Men det är klart att det handlar om att beskatta de småföretag där de nya jobben skall komma. När Göran Persson säger att kommunerna inte skall få kompensation för höjda egenavgifter kan även det låta som en skatteteknisk formalitet, men det är en oerhört mycket mer dramatisk förändring än den som de senaste månaderna med hetta har diskuterats i Kommunsverige när det gäller skatteutjämningssystemet. Alla de delegationer som har kommit till Stockholm har diskuterat ekonomiska förändringar av långt mindre betydelse än vad det här handlar om.

När Göran Persson säger att ett bärande inslag i varje program måste vara rättvisa kan det låta starkt. Men de kamrater som har hört samme Göran Persson använda samma ord tidigare här i kammaren måste ju tänka så här: Men förra gången han sade det var det ju för att vi *inte* skulle sänka ersättningen i a-kassan, för att vi skulle *ta bort*

kvittningsrätten och för att vi *inte* skulle ta pengar från kommunerna. Jag tror alltså att vi politiker får ett stort problem med att förklara för väljarna varför det är så stor diskrepans mellan det som sägs före valet och det som görs efter valet.

Jag är som sagt skeptisk. Till förslaget att sänka matmomsen är jag mycket skeptisk. I detta statsfinansiella läge är det oansvarigt. Jag tycker att de avtalsslutande parterna skall tänka om på den punkten.

Jag är nöjd med några inslag i den här uppgörelsen. Det är utmärkt att kvittningsrätten återinförs och att det där riskkapitalet äntligen kommer. Av lappar från centerpartistiska vänner har jag också förstått att karensdagen kommer att bli kvar – det tror jag också är ett utmärkt besked. Men det behövs rejälare tag. Sverige behöver en långsiktig, marknadsekonomiskt inriktad politik. Folkpartiet är berett att medverka till alla beslut som krävs för att vi skall ta oss ur de nuvarande problemen. Men det kräver också att politiken har just den långsiktiga, marknadsekonomiska inriktningen.

Anf. 13 JOHAN LÖNNROTH (v)

Fru talman! Jag vill först försäkra Göran Persson att jag inte är så naiv att jag tror att räntan styrs av vilken samarbetspartner regeringen väljer. Det jag ville säga var någonting annat. Eftersom Carl Bildt och Lars Leijonborg säger att det var vänsterkursen – samarbetet med oss – som förde landet ned i diket ville jag bara göra det enkla påpekandet att om man tittar på verkligheten finner man att det faktiskt var under den period då socialdemokraterna träffade de olika överenskommelserna med oss som det gick förhållandevis bra. Men jag är fullt medveten om att det var internationella händelser som var det väsentliga i det som hände de senaste veckorna.

Även jag har en och annan kontakt med den s.k. marknaden. Jag träffade häromdagen en företrädare för en av de större obligationshandlarna här i Norden. Han berättade att han hade träffat många av de ledande företrädare för kapitalplacerarna som jag vet att också Göran Persson har träffat i USA och på andra håll. Han redogjorde mycket öppet för vad han trodde att de hade sagt till Göran Persson. Deras världsbild är ju sådan att de helt enkelt inte accepterar den svenska modellen, dvs. att vi vill ha ett samhälle med full sysselsättning, rättvis fördelning och solidaritet. Det accepteras inte. Det uppfattas som en främmande fågel. Sverige skall drivas in i samma mönster som alla de andra tvåtredjedelssamhällena, klassamhällena, med brutala inkomstskillnader. Det är den föreställningsvärld som denna s.k. marknad lever i. De tar gruvligt fel, och jag skulle vilja uppmana Göran Persson att inte ha så stor respekt för de här "höjdarna", näringslivets toppar, som jag ibland kan få uppfattningen att socialdemokratins ledande personer har.

Carl Bildt tog upp egenavgifterna. Egenavgifterna är ett otyg. Vi har kompromissat – det är sant – också om egenavgifterna. Men jag skulle vilja fråga Carl Bildt: Är Carl Bildt beredd att göra om egenavgifterna och åstadkomma en något rättvisare fördelning genom att ta bort den orättvisa avdragsrätten?

Till sist vill jag säga att jag tror att vi i dag måste vidta åtgärder som stärker ekonomin för dem som har lägst inkomster. En fjärdedel av svenska folket ligger nära Socialstyrelsens definition av existensminimum. Det är inte hållbart, Göran Persson. Det program till sanering som ni nu kanske gör upp med Centern kan göras starkare; det kan göras väsentligt rättvisare. Att sänka a-kassan till 75 % är inte hållbart!

Anf. 14 BIRGER SCHLAUG (mp)

Fru talman! Alla ni som lyssnar! Det finns här i kammaren politiker som av rent partiegoistiska skäl vill skrämma den s.k. marknaden. Carl Bildt är en sådan politiker. Carl Bildt var ute och surrade om att det skulle bli nyval – var det för att stabilisera svensk ekonomi eller var det för att göra partipolitiska vinster? En del tar bara ansvar för det egna partiets opinionssiffror och inte för Sverige. Carl Bildt är en sådan politiker.

Dessutom tycker jag att Carl Bildt borde vara litet mer förankrad i svensk politik. Carl Bildt säger att Miljöpartiet skulle stå bakom egenavgifter. Det gör vi inte alls. Vi tycker att det i grunden är ett dåligt system. Framför allt skall man inte ha avdragsrätt för egenavgifter. Hade man inte haft det hade kommunerna nämligen sluppit det man nu kanske tvingas till.

Det förslaget slår hårt mot kommunerna. Jag skulle ändå vilja uppmana Göran Persson att titta närmare på om man inte kan föra över en del pengar till kommunerna. Det handlar ändå om så grundläggande saker som barnomsorg, skola och sjukvård. Jag tror att det går att hitta bra lösningar

Dessutom förstår jag fortfarande inte riktigt Socialdemokraternas och Centerns uppläggning när man vill dra undan konsumtionsutrymme för låginkomsttagarna. Då hämmas ju i själva verket ekonomin. Det måste vara grundläggande fel att göra på det sättet. Jag tror att det vore bättre att vi införde ett brutet tak så att vi lät låginkomsttagarna ha kvar sina ersättningsnivåer medan vi tog betydligt mer från oss med höga inkomster. Ekonomin skulle må bättre av det.

Vi skall leverera konvergensprogram till Bryssel, sade Göran Persson. Ja, det skall vi. Men mer än så – vi skall också leverera 20 miljarder kronor i medlemsavgift. Fru talman och alla ni som lyssnar på läktaren och hemma vid radio- och TV-apparaterna! Det blev inte som man sade. Det blev inte alls som man sade! Hur bra skulle det inte gå för svensk ekonomi bara vi blev medlemmar i EU – räntan skulle sjunka, maten skulle bli billigare och kronan skulle stabiliseras. Hur det gick? Ja, i går sålde Volvo ut stora delar av sin verksamhet till ett norskt företag, ett företag som ligger utanför EU och som dessutom leds av en EU-motståndare. Det är på något sätt symtomatiskt!

Men, fru talman, nu börjar man en gång till med samma prat. Bara vi gör marknaden till lags blir allt bra. Men marknaden blir aldrig mätt. Marknaden vill alltid ha mer. Marknadens uppgift är att förränta och flytta pengar. 90 % av de pengar som i dag flyter över gränserna har inte med varor och tjänster att göra. Det är spekulation och jakt på räntepunkter. Därför behövs det spelregler – utom att vi naturligtvis

måste sanera budgeten. Det behövs också politiker som står upp och säger: Låt oss tygla marknaden! Det är få politiker som vågar säga det, men vi blir fler och fler i Sverige, vi blir fler och fler i Europa, vi blir fler och fler i världen. När skall det bli fler och fler i det här rummet i Sveriges riksdag?

Anf. 15 ALF SVENSSON (kds)

Fru talman! Det är onekligen uppmuntrande om Sverige får fason på statsskulden tidigare än vad vi hade vågat hoppas på. Det går väl att vaska fram flera förklaringar till det.

Nu lever vi ju ändå alla i hushållsekonomier. Jag är litet förvånad över att Göran Persson talar om fördelningspolitik så frejdigt som han gör. Jag tycker ni har missat fördelningspolitiken, och det är förvånande.

Flerbarnsfamiljerna med normala inkomster kan omöjligt tycka att Socialdemokraterna bedriver en acceptabel och rimlig fördelningspolitik. De sämst ställda pensionärerna ställer sig inte heller upp och tackar för en aktiv och rättvis fördelningspolitik. Och vad förslaget att klä av kommunerna många miljarder kommer att leda till i fördelningspolitiskt hänseende kan vi väl också ana oss till.

Det är ingen rim och reson i att Socialdemokraterna så att säga får vila på gamla fördelningspolitiska lagrar när man nu uppenbarligen endast stirrar på budgetsaldot och enligt mitt sätt att se glömmer åtskilligt av vad en fördelningspolitik, om den skall vara rättvis, bör innehålla. Vi tycker alltså att satsningen på småföretagsamhet, på nya jobb – på det som under hela valrörelsen kallades riktiga jobb – är alldeles för liten. Det måste finnas något att fördela! Jag har verkligen ingenting emot att man sänker momsen på mat – det har vi också ivrat för – men jag vet inte om det är något som man kalla för klassisk fördelningspolitik, som Olof Johansson gjorde.

Det är möjligtvis fördelningspolitik i någon ringa mån. Om vi nu skall, eller när vi nu måste, prioritera kan det inte vara rim och reson i något annat än att prioritera så att vi får fram flera arbetstillfällen. Sverige har löst sin arbetsmarknadspolitiska situation genom att bygga ut den offentliga sektorn. Om den nu skall snävas in måste det till rejäla aktiviteter för att få fram nya jobb.

Det talades här också om folkrörelsepartier. Det är ett fint ord. Jag ansluter gärna vårt parti, som alla vet, till det uttrycket. Men då handlar det också om att tro på folket och att låta folket välja. Vi måste låta föräldrar välja, låta kreativiteten blomma och låta enskilda organisationer bli betrodda när det t.ex. gäller bistånd. Man skall i stället klä av dem biståndsresurser och lämpa över det på centrala organisationer. Man skall låta föräldrar – betro enskilda individer – välja skola, etc., etc. Ni kan inte bara tala om folkrörelsepartier och sedan springa ifrån den kursomläggning som Sverige behöver. Kreativitet som i dag är upplåst i den offentliga sektorn skall frigöras.

Anf. 16 Finansminister GÖRAN PERSSON (s)

Fru talman! Lars Leijonborg gjorde sig skyldig till ett feltänkande. Han gjorde en poäng av att socialdemokratin nu tillsammans med Centern lägger fram ett förslag om kvittningsrätt. Han sade att det var ett våldsamt löftesbrott från socialdemokratins sida.

Vi har gjort upp med Centern. Alla förslag som vi nu presenterar är inte socialdemokratiska förslag ursprungligen. En del förslag är förankrade i Centern, en del hos socialdemokratin. Man får mötas på halva vägen och ge och ta. Det är en fullständigt bisarr uppfattning om samarbete att det bara skulle vara den egna politiken som skall räknas.

Socialdemokraterna är ett stort parti. Det är ett dominerande parti i riksdagen och i nästan samtliga kommuner i landet. Vi socialdemokrater är vana att samarbeta. Trots att vårt parti är stort och dominerande kan vi inte alltid få som vi vill. Vi måste ta intryck och vara beredda att lyssna. Vi har lyssnat på Centern.

Vi är beredda att lyssna på fler partier, Lars Leijonborg. Det krävs dock att man orkar släppa den enkla partipolitiska retoriken och möta de krav som svenska folket nu ställer på den här riksdagen att samarbeta för vårt fina lands skull. Det är det som det handlar om. Släpp allt det här tjafset om vad som sades vid det ena eller det andra tillfället! Jag har bättre repliker än Lars Leijonborg. Jag är inte rädd för den debatten. Jag kan försäkra kammarens ledamöter om att jag med god tillförsikt skulle ge mig in i en kuggning med Lars Leijonborg om olika skeenden, fördelningspolitiska aspekter och tidigare regeringsförslag. Jag tror t.o.m. att jag kan vinna den debatten. Men det är inte det som svenska folket förväntar sig i dag.

Svenska folket förväntar sig faktiskt att vi är vuxna uppgiften att ta landet ur krisen och visa det allvar och den samling som våra väljare har rätt att kräva av oss. Det är detta som det handlar om.

Till Johan Lönnroth vill jag säga att det är riktigt att det för en finansminister är viktigt att möta hela samhället. Jag har en oerhört stimulerande uppgift. Ena dagen får jag stå på Wall Street och möta investerare hos bl.a. Goldman Sachs, Salomon Brothers och J P Morgan. Två dagar senare står jag i Folkets hus i Hälleforsnäs och berättar om samma ekonomiska politik. Det är samma budskap i Hälleforsnäs som på Wall Street. Det är samma budskap och samma politik som presenteras. Sverige har mot bakgrund av vad vi har gjort och den starka utvecklingen i den reala ekonomin en god historia att berätta. Det finns anledning att ta vara på styrkan och möta de svenska medborgarna med respekt precis på samma sätt som man möter marknadens aktörer med den respekt de förtjänar – men aldrig med underdånighet.

Mitt och regeringens mandat utgår från denna riksdag och från svenska folket. Det är våra uppdragsgivare. Det får vi aldrig glömma.

Jag tycker också att Birger Schlaug gjorde det litet lätt för sig. Visst, vi skall delta i och driva på debatten internationellt om det vi nu upplever på marknadens område – valutaoro och ränteoro. Men låt oss inte använda den diskussionen som en smitväg ut från de verkligt svåra reala problemen i den svenska ekonomin. Vi har problem, och vi måste se dem. Vi kommer aldrig att kunna reglera bort, utan vi måste realt

krona för krona nu ta ner vår stora skuldsättning och den vägen göra oss oberoende, fria från en marknad som är alltför snabb i sina rörelser för att långsiktigt gå att förena i en sådan situation med ett ansvarstagande för ett välfärdssamhälle. Smit inte ut i en regleringsdebatt när vi har de verkligt svåra besluten att fatta här och nu.

Kommunerna har diskuterats. De är en oerhört viktig del i det svenska samhället. Kommunerna står för vård, omsorg och utbildning. I det här läget finns det inget utrymme för att lova ytterligare 9 miljarder kronor till kommun- och landstingssektorn. Vi klarar inte det. Centern och Socialdemokraterna är de partier som bär Kommunsverige. Det är vi som ger det här kärva beskedet.

Det beror inte på att vi ideologiskt skulle vilja bekämpa kommunerna. Alf Svensson har faktiskt rätt, socialdemokratin är hopvuxen med Kommunsverige. Det är vår skapelse – tillsammans med många träget arbetande centerpartister. Vi inser att den samhällsekonomiska situationen är sådan att man inte kan sända ut ett löfte om dessa nya pengar. Det vore att ge ett löfte som inte kan infrias. Hittills har det alltid varit så, och skall så vara även i fortsättningen, att den regering där jag är finansminister ser till att de löften som ställs ut om besparingar och uppoffringar tänker vi ta hem. De eventuella förmåner vi kan se i en framtid skall vi så småningom erbjuda. Men först är det några hårda år, och dem skall vi igenom.

Anf. 17 CARL BILDT (m)

Fru talman! Johan Lönnroth ville inte att han enbart skulle få skulden för den vänsterkurs och den skattechock som ledde till kronfallet och ränteuppgången. På denna punkt kan jag ge honom rätt. Vänstern drev på, men ansvaret låg inom socialdemokratin.

Regeringen slog in på vänsterkursen, och det är regeringen som bär ansvar för det som därefter inträffade. Det är regeringens politik som bröt samman. Det är regeringen som nu tvingas till nödåtgärder.

Göran Persson sade någonting som jag tycker t.o.m. med Göran Perssons mått mätt går litet långt. Det gäller a-kassan, som nu går ned till 75 %. Minns alla debatten om detta? Göran Persson säger att socialdemokratin inte är något eget parti utan får kompromissa med andra. Har någon någonsin hört Centern kräva det här? Är det ett Centerkrav som ni har drivit igenom att sänka ersättningsnivån i a-kassan, som ni har fått tvinga Persson till? Alla vet att så inte är fallet.

Det här är någonting som herr Persson i den desperata nattens dunkelhet har tvingats ta upp ur sin fatabur med samma precision och finess som han en gång i somras tog fram karensdagen i föräldraförsäkringen. Jag säger inte att det är fel. Men jag hade fel när jag sade att vi kan votera om det på fredag. Ni voterade emot det i förra veckan. Nu har ni möjlighet att ändra er.

Det är som sagt svårt att få räkneoperationen att gå ihop. Det handlar om en hel del optik och åtskilliga engångsoperationer. Det saknar långsiktig betydelse. Permanent handlar det om a-kassa och socialförsäkringssystemet. Det är bra. De pengarna spenderas till mycket stor

del på den politiska operationen med matmomsen som har mycket litet med Sveriges långsiktiga ekonomiska problem att göra.

Under de senaste månaderna har regeringens ekonomiska politik brutit samman. Den gick inte att presentera i Sverige, och den gick inte att presentera för omvärlden. Den ledde till kronkris och räntekris. Regeringen hade att välja väg. Det var ett viktigt vägval. Det som har inträffat är att man valde det som sannolikt var för svagt bl.a. därför att det är för smalt. Det är inte säkert – det kan ingen av oss veta – att det hade varit möjligt att åstadkomma någonting som var bredare, starkare och bättre för Sverige. Vi kan inte veta om det hade varit möjligt. Men det vi vet och det som är budskapet från denna natt och denna morgon är att regeringen, socialdemokratin, inte ens i Sveriges intresse ville göra försöket.

Anf. 18 Finansminister GÖRAN PERSSON (s)

Fru talman! Jag har medvetet anslagit en ton i den här debatten. Jag har undvikit polemik. Jag tror nämligen inte, vilket jag har sagt flera gånger, att de som följer debatten hemma vid TV-apparaterna eller här i kammaren förväntar sig det i dag. Därför har jag avstått från att replikera Carl Bildt under mina två tidigare inlägg. Det hade inte varit konstruktivt och meningsfullt. Det är till skada när man får en sådan situation, och det är trist.

Men några sakliga förlöpningar från Carl Bildts sida skall ändå rättas till. I den här stunden behövs en kraftsamling. Då skall man inte gå härifrån med intrycket att saker och ting är suddiga eller oprecisa.

Jag har inte känt för att lägga fram suddiga förslag. Vi har lagt fram utomordentligt "svåra" förslag till den här riksdagen. De förslag som vi lägger fram i den här kompletteringspropositionen är i allra högsta grad skarpa. Vi har dock forcerat arbetet den sista tiden, eftersom moderaterna ville ha en debatt i dag om ekonomisk politik.

Låt mig göra klart för alla som lyssnar att momssänkningen kommer att finansieras till sista kronan. Det råder inget tvivel om det. Kärnan i den finansieringen är 75-procentspaketet. Vi är medvetna om att vi gör en indragning från kommunerna fram till 1998 som är värd 7 miljarder kronor. Men, Carl Bildt, det är värre än så. 2 miljarder ytterligare skall läggas till, eftersom vi också har landsting i det här sammanhanget. Vi är medvetna om det.

Vi gör sådana här ansträngningar i detta krisläge. Därför blir jag upprörd när jag möts av dem som beskriver detta som dunkelt, ogenomtänkt, felräknat och som att det inte ger några effekter. Tyvärr är vi i ett läge då det inte finns några nya pengar att dela ut. Det här är utomordentligt stramt. Vi kommer att kunna redovisa kalkyler när vi lägger fram kompletteringspropositionen som ger belägg för detta.

Om någon tycker att det här är otillräckligt är denne någon, oavsett vem det är, härmed inbjuden att komma med synpunkter på det konvergensprogram som vi skall redovisa i sommar. Det blir nästa stora ekonomisk-politiska möjlighet att demonstrera ett samförstånd i Sverige som är ännu större än det som Centern och Socialdemokraterna har haft chans att demonstrera i den här debatten.

Överläggningen var härmed avslutad.

Meddelande om dagens sammanträde

Anf. 19 TALMANNEN

Jag vill framföra min och kammarens uppskattning till partiernas företrädare för en sällsynt levande, intressant och tankeväckande debatt i en för hela landet avgörande fråga.

Innan vi går vidare på föredragningslistan har jag några meddelanden att framföra om arbetet i kammaren i dag och under resten av veckan.

Vi kommer nu att först debattera skatteutskottets betänkande om anslag till Tullverket, som tas upp till förnyad behandling. Efter den debatten kommer vi att votera om det betänkandet jämte skatteutskottets betänkanden nr 19 och 24 och finansutskottets betänkande nr 23, som debatterades förra veckan.

Därefter debatteras och avgörs utrikesutskottets betänkande nr 15 om internationellt utvecklingssamarbete. Till detta betänkande finns 162 reservationer fogade. Om alla skulle fullfölja dem skulle det resultera i en fullständigt orimlig votering. Jag vill därför erinra om den rekommendation som enhälligt har utfärdats av partiernas företrädare om att vi skall hjälpas åt att nedbringa antalet voteringar.

Ambitionen är att vi skall avgöra detta ärende i dag så att vi hinner slutföra samtliga ärenden under denna vecka, senast på fredag. Om det blir nödvändigt kommer vi att ha voteringar efter kl. 14.00 på fredag, eftersom vi har så mycket att klara av under resten av våren. Det ligger i kammarens egen hand att avgöra om det blir nödvändigt.

2 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 30 mars.

3 § Meddelande om svar på interpellation

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelse:

Interpellation 1994/95:72

Till riksdagen

Beträffande interpellation 1994/95:72 till försvarsministern av Gudrun Schyman om JAS-projektet får jag meddela att jag med Gudrun Schyman har kommit överens om att lämplig dag för att besvara interpellationen är måndagen den 8 maj 1995, dvs. vid en tidpunkt som inte

ligger inom fyraveckorsperioden.
Stockholm den 30 mars 1995
Thage G Peterson

4 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Propositioner
1994/95:170 till konstitutionsutskottet
1994/95:172 till näringsutskottet
1994/95:186 till trafikutskottet
1994/95:187 till skatteutskottet
1994/95:191 till trafikutskottet
1994/95:201 till skattteutskottet

Skrivelse
1994/95:163 till utrikesutskottet

Motioner
1994/95:L25–L29 till lagutskottet

5 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Justitieutskottets betänkanden 1994/95:JuU14 och JuU15
Kulturutskottets betänkanden 1994/95:KrU15, KrU16, KrU18 och KrU19
Utbildningsutskottets betänkande 1994/95:UbU10
Jordbruksutskottets betänkanden 1994/95:JoU14 och JoU15
Näringsutskottets betänkande 1994/95:NU17

Anslag till Tullverket

6 § Anslag till Tullverket

Föredrogs
Skatteutskottets betänkande 1994/95:SkU33
Anslag till Tullverket, m.m. (förnyad behandling) (prop. 1994/95:100 delvis)

Kammaren biföll utskottets hemställan att ärendet fick avgöras efter endast *en* bordläggning.

Anf. 20 CARL FREDRIK GRAF (m)

Fru talman! När det gäller detta betänkande från skatteutskottet vill jag inledningsvis yrka bifall till reservationerna 1 och 4. Vi står naturligtvis bakom de övriga moderata reservationerna som är fogade till betänkandet.

Majoriteten ville vid den förnyade utskottsbehandlingen inte medverka till att riksdagen, innan beslut fattades i dessa frågor, skulle få ta del av vad som kunde komma fram vid hearingen den 27 april i fråga om klassificeringen av flygplatser. Det hade varit önskvärt att bryta ut denna del ur betänkandet och behandla den efteråt. I ett särskilt yttrande redogör vi för vår syn på denna formfråga.

Frågan om flygplatser är viktig för näringslivet och den regionala utvecklingen. Det visar t.ex. en artikel av en näringslivsföreträdare i Svenska Dagbladet i dag.

Av talarlistan att döma hade de andra utskottsledamöterna tänkt sig en litet längre debatt kring detta än vad jag hade tänkt mig. Jag tillåter mig därför att säga några meningar utöver de formella yrkandena.

Riksdagen har möjlighet att påverka utvecklingen, även om vi nu måste behandla frågorna i ett sammanhang, genom att rösta för reservation 4. Därmed uttalar vi oss även i sakfrågan. Nu kommer emellertid riksdagen att frånhända sig denna möjlighet, av allt att döma. Då har regeringen, genom majoritetens agerande, frågan och ansvaret i sin hand. Det är ett ansvar som man nu måste ta, inte minst mot bakgrund av de delade uppfattningar som finns mellan myndigheterna i den här frågan.

Frågan om gemenskapsflygplatser är inte enbart en fråga om Tullens dimensionering. Argumenten från debatten i förra veckan kanske inte behöver upprepas, men jag vill ändå framhålla att vi anser att klassificering av flygplatser är en nationell angelägenhet som riksdagen borde ha haft möjlighet att uttala sig om.

Jag tror emellertid att det har varit bra att vi har fått den här debatten. Jag hoppas också att myndigheterna tar intryck av kammarbehandlingen och av den starka opinion som finns i riksdagen när det gäller den här frågan. Inte minst hoppas jag att även Centern och Folkpartiet skall stödja reservation 4 som är fogad till betänkandet. Det skulle göra markeringen ännu starkare.

Anf. 21 ROLF KENNERYD (c)

Fru talman! Orsaken till att vi åter behandlar det här ärendet är bekant. Det fanns i förra veckan anledning att återförvisa det för förnyad utskottsbehandling. Anledningen var att verksamhetsföreträdarna, dvs. Generaltullstyrelsen och Luftfartsverket, hade uppenbara svårigheter att komma överens om hur tullfrågornas hantering skall lösas på de flygplatser som har internationell trafik.

Det hade varit lämpligt att bryta ut den här frågeställningen ur betänkandet, men majoriteten i utskottet har förvägrat oss denna hantering. I det läget anser jag inte att det finns någon grund för att vidare obstruera. I dag har vi anledning att fatta de beslut som erfordras för att Tullverket skall kunna påbörja sin rationaliseringsverksamhet och sin anpassning till den nya situation som EU-medlemskapet innebär.

Jag delar Carl Fredrik Grafs förhoppning om att den uppmärksamhet som den här frågan nu har fått kommer att leda till att parterna, dvs. Luftfartsverket och Generaltullstyrelsen, tar sitt ansvar och att, om dessa inte kan lösa problemet gemensamt, regeringen tar sitt ansvar, så

att vi får en för hanteringen av de här frågorna bra utgångspunkt för framtiden.

Jag yrkar i det här läget bifall enbart till reservation nr 1.

Anf. 22 ISA HALVARSSON (fp)

Fru talman! Också jag beklagar att utskottsmajoriteten, bestående av socialdemokrater och miljöpartister i skatteutskottet, inte var beredd att lyfta ut frågan om klassificering av flygplatser ur betänkandet. Jag menar att det mycket väl hade kunnat ske utan någon fördröjning av själva anslagsfrågan.

Nu har vi ändå att behandla det här ärendet, och jag yrkar då bifall till reservation nr 1 men står naturligtvis även bakom de andra reservationerna som Folkpartiet har fogat till det här betänkandet.

Anf. 23 LARS BÄCKSTRÖM (v)

Fru talman! Redan när det tidigare betänkandet i ärendet, skatteutskottets betänkande nr 23, behandlades hade Vänsterpartiet en reservation under mom. 3, som innebar att vi tillstyrkte en moderat motion som behandlade frågan om klassificering av flygplatser. Vi menar att den reservationen var bra, och vi hade gärna voterat om den och hoppats på ett stöd som gick utanför Vänsterpartiet. Jag tror att det hade varit möjligt.

Nu beslöt kammaren i stället att återremittera hela ärendet. Tanken var då att bryta ut den här frågan från betänkandet. Vi menar att det var tveksamt. Vi menar att det fanns en bra reservation och att det också fanns ett rimligt underlag för ett ställningstagande. Nu blev ärendet ändå återremitterat – det räcker ju med att en tredjedel av kammarens ledamöter röstar för det.

Kammaren menade att frågan skulle brytas ut ur betänkandet. Vi var inte säkra på att det fanns ett behov av det. Vi hade i och för sig förståelse för de krafter som ville göra det, så vi avstod från att rösta i voteringen. Nu bröts frågan inte ut, utan utskottet gick till förnyat beslut. Det ledde till att moderaterna i utskottet yrkade bifall till en moderat motion, och det tycker jag är rimligt. Vänsterpartiet kunde då i enlighet med det tidigare ställningstagandet på nytt sluta upp bakom motionen, och vi kunde enas om en gemensam reservation, som även Kristdemokraterna sluter upp bakom. Jag tycker att detta är väldigt bra. Det visar att vi ibland även här i Sverige kan göra oväntade blocköverskridande reservationer, och det kan vara bra ibland i sak.

Det är att beklaga att andra partier inte har förmått sig till en sådan samsyn, för vi behöver fler än de tre plus en internationella flyghamnar som regeringen har fattat beslut om. Det är alldeles för otillräckligt. Vi behöver fler, och de ytterligare flyghamnar som behövs behöver också en fullgod tullnärvaro, så att vi kan upprätthålla kontroll gentemot farligt gods, särskilt narkotika. Det är vad som sägs i denna reservation, och det är väldigt svårt att förstå varför övriga partier inte kan dela denna syn. Det är mycket svårt att förstå.

Nu får vi votera om frågan, och sedan får vi, om vi förlorar i voteringen, vilket i och för sig är troligt, hoppas att regeringen tar sitt an-

svar för att se till att vi får fler internationella flyghamnar, så att vi kan upprätthålla konkurrensneutralitet mellan olika flygplatser, så att vi kan utveckla näringsliv och regioner och så att vi kan upprätthålla en god tullnärvaro på de ytterligare internationella flyghamnar som är helt nödvändiga; det vet alla som tänker efter.

Fru talman! Jag vill yrka bifall till Moderata samlingspartiets, kristdemokraternas och Vänsterpartiets gemensamma reservation under mom. 3, nr 4, samt Vänsterpartiets reservation under mom. 1, reservation 2. Jag kan för kammaren också anmäla att vi oavsett hur det går i de olika kontravoteringarna kommer att stödja alla reservationer under mom. 1. Alla dessa är bättre än utskottets majoritetsskrivningar.

Anf. 24 CARL FREDRIK GRAF (m) replik

Fru talman! Jag begärde inte replik i syfte att gå i polemik, utan jag vill bara göra den noteringen att vi i den reservation nr 4 som kammaren nu kan ta ställning till har gått litet längre än vad som var möjligt i det tidigare betänkandet och tydligare uttalat behovet av fler flygplatser, vilket gör det än smakligare att stöda denna reservationstext.

Anf. 25 MICHAEL STJERNSTRÖM (kds)

Fru talman! Motivet för att återremittera ärendet till skatteutskottet var att det förelåg osäkerhet angående underlaget för beslut om antalet gemenskapsflygplatser. Den information som redan nu finns tillgänglig pekar på att Sverige bör anmäla ett större antal flygplatser som gemenskapsflygplatser, så att näringslivets och regionernas framtida behov täcks. Det är regeringens ansvar att fatta de beslut som behövs för att detta skall uppnås. Tullnärvaron på orter med internationell luftfart måste säkras.

Antalet gemenskapsflygplatser är sannerligen inte den enda punkten som är osäker i detta betänkande.

Uppgörelsen mellan Socialdemokraterna och Miljöpartiet innebär att företagens avgifter ökar. Men hur skall dessa avgifter användas?

I debatten förra veckan sade Socialdemokraternas talesman Sverre Palm: "Avgifterna är inte till för att finansiera narkotikakontroll och service till företagen." Vidare sade Sverre Palm: "Avgifterna ingår faktiskt i Tullens budget i vissa avseenden. I vissa avseenden ingår de i regeringens budget."

Men i motiveringen till uppgörelsen skriver Socialdemokraterna och Miljöpartiet: "Syftet är dock att de skall ge förbättringar av kontrollverksamheten och bättre service åt näringslivet. Ambitionsnivån är att inte eftersätta narkotikabevakningen."

Vad är det som gäller? Kommer avgifterna narkotikabekämpningen till godo eller inte?

Nästan varje dag kommer nu larmrapporter om att narkotikamissbruket ökar, framför allt i sydvästra Sverige, vilket jag har redogjort för i tidigare debatter.

I en artikel i tidningen Arbetet läste jag att statsrådet Anna Hedborg vid ett besök i Helsingborg i fredags sade att det är hög tid att slå larm om ungas drogvanor. Socialministern fick med sig ett uttalande som

gick ut på att Helsingborgs möjligheter som gränsstad att bekämpa narkotikan bibehålls. Enligt tidningsartikeln lovade Anna Hedborg att ta hand om uttalandet.

Vad som nu krävs är att larmrapporterna leder till en konkret uppföljning och åtgärder, inte bara fler ord.

Det måste ske en skyndsam utvärdering av effekterna för kontrollverksamheten av bl.a. narkotika och tullverksamheten i övrigt. Jag uppmanar regeringen att vidta åtgärder så att utvärderingen blir genomförd. Det är angeläget att regeringen noga uppmärksammar konsekvenserna av besparingarna. Regeringen, Socialdemokraterna och Miljöpartiet i riksdagen får ta ansvaret för de kraftiga neddragningarna inom Tullverket. Jag är övertygad om att det kommer att behövas mer resurser till Tullverket.

För att vinna tid yrkar jag bifall endast till de kristdemokratiska reservationerna nr 3, 4 och 6, men jag står bakom alla de reservationer som vi har medverkat i. Beträffande anslaget kommer vi i andra hand att stödja reservation nr 1.

Anf. 26 SVERRE PALM (s)

Herr talman! Avsikten med återförvisningen av skatteutskottets betänkande nr 23, Anslag till Tullverket, till utskottet för ny behandling var att frågan om klassificering av flygplatser skulle brytas ut för separat behandling.

Efter förnyad behandling kan vi konstatera att det inte har funnits anledning att frångå utskottets tidigare ställningstagande. Vi har pekat på det faktum att det handlar om ett anslagsärende som måste ses som en helhet, och det är därmed direkt olämpligt att bryta ut någon fråga ur betänkandet.

En fördröjning av hela ärendet skulle fördröja den nödvändiga förändring som Tullverket står inför. En fördröjning skulle också vara kostsam, och den skulle leda till ökad oro hos dem som jobbar i Tullverket.

Herr talman! Frågan slutdebatterades i torsdags, och något nytt har inte tillförts. Därmed anser jag att vi inte har behov av att utnyttja vår replikrätt.

Med hänvisning till utskottsmajoritetens ställningstagande i nu föreliggande betänkande och vad jag sade i debatten om Tullverkets anslag här i kammaren i torsdags yrkar jag bifall till utskottets hemställan i skatteutskottets betänkande 1994/95:SkU33 och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 27 CARL FREDRIK GRAF (m) replik

Herr talman! Det är beklagligt att Sverre Palm och jag och andra i utskottet inte kunde enas vid utskottsbehandlingen i torsdags kväll när det gäller frågan om huruvida detta skall ses som ett anslagsärende eller inte.

Oavsett om det blir majoritetens anslag eller vårt anslag som vinner kammarens gehör är det sedan myndigheterna som skall ta ställning till

antalet flygplatser. Därmed kan man per definition konstatera att det inte är ett anslagsärende. Det är andra överväganden som skall göras.

Anf. 28 MICHAEL STJERNSTRÖM (kds) replik

Herr talman! Jag skall också fatta mig kort och inte ha onödigt många repliker här i dag. Jag vill fråga Sverre Palm som talesperson för socialdemokraterna i riksdagen hur han ser på en uppföljning och utvärdering av de kraftiga besparingarna. Är socialdemokraterna i riksdagen beredda att trycka på regeringen så att den här uppföljningen verkligen kommer till stånd så att vi kan korrigera anslagen till Tullen i ett senare skede om så skulle behövas? Eller tänker socialdemokraterna här i riksdagen helt passivt se på utvecklingen framöver?

Anf. 29 RONNY KORSBERG (mp)

Herr talman! Jag tänker inte heller försöka ta upp en debatt igen, även om Michael Stjernström gör det. Jag kan bara konstatera att han försöker göra gällande att de kraftiga nerdragningar inom Tullen som nu kommer att beslutas om skulle vara ett resultat av en överenskommelse mellan Miljöpartiet och Socialdemokraterna.

Låt mig då påpeka att en effekt som vi nu ser av EU-medlemskapet bl.a. är att Tullens arbete måste omorganiseras eftersom en del arbete försvinner. Det är en direkt effekt av EU-medlemskapet och inte av den uppgörelse som vi har gjort.

Jag tänker inte heller ta några repliker eftersom vi hade den här debatten förra veckan, som Sverre Palm påpekade. Det finns ingen anledning att ta den långsamma reprisen i dag. Jag konstaterar bara att vi står fast vid vår uppfattning att det inte är riksdagens eller skatteutskottets uppgift att bestämma vilka flygplatser som skall klassas som internationella. Det gör Luftfartsverket och Tullverket. De har fått det förtroendet. Jag tycker att de skall få slutföra detta.

Därmed vill jag yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 1 (anslag, m.m.)
1. utskottet
2. res. 1 (m, c, fp)
3. res. 2 (v)
4. res. 3 (kds)

Förberedande votering 1:
19 för res. 2
13 för res. 3
274 avstod
43 frånvarande
Kammaren biträdde res. 2.

Förberedande votering 2:
128 för res. 1
19 för res. 2
166 avstod
36 frånvarande
Kammaren biträdde res. 1.
Leif Carlson (m) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.
Huvudvotering:
167 för utskottet
146 för res. 1
36 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 149 s, 1 v, 17 mp
För res. 1: 75 m, 24 c, 18 fp, 16 v, 13 kds
Frånvarande: 12 s, 5 m, 3 c, 8 fp, 5 v, 1 mp, 2 kds

Mom. 3 (klassificering av flygplatser)
1. utskottet
2. res. 4 (m, v, kds)
Votering:
206 för utskottet
107 för res. 4
36 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 149 s, 22 c, 18 fp, 17 mp
För res. 4: 75 m, 2 c, 17 v, 13 kds
Frånvarande: 12 s, 5 m, 3 c, 8 fp, 5 v, 1 mp, 2 kds

Mom. 4 (tulltjänstemäns kontrollbefogenheter vid inre gräns)
1. utskottet
2. res. 6 (v, kds)
Votering:
260 för utskottet
30 för res. 6
21 avstod
38 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 149 s, 73 m, 3 c, 18 fp, 17 mp
För res. 6: 17 v, 13 kds
Avstod: 1 m, 20 c
Frånvarande: 12 s, 6 m, 4 c, 8 fp, 5 v, 1 mp, 2 kds

Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

SkU19 Alkoholskatt och tobaksskatt
Mom. 1 (skatten på alkoholdrycker)
1. utskottet
2. res. 1 (mp)
Votering:
291 för utskottet
18 för res. 1
4 avstod
36 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 149 s, 74 m, 22 c, 18 fp, 16 v, 12 kds
För res. 1: 17 mp, 1 kds
Avstod: 1 m, 2 c, 1 v
Frånvarande: 12 s, 5 m, 3 c, 8 fp, 5 v, 1 mp, 2 kds

Mom. 3 (teknisk sprit)
1. utskottet
2. res. 2 (m, c, fp, kds)
Votering:
184 för utskottet
129 för res. 2
36 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 149 s, 17 v, 17 mp, 1 kds
För res. 2: 75 m, 24 c, 18 fp, 12 kds
Frånvarande: 12 s, 5 m, 3 c, 8 fp, 5 v, 1 mp, 2 kds

Mom. 9 (Sveriges framtida agerande i EU såvitt avser skattefri försäljning i den internationella trafiken och skattefri införsel av alkoholdrycker och tobaksvaror)
1. utskottet
2. res. 6 (fp, v)
Votering:
274 för utskottet
37 för res. 6
2 avstod
36 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 149 s, 75 m, 23 c, 15 mp, 12 kds
För res. 6: 18 fp, 17 v, 1 mp, 1 kds
Avstod: 1 c, 1 mp
Frånvarande: 12 s, 5 m, 3 c, 8 fp, 5 v, 1 mp, 2 kds

Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

SkU24 Beskattningssystemets utformning under kriser och i krig
Kammaren biföll utskottets hemställan.

FiU23 Ekonomisk demokrati, sparande och ägarspridning
Mom. 1 (utredning för ökad ekonomisk demokrati)
1. utskottet
2. res. 1 (v)
Votering:
274 för utskottet
17 för res. 1
19 avstod
39 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 145 s, 60 m, 23 c, 17 fp, 17 mp, 12 kds
För res. 1: 17 v
Avstod: 1 s, 15 m, 1 c, 1 fp, 1 kds
Frånvarande: 15 s, 5 m, 3 c, 8 fp, 5 v, 1 mp, 2 kds
Anna Åkerhielm (m) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Mom. 2 (stimulans av hushållssparandet och ökad ägarspridning)
1. utskottet
2. res. 3 (m, c, fp, kds)
Votering:
180 för utskottet
130 för res. 3
39 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 146 s, 17 v, 17 mp
För res. 3: 75 m, 24 c, 18 fp, 13 kds
Frånvarande: 15 s, 5 m, 3 c, 8 fp, 5 v, 1 mp, 2 kds

Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

8 § Internationellt utvecklingssamarbete

Föredrogs
Utrikesutskottets betänkande 1994/95:UU15
Internationellt utvecklingssamarbete (prop. 1994/95:100 delvis)

Anf. 30 BERTIL PERSSON (m)

Herr talman! Det finns anledning till en betydande optimism när det gäller effekten av de biståndsinsatser som nu görs världen över. En miljard människor lever under absolut fattigdom. Men vi har sett i flera länder att man nu på bara en generation, 20–30 år, kan gå från absolut fattigdom till relativt välstånd. Vi vet också att 68 % av u-ländernas befolkning nu bor i länder med en snabb ekonomisk tillväxt. I själva verket har vi sett en revolution i u-världen när det gäller både demokrati och marknadsekonomi. Detta måste naturligtvis också få konsekvenser för de svenska biståndsinsatserna.

En miljard människor i u-världen lever i vad man betecknar som absolut fattigdom – svält och sjukdomar. De är ofta illiterata och förtryckta.

I Stillahavsasien bor 40 % av u-världens befolkning. Biståndet där belöper sig till 5 dollar per invånare. Man har en tillväxttakt på 8–10 % om året. Detta område har tidigare hämmats av en socialistisk planekonomi. En rad länder, t.ex. Kina och Vietnam, har kvar en enpartidiktatur. Övergången till marknadsekonomi har snabbt fått en tillväxt på gång som verkar stabil och gedigen.

I Sydasien bor 30 % av u-världens befolkning. Även här är det samlade biståndet ungefär 5 dollar per invånare. Här lider man under dels feodalism, dels en demokratisk socialism, som har lett till en stagnation. Men man börjar nu få en tillväxt som vi kan ha vissa förhoppningar om skall bli stabil och uthållig.

I Mellanöstern och Nordafrika, dvs. arabvärlden och Iran, bor 6 % av u-världens befolkning. Här har man det högsta biståndet någonstans. Det rör sig om 40 dollar per invånare. Detta är länder som ofta har betydande inkomster från oljeexport. Men man har drabbats av arabisk socialism. Speciellt Egypten har haft bekymmer med Nassers socialistiska politik. Här finns också en utvecklingsfientlighet som är ganska karakteristisk för muslimska länder. Det har lett till att man, trots de resurser som faktiskt finns i ganska rik omfattning, har haft en svag utveckling.

I Afrika söder om Sahara bor 14 % av u-världens befolkning. Man har här 35 dollar per invånare och år i bistånd. Här ökar fattigdomen. Det är här problemen är riktigt stora. Man har ett tungt kolonialt arv att bära. Den afrikanska socialismen har inte gjort situationen bättre. Vi ser nu dock en positiv utveckling i Sydafrika, en utveckling som kan bli motorn för en positiv utveckling i hela södra Afrika.

Man kan konstatera att 10 % av u-världens befolkning bor i Latinamerika. Man har 11 dollar i bistånd per invånare och år. Här finns några av de länder som tidigare hörde till världens rikaste. Under mellankrigstiden var Uruguay och Argentina bland världens fem rikaste

länder. Man har inte haft något världskrig här nere, men man har haft en statsfixering och en strävan efter att skydda sina ekonomier, som har gjort att man har fått en ytterst bekymmersam ekonomisk utveckling. Den har nu vänt på ett dramatiskt sätt. Det finns inte längre någon diktator i Latinamerika utöver Fidel Castro på Kuba. Man har fått en övergång till frihandel, som har lett till att det som för bara tio år sedan var en tickande skuldbomb för hela världsekonomin nu har blivit en magnet för det internationella kapitalet.

Den internationella situationen förändras alltså dramatiskt och snabbt. Det leder naturligtvis också till att man får se över inriktningen på det svenska biståndet.

Vad vi i dagens läge främst kan göra för att bidra till att bekämpa fattigdomen i u-världen är att med frihandel öppna våra gränser för dessa länders produkter.

Vi har haft en lång diskussion om procentmål i Sverige. Det är helt klart att vi skall ha ett rejält bistånd. Men jag tror att procentmål ger en olycklig fixering. När man skall sätta upp mål för en verksamhet är det viktigt att också kunna mäta rätt saker. Det är inte att mäta rätt saker, att mäta hur mycket pengar man har förbrukat. Det är inte så att man har uppnått något väsentligt därför att man har gjort av med en viss summa pengar. Det är typiskt att vi inte har något tioprocentsmål för sjukvården eller något fyraprocentsmål för försvaret.

En annan svaghet är att ett procentmål från vår synpunkt innebär att vi har en viss summa i kronor. Vi kan alltså lura oss själva. Räknat i dollar är det något helt annat. Under 20 år har 1 % av svensk BNI halverats i förhållande till dollarn. Det är trots allt beloppen i dollar som är det väsentliga för u-länderna.

Regeringen föreslår i sin proposition en ny biståndsorganisation. Den har inget namn, men det är ett super-SIDA som skall skapas, med sammanslagning av alla organisationer som nu för statens räkning bedriver bistånd.

Vi tror från vår sida inte att man får några stordriftsfördelar när man bedriver biståndspolitik. Vi tror tvärtom att man, med det mycket skiftande behovsmönstret, skall ha en stor flexibilitet och inte en stel byråkrati och en omfattande egenregiverksamhet. Man fastnar snabbt i en organisation som sedan är svår att hantera.

Vår uppfattning är alltså att mål och medel skall fastslås av riksdag och regering, som i dag. Sedan skall UD ha huvudansvaret för det svenska biståndet. UD skall i ökande utsträckning kunna upphandla bistånd från frivilligorganisationer – kyrkor, Röda korset, Rädda Barnen, Diakonia och allt vad de heter. Orsaken till att vi tycker att det är så värdefullt är att frivilligorganisationerna har möjlighet att arbeta även i odemokratiska länder utan att man därför stöder odemokratiska regimer. Dessutom har frivilligorganisationerna ett engagemang som är värdefullt för verksamheten att ta vara på. De har en flexibilitet när det gäller att förändra sig, som en statlig byråkrati aldrig kan uppnå. Sedan skall man också kunna upphandla från andra myndigheter och företag. Vi tror dock att huvudansvaret skall ligga inom UD, inte på en stor imponerande svensk byråkrati i myndighetsform.

Det kan behövas en administration speciellt för Afrika nere i Afrika. Det är där vi måste lägga huvudvikten i vårt arbete på biståndsområdet. Det innebär att vi vill bygga upp en kontroll med fristående utvärderingsinstitut, som granskar det svenska biståndet. Vi vill använda våra ambassader för att på plats följa upp det bistånd UD i ökande utsträckning upphandlar. Det innebär i sin tur också att fältpersonal ingår i upphandlingen, och de summorna kan reduceras successivt. Sandö kan så småningom också avvecklas.

När det gäller innehållet i det svenska biståndet är det rimligt att se på vad det är som har skapat framgångarna i inte minst Stillahavsasien. Vad är det som skapar de framgångar i Latinamerika som vi nu ser framför oss? Det är marknadsekonomin, den öppna marknaden, dvs. frihandeln, respekten för mänskliga rättigheter och uppbyggnaden av en stabil demokrati.

Det är alltså viktigt för oss att bidra till just dessa områden. Det innebär att det förslag som nu ligger om att demokratibiståndet skall prövas av stiftelser där de olika partiorganisationerna kan gå in och arbeta via systerpartier i biståndsländer är någonting som vi ser mycket positivt på.

Det är viktigt att bygga upp marknadsekonomins institutioner, dvs. bankväsende och börsväsende, och att bygga upp rättsstaten och fiskala sidor. Det är inte minst viktigt för den spirande företagsamheten att de har fasta spelregler. Där kan vi göra mycket med kunskapsöverföring.

Likaså är det viktigt att stötta den infrastruktur, t.ex. vägar, som inte är direkt lönsam för investerare att satsa på i dessa länder. Det är nämligen viktigt att vi får ett växande entreprenörskap, en värld av självägande bönder och småföretagare, ett enskilt ägande, som motor i den ekonomiska uppbyggnad som vi skall ha i u-världens länder.

En annan viktig uppgift för oss är skuldavskrivningar. Men här gäller det också att se på vad man gör. Det finns ett antal små fattiga länder i Afrika vilkas skuldbörda visserligen ur deras budgetsynpunkt är ganska stor. Men det handlar i realiteten om så pass små belopp att det går att lösa via det vanliga biståndet.

Sedan finns det de 21 s.k. högt skuldsatta länderna. Det är medelinkomstländer, ofta med betydande naturresurser, icke sällan olja, där man har intecknat framtida oljeinkomster i hög skuldsättning. Det är mer tveksamt att ytterligare skapa möjligheter för dessa länder att bygga upp en ny skuldbörda.

Det kanske allra viktigaste är att bevara möjligheterna att när man byter regim i ett land, när man går från diktatur till demokrati, skall den nya regimen inte behöva släpa på en orimligt hög skuldbörda. Där är det viktigt att ge de nya demokratiska regimerna en hyfsad chans att reda upp den ekonomiska situationen.

Det är också viktigt med det vi kallar för humanitärt bistånd. Då menar vi det bistånd som inte går till regimerna utan som går ut till människorna, mycket ofta via frivilligorganisationerna. Här handlar det om basal utbildning, inte minst för kvinnorna. Det är oerhört viktigt för dessa länder att man har ett *gender*-perspektiv. Det gäller inte minst

därför att det också hjälper oss att lösa problemen med befolkningsfrågan och den befolkningsexplosion som hotar att vara på väg.

Det är också viktigt med basal hälsovård, inklusive reproduktiv hälsa. Det är viktigt att den utveckling som byggs upp är hållbar. Sedan är det naturligtvis viktigt att vi är beredda till ett kraftfullt och effektivt katastrofbistånd. En viktig aspekt är att katastrofbiståndet skall ersätta den skörd som faller bort men sedan inte fortsätta så att man slår ut landets jordbruksproduktion i framtiden.

Det är också viktigt att biståndet inte kan användas till att låta korrupta regimer sitta kvar längre än absolut nödvändigt. Det är därför vi i våra förslag skär på de länder där det sitter diktaturer i godan ro.

När det gäller det multinationella biståndet vill vi stödja Bretton Woods-institutionerna, inte minst Världsbanken, och framför allt IFC och IDA, som vi tycker är en stor tillgång.

Det är i realiteten ekonomer från Sydasiens u-länder som har lagt upp den strategi som biståndet från Världsbanken kanaliseras genom. Vi menar att man skall ställa krav. För att få bistånd skall man också få utveckling och demokrati. Det är en sund väg, och den är dikterad från u-länderna från början. Vi tycker att det är en riktig väg.

Med dessa ord vill jag yrka bifall till reservation 1. Vi står bakom alla våra reservationer, men tänker bara begära votering på reservation 1.

Anf. 31 HELENA NILSSON (c)

Herr talman! Riksdagen har fastlagt målet att 1 % av BNI skall gå till det internationella utvecklingssamarbetet. Att ange en procentsats i förhållande till BNI innebär att biståndet följer vår eget lands ekonomiska styrka.

Det är därför med både förvåning och sorg som jag noterar att den socialdemokratiska regeringen i årets budget föreslår att frysa biståndsramen under de kommande tre åren. Den här konstruktionen kan medföra, om det sker som vi alla hoppas på, att Sveriges ekonomi skall stärkas inom den närmaste tiden, att biståndets andel av BNI sjunker under dessa tre år. En frysning under så lång tid innebär också att återhämtningen mot enprocentsmålet blir svårare.

Under krisuppgörelsen hösten 1992 gjordes också en besparing på biståndet. Men ambitionen från den dåvarande regeringen var att så snart det var möjligt kompensera det, och det gjordes också så fort ekonomin medgav detta. Jag vill därför ställa en fråga till Socialdemokraterna. Varför valde man just den här konstruktionen att frysa biståndet under så lång tid, med de risker det innebär för en återhämtning mot enprocentsmålet, som är så viktig för oss alla?

Jag vill av denna anledning redan nu yrka bifall till reservation 2.

I årets budgetförslag finns också en konstruktion där biståndsramen inrymmer en avräkning av asylkostnader på 300 miljoner. Det innebär en sänkning av biståndet. Vi i Centerpartiet motsätter oss detta beräkningssätt. Jag vill återigen ställa en fråga. Varför använder man denna konstruktion att blanda in asylkostnaderna i det internationella samarbetet och biståndet?

I många år, jag tror att det nästan är över tio år, har Centerpartiet drivit principen att bistånd skall kunna anslås till samarbetsområden som är angelägna. När man därefter har kommit överens om målområdena kan man fördela biståndet till länder som är aktiva på dessa områden i stället för att ha ett renodlat länderprogram.

Det är därför glädjande att allt fler samarbetsområden kommer upp i biståndssamarbetet. Det gäller övergripande stöd till demokrati, mänskliga rättigheter, miljö och jämställdhet. Det är enligt vårt sätt att se ett steg i rätt riktning.

En stor biståndsgivare i utvecklingsarbetet är Världsbanken. Där har vi i Centerpartiet också ett förslag. Vi tycker att en del av det arbetet i stället borde läggas på FN-organet UNDP, som är FN:s organ för utvecklingssamarbete. Vi har därför i en motion föreslagit att anslaget skall ökas till just UNDP för att markera detta.

Utskottet har också påpekat vikten och nödvändigheten av att få bättre insyn från riksdagens sida i Världsbankens arbete. Vi i Centerpartiet väckte en motion där vi ville att regeringen skulle avge en årlig rapport till riksdagen. Jag är här beredd att ansluta mig till utskottsmajoritetens skrivning. Men det ligger ett stort ansvar på regeringen att komma till riksdagen med information. I skrivningen preciseras inte på vilket sätt det skall ske. Jag förutsätter att regeringen svarar upp mot denna uppmaning från utskottet.

Centerpartiet är också starkt kritiskt till de befintliga strukturanpassningsprogram som Världsbanken och IMF använder mot u-länderna för att lösa deras ekonomiska problem. Dessa program slår mycket hårt bl.a. på utbildningsområdet och hälso- och sjukvårdsområdet. Det är områden som på lång sikt är viktiga investeringar för länder i tredje världen.

Herr talman! Jag yrkar därför bifall till reservation 45 där Centern tillsammans med Vänsterpartiet och Miljöpartiet vill ha en annan inriktning på just dessa strukturanpassningsprogram.

Inriktningen av det svenska biståndsarbetet skall vara att bekämpa fattigdomen, att få ett samhälle med en hållbar utveckling och rättvisa mellan nord och syd. Ett akut problem är hotet mot vår miljö. Det hotet kommer från oss själva, dvs. industriländernas konsumtionsmönster, men också i form av t.ex. ökenutbredning i den fattigare delen av världen, där behovet av bl.a. bränsle gör att öknen breder ut sig. Därför tycker vi också från vår sida att det hade kunnat satsas mer på miljöinsatser i årets budgetproposition.

Herr talman! Jag vill också försöka att begränsa antalet yrkanden, men det är en reservation ytterligare som jag vill yrka bifall till och det är reservation 132. Den innebär i stort sett oförändrat anslag till enskilda organisationer i Sverige som bedriver ett mycket omfattande biståndsarbete ute i världen. Vi reservanter gör bedömningen att det är svårt för de enskilda organisationerna att göra så hastiga förändringar som den föreslagna nedskärningen innebär.

De projekt som dessa organisationer har satt i gång, projekt som innebär att många människor är aktiva ute i tredje världen, kan komma

att äventyras med denna drastiska nedskärning. Därför har vi föreslagit att man bibehåller oförändrat anslag.

En diskussion om biståndet handlar lätt om budgetteknik och budgetens omfattning. Man kan låta både kritisk och litet uppgiven. Jag vill ändå säga att det finns inslag i årets budgetproposition som jag välkomnar, som jag tycker är spännande och visar mycket nytänkande.

Jag tänker då på jämställdheten. Det är så tydligt i budgetpropositionen att ambitionen finns att förbättra jämställdheten mellan män och kvinnor i vårt biståndsarbete. Det har nu också tillsatts en utredning som skall undersöka om det behövs ett sjätte biståndsmål eller om man på annat sätt kan verka för jämställdhet mellan män och kvinnor. Detta har fått tyngd i årets budgetproposition.

Jag tycker också att det är mycket bra och ser det som ett nytt initiativ att vi särskilt skall belysa arbetet med fred, demokrati och säkerhet i Afrika. Just för att vi skall få en demokratisk utveckling, men också en fredlig utveckling i Afrika är det bra att vi särskilt uppmärksammar också säkerhetsfrågorna. Det ser jag som mycket positivt. Jag tror att det är första gången som vi har gjort på det här sättet när det gäller att se på säkerheten på en hel kontinent.

Herr talman! Jag har redan yrkat bifall till de reservationer jag har velat framhålla i den här debatten.

Anf. 32 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp)

Herr talman! Biståndet är inget mål i sig utan ett medel, ja, egentligen en rad olika medel, eftersom bistånd är en mycket mångfacetterad verksamhet med många olika arbetsområden på sitt program.

Det biståndet ytterst syftar till är att angripa mänskligt lidande, att utrota massfattigdom, att sprida demokratins idéer, att arbeta för mänskliga rättigheter, att motverka den miljöförstörelse som håller på att fördärva vår värld, att komma till rätta med befolkningsexplosionen och mycket annat.

Flera länder, som tidigare varit u-länder, har tagit avgörande steg ut ur sin fattigdom och höjt levnadsstandarden för sina medborgare. Det finns hopp.

Exempelvis har dödligheten bland småbarn halverats under de senaste 30 åren. Medellivslängden är i dag 63 år, en ökning med 17 år sedan 1960. Tillgången till rent vatten har ökat mycket kraftigt de senaste 20 åren. Läskunnigheten bland vuxna ökade mellan 1970 och 1985 från 46 % till 60 %.

Men alltför många länder befinner sig på en oacceptabelt låg levnadsnivå, ja, i ren misär, vilket leder till stort mänskligt lidande, stora flyktingströmmar och starka politiska spänningar länder emellan. Skall framtida krig kunna undvikas och massflyktsituationer förhindras måste en rättvisare värld skapas. Det är där biståndet kommer in i bilden, som ett medel bland många andra, för att åstadkomma en mänskligare och tryggare värld.

Biståndet spelar stor roll för de fattigaste ländernas utveckling. Biståndet är också det instrument som vi själva har störst inflytande över

och som ger oss möjligheter att göra direkta insatser för de människor vi vill hjälpa.

Precis som i andra skattefinansierade verksamheter måste naturligtvis vår strävan vara att få ut så mycket som möjligt av varje satsad krona. Kvalitet och effektivitet måste naturligtvis vara signum även inom biståndet. För att uppnå effektivitet är det viktigt att mottagarnas, dvs. de fattiga befolkningarnas intressen sätts i förgrunden. Biståndet måste nå just dem, inte försnillas på vägen på grund av ineffektivitet, korruption o.d.

Samtidigt bör det påpekas – och jag har gjort det tidigare i denna kammare – att det är orimligt att kräva högre effektivitet i det svåra biståndsarbetet än det vi kan åstadkomma här hemma i Sverige trots de mycket bättre förutsättningar vi har här. Men vi vet – inte minst mot bakgrund av den svåra ekonomiska kris Sverige genomgår i dag – att felsatsningar och felinvesteringar av gigantiska slag äger rum även i högt utvecklade länder som Sverige.

Hur resultaten blir av våra biståndssatsningar hänger ytterst på den politik u-länderna själva för. Bistånd och hjälp utifrån kan aldrig ersätta inre reformer som syftar till att höja de fattigas levnadsnivå i de olika länderna.

Därför var det mycket intressant att notera hur Ugandas president Museveni, vid sitt Sverigebesök för några veckor sedan, just poängterade detta, nämligen att det är upp till det ugandiska folket självt om det skall lyckas förbättra sin ekonomi och sin levnadsstandard eller inte. "Det kan inget bistånd i världen göra", framhöll Museveni. Vad biståndet kan åstadkomma är att sträcka ut en hjälpande hand på vägen under ett svårt skede i landets historia. Men den långsiktiga och stabila utvecklingen måste landet självt åstadkomma genom hårt arbete och kloka framtidsinvesteringar. Där var Museveni mycket tydlig.

Detta resonemang gäller naturligtvis inte enbart Uganda utan alla länder, såväl i-länder som u-länder. Om biståndet genom villkor och innehåll främjar, stödjer och underlättar ekonomiska och politiska förändringsprocesser kan det spela en avsevärd strategisk roll i det mödosamma arbetet att utveckla länderna och ge deras medborgare bättre levnadsvillkor.

Biståndets uppgift är i ett längre perspektiv att undanröja behovet av bistånd. I ett mycket långt perspektiv bör enprocentsmålet därför egentligen vara ett nollprocentsmål. Biståndet skall vara hjälp till självhjälp. Därför är utvecklingsbiståndets mål att skapa förutsättningar för sin egen avveckling. Men dit är naturligtvis vägen mycket lång. Samtidigt som vi säger detta måste vi komma ihåg att behov av humanitära insatser i andra länder sannolikt alltid kommer att finnas.

Varför blir det då så mycket diskussion vid varje biståndsdebatt om enprocentsmålet, vilket det förmodligen också kommer att bli här i dag, vad jag förstår?

Ja, det beror naturligtvis på att Sveriges riksdag, som en gång lagt fast att 1 % av vår bruttonationalinkomst skall gå till bistånd, gång på gång sviker det uppsatta enprocentsmålet och fattar beslut i rakt motsatt riktning. Och det beslut om kraftiga nedskärningar i biståndet som om

några timmar kommer att fattas av en majoritet bestående av socialdemokrater och moderater är ytterligare ett sådant svek.

Precis som Folkpartiet skriver i reservation nr 3 till dagens betänkande är tanken bakom enprocentsmålet att Sverige ikläder sig ett långsiktigt och stabilt åtagande gentemot världens fattiga folk och att biståndet därmed skall vara en fredad sektor även under svåra ekonomiska tider.

Enprocentsmålet är ett moraliskt grundat åtagande. Och självklart är inte målet att förbruka pengar, utan tvärtom att nå resultat. Kvalitet måste gå före kvantitet i samarbetet med det enskilda landet och i utformningen av den enskilda insatsen.

Jag vill därför fråga Kristina Svensson, men även biståndsminister Pierre Schori: Anser ni det trovärdigt att tala om ett enprocentsmål nu när ni tillsammans med moderaterna kraftigt skär ner biståndet?

Att moderaterna föreslår en sådan nedskärning är helt i sin ordning. Det har varit moderaternas politik under många år. Ja, såvitt jag vet har moderaterna aldrig accepterat tanken på enprocentsmålet över huvud taget. Enprocentsmålet har för moderaterna aldrig varit ett eftersträvansvärt mål i biståndspolitiken. Det framhöll också Bertil Persson här i dag. Han uttryckte sig så här: Procentmålet ger en olycklig fixering. Det är moderat politik, under det att vi andra partier här åtminstone hittills har haft uppfattningen att detta är ett unikt åtagande. Det finns inget annat sådant åtagande som riksdagen har gjort när det gäller att ha en fredad zon, en enprocentszon, för ett visst åtagande. Men det har vi i biståndspolitiken och det tycker jag är bra.

Men ni socialdemokrater har ju tidigare ställt er bakom detta viktiga mål, eller hur? Har ni nu gett upp detta och sällat er till moderaternas uppfattning?

Herr talman! Många u-länder brottas med oerhörda ekonomiska problem och tyngs av en omfattande skuldbörda. Men bilden är långt ifrån enhetlig. Flera tidigare u-länder i Asien präglas, precis som Bertil Persson har framhållit här i dag, av snabb ekonomisk tillväxt och har föga gemensamt med andra länder som också brukar räknas till den tredje världen. Det är i Afrika, söder om Sahara, som problemen är störst. Folkpartiet utvecklar detta i en särskild Afrikamotion till årets riksdag.

I Folkpartiets biståndsmotion är huvudbudskapet kvalitet i biståndet. I ett niopunktsprogram lyfter vi fram det vi anser vara väsentliga områden för att höja kvaliteten och effektiviteten i biståndet. Jag skall här nämna några av de punkterna.

Först och främst måste biståndet bidra till att krympa och effektivisera staten i många afrikanska länder.

Under flera decennier byggde biståndet på att staten hade en central roll att spela i landets ekonomiska utveckling. Ett land utan femårsplan togs knappast på allvar av givarna. Den ekonomiska krisen i många u-länder i början av 1980-talet fick emellertid till följd att de flesta u-länder drastiskt lade om sin politik. Ekonomiska strukturreformer har genomförts, och det är imponerande att detta har kunnat åstadkommas under så kort tid i flera länder.

Bristen på effektivitet i statsinstitutionerna är dock stor på många håll. Korruption och nepotism är vanligt förekommande och bidrar till minskad effektivitet vid genomförandet av offentliga reformprogram, vid rättsskipning och andra typer av beslutsfattande. Svenskt förvaltningsbistånd kan här göra stora och bra insatser.

En annan punkt som jag vill nämna är nödvändigheten av att biståndet koncentreras mera och då inte bara ämnesmässigt utan också geografiskt. En ämnesmässig koncentration i samarbete med varje enskilt mottagarland innebär att biståndet blir mindre uppsplittrat på olika projekt, vilket är till fördel både för u-landets mottagarkapacitet och för möjligheterna att säkra hög kvalitet vid utformningen av insatserna.

Herr talman! Biståndet måste så långt som möjligt ges i former som inte leder till snedvridning av mottagarländernas ekonomier. På den här punkten har många misstag begåtts. I viss mån har biståndet bundits till upphandling i Sverige. Det tycker jag är en felaktig biståndspolitik. Bundet bistånd är inget effektivt bistånd.

Ett annat område som Folkpartiet vill prioritera är kunskapsöverföring och investeringar i undervisning och hälsa, det som brukar benämnas det mänskliga kapitalet. Utveckling åstadkoms ju av enskilda människor, individuellt och i samverkan med andra. Därför är insatser för en fungerande primärutbildning och alfabetisering självfallet av central betydelse.

I detta sammanhang finns det starka skäl att särskilt uppmärksamma kvinnornas utbildningssituation, först och främst med tanke på att de ofta är diskriminerade. Höjd utbildningsnivå och förbättrad hälsovård för kvinnor är sannolikt en av de viktigaste metoderna för att begränsa befolkningsökningen, som ju är ett av de stora problemen.

En annan sak som har förvånat många och inte minst Folkpartiet är att Socialdemokraterna nu gör en så kraftig nedskärning när det gäller enskilda organisationer, en nedskärning på minst 150 miljoner kronor.

Jag vill fråga Kristina Svensson och biståndsministern om detta är en ny signal och en omorientering till något som jag tidigare trodde att vi var ganska överens om, nämligen att enskilda organisationer gör en mycket bra och effektiv biståndsinsats i deras arbete på basplanet, närmast de fattiga. Min fråga är alltså: Är detta en ny trend eller är det någonting som man tar till i den allmänna besparingsivern?

Jag tycker att man har gått litet väl långt i nedskärningarna här, vilket vi fått många reaktioner på i utskottet. Enskilda organisationer får nu brev från SIDA där man begär att man även innevarande år skall göra neddragningar på 20 % i sina budgetar. Det är ett mycket tufft uppdrag som de har fått. Man är alltså inne i åtaganden som man nu riskerar att haverera i.

Demokratimålet måste ha en central roll i det svenska biståndet. Det finns få väl fungerande demokratier i det som vi förr kallade tredje världen. Att bygga upp fungerande demokratiska strukturer är en viktig del av utvecklingsarbetet. Där måste svensk biståndspolitik vara mer pådrivande än vad som historiskt varit fallet.

Folkpartiet menar att det är dags att en ny u-landspolitisk utredning tillsätts med uppgift att se över vår u-lands- och biståndspolitik inför 2000-talet.

Under senare tid har frågor om myndighetsstruktur och styrning dominerat förändringsarbetet inom biståndspolitiken. Nu är det dags att prioritera analys av innehåll och kvalitet.

Den positiva förändringen av många mottagarländers ekonomiska politik har på många sätt förändrat förutsättningarna för utvecklingsarbetet, som i sin tur leder till nya möjligheter för svenskt bistånd. Det är därför dags att en ny u-landspolitisk utredning tillsätts med uppgift att se över u-landspolitiken och biståndspolitiken inför 2000-talet.

Detta förslag utvecklar vi i reservation nr 21, benämnd biståndspolitisk utredning, som jag härmed yrkar bifall till. Jag nöjer mig med att yrka bifall till två reservationer. Reservation nr 21 är den ena. Den andra är reservation nr 3 som tar upp enprocentsmålet.

Anf. 33 EVA ZETTERBERG (v)

Herr talman! Morgonens debatt handlade om Sveriges ekonomi, om nödvändigheten av att minska arbetslöshet och budgetunderskott och att få en ekonomi i balans. I det arbetet deltar Vänsterpartiet liksom andra partier med all kraft. Vi ser det som oerhört angeläget med en budgetsanering.

Men regeringen och andra partier, som också vill verka för att återställa den svenska ekonomin, har fel när de hävdar att vi för att åstadkomma detta måste frysa biståndet på dess nuvarande nivå fram till 1998. Man kan lätt få intrycket att vi dessförinnan har gjort allt vi kan för att minska andra kostnader och att det nu inte återstår något annat än biståndet. Men så är det ju inte.

Så länge Sverige, som är ett land som snart levt i fred i 200 år, anser sig behöva ett militärt försvar som kostar tre gånger så mycket som biståndet är verkligen inte alla utvägar prövade. Något hot föreligger ju inte heller inom överskådlig tid. Däremot kan vi peka på situationen i världen med 13 miljoner barn som på grund av svält och sjukdomar dör varje år eller där 1,4 miljarder människor lever under fattigdomsstrecket.

Ja, Pierre Schori och andra, detta känns väldigt tjatigt att ta upp. Vi har gjort det förr. Men problemet är ju att regeringen står fast vid sitt beslut, och beklagligtvis har man fått stöd av hela den socialdemokratiska gruppen i utskottet för dessa beslut. Det gör att vi som anser att detta är ett allvarligt felsteg från regeringens sida är tvungna att upprepa våra argument och försöka få er att lyssna.

Jag vill i likhet med K-G Biörsmark fråga hur Socialdemokraterna skall få till det här med enprocentsmålet. Det står i utskottsbetänkandet och regeringen har angett att det skall ske när ekonomin så tillåter. Vem av oss tror att vi inom de närmaste fem eller tio åren har en så lysande ekonomi att man därmed kan säga att vi återtar biståndet? Om Socialdemokraterna verkligen hade menat det, hade man väl gett en tidsangivelse. Men så är inte fallet.

Det är mig veterligt första gången som Socialdemokraterna i regeringsställning minskar biståndet. Vi minns vad som hände under förra regeringsperioden. Jag trodde att det var ett enstaka misstag.

Jag vill också påminna om Köpenhamnskonferensen i början av mars där det officiella slutdokumentet talade om betydelsen av att alla länder ställer upp och ökar det officiella biståndet. Man talar om att komma upp över 0,7-procentsgränsen. Vi vet att Sverige än så länge ligger över gränsen. Men problemet är att Sveriges rykte ute i världen mycket har hängt på att vi har legat långt över 0,7-procentsgränsen. Det har varit ett viktigt riktmärke för många människor i andra delar av världen och i länder som ger ett långt mindre bistånd.

Vi har alla fått brev från olika håll, från Diakonia, Lutherhjälpen, Rädda Barnen, Röda korset, en rad organisationer och enskilda människor som är engagerade på det här området. Det finns all anledning för regeringen och majoriteten av socialdemokraterna här i riksdagen att tänka om på detta område.

När man diskuterar biståndet märker man att det finns många positiva tecken. Jag vill peka på de nya tankegångarna om att det inte handlar om att ge bistånd enbart för att hjälpa de fattiga, utan att det faktiskt handlar om ett samarbete för att utväxla idéer om hur vi kan ge varandra impulser. Här finns modellen i Holland, och jag är glad över att Miljöpartiet i en motion just har pekat på exemplet Holland. Det är viktigt för oss att se vad vi kan lära av människor i andra delar av världen.

Jag vill också peka på en intressant bok som utkom för ett antal år sedan. Den heter Var kom skruvmejseln ifrån – mottagare och medarbetare i det svenska biståndet och är skriven av Anna Wieslander. Den visar just hur mottagarna i olika programländer har velat lyfta fram hur man vill bidra med sina erfarenheter och kunskaper till det svenska samhället, vilket jag tror är oerhört väsentligt.

Jag vill också ansluta mig till det som K-G Biörsmark sade angående Moderaterna. Jag är inte ens besviken på Moderaterna. Jag hade inte förväntat mig någonting annat av dem, därför att de beskriver just enprocentsmålet som en onödig fixering. Däremot har jag och, som jag tror, en väldigt stor majoritet av vårt folk sett detta som en mycket viktig symbolfråga. Det visar att vi är beredda att avstå från en liten del av det välstånd som finns i Sverige.

Jag vill peka på den biståndsvilja som finns i Sverige. I olika undersökningar har man faktiskt konstaterat att en majoritet av det svenska folket anser att den biståndsnivå som vi har är bra, och det finns en stor andel som vill att vi skall ge ett högre bistånd.

Jag inledde med att tala om att regeringen och Socialdemokraterna, liksom Moderaterna, har gjort ett stort misstag i sina budgetförslag. Men Västerpartiet, mitt parti, har också gjort ett stort misstag. Det gäller stödet till folkrörelser och enskilda organisationer, som inte är särskilt högt. Vi vet att det finns fler än 300 enskilda organisationer, över 600 utvecklings- och informationsprojekt över hela världen och fler än 600 volontärer som är verksamma. I krassa siffror handlar det inte om så mycket pengar av det svenska biståndet, en dryg miljard.

När den här frågan kom upp till behandling i utskottet fick vi den informationen att den tidigare högre nivån inte hade utnyttjats fullt ut. Den nivån var orealistisk. Man kunde inte på ett bra sätt använda så mycket pengar som fanns anslagna. Det misstag som jag gjorde var att jag inte kontrollerade uppgiften bättre, för den stämde ju inte med verkligheten.

Den minskning som nu sker för de flesta enskilda organisationer är väldigt stor. Jag vill bara peka på några organisationer.

Pingstmissionens u-landshjälp har fått brev från SIDA om att minskningen rör sig om ca 20 %, vilket betyder 40 miljoner av den totala budgeten.

Vi uppvaktades häromdagen av just Pingstmissionens u-landshjälp. Man lyfte då fram exemplet om Madeleine Ekelycke från Huskvarna som arbetar som barnmorska i Bangladesh. Hon var med och beskrev hur det projektet fungerade med mycket små medel men med stora effekter.

Diakonia är en organisation som har flera organisationer av kyrkor inom sig. Man har arbetat med demokratistödet i Sydafrika, med återförening av Guatemalaflyktingar när det gäller från Mexico och tillbaka till Guatemala och med landsbygdsutveckling i fattiga indianbyar. Jag ser det som ett oerhört betydelsefullt bistånd.

Det svar som finns bl.a. i propositionen och som Pierre Schori själv har gått ut med i olika artiklar är att dessa organisationer kan söka stöd från EU:s fond. Javisst är det riktigt, Pierre Schori, men vad har vi för garantier att de får motsvarande stöd därifrån så att de kan bibehålla sin verksamhet? Självfallet har vi inga sådana garantier. Det är bara att hoppas. Eftersom det är kristna organisationer får de väl fortsätta att be för sin sak.

Jag tycker att Socialdemokraterna på den här punkten inte har haft helt korrekt information. Moderaterna värnar i alla andra sammanhang så otroligt om enskilda människor och enskilda organisationers insatser. Jag vill då fråga: Varför har ni inte gjort på samma sätt här?

Jag skulle därför vilja yrka återremiss på detta enda moment. Jag tycker att vi i utskottet borde få bakläxa för att arbeta vidare med frågan. Men jag har förstått att detta är arbetsformer som riksdagen inte tycker om. Vid återremiss är det allt eller inget som gäller. Därför är mitt andra förslag i enlighet med vårt yrkande om att det skall anslås en stor summa till katastrofbiståndet. Pengar behövs även där, och de går också till enskilda organisationer. Men jag kommer att avstå från detta yrkande för egen del och i stället stödja de reservationer som finns på det här området.

Herr talman! Jag vill också ta upp frågan om biståndet. Också K-G Biörsmark var inne på frågan vad som menas med ett effektivt bistånd. Vi vet att det finns oerhört många goda exempel på bistånd ute i världen som är lyckosamma. Det finns också många typer av insatser som inte är bistånd men som leder till utveckling. Jag tänker då på det lyckosamma exemplet med Grameen Bank i Bangladesh som Mohammed Yunus har startat med egna medel. Det har lett till att 2 miljoner

fattiga människor i Bangladesh har kunnat få del av krediter och därmed en bättre tillvaro.

Vänsterpartiet stöder inte okritiskt vilka former av bistånd som helst. Det finns flera exempel på hur svenskt bistånd har använts felaktigt. Sedan finns det också enstaka olyckliga exempel på direkt missbruk och korruption. Det är självfallet beklagligt och där måste vi ingripa.

Men det finns andra typer av misstag som är av mer strukturell karaktär. Jag tänker då på exportkrediter inom biståndet och bundet bistånd. Centerpartiet anser inte att detta skall utgöra en del av biståndet. Däremot är det naturligtvis bra med täta handelsförbindelser och att svenska företag deltar i uppbyggande av verksamheter i andra delar av världen.

Vi vill också peka på en del storskaliga biståndsprojekt. Vi anser t.ex. att sådant bistånd till Indien inte är särskilt effektivt använda pengar. Vi vill anslå mindre pengar till just det anslaget.

När det gäller Världsbanken och Bretton Woods-institutionerna menar jag att det är nödvändigt med en starkare styrning och ett större inflytande från riksdagen. Vi vill kunna påverka de krav som Sverige ställer inför IDA-påfyllnaden i vår. Även om Världsbanken har ökat sin insyn och den hänsyn som man ändå tar till miljöprojekt är det ändå väldigt långt kvar. Att utskottet har skrivit att regeringen skall återkomma på det här området är inte särskilt bra. Vi hade klart och tydligt kunnat säga att vi kräver att regeringen kommer med årlig skrivelse om Bretton Woods-institutionerna eller t.ex. att vi kräver en parlamentarisk nämnd.

Jag vill understryka att det är långt kvar när det gäller miljöhänsynen när projekt beslutas i Världsbanken. Vi från Vänsterpartiet har en särskild reservation om dammprojekten.

Beträffande skulder och skuldavskrivningar anser Vänsterpartiet att det måste handla om vissa totala skuldavskrivningar och inte bara skuldlättnader som gör att man tvingas att ta nya lån, för då finns ju skulderna kvar.

Jag vill också peka på att vi tillsammans med Centern och Miljöpartiet har tagit upp en del frågor kring strukturanpassningsåtgärderna.

En annan fråga gäller hur man skall få nya inkomster till internationellt bistånd. I FN-rapporten, där Ingvar Carlsson medverkade, talas det om Tobinskatten. Det finns också andra liknande förslag. Vi menar att Sverige med kraft måste driva på för att få loss ytterligare pengar till angelägna projekt.

Det finns också andra multilaterala insatser. Jag hade hoppats att Moderaterna skulle ha fullföljt sin inställning och föreslagit högre bidrag när det gäller UNHCR, men så har inte skett. UNDP och Unicef gör också oerhört viktiga insatser.

Vi från Västerpartiet har en rad reservationer när det gäller enskilda länder. Jag vill bara peka på Angola och betydelsen av minröjning. Regeringen har där föreslagit ett anslag, men det är otillräckligt. Det skulle ha behövts betydligt mer medel till Sydafrika för att se till att

Sydafrika blir en stabil demokrati. Varken för Sydafrikas eller för hela södra regionens skull har vi råd att låta Sydafrika misslyckas.

När det gäller biståndskrediterna till Indonesien liksom till Marocko och annat ekonomiskt samarbete anser Vänsterpartiet och flera andra partier att så länge man inte respekterar mänskliga rättigheter bör den typen av bistånd inte utgå. Jag vill fråga Moderaterna om Guinea Bissau där Moderaterna inte vill ha något bistånd över huvud taget. Uppfyller man inte fattigdomskriterierna i Guinea Bissau? Eller är det demokratikravet som fattas? Man har faktiskt haft flerpartival där.

I fråga om Latinamerika vill jag särskilt peka på Nicaragua och hänvisa till hur förtrycket av mänskliga rättigheter i t.ex. Chiapas i Mexico påverkar världsekonomin och tvingar oss till ställningstaganden.

Det finns mycket ytterligare att påpeka. Man har lyft fram kvinnobiståndet och anlagt ett kvinnoperspektiv på biståndet. Men ännu fattas det mycket när det gäller barnens rättigheter och rättigheter för handikappade. Ingvar Carlsson har särskilt betonat kraven på att barnen skall få en bättre värld. Men det återspeglas inte i biståndet. Det är barnen som får lida när biståndet skärs ner.

Herr talman! Jag hänvisar till Vänsterpartiets alla reservationer, men jag yrkar särskilt bifall till reservation 4 om enprocentsmålet, reservation 6 om asylkostnaderna, reservation 42 om inriktningen och krav på riktlinjer för Världsbanken, reservation 62 om Angola, reservation 147 om u-krediter till Indonesien samt till reservation 161 om en total ram för biståndet.

Herr talman! Till sist vill jag bara konstatera att det svenska biståndet har brister, men det är överlag oerhört effektivt. Det når fram och det behövs. Löftet i Köpenhamn om att alla länder skall öka sitt bistånd är förpliktigande, även för Sverige.

Anf. 34 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp)

Herr talman! De ekonomiska framstegen ökar i världens länder, också i utvecklingsländerna. Men samtidigt ökar även de sociala och ekonomiska orättvisorna människor emellan. Framstegens resultat blir fortfarande ojämnt fördelade.

Det överordnade målet för det svenska utvecklingssamarbetet är att höja de fattiga folkens levnadsnivå, står det klart i propositionen. Miljöpartiet har en rad utgångspunkter för internationell solidaritet, varav den första är av övergripande slag.

På en enda jord med begränsade resurser är vi alla beroende av varandra. Ansvaret för tillståndet i världen är gemensamt.

Många har här redan talat om enprocentsmålet, så jag skall inte förlänga tiden genom att tala om detta.

Vi från Miljöpartiet menar att det är andra gången i rad som man drar ner på biståndet till de fattiga länderna. Vi tycker att det är fel att jordens fattigaste länder som definitivt inte kan spara skall drabbas av svenskt sparande.

Miljöpartiet har i sitt förslag till budget gjort besparingar som gör att vi generellt kan höja bidraget till det internationella biståndspro-

grammet med 200 miljoner och dessutom avsätta 1 miljard kronor till en miljöfond att användas i utvecklingsarbetet. Men vi har valt att inte fördela summan på olika länder utan i stället utgått från de globala problem som måste lösas och valt att låta pengarna gå till de länder och områden där insatserna behövs akut.

Vi har fyra prioriterade områden där vi tycker att medlen i första hand skall fördelas. Den första prioriteringen är vattenförsörjningen på jorden. Bristen på vatten blir nästa decenniums stora problem. Världens färskvattenreservoarer är små och ojämnt fördelade över jordens yta. Vattenslöseri och nedsmutsning av dricksvatten bara ökar liksom efterfrågan på rent vatten. De övriga tre prioriteringarna är ekologiskt jordbruk, resurssnål småskalig teknik och stöd till kvinnors olika sysselsättningar. Alla tre verksamheterna är ofta lika beroende av tillgång på vatten.

Vatten är en förutsättning för all inhemsk livsmedelsförsörjning, som i sin tur hänger ihop med bevattning av jordbruk, vilket i sin tur behöver pumpar och vattenledningssystem till odlingar som just kvinnor ofta har ansvar för. Kvinnor är öppna för nya idéer när det gäller jordbruk och affärsverksamhet, utbildning, familjeplanering och hälsovård, eftersom kvinnan oftast är den i familjen som genom sitt arbete tydligast ser sambanden mellan de nya idéerna och metoderna och familjens försörjningsmöjligheter. Därför tycker vi att stöd till kvinnor i u-länder är viktigt.

Vattenproblemen finns överallt, och insatser behövs i alla former. Brist på vatten kan driva människor på flykt, och miljöflyktingar blir vanligare än vi tror i framtiden.

Med tanke på att nedskärningarna har drabbat biståndet på många områden skall miljöstödet kunna delas ut till andra angelägna projekt med miljöanknytning. Det kan också ha med utbildning och undervisning att göra, och det kan ha med redan startade projekt att göra. Det skall också kunna vara öppet att ges till verksamheter i kris, det som ibland kallas för additionellt stöd. Om man nu anser, som vi gör, att det största hotet mot freden inte är av militärt slag just nu utan har med fattigdom, demokratiskt underskott och resursförstöring att göra är det logiskt att minska anslaget till försvaret och använda pengarna till bistånd i stället. I propositionen nämns, som jag redan talat om, att det huvudsakliga målet för svenskt bistånd är att höja de fattiga folkens försörjningsmöjligheter.

Ett nytt och annorlunda sätt, som redan nämndes av Eva Zetterberg, att bedriva biståndsarbete är det samarbete som startats mellan Holland och tre länder, Costa Rica, Benin och Bhutan. Miljöpartiet har i sin biståndsmotion ett yrkande att det holländska konceptet skall prövas också i svenskt biståndsarbete. Det handlar om samarbetsavtal på samma nivå mellan två länder. Tanken är att man genom avtalen startar ett nära samarbete med just målsättningen att skapa en hållbar utveckling och en hållbar miljö i båda länderna samtidigt. Här kommer man in på ett område som inte är så vanligt i biståndssammanhang, nämligen urban miljö. Om man i Holland t.ex. planerar att bygga ett avloppsreningsverk i en liten ort, gör man samma sak i avtalslandet. Det är me-

ningen att representanter för avtalsländerna skall följa arbetet i Holland, liksom holländska representanter skall finnas i avtalslandet. Initiativ till nya verksamheter föreslås från båda länderna samtidigt.

I en artikel som jag läste nyligen frågar sig artikelförfattaren vad som händer om nu Costa Rica plötsligt bestämmer sig för att producera ekologiskt kaffe, odlat utan bekämpningsmedel. Vad tänker då Holland producera på liknande sätt? Det är man praktiskt taget tvungen till, eftersom ömsesidigheten är en av grundpelarna i samarbetsavtalen.

Som utgångspunkt har man Agenda 21. Det som man nu i början gemensamt bestämt sig för att ta upp – man vill givetvis begränsa sig för Agenda 21 tar upp förfärligt många saker – är energi, transport och jordbruk, biologisk mångfald och avfallsfrågor.

Vi får i år en ny myndighet, en sammanslagning av BITS, SAREC, SIDA och SWEDCORP. Förhoppningsvis blir denna samordning positiv för vårt framtida bistånd. Ett samlat bistånd kan bli rationellare och effektivare. Jag tror också att det kan vara positivt i ett utvecklingsland att man bara har en biståndsmyndighet att vända sig till.

Jag tror vidare att det vore mycket positivt om den biståndspolicy som SIDA som självständigt biståndsorgan har arbetat efter fick genomslagskraft i hela den nya myndigheten.

Sverige har deltagit i tekniska biståndsprojekt som starkt kritiserats från många håll och som orsakat stora tidningsrubriker. Jag tänker på dammbyggena. Många av dem har fått förödande miljökonsekvenser, tvångsförflyttningar av människor, utplånandet av byar och stora sociala problem. Det påpekas ofta som försvar från svensk sida att det har gjorts flera miljökonsekvensanalyser i projekten och att man från svenskt håll har granskat dem noga. Då måste man fråga sig: Har analyserna från början varit tillräckligt omfattande? Det är inte enbart det direkt drabbade området det gäller. Det kan gälla en hel flod nedströms, alla jordbruk längs stränderna vars produktionsförmåga påverkas av oregelbundet vattenflöde. Har man räknat med det? Är tillgången på fisk lika stor före, efter och under det att ett dammbygge pågår? Tolkar man analyserna för optimistiskt? Tolkar men dem under påverkan av ett ekonomiskt vinsttänkande? Vi tror att det är nödvändigt att vara en smula försiktig när man granskar ett miljökonsekvensdokument. De minsta föroreningseffekter man inte räknat med kan liksom det minsta i naturen ge upphov till en lång kedjereaktion av negativa miljöpåverkningar, i värsta fall oreparerbara. Det räcker inte bara med miljökonsekvensanalyser. Den viktiga frågan är egentligen: Hur gick det sedan? Hur ser det ut vid de dammbyggen som redan finns två år efter, fyra år efter osv.? Är det samma frågor som man ställt sig, samma följdverkningar som man undersökt, så att jämförelserna inte haltar? Jag har sett ett par sådana miljökonsekvensanalyser. Jag har samtidigt tittat på s.k. skugganalyser som miljöorganisationer har gjort. Det är väldigt intressant läsning. Det är egentligen ingen motsättning dem emellan, men man slås av hur väl de kompletterar varandra. Svenska vägbyggen har ju fasta konsekvensanalyser och scheman att följa, men när det gäller analyser av de sociala konsekvenserna vid ett svenskt vägbygge finns det mycket litet att gå efter.

De sociala konsekvenserna har drabbat många människor svårt i dammprojekten. Det finns flera motioner från olika partier som handlar just om människor som kommer i kläm och far illa när de storskaliga projekten skall byggas. I en av motionerna, Biståndsprojekt och miljö, frågar sig motionären var skyddet finns för omistliga naturvärden. Vem försvarar ursprungsbefolkningars rätt och minoriteters rätt? Helt oberoende miljökonsekvensbeskrivningar borde göras inför projekten och sedan skickas ut på remiss i det biståndsgivande landet så att man fick klart för sig vad som egentligen pågår. De borde också skickas till myndigheter, menar man, och till folkrörelseorganisationer. Det är just sådana organisationer som har stor erfarenhet av förhållandena på gräsrotsnivå i de länder som man arbetar med.

I andra motioner vill man komma till rätta med missförhållanden genom att inrätta parlamentariska nämnder eller grupper som kontinuerligt skall följa Världsbankens och IMF:s arbete. Det finns förslag om en biståndslag och krav, som vi redan har hört, på en annorlunda och öppnare insyn.

En chilensk aktionsgrupp t.ex. menar att underlaget för utvärdering av miljökonsekvenserna inte är tillräckligt och att man inte har gått igenom miljöpåverkningarna grundligt nog. Man säger också att svenskarna aldrig hade godtagit detta underlagsmaterial om det hade gällt ett projekt i Sverige.

Jag undrar: Hur vore det med en svensk, helt oberoende, inte alls parlamentarisk arbetsgrupp som granskade underlagen till projekt av det här slaget och som på ett okonventionellt sätt kunde skaffa sig den information som eventuellt saknas?

Världsbanken är med i dammprojekten i finansieringssyfte. BITS är med för att bistå med det tekniska kunnandet och uppförandet. Ekonomiska intressen plus att det blir en teknisk framgång, ett gott tekniskt resultat, är ganska naturligt de främsta intressena för dessa två aktörer. Den tredje aktören, biståndslandet, är givetvis positiv, för energi behöver man och man har ingen möjlighet att själv starta ett projekt av det slaget. Ofta finns ingen miljömyndighet av det slag som vi har i landet. Synen på människovärdet kan också skilja sig ganska mycket från den svenska synen. Det finns inte heller någon rättsinstans som befolkningen kan vända sig till och som bevakar en minoritets rättigheter. Då kommer jag till att svenskt bistånd har en klar målsättning: Det överordnade målet för det svenska internationella utvecklingssamarbetet är att höja de fattiga folkens levnadsnivå, dvs. deras möjligheter att på ett säkert och förutsägbart sätt kunna livnära sig, att ha god hälsa och tillgång till utbildning och annan social service. Av avgörande betydelse är också demokratiskt styrelsesätt och en samhällsstruktur som garanterar respekt för mänskliga rättigheter.

Gäller detta bara när vi engagerar oss i vårt eget biståndsarbete? Faller våra vackra mål och krav när vi deltar tillsammans med andra i större biståndsprojekt? Det är en fråga om moral och etik, menar Miljöpartiet.

Jag slutar med den mening jag hade i början av mitt anförande: På en enda jord med begränsade resurser är vi alla beroende av varandra, och ansvaret för tillståndet i världen är gemensamt.

Jag stöder givetvis våra reservationer, och jag yrkar bifall till tre: reservation 10 mom. 5, som handlar om vår fond för miljöinsatser på 1 miljard och reservation 108 mom. 115, som handlar just om utbyggnaden av Bio-Bio-floden och om en omprövning av vårt deltagande. Bör Sverige dra tillbaka sitt bistånd till utbyggnaden under de förutsättningar som finns nu? Jag yrkar bifall till reservation 133 som gäller medelsramen för bistånd genom folkrörelser och andra enskilda organisationer. Den ramen höjer vi med 129,5 miljoner.

Anf. 35 INGRID NÄSLUND (kds)

Herr talman! Jag skall börja med att lägga fram mina yrkanden så att jag inte kommer i tidsnöd på slutet.

Jag vill yrka bifall till följande reservationer från kristdemokraterna: reservation 5, som gäller enprocentsmålet, reservation 7 om avräkning av asylkostnaderna, reservation 134 om bistånd genom folkrörelser och enskilda organisationer och reservation 140 om stöd till ekonomiska reformer och skuldlättnad.

För övrigt står vi naturligtvis bakom alla våra reservationer. I de delarna yrkar vi avslag på hemställan i betänkandet. För övrigt är det mycket i betänkandet som vi också står bakom och är eniga om.

Hur skall man egentligen se på bistånd? Är det en börda som vi som är mer lyckligt lottade än många andra måste bära? Är det en plikt som vi inte kan dra oss undan?

Jag skulle hellre vilja se det som en utmaning som vi inte kan låta bli att anta. Är det kanske rent av rimligt att tala om att vi behöver känna meningsfullheten och glädjen över att engagera oss i en sak som kräver litet utöver det vanliga av oss, en sak som är värd en insats, en sak som kan betyda skillnad mellan liv och död, mellan hälsa och sjukdom, mellan svält och tillgång på mat, mellan utbildning och analfabetism för en medmänniska?

Vilket perspektiv skall vi anlägga? Är det kanske riktigast att betona att barnen bör stå i centrum för all internationell utveckling? Då återstår det en hel del att göra. Under det senaste decenniet har 2 miljoner barn dödats i krig. Uppemot 5 miljoner har drabbats av handikapp och mer än 5 miljoner har tvingats på flykt. Mer än 12 miljoner har förlorat sina hem. I u-länderna dör varje dag 35 000 barn av fattigdom. En halv miljon utnyttjas som prostituerade i Thailand, Sri Lanka och Filippinerna. Det här är uppgifter som Unicef har kommit med.

Kanske måste vi sätta en enskild människa i fokus för att riktigt se vad det hela handlar om. Ett år efter det att "uhuru" – frihet från kolonialmakten – blev verklighet i Kongo, som då blev Zaire, arbetade jag som lärare på ett seminarium i Kivuprovinsen. Vi hade ungefär lika nära till Rwanda som Burundi – länder som vi nu läser om i tidningarna dagligdags. Tyvärr är nyheterna mycket nedslående.

Även då blev det oroligheter mellan hutus och tutsi, och det högväxta tutsifolket flydde i tiotusental över gränsen till Zaire upp i bergen

runt Lemera, där jag arbetade. Vi hade ett seminarium som drevs av svenska och norska lärare. Vi arbetade tillsammans med ett par sjuksköterskor som drev klinik.

Det var den naturligaste sak i världen för oss att vid sidan av vårt vanliga arbete ge den katastrofhjälp som visade sig nödvändig för att dessa människor skulle överleva och kunna börja ett nytt liv. Vi försåg dem med mat, kläder, material för att bygga en hydda och utsäde för nästa skörd så att de skulle kunna klara sig själva. Många var i behov av sjukvård, och det fick de också.

Jag minns särskilt väl en lång gänglig vacker pojke i tio–tolvårsåldern. Han kom till mig och ville sälja en vackert snidad träskål som jag tror att han själv hade gjort. Den står på mitt rum i ledamotshuset.

Han berättade om sin familj. De var sju stycken när de var tvungna att fly från Rwanda. Nu var det han, fadern och en baby på sju månader som bara var skinn och ben kvar. De andra hade dött av sjukdom och umbäranden. Men han hade fått chansen att överleva och få vård och förhoppningsvis utbildning och en bättre framtid. Det är så litet som gör skillnaden för en liten människa.

Det finns många hoppfulla tecken när det gäller utvecklingen i u-länderna trots allt, vilket också lyfts fram i propositionen: stigande levnadsnivå, livslängden som har ökat och barnadödligheten som har halverats. Läskunnigheten växer bland vuxna, och 80 % av barnen går i skolan. Demokratin gör stora framsteg och tillväxten har varit över 4 % de flesta av de senaste åren.

Men vi vet också att utvecklingen varierar starkt både mellan olika länder och i länderna. Fattigdomen ökar i de krisdrabbade länderna och bland kvinnor, barn och minoriteter.

Vi är i stort sett överens om målen för vårt internationella utvecklingssamarbete mellan olika partier i Sverige, men det finns också en del skillnader. Övertygelsen om varje människas unika värde är drivkraften för vårt utvecklingsarbete och en grund för vår solidaritet. Det tror jag också att vi delar med många.

Den fråga som bör styra insatserna är: Får de enskilda människorna det bättre? Därför kan betydelsen av god hälsovård, utbildning, tillgång på rent vatten och livsmedel inte överskattas.

Respekten för mänskliga rättigheter är en nödvändig grund för en demokratisk utveckling i ett land. Därför välkomnar vi det arbete som frivilliga organisationer som Amnesty International, Rädda Barnen, kyrkor och andra folkrörelser i årtionden har lagt ned för att skapa en demokratisk kultur i olika länder.

Det är viktigt att fortsätta arbetet med att bredda anslutningen och stärka efterlevnaden av de internationella konventionerna i biståndsdialogen med våra samarbetsländer.

Det är med stor oro vi kristdemokrater konstaterar att den socialdemokratiska regeringen i sitt budgetförslag far hårt fram med biståndet. Orden och välviljan är desamma som tidigare, men handlingarna har börjat tala ett annat språk. Det är när allt kommer omkring handlingarna som räknas.

Vi kristdemokrater menar att katastrofbiståndet har stor betydelse med tanke på det stora antal katastrofer av olika slag som blir alltmer komplicerade och kräver allt större resurser.

Alltför ofta sätts resurserna in för sent och många människor hinner dö av krig och svält innan hjälpen når dem. Vi har ännu slakten av ett oändligt antal rwandier på våra näthinnor.

Vi anser att vi måste göra mer för att förebygga katastrofer. Vi måste satsa på förebyggande arbete när det gäller hälsa, utbildning, miljö, fredsförebyggande arbete och även förvarningssystem inom FN:s ram.

En annan viktig aspekt av katastrofbiståndet är uthålligheten. Att återuppbygga ett land kräver ofta lika mycket resurser som i det akuta katastrofläget. Vi kristdemokrater anser att regeringen är alltför njugg på den punkten. Vi satsar i vår budget drygt 200 miljoner mer än regeringen på katastrofbiståndet.

Vi är kritiska mot att t.ex. PMU inte får möjlighet att fortsätta sitt sjukvårds- och uppbyggnadsarbete i området omkring Rwanda i ännu större utsträckning. De har ett nätverk som sträcker sig ut i praktiskt taget varje kommun och by och har därför unika möjligheter att utföra ett freds- och försoningsskapande arbete.

I området Rwanda, Burundi och Zaire har svensk mission arbetat i många decennier och skapat ett gediget förtroende för Sverige. Därför har jag föreslagit en diplomatisk insats på högsta nivå i området i freds- och försoningsskapande syfte från svensk eller svensk-norsk sida.

Det är med Moderaternas stöd som Socialdemokraterna kommer att sänka biståndet till den grad att det blir svårt att reparera inom en överskådlig tid. Vad hjälper det med stolta deklarationer från statsministerns sida i Köpenhamn om att ta upp kampen mot fattigdomen när verkligheten talar ett annat språk? Det allvarligaste hotet är frysningen av biståndsnivån till det nominella värdet av 13 miljarder 360 miljoner per år under hela fyraårsperioden.

Vi kristdemokrater anser att en biståndsnivå på en procent av BNI är rimlig också i tider av ekonomisk åtstramning, främst med tanke på de stora svårigheter många av våra samarbetsländer befinner sig i. Vi skall också ta med i beräkningen att hela 40 % av biståndet går tillbaka till Sverige i form av beställningar av varor och tjänster. Som alltid gäller att den som sår sparsamt också får skörda sparsamt.

Frysningen under hela fyraårsperioden gör att återgången till enprocentsnivån ter sig allt mer orealistisk. Redan nu hamnar vi på 0,87 %. Om vi får en tillväxt på blygsamma 2 % per år betyder det att vi hamnar på en biståndsnivå som kan komma att understiga 0,7 % – det mål som FN satte upp för mer än 20 år sedan.

Sverige tillsammans med några andra länder har hävdat enprocentsmålet. Att Sverige nu fjärmar sig från det målet kommer att få återverkningar i omvärlden – var så säker. Kan Sverige så kan vi, resonerar man. Holland har redan sagt att man skall sänka biståndet med Sverige som exempel.

Hela idén med en procent av BNI är att biståndet skall hållas på en värdig nivå trots växlingar i konjunkturen.

Skall jag ta vara på min broder? Det är en fråga som är berättigad också i detta sammanhang. Den gäller även om det kärvar till sig och överflödet inte är vad det har varit. I jämförelse med de fattigaste av de fattiga måste vi ändå tala tyst om pengabrist.

Vi menar att det trots allt är orimligt att världens fattiga skall vara med och betala vårt budgetunderskott. Därför avvisar vi kristdemokrater bestämt att vi avlägsnar oss allt mer från enprocentsnivån. Vårt budgetförslag innebär att ytterligare 600 miljoner avsätts för de fattiga.

Den internationella skuldkrisen har haft en förödande effekt på ett stort antal u-länder. Skuldbördan inte minst för ett stort antal länder söder om Sahara är mycket tung. Många av dessa länder kan inte förväntas klara av att betala sina skulder. Om inte fler internationella initiativ tas för att lätta skuldbördan kommer givare att under lång tid bli tvungna att finansiera skuldtjänstbetalningar i dessa länder i stället för att medverka till ett bärkraftigt näringsliv.

Sverige har under lång tid varit ett föredöme genom att skriva av bilaterala fordringar gentemot u-länderna och verka pådrivande när det gäller initiativ beträffande multilaterala skulder. Vi kristdemokrater anser att Sverige mycket aktivt skall driva frågan om skuldlättnad på det internationella planet och avvisar därför den sänkning av anslaget till ekonomiska reformer och skuldlättnad som regeringen föreslår. Det bör avslås. Här ligger vårt förslag 225 miljoner över regeringens.

Stödet till bistånd genom folkrörelser och andra enskilda organisationer har tagits upp av flera talare. Vi ser det verkligen som ett graverande exempel på att Socialdemokraterna har kvar alla sköna ord men handlar stick i stäv med vad man säger. Det jag nu kommer att säga har nästan ordagrant sagts av utskottsmajoriteten, som ändå sänker detta stöd med 225 miljoner på de 18 månader som budgeten gäller.

De enskilda organisationernas kompetens och erfarenhet är väl dokumenterade. Genom sin lokala förankring och sitt breda kontaktnät nås de absolut fattigaste och mest utsatta grupperna. Den folkliga förankringen i Sverige får inte heller underskattas. Den starka solidariteten och biståndsviljan hos svenska folket har till stor del sin grund i dessa organisationers ideella och ofta frivilliga arbete. Vi kristdemokrater hävdar också att de enskilda organisationerna samtidigt främjar demokrati och mänskliga rättigheter i de länder där de verkar.

Det svenska biståndet har via kyrkor och missionsorganisationer en hundraårig historia som hänger samman med folkrörelsernas och demokratins framväxt i vårt land. Det var först ett femtiotal år senare som bistånd blev en statlig angelägenhet. Ur missionsorganisationernas frivilliga engagemang och hängivenhet växte en social insats samt en sjukvårds- och utbildningsinsats fram, som sedan har fortsatt i samverkan med de statliga biståndsinsatserna och som nu har vuxit och fått ett ganska stort omfång.

För de flesta av SIDA:s ramorganisationer som Röda korset och PMU, Pingstmissionens u-landshjälp, och även flera andra organisationer – t.ex. Caritas och Diakonia – gäller att de ofta har kapacitet att ansvara för större belopp än vad de anslagna budgetramarna anger. Också det har vi tidigare hört. PMU har nu t.ex. fått besked från SIDA

om att de kan vänta sig 20-procentiga sänkningar fram till januari 1997. Detta innebär att de saknar medel för projekt bland föräldralösa barn i Uganda som till följd av aids härjningar befinner sig i en mycket svår situation. Det gäller projekt i Rwanda samt hälsovårds- och ungdomssatsningar i Bangladesh, Bolivia och Tanzania. Nu hålls det krismöten i de enskilda organisationerna för att i möjligaste mån lindra de negativa konsekvenser som regeringens och SIDA:s förslag kommer att innebära om dessa genomförs.

Vi kristdemokrater anser regeringens förslag i detta avseende vara helt förkastligt och vill satsa 225 miljoner mer än regeringen på detta anslag. Att beröva den del av biståndet som är mest effektiv och där man får ut mest av varje satsad krona, mellan 15 % och 20 %, är för mig obegripligt. Under den förra regeringens tid slog vi fast att biståndet skall vara effektivt och långsiktigt.

Vi kristdemokrater säger också ett kraftfullt nej till att biståndsbudgeten skall belastas med ytterligare 300 miljoner per år för att täcka flyktingars asylkostnader – detta trots att flyktingströmmen till Sverige har minskat kraftigt under det senaste året. Någon ökning som står i proportion till de totalt 965 miljoner som regeringen föreslagit för detta ändamål existerar faktiskt inte alls. Enligt OECD:s/DAC:s definitioner och beräkningar av vad som får räknas som bistånd påstod Socialdemokraterna förra budgetåret att det var högst 140–200 miljoner som man skulle behöva för de 7 % flyktingar som då fanns.

Utskottet menar att skälet till höjningen nu skulle vara de flyktingar som kom från Exjugoslavien under 1993. Detta kan absolut inte stämma, eftersom det bara är under det första året som sådana flyktingkostnader får avräknas från biståndet. För oss är det fullständigt obegripligt att man nu kan lägga ytterligare 300 miljoner till denna summa.

Även i det här fallet får världens fattigaste stå för kostnader som borde bäras av Kulturdepartementet. Här finns pengar som skulle kunna räknas biståndet till godo redan nu, och här ser jag en möjlighet för oss att med alla partier komma överens om att ge de enskilda organisationerna samma summa som de tidigare haft – alltså en höjning med 225 miljoner i förhållande till vad vi har sagt. Detta är en utmaning till moderater och socialdemokrater!

Anf. 36 KRISTINA SVENSSON (s)

Herr talman! En av de stora frågorna i dagens biståndsdebatt är naturligtvis volymfrågan. Frysningen av biståndet innebär att vi för kommande budgetår inte når upp till enprocentsmålet utan hamnar på 0,87 % av bruttonationalinkomsten, BNI.

I februari i år hade vi i samband med den utrikespolitiska debatten här i kammaren också en biståndsdebatt. Redan då fokuserades mycket i debatten just på enprocentsmålet.

I morse debatterade vi den ekonomiska politiken. Ingen i denna kammare kan ha något som helst tvivel om det utsatta läge som svensk ekonomi befinner sig i. Vi politiker har inte längre kontroll över landets finanser. Den makten måste vi återta. Gör vi inte det, urholkas och försvagas kronan ytterligare.

Vår absolut främsta uppgift nu är att stabilisera landets ekonomi och att återställa förtroendet för den svenska valutan.

Biståndet gynnas inte av att vi hårdnackat försvarar enprocentsutbetalningarna, om dessa blir allt mindre värda. De flesta utbetalningarna av svenskt bistånd sker nämligen i annan valuta. Bara den senaste månadens kronfall har urholkat biståndet med mer än 1 miljard.

Biståndspolitiker är väl medvetna om att man, när makroekonomiska faktorer befinner sig i obalans, måste genomföra ekonomiska strukturprogram. Det är just det som den socialdemokratiska regeringen nu tvingats till.

Att frysa biståndet är naturligtvis inte ett mål i sig. Det är ett medel som, tillsammans med andra besparingar, skall rekonstruera svensk ekonomi. Det är nödvändigt att ha den bilden klar för sig i dagens biståndsdebatt.

Vi socialdemokrater har klart och tydligt såväl i propositionen som i betänkandet deklarerat att vår avsikt är att när ekonomin så tillåter åter avsätta 1 % av BNI till internationellt utvecklingsarbete. Svaret till Centern, Folkpartiet, kristdemokraterna och vänstern är: Vi har inte givit upp enprocentsmålet.

Jag har sagt förut i denna talarstol, men jag upprepar det i dag, att det är mycket smärtsamt för oss att tillfälligt frångå enprocentsmålet. Det kommer dessutom i en tid när de totala biståndsflödena minskat, samtidigt som behoven av bistånd i de fattigaste länderna ökat.

Biståndsklimatet i givarländerna har också hårdnat. I USA deklarerade republikanerna att biståndet drastiskt skall skäras ned. Så mycket väsentligare tycker jag därför att det är att vi i dag diskuterar mål och kvalitet samt biståndets effektivitet i stället för att vi gräver ner oss i en volymdiskussion som just nu inte leder framåt.

I betänkandet finns det ändå en samsyn när det gäller det övergripande målet: att biståndet skall vara fattigdomsinriktat. Det är vi alla överens om. Men det finns skiljelinjer i fråga om hur vi skall nå målet.

Utskottsmajoriteten betonar att fattigdomsinriktningen skall förstärkas. Det betyder att vi vill satsa ännu mera på Afrika. Det är ju i Afrika söder om Sahara som fattigdomen är mest utbredd. Runt 60 % av människorna där lever i djup fattigdom. Halva befolkningen är analfabeter. 1 av 10 födda barn dör före ett års ålder. Medellivslängden är 51 år. Den ekonomiska tillväxten har under en längre tid varit alltför låg för att kompensera befolkningstillväxten.

Trots att det totala nettoresursflödet till u-länderna enligt DAC ökade från 163 miljarder år 1992 till 160 miljarder US-dollar år 1993 erhöll de krisdrabbade och skuldsatta låginkomstländerna endast en försumbar andel av dessa flöden. För dessa länder – de fattiga och mindre kreditvärdiga länderna – ökar behoven av bistånd. I dessa länder lever människor i yttersta osäkerhet. De saknar mat och rent vatten och har inte tillgång till vård och utbildning. Just nu kan vi också se att etniska konflikter fördjupas i Afrika söder om Sahara.

I betänkandet framhålls att bistånd i grunden handlar om människors säkerhet. Människor som lever under fattiga omständigheter lever otryggt och är i större utsträckning offer för maktövergrepp. I fattigdo-

men har antidemokratiska krafter en grogrund. Det är därför så självklart att biståndet i vid bemärkelse måste gå till att bygga demokratier och till att utrota fattigdomen.

Samsynen, att vi bör koncentrera våra insatser på Afrika, gäller dock inte Moderaterna. Jag kan inte på annat sätt tolka att Moderaterna så kraftigt skär i anslagen till Namibia, Moçambique och Zimbabwe. Beträffande Guinea Bissau och Tanzania stryker Moderaterna allt bistånd som går över landprogram.

Bertil Persson sade så här: Vi skär i länder där diktatorer sitter i godan ro. Jag vill påminna om, som någon gjorde tidigare, att demokratiska val har hållits i Guinea Bissau och i Moçambique.

Jag har mycket svårt att förstå den reservation där moderaterna så kategoriskt uttalar sig om biståndet till Tanzania. Jag vill citera ur den reservationen, där moderaterna säger:

"Utskottet föreslår att inga medel anvisas för budgetåret 1995/96 till Tanzania vars fattiga befolkning så hårt har drabbats av en utvecklingsfientlig politik."

Men biståndet behövs i Tanzania för att vrida utvecklingen rätt. Biståndet behövs t.ex. som stöd i en omvandling från statligt reglerad ekonomi till marknadsekonomi. Biståndet behövs för att de parastatala företagen skall kunna rekonstrueras och bli konkurrenskraftiga. Biståndet behövs för att människor skall få arbete. I SWEDECORPs styrelse har jag sett så många exempel på att ett näringslivsinriktat bistånd är absolut nödvändigt i den svåra övergången från planekonomi till marknadsekonomi.

Men moderaterna vill straffa i stället för att stödja. Vad är det för människosyn som ligger bakom ett sådant ställningstagande?

Det finns en samsyn också när det gäller *gender*-perspektivet, vad kvinnorna betyder för utvecklingen. Det här kommer att utvecklas senare i debatten av Anneli Hulthén.

Fru talman! Erfarenheter av många års bistånd har lärt oss att biståndet blir mer effektivt om vi koncentrerar våra insatser. Vi kan inte göra allt överallt. Koncentration kräver att vi på sikt inskränker vårt bilaterala bistånd till ett mindre antal mottagarländer. Koncentration kräver att vi från svensk sida agerar för samordning inom de multilaterala organen. Koncentration kräver att vi ser över våra egna myndigheter.

Min första biståndsutredning hade som uppgift att se över organisationen av det bilaterala biståndet. Det var för fem år sedan. Vi som deltog i arbetet kunde många gånger konstatera att svenskt bistånd var oklart och luddigt. Mottagarna var förvirrade över det stora antalet myndigheter.

Det är glädjande att den socialdemokratiska regeringen så snabbt tog sig an frågan om att se över myndighetsorganisationen. I betänkandet föreslås att SIDA, BITS, SAREC och Swedecorp nu slås samman till en ny, sammanhållen organisation.

Moderaterna är emot sammanslagningen, som vi har hört, och varnar för ett stor-SIDA. Vad man vill ha i stället är oklart. Bertil Persson

säger att mål och medel skall fastställas av riksdagen, och det är vad som görs och som det naturligtvis kommer att förbli.

Den nya myndigheten, som har arbetsnamnet Fenix, kommer att ställas inför stora utmaningar. Att bygga något nytt ur det gamla, något som är mer effektivt, något som är tydligare och som arbetar mer flexibelt – det är utmaningen. Att föra samman all den kompetens som finns inom de olika myndigheterna tror jag kommer att verka befruktande och vitaliserande. Den nya myndigheten kan bli en stimulerande miljö, där det tänks nya tankar kring svenskt bistånd.

Jag vill i mitt anförande betona att vi socialdemokrater ser positivt på det arbete som utförs av enskilda organisationer. Vi utskottsledamöter har uppvaktats, som har sagts här tidigare, av ett stort antal frivilligorganisationer, av kyrkorna, av Röda korset och av miljöorganisationer. De är oroliga, eftersom anslaget minskas betydligt. Jag kan förstå den oron, men vill framhålla att det också öppnar sig nya möjligheter för organisationerna att söka anslag. Det är mycket klara skrivningar i betänkandet på den punkten.

Vi pekar på den möjlighet som har öppnat sig när Sverige nu har blivit medlem i EU. En betydande del av EU:s bistånd kanaliseras till enskilda organisationer. Vi har redan ett exempel här i Sverige. Den svenska Afghanistankommittén har för sin verksamhet, med uppbyggnad av skolor och hälsocentraler inne i Afghanistan, fått 20 miljoner i bidrag från EU.

Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Centern har tagit upp frågan om Världsbanken och kravet på öppenhet. Det är ett krav som vi delar och som vi formulerar i utskottsbetänkandet. Vi förväntar oss en redovisning från regeringen till riksdagen om Bretton Woods-institutionerna. Men jag tycker också att vi skall framhålla att Världsbanken i sig – mycket på nordiskt initiativ – driver fram frågorna om kravet på ökad öppenhet. Den nya granskningspanelen är ett sådant exempel.

Jag vill yrka bifall till hemställan i utrikesutskottets betänkande och avslag på samtliga reservationer som har nämnts här.

Anf. 37 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik

Nej, vi har inte givit upp enprocentsmålet, säger Kristina Svensson. Det är bra att det sägs.

Det är en svår ekonomisk situation i Sverige, och Kristina Svensson hänvisar till den debatt vi lyssnade på i förmiddags om den ekonomiska politiken i Sverige. Jag tycker ändå att den koppling som Kristina Svensson gör är felaktig, och jag skall förklara varför.

Finansminister Persson sade här i dag att det är viktigt att de besparingar som görs skall göras rättvist. Jag håller med om det. Det är mycket viktigt, för att de skall få acceptans. I de globala perspektiven gäller samma sak. När det görs besparingar skall de göras rättvist. Det var detta som en gång var grunden för enprocentsmålet. Man kunde se att det skulle bli fluktuationer i ekonomin framöver, och då bestämde man sig för att 1 % av bruttonationalinkomsten skall vara garanterad för de allra fattigaste i de globala perspektiven. För att ge den stabiliteten var vi överens om detta, mycket på grund av att dessa människor

inte har någon lobbyverksamhet i den svenska riksdagen. Här finns inga påtryckargrupper som springer i korridorerna och pläderar för de här människorna, som svenska påtryckargrupper gör på ett helt annat sätt. Därför skulle detta vara en fredad zon.

Nu säger Kristina Svensson och Socialdemokraterna att detta skall ske när ekonomin så tillåter. Det var just det vi inte skulle behöva höra i denna kammare. Jag tror inte alls på att det är neddragningarna i biståndet som räddar svensk ekonomi, utan det är de rationaliseringar vi gör i Sverige.

Anf. 38 KRISTINA SVENSSON (s) replik

Fru talman! Man kan också se det så här, att när det gäller att rekonstruera den svenska ekonomin, som i vårt fall när vi diskuterar biståndsperspektivet, handlar det väldigt mycket om att stärka kronan så att den återfår sitt fulla värde, så att vi får ut någonting av våra biståndspengar, eftersom vi betalar ut dem i olika valutor.

Man kan naturligtvis också se det så, att det krävs ett gemensamt svenskt ansvarstagande – alla samhällssektorer är med i rekonstruktionen av vår ekonomi – för att vi så snabbt som möjligt skall komma fram till den stabila ekonomin. Det är fullständigt omöjligt att här i kammaren säga när detta inträffar.

När det gäller volymdiskussionen vet jag att biståndsministern kommer att ta upp den i sitt anförande, och med det lämnar jag detta.

Anf. 39 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik

Det är riktigt att det gäller att stärka den svenska kronan, men den poäng som jag försöker föra fram här och som jag tror att Kristina Svensson nog ser, är att grunden för enprocentsmålet var att det skulle vara en fredad zon i det här arbetet och att vi i den rika delen av världen skulle sanera våra ekonomier utan att det drabbar tredje världen eller u-länderna. Det är fundamentet för hela tanken. Om man för in detta i saneringen av svensk ekonomi är enprocentsmålet ointressant. Det är den poängen som jag vill föra fram här; det är basen för det hela. Om man har övergett den kanske det är lika bra att inte tala om enprocentsmålet.

Av vår bruttonationalinkomst behåller vi i så fall 99 %. Det är i dessa 99 % som vi skall göra våra strukturomvandlingar, våra förändringar, för att stärka kronan. Jag tror att även Kristina Svensson håller med mig i långa stycken, men hon kanske inte riktigt har fått gehör för de tankegångarna i sitt eget parti. Det kan vara nog så plågsamt.

Vi skall inte gräva ned oss i volymdiskussionen, säger Kristina Svensson. Nej, jag vill egentligen inte göra det, men det kommer att bli på det sättet, så länge vi håller på och dribblar med enprocentsmålet. Låt oss i stället koncentrera oss på mål, kvalitet och koncentration! Det är helt riktigt. Men vi kan inte föra diskussionen om enprocentsmålet åt sidan förrän vi uppfyller det.

Anf. 40 KRISTINA SVENSSON (s) replik

Jag gör den bedömningen att vi just nu för en mer konstruktiv debatt om vi diskuterar just kvalitet, innehåll och effektivitet. Vi har tidigare fattat beslut om en frysning av biståndet för de närmaste åren. Det är ett beslut som har fattats, och det går inte att ändra på det just nu. Därför tycker inte jag att det är meningsfullt att fortsätta den diskussionen. Vi är mer konstruktiva när vi i stället diskuterar kvalitet, innehåll och effektivitet.

Anf. 41 BERTIL PERSSON (m) replik

Kristina Svensson talar om behovet av kvalitet i biståndet. Det är precis det som vi från moderat sida vill driva på. Biståndet skall vara oljan i motorn – inte bensinen i tanken, som vi så ofta säger. Det menar vi är oerhört väsentligt om man skall få till stånd ett bistånd som gör nytta där vi gemensamt vill åstadkomma nytta, nämligen i utrotandet av fattigdomen i världen.

Kristina Svensson tog upp Namibia. Jag erinrar mig då det tillfälle när vi i utrikesutskottet gemensamt besökte den namibiska regeringen. Det första man sade när biståndsdiskussionen kom upp var: Vi vill inte bli ett nytt Tanzania. Vi vill inte ha bistånd av den typ som Tanzania får. Ni kan få hjälpa oss med en del investeringar som vi har svårt att göra, men ett sådant löpande bistånd som man har i Tanzania vill vi inte vara med om.

Sedan vill jag säga att det är bra om citaten är riktiga när man citerar. När det gäller Tanzania vill vi inte ge bistånd till statsmakten. Situationen i Tanzania är den att man har ett biståndsberoende på 34 % av bruttonationalprodukten. Vårt bistånd är 40 miljoner dollar. Skulle det dras in kommer man ned i 32 %. Tycker inte också Kristina Svensson att 32 % av BNP egentligen är ett alldeles för stort biståndsberoende och ganska förlamande för landet?

När det gäller Guinea Bissau är biståndsberoendet 44 % av BNP. Det tycker jag också att det är mycket angeläget att vara försiktig med. Det är svårt för dessa länder att resa sig ur ett sådant beroende.

Anf. 42 KRISTINA SVENSSON (s) replik

Det är naturligtvis ingen bra situation att ett land blir så biståndsberoende som de två exempel som Bertil Persson här tar upp, Tanzania och Guinea Bissau.

När det gäller Tanzania finns det en ambition hos den nuvarande regeringen att styra över utvecklingen mot ett pluralistiskt samhälle, mot marknadsekonomi. Jag kan inte förstå annat än att delar av det svenska biståndet kan göra en stor insats i denna mycket svåra ekonomiska övergång från ett system till ett annat.

Sedan skall vi väl aldrig glömma de människor som det handlar om och som behöver precis det som Bertil Persson nämnde i sitt inledningsanförande – grundläggande utbildning och hälsovård. Inte kan vi lämna människor på det sättet!

När det gäller Guinea Bissau presenterades det för kanske ett år sedan en utvärderingsrapport som visade på stora brister i biståndet under

en lång rad år. Men meningen med en utvärdering är att man skall lära sig någonting av den. Man läser den, man begrundar den, man analyserar den och man tar ställning till vilken kursändring som bör göras för att biståndet skall bli bättre.

Bertil Persson tog sedan upp en väsentlig fråga, nämligen mottagarnas roll. Självklart känner mottagarna bäst sina egna behov.

Anf. 43 BERTIL PERSSON (m) replik

Det är verkligen tveksamt om den mottagande statsmakten i vissa länder känner de verkliga behoven. I exempelvis Guinea Bissau har det varit väldigt trögt, och Världsbanken har pressat på ganska rejält för att få till stånd en positiv utveckling i det landet. Inte heller Tanzanias regering har visat en utvecklingsbenägenhet som har varit positiv. Jag menar inte att man skall lämna de länderna åt sidan i det här sammanhanget, men man skall vara mycket försiktig med vad man satsar på statsmakten.

Där kommer jag in på en fråga där vi känner oss litet grand förda bakom ljuset från departementets sida. Man har nämligen sagt att mottagningskapaciteten hos de enskilda organisationerna inte klarar av större anslag än vad som föreslås i propositionen. Nu vill vi inte bidra till ytterligare ekonomiska bekymmer genom att öka på anslagen till enskilda organisationer i årets budget. Vi godtog resonemanget om att man i enskilda organisationer inte hade tillräcklig mottagningskapacitet, men på sikt tror jag att det är mycket angeläget att mer och mer förs till de här länderna via enskilda organisationer – biståndet har då mycket större chans att nå de enskilda människorna. Hela vår inriktning är den, och jag tycker att det är mycket beklagligt att vi har fått de här signalerna om bristande mottagningskapacitet. Vi kommer väl att dra konsekvenser av det nästa gång vi får upp biståndspolitiken till diskussion.

Anf. 44 KRISTINA SVENSSON (s) replik

När det gäller sådana exempel som Bertil Persson tar upp – Tanzania och Guinea Bissau – skall vi också komma ihåg att statsapparaten är mycket svag och nästan har varit på väg att vittra sönder. Vi behöver verkligen stödja de funktioner – det kan gälla rättsväsende, det kan gälla undervisning – som är grundläggande uppgifter för staten.

Jag blir litet rädd när jag hör resonemanget här. Jag har all respekt för enskilda organisationer, men jag tror faktiskt inte att bistånd via enskilda organisationer helt och hållet kan ersätta det bistånd som går från regering till regering – inte när vi har den situation som vi har i dag med tanke på de mycket svaga statsapparaterna i många afrikanska länder i dag. I stället skall vi medverka till att bygga upp staten och renodla statens roll; vi skall hjälpa till att svara på frågan: Vad är statens roll?

Anf. 45 ANDRE VICE TALMANNEN

Innan vi går vidare vill jag påminna ledamöterna om att tilltalsordet här i kammaren är *herr* eller *fru talman* även när det gäller repliker.

Anf. 46 INGRID NÄSLUND (kds) replik

Fru talman! Jag måste säga till Kristina Svensson att det även om ni säger att ni har kvar enprocentsmålet verkar som om ni har underkänt själva principen. Karl-Göran Biörsmark har här på ett förtjänstfullt sätt gång på gång framhållit att hela idén med principen var att man skulle ha en fredad zon för biståndet. Vi vet att vi har mycket svåra ekonomiska omständigheter i landet. När jag har talat om att vi har satsat mer innebär det ändå att vi också har lagt fram en mycket ansvarsfull budget där vi har ålagt oss själva lika stora sparkrav som socialdemokraterna har ålagt sig. Men ändå menar vi att principen måste upprätthållas, och jag måste säga att jag är besviken på att socialdemokraterna inte har velat göra det.

Jag förstår mycket väl att Kristina Svensson hellre vill diskutera kvalitet, innehåll och effektivitet – vi är också intresserade av att de egenskaperna hålls på en mycket hög nivå i biståndet, men det står inte i motsättning till enprocentsmålet.

Sedan har jag också pekat på en möjlighet. När det gäller asylkostnaderna har ni – med vett och vilja eller utan att tänka på det – räknat helt fel. Där finns alltså pengar, och därför tycker även jag att moderaterna skulle kunna sträcka sig till att föreslå en förändring i det avseendet. Där finns pengar t.ex. till de enskilda organisationerna.

Anf. 47 ANDRE VICE TALMANNEN

Nu gäller repliken inte moderaterna utan Kristina Svensson.

Anf. 48 KRISTINA SVENSSON (s) replik

Fru talman! Jag vill ta upp asylkostnaderna. Vi har på sidan 31 i betänkandet skrivit: "Eftersom tillströmningen av asylsökande av olika skäl har minskat kraftigt innebär detta att anslaget inför nästa budgetår kan antas rymma ett betydande utrymme som bör kunna räknas biståndet till godo." Vi är alltså väl medvetna om att det här finns en möjlighet att ta tillbaka pengar till biståndsanslaget. – Det om detta.

När det gäller volymfrågorna kan vi bara konstatera att vi just nu har olika uppfattning om dem.

Anf. 49 INGRID NÄSLUND (kds) replik

Fru talman! Jag vill säga ytterligare några ord när det gäller asylkostnaderna. Det kan ju inte vara så att pengarna för 1994/95 går åt till vad de var avsedda för.

Här nämns Exjugoslavien och den stora tillströmningen av asylsökande därifrån. Men det rörde sig om år 1993, och det skall bara gälla det första året flyktingarna är här. Dessutom tänker man nu skicka tillbaka människor i stora strömmar, bl.a. till Kroatien. Det blir ännu mer befängt att man inte vill utnyttja de här pengarna. De bör man kunna utnyttja redan i år.

Jag vill säga ytterligare en sak när det gäller satsningen på Afrika. Regeringen säger att det är den viktigaste kontinenten när det gäller det svenska utvecklingsarbetet. I viss mån kan man se detta. Jag noterar också med förvåning att Afrikas andel av det totala bilaterala anslaget

nästa budgetår minskar till förmån för vissa asiatiska mottagarländer. Vi menar att det är de fattigaste länderna i Afrika, som redan är demokratier eller som befinner sig i en demokratisk process, som även fortsättningsvis skall ha ett kraftfullt ekonomiskt stöd. Det gäller t.ex. Angola, Eritrea, Etiopien, Sydafrika, Moçambique, Rwanda och Burundi. Det är sådana stater som bör ha oförändrat eller höjt bistånd.

Anf. 50 KRISTINA SVENSSON (s) replik

Fru talman! Vi har i vår utskottsgrupp diskuterat asylkostnaderna ingående. Vi är beredda att följa upp det här och se vad som händer. Om dessa pengar inte kommer att utnyttjas kommer vi naturligtvis att slå larm. Det har vi försökt uttrycka i den skrivning som jag citerade.

Det har föreslagits mindre anslag till programländerna i Afrika i jämförelse med de anslag som kds har föreslagit. Det beror naturligtvis på att vi har mindre pengar. Vi har inte lika mycket pengar att lägga ut som ni har. Det är förklaringen.

Anf. 51 EVA ZETTERBERG (v) replik

Fru talman! Jag förstår att Kristina Svensson inte vill tala om enprocentsmålet och tycker att vi skall koncentrera oss på frågan om kvalitet, innehåll och effektivitet. Jag tycker att det är precis de argumenten som Moderaterna brukar använda när man säger att vi nu inte skall tala om hur mycket pengar vi satsar utan att det handlar om att vi skall få fram högre kvalitet. Jag har inte hört någon av oss som försvarar enprocentsmålet eller som över huvud taget vill driva på för större bistånd, tala om att man vill ha ett ineffektivt bistånd eller ett bistånd utan kvalitet eller dåligt på annat sätt – självfallet inte.

Jag instämmer i vad Karl-Göran Biörsmark tidigare lyfte fram om hur enprocentsmålet fungerar och hävdar bestämt att de här sakerna går att förena. Jag vill instämma i många av de allmänna värderingar som Kristina Svensson lyfte fram i sitt anförande och att utskottet har en gemensam syn i många frågor. Det är viktigt att konstatera att vi har det.

Jag är besviken på utskottsmajoriteten. Jag tycker att ni inte på någon punkt egentligen har rätat upp det som var fel i propositionen. Vi kan se att man i andra utskott i riksdagen faktiskt har påvisat att regeringen har haft fel på vissa punkter eller att man har ändrat anslag. I utrikesutskottet har ni socialdemokrater inte på en enda punkt ändrat en enda siffra i regeringens förslag. Det tycker jag är att vara lydig i överkant. Man kan vara trogen sin regering ändå.

Jag vill bl.a. ställa en fråga beträffande Världsbanken. Ni säger att ni väntar på att regeringen återkommer. Om ni var angelägna om att få en bättre redovisning varför tog ni inte upp frågan om en parlamentarisk nämnd eller krävde att regeringen lämnar en skrivelse? Nu vet ni inte hur det kommer att bli.

Till sist vill jag bara understryka det Kristina Svensson lyfte fram om biståndet till Guinea Bissau. Svenskt bistånd har bl.a. använts till att finansiera demokratiska val i Guinea Bissau. Det har dessutom använts för att stärka organisationer för mänskliga rättigheter i Guinea

Bissau, och de behövs beklagligtvis fortfarande. Jag menar att det finns flera exempel på hur effektivt det biståndet har blivit jämfört med hur det var tidigare och att det behövs.

Anf. 52 KRISTINA SVENSSON (s) replik

Fru talman! Jag menar inte att man skall ställa volym mot effektivitet och kvalitet, men jag konstaterar att när vi har mindre pengar blir kraven ännu högre på att vi utnyttjar dessa pengar på allra bästa sätt. Det tycker jag är ganska självklart.

I betänkandet sägs att regeringen skall komma tillbaka med en redovisning av sitt agerande och sin policy när det gäller frågor som rör Världsbanken. Jag tycker att vi skall avvakta och se resultatet och i vilken form det här kommer tillbaka till riksdagen. Om vi tycker att vi behöver mer information, kommer det här naturligtvis att kunna utvecklas till en form som vi är nöjda med.

Anf. 53 EVA ZETTERBERG (v) replik

Fru talman! Jag förstår att Kristina Svensson inte vill diskutera nivån ytterligare, eftersom det är väldigt uppenbart för alla andra partier som vill ha högre bistånd att regeringen och det socialdemokratiska partiet har valt fel väg.

Det finns ingen motsättning mellan större effektivitet och större volym. Alla vill att pengarna skall användas på ett bättre sätt, eftersom fattigdomen måste brytas. Våra insatser måste användas för att på alla sätt höja levnadsstandarden för världens folk, även om vi har mycket mera pengar att satsa än vad vi har i dag.

Med anledning av att vi skall spara pengar vill jag fråga Kristina Svensson vilka påtryckningar ni har gjort på regeringen när det gäller lokaliseringen av SIDA. Det är förvisso en detalj i budgethänseende, men det gäller ändå pengar. Om SIDA i stället för att skaffa nya lägenheter inne i Stockholms city förlades till Rinkeby skulle kostnaden bli lägre och man skulle uppnå andra mycket värdefulla saker. Stadsdelens anseende skulle t.ex. höjas. Har ni gjort någonting som socialdemokratisk grupp? Vi vet att en enskild ledamot, Juan Fonseca, har agerat, och det tycker jag är utmärkt. Jag önskar att den socialdemokratiska riksdagsgruppen också skulle agera.

När det avslutningsvis gäller frågan om Världsbanken ser jag med intresse fram emot att se hur rapporterna från regeringen kommer att läggas fram för riksdagen. Jag tycker att ni borde kräva mer av regeringen och visa riksdagens legitima intresse och skyldighet att lägga sig i stället för att bara vänta på att regeringen erbjuder information.

Anf. 54 KRISTINA SVENSSON (s) replik

Fru talman! Jag diskuterar inte partiinterna frågor här i kammaren.

Jag vill bara påpeka att det anslag vi diskuterar ändå uppgår till 0,87 % av BNI. Man kan lätt få uppfattningen att vi ligger mycket lågt. Vi som sitter här känner till att FN-målet är 0,7 %. Vi vet mycket väl vilka länder som ligger över den nivån. Det är ett fåtal länder. Sverige ligger alltså fortfarande kvar på nivån 0,87. Detta får inte tas som nå-

gon intäkt för att jag inte skulle eftersträva enprocentsmålet. Det målet kvarstår självfallet.

Internationellt utvecklingssamarbete

Anf. 55 Statsrådet PIERRE SCHORI (s)

Fru talman! Vi har alla under denna dag blivit varse att den ekonomiska krisen har kastat sin långa, mörka skugga också över denna debatt. Det är inte orimligt. Vi kan inte diskutera biståndet isolerat från allting annat. Allt hör ihop – i denna värld och i denna kammare. Vad vi gör här hemma bestämmer vad vi kan göra internationellt. Om krisen förvärras ytterligare här hemma, kommer biståndet i slutändan att drabbas ännu hårdare.

Fru talman! Sverige är en mycket stor, internationell biståndsgivare. Om vi använder pengarna rätt, kan vi åstadkomma mycket bra bistånd. Och det gör vi också.

Låt mig ta exemplet med Nidia Ruiz. I en broschyr från SIDA finns en bild av henne. Hon spikar upp fönsterlister i familjens nya hem utanför San José i Costa Rica. På sluttningen håller 130 små kedjehus på att växa upp.

Genom organisationen Fuprovi har Nidia och hennes grannar fått hjälp med att få ut lagfart och att klara av alla de byråkratiska handgrepp som ofta är för svåra och för dyra för fattiga i Costa Rica.

De bygger husen själva. Alla hjälps åt med samtliga hus. Pengarna lånar man ur en fond, som också ger krediter till småföretagare. Eftersom männen arbetar på dagarna, är det kvinnorna som svarar för byggandet. Hälften av husägarna är ensamstående kvinnor.

Sveriges stöd till Fuprovi i Costa Rica är inte bara ett exempel på bra bistånd. Det illustrerar också den väg som regeringen och riksdagen, hoppas jag, vill gå i biståndspolitiken.

Den första ledstjärnan är att vi vill stärka det långsiktiga och fattigdomsbekämpande biståndet, och i högre grad inrikta stödet på de fattigaste och mest utsatta grupperna. I dag vet vi att fattigdom i hög grad är en kvinnofråga. Den kvinnliga halvan av mänskligheten disponerar bara 10 % av inkomsterna. Var sjätte av jordens fattiga är dessutom handikappad. Fattigdomen är fredens och förnuftets fiende.

Fattigdoms- och fördelningsfrågor kommer att ges en central roll i vår dialog med mottagarländerna. Den ekonomiska dimensionen måste kompletteras med en social, vilket också var ett av huvudbudskapen vid toppmötet i Köpenhamn.

Samma inriktning kommer att gälla för hela vårt internationella agerande, t.ex. i förhandlingarna om den elfte påfyllnaden av Världsbankens internationella utvecklingsfond, IDA. Där kommer vi att driva de sociala frågorna och hävda vår uppfattning att en större del av IDA:s resurser bör gå till investeringar i mänskliga resurser och till Afrika söder om Sahara.

För det andra vill vi stödja en demokratisk samhällsutveckling, en demokratins kultur, som främjar folkligt deltagande och ger de fattiga inte bara formella utan även reella möjligheter att utnyttja sina rättigheter och att själva ta ansvar för sina liv. Ty utveckling handlar ytterst om mänsklig värdighet.

De enskilda organisationerna, som har diskuterats här, har en nyckelroll när det gäller att bygga upp demokratiska och pluralistiska samhällen. Det är ingen tillfällighet att mer än en fjärdedel av det bilaterala biståndet från Sverige kanaliseras just genom enskilda organisationer. Men vi får inte glömma bort att demokrati också är en styrelseform. De mänskliga rättigheterna är i grunden en del av individens skydd mot statsmakten. Därför måste vi också stödja framväxten av demokratiska offentliga institutioner, inte minst en fungerande rättsstat.

Jag ser ingen motsättning mellan dessa två linjer – å ena sidan stödet till det civila samhället och de enskilda organisationerna, å andra sidan stödet för att utveckla staten i våra mottagarländer. Båda behövs. Båda är väsentliga delar av vårt utvecklingssamarbete. Det vi kan diskutera är balansen och avvägningen, i synnerhet i en tid när pengarna inte räcker till allt det som vi verkligen vill göra. Däremot är det poänglöst att spela ut de båda linjerna mot varandra.

För det tredje är projektet i Costa Rica bokstavligen en hjälp till självhjälp. Det handlar inte om allmosor utan om hjälp med en verksamhet – ett husbygge eller ett småföretag – för vilken individen själv tar ansvar och själv mobiliserar sina resurser. Fuprovi ägnar sig inte åt välgörenhet. Fuprovi ställer tydliga och klara krav på sina låntagare och ser till att lånen återbetalas. På samma sätt kommer det framtida svenska biståndet att bygga på att mottagarländer tar ett klart och otvetydigt ansvar för sin egen utveckling.

För det fjärde handlar det om jämställdhet. Att ge makt åt kvinnor är ett demokratiskt mål i sig. Vägen till demokrati och utveckling går via kvinnans frigörelse. Fattigdomens feminisering är ett faktum. Av 1,3 miljarder extremt fattiga i denna värld är 70 % kvinnor. Men jämställdhet är också ett medel för att alla skall uppnå tillväxt och en högre social standard. De stora FN-konferenserna på senare år om miljön, om de mänskliga rättigheterna, om befolkningsfrågan och om de sociala frågorna – och den i Peking i höst om kvinnor – understryker att jämställdheten är en nyckel för att lösa de globala ödesfrågorna.

Därför kommer jämställdheten att bli ett huvudtema i det svenska utvecklingssamarbetet. Vi håller på att utreda hur jämställdheten skall integreras i de biståndspolitiska mål som riksdagen har lagt fast. Det dagliga arbetet med att utforma program och riktlinjer för utvecklingssamarbetet måste genomsyras av jämställdhetsperspektivet. Det kan handla om olika typer av kvinnoprojekt men ännu mer om att integrera kvinnor i alla utvecklingsprocesser och att alltid beakta vilka effekter ett program eller ett projekt har på mäns och kvinnors situation och på fördelningen av t.ex. makt och resurser mellan män och kvinnor.

För att åstadkomma ett effektivt bistånd måste vi förstå och känna till de strukturella, kulturella, sociala och religiösa förhållanden som styr mäns och kvinnors roller. Bristande jämställdhet är ett utvecklingshinder. Utifrån den insikten skall vi forma det kommande svenska biståndet.

Fru talman! Den nya biståndspolitiken, som regeringen har börjat utforma, är en del av en samlad svensk utrikespolitik för demokrati, solidaritet och säkerhet. Säkerhetspolitiken har traditionellt handlat om

staters yttre säkerhet, om att avvärja hot mot den territoriella integriteten och den politiska självständigheten. Det är säkerhetspolitikens hårda kärna. Den är fortfarande relevant och viktig. Men i postkommunismens tidevarv räcker den inte. Det finns ett otvetydigt samband mellan ekonomisk och social nöd och politiska kriser och konflikter. Därför bildar fred, utveckling och säkerhet en enhet, där delarna betingar varandra. Därför måste vi vidga det traditionella säkerhetsbegreppet. På allt fler håll i världen består hoten inte av främmande arméer utan av miljöförstöring, fattigdom, misär och den desperation och vrede som föds ur elände och förnedring. Att göra en åtskillnad mellan politik och bistånd blir därför alltmer illusoriskt. I den globala byn är säkerhet och utveckling två sidor av samma mynt.

Det är utifrån den övertygelsen som regeringen nu kraftfullt går in med ett omfattande politiskt, ekonomiskt och personellt stöd – där bl.a. Sten Andersson ingår – till fredsprocessen i Mellanöstern. Vi har också börjat skissa på vad vi i internationell samverkan kan göra för att bygga upp f.d. Jugoslavien. Vi har nyligen, i samarbete med 13 andra länder, inrättat Det internationella institutet för demokrati och fria val i Stockholm. Vi har ingått ett långsiktigt samarbetsavtal med det nya, demokratiska Sydafrika. Och vi fortsätter med det omfattande stödet till freds- och försoningsprocesserna i Centralamerika.

Fru talman! Den biståndspolitik som vi vill bygga tar fasta på 30 års erfarenheter av utvecklingssamarbete. Vi studerar också noga erfarenheterna från de länder som faktiskt har lyckats. I 30 år har länderna i Ost- och Sydostasien, som Bertil Persson var inne på, haft en tillväxt som vida överstiger resten av världens. Från slutet av 1700-talet tog det Storbritannien 58 år att fördubbla sin produktion per invånare. Vid slutet av 1800-talet gjorde Japan om den bedriften på 34 år. Under de senaste decennierna har Sydkorea gjort det på 11 år och Kina på 10. Fastän befolkningen i Ostasien har ökat med två tredjedelar sedan 1970 har antalet absolut fattiga minskat från 400 till 180 miljoner människor.

Den viktigaste slutsats som man kan dra av det s.k. ostasiatiska miraklet är att det inte är något mirakel. Framgångarna bygger på två gammaldags dygder: hårt arbete och klok politik.

Till grund för framgångarna ligger en ekonomisk politik som är inriktad på en stabilitet, en öppenhet mot omvärlden, en låg inflation, en stram budgetpolitik och, tyvärr, också ett auktoritärt styre på vissa håll. Så långt anses det vara konventionell klokskap, sådan som den internationella valutafonden och Världsbanken numera skriver varje finansminister på näsan.

Men det finns två andra ingredienser i det asiatiska miraklet som är mer originella. Den ena är att den snabba tillväxten i regel har kombinerats med en allt jämnare fördelning av resurserna. De snabbast växande ekonomierna har i själva verket minskat klyftorna mest. Tillväxtens frukter har delats, vilket har gett regimerna en högre grad av legitimitet.

Man har framför allt satsat på utbildning, särskilt en god och allmän primärutbildning, som Karl-Göran Biörsmark var inne på. Ännu intressantare är att de framgångsrika länderna konsekvent har gett flickor

samma utbildning som pojkar. Det har bl.a. medfört dramatiskt sänkta födelsetal och gett barnen en bättre start i livet. Erfarenheterna från de lyckosamma ekonomierna i Asien bekräftar också budskapet från Köpenhamn, nämligen att inga investeringar är mer lönsamma än de i människor och deras förmåga.

Den andra intressanta ingrediensen är statens roll, Bertil Persson. Till nyliberalernas stora förargelse har staten spelat en avgörande roll för de ekonomiska framgångarna. Staten har framför allt gjort rätt saker på ett kompetent sätt.

Adam Smith skrev för över 200 år sedan om marknadens osynliga hand. I dag är de flesta överens om att en marknadsekonomi ger de bästa förutsättningarna för tillväxt och utveckling, även jag. Men utan en social dimension och utan ett mått av statlig intervention riskerar marknaden att krossa den svage. Den utvecklingspolitiska läxan är enkel: det måste till en intelligent synlig hand vid sidan av den osynliga om u-länderna skall kunna tillgodogöra sig marknadens fördelar och inte bara bli dess offer. Utan fungerande bank- och rättsväsende och en lång rad kompetenta institutioner av olika slag fungerar ingen marknad. Det handlar inte alls om marknad *eller* stat utan om marknad *och* stat i en rationell samverkan.

Det är precis detta som många u-länder saknar, nämligen en statsapparat som har den tekniska och administrativa kapacitet som krävs för att man inte bara skall kunna formulera utan även föra en klok politik. Afrikas kris är i hög grad en statens kris. Därför satsar vi i svenskt bistånd numera stort på att i våra mottagarländer bygga upp inte bara fungerande marknader och demokratiska samhällssystem utan också kompetenta institutioner.

Genom förvaltningsstöd kan vi bidra till att höja mottagarländernas förmåga att väl utnyttja biståndet, att styra den egna utvecklingen, att bygga upp den infrastruktur som krävs för utveckling samt att skapa ett gynnsamt investeringsklimat och ett dynamiskt näringsliv. Exemplen är många: palestinska hälsovårdsplanerare, revisorer i Moçambique, centralbankstjänstemän i Vietnam, domare i Kina, statistiker i Tanzania, poliser i Sydafrika, tullare i Baltikum, vägtekniker i Laos, åklagare i Etiopien och skatteindrivare i Costa Rica.

Fru talman! Taletiden börjar ta slut. Jag har fått många frågor från de talare som har deltagit i debatten. Jag ber att få återkomma senare.

Anf. 56 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik

Fru talman! Vi ställde några frågor till statsrådet, och nu har han en chans att svara. Innan jag upprepar frågorna än en gång och preciserar dem vill jag tacka statsrådet för att han lyfte fram det faktum att kvinnorna nu rycker fram när det gäller läskunnigheten. Ett av målen i FN:s konferens 1990 var att representanterna från alla deltagande länder – jag tror att det var 260 stycken – skulle åka hem och göra läxan, nämligen att se till att flickorna kom till skolan. Det är glädjande att nu se att detta kan ge resultat.

Jag har två konkreta frågor till statsrådet, som har suttit och lyssnat en stund på debatten. Det är dels en fråga om pengarna, dels en om enskilda organisationer.

Tror Pierre Schori att det är möjligt att sanera svensk ekonomi utan att skära i biståndet? Om svaret på den frågan är ja är regeringens proposition felaktig. Om svaret är nej har, som jag uppfattar det, Socialdemokraterna övergivit enprocentsmålet. Tror Pierre Schori att det är möjligt att sanera svensk ekonomi, stärka den svenska kronan och se till att räntan får rätt utveckling utan att behöva skära i biståndet?

Den andra frågan, som gäller de enskilda organisationerna, ställde jag redan i mitt inledningsanförande. Är det ett trendbrott vi nu ser i synen på enskilda organisationers arbete? Man skär ju 20 % på det biståndet mot totalt 11 % i budgeten för hela biståndet. Det är alltså en kraftigare nedskärning vad gäller de enskilda organisationerna. Skall detta tolkas som ett trendbrott?

Anf. 57 Statsrådet PIERRE SCHORI (s)

Fru talman! Man måste se Sveriges samlade förmåga i ett helhetssammanhang. Det gäller insatser för pensionärer, solidaritet med barnfamiljer, regionalpolitik och internationell solidaritet. Det finns också ett samband däremellan, som inte går att bortse från. Om vi minskar radikalt på samhällssolidariteten i Sverige, kommer inte det starka stöd som finns i folkopinionen att finnas för evigt för internationell solidaritet. Det måste finnas ett samband. Vi är nu i Sverige inne i en ganska djup kris, som alla har blivit medvetna om, och ingen sektor i Sverige eller i svensk politik kan då undantas.

Jag menar inte att det är fråga om ett trendbrott vad gäller biståndet. Vårt mål om 1 % när ekonomin så tillåter ligger fast. Det är en oerhört viktig värdemätare på en nations vilja till solidaritet, och det skall vi inte ge upp.

Jag ser med bekymmer och bestörtning på att biståndsmedelprocenten av BNI bland de s.k. rika länderna ligger på 0,3 % – det gäller då inte minst de stora ekonomierna som Japan och, framför allt, USA och England. Det är därför som Eva Zetterberg sade oerhört viktigt att leva upp till budskapet från toppmötet i Köpenhamn, att vi skall sträva efter att nivån på biståndet i alla industriländer skall ligga på 0,7 %. Detta har ju Sverige överträffat med råge. Vi får heller inte glömma att grunden för att uppnå enprocentsmålet lades då vi hade en stark ekonomi i Sverige. Nu uppfyller vi med råge 0,7-procentsmålet, och vi avser att klättra ännu högre så fort vi kan.

Jag tycker därför inte att vi skall klä oss i säck och aska. Vi har ett mycket bra bistånd. Vi har en mycket stor volym på biståndet, vi ligger i det avseendet bland de fyra främsta i världen. Vi satsar också än mer på ett kvalitativt, strategiskt viktigt bistånd av den karaktär som jag har angivit här.

Jag skulle därför inte vilja säga att det är fråga om ett trendbrott. Man kan säga att det är en försvarsposition. Vi skall kravla oss ur den ekonomiska krisen i sin helhet. Det är viktigt för oss alla, och det är viktigt för den internationella solidariteten.

Sedan skulle jag vilja svara på frågan om de enskilda organisationerna, men jag märker att min talartid nu är slut.

Anf. 58 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik

Fru talman! Det finns ju en omgång till, så det går bra för statsrådet att komma tillbaka till frågan om de enskilda organisationerna.

Jag konstaterar att svaret på min fråga alltså var nej. Det går enligt Pierre Schori inte att sanera svensk ekonomi utan att skära i biståndet och uppge enprocentsmålet. Jag tycker att detta är olyckligt. Man skulle i och för sig kunna föra samma resonemang om vi började närma oss 0,7 %. Man skulle enligt Pierre Schori då kunna säga att det inte går att upprätthålla 0,7-procentsmålet, eftersom vi då inte klarar svensk ekonomi. Jag menar att man då har gjort ett tankefel och uppgett själva idén bakom enprocentsmålet. Nog om detta nu.

Tillbaka till frågan om de enskilda organisationerna. Jag har här en artikel som Pierre Schori har skrivit i tidningen Dagen. Han skriver där: Det var missionen och senare de ideella organisationerna som öppnade våra ögon för behoven i u-länderna och lade grunden för det statliga biståndet, och när det gäller att förankra biståndet i det svenska samhället har de ideella organisationerna en nyckelroll.

Jag vill så återkomma till den fråga jag ställde tidigare. När man nu skär mer på enskilda organisationer än på det totala biståndet, när man minskar stödet till enskilda organisationer med 20 % och sänker det totala biståndet med 11 %, är det då fråga om ett trendbrott?

Pierre Schori hade många goda tankar om kvalitet, att effektiviteten skulle höjas, osv. Folkpartiet har begärt en utredning på det här området. Det har nu blivit fråga om en litet mindre utredning om jämställdheten i de biståndspolitiska målen, en utredning som skall ledas av Barbro Westerholm. Jag hade hoppats att denna skulle utvidgas till en större biståndsutredning. Kan Pierre Schori tänka sig att en sådan större biståndsutredning inför 2000-talet kan bli verklighet?

Anf. 59 Statsrådet PIERRE SCHORI (s)

Fru talman! Det är mycket jag kan tänka mig, men vi tar en sak i sänder. Nu börjar vi med jämställdhetsmålet, som jag tycker är det viktigaste just nu och under kommande år.

De enskilda organisationerna uppbär i dag 27 % av det svenska bilaterala biståndet, vilket är en oerhört hög andel som också ger uttryck för det starka förtroende som vi i riksdag och regering har för de enskilda organisationerna som bärare av ett hållbart, folkligt förankrat internationellt samarbete.

Karl-Göran Biörsmark sade att vi i det här läget beskär de enskilda organisationernas verksamhet och deras möjligheter med 20 %, men det är, fru talman, en sanning med mycket stor modifikation. Den nedskärning som görs kompenseras nämligen mer än fuller väl av de stora möjligheter dessa organisationer har att tillgodogöra sig EU:s 6 miljarder kronor, anslagna för enskilda organisationer. Anledningen till att jag gör kopplingen är just att vi har fått ta av biståndsmedlen för att

betala inträdesbiljetten till EU. Det finns därför en koppling på så sätt att EU nu öppnar de fonder som finns.

Det är dock inte så enkelt för små, vanliga enskilda organisationer att hitta i Bryssels labyrinter. Det är lättare för de stora – Diakonia, SIDA och Svenska Afghanistanhjälpen har nämnts i debatten – som redan har fått 22 miljoner kronor ur EU:s fonder för sin viktiga verksamhet. För att hjälpa de små enskilda organisationerna i Sverige kommer vi att placera en tjänsteman i Bryssel som skall hjälpa till just med att finna rätt. Vi kommer också inom kort att genom SIDA utarbeta en skrift, en handledning för enskilda organisationers arbete.

Jag menar alltså att de enskilda organisationerna mer än fuller väl kommer att kompenseras.

Dessutom kräver EU formellt att enskilda organisationer skall ha 50 % i egeninsats, men vi kommer att kompensera för detta genom det svenska stödet till de enskilda organisationerna. Det kommer icke att bli någon förändring därvidlag annat än att man på det här sättet får tillgång till en mångmiljardkassa.

Anf. 60 BERTIL PERSSON (m) replik

Fru talman! Det var hugnesamt att Pierre Schori presenterade en översikt över de basala koncepten.

Jag delar uppfattningen att jämställdhetsperspektivet är oerhört väsentligt att driva i all biståndsverksamhet. Vad jag saknade och som vi väldigt noga vill slå vakt om är behovet av jordreformer i många av de aktuella länderna. Som moderat ställer jag alltid upp på en liten och stark stat som sätter ramarna för marknadsekonomin. Inte heller kring detta finns det några konflikter.

De statliga insatser som har visat sig framgångsrika på biståndsområdet är framför allt att man bygger upp rättsstatens institutioner, att man skapar förutsättningarna för demokratin och att man också skapar marknadsekonomins institutioner. Det senare diskuterade vi mycket i biståndsdebatterna för några år sedan, och det är utomordentligt bra att vi nu är överens om vikten av att just bygga upp marknadsekonomins institutioner.

Fattigdomsbekämpningen är det väsentliga. Det är vi överens om. Det är då väldigt positivt att 68 % av u-världens befolkning bor i länder med snabb ekonomisk utveckling. Men det kommer också att innebära att de människor som arbetar med biståndet arbetar på att avveckla behovet av sin egen verksamhet.

Det är i den situationen som man alltid undrar: Skall vi verkligen bygga upp detta super-SIDA? Det är förvisso inte att riva några pyramider att försöka driva den här verksamheten i stordriftsformer med en betydande byråkrati. Vore det inte vettigare att i stället försöka att successivt föra över alltmer av den verksamhet som SIDA bedriver på enskilda organisationer?

Anf. 61 Statsrådet PIERRE SCHORI (s)

Fru talman! I Bertil Perssons första inlägg handlade det mycket om socialism när han talade om Afrika. Han talade däremot inte så mycket

om kolonialism och det kalla krigets snedvridning av utvecklingen för de afrikanska folken.

Jag kom att tänka på gamle president Nixon. En av de saker han frågade sig precis innan han dog i förfjol var om nomenklaturans kapitalism i Ryssland var bättre än kommunistisk kapitalism i Kina. Man kan tycka att det är en absurd fråga.

Med detta vill jag illustrera att det inte är så givande att tala om socialism och kapitalism i Afrika. Jag har talat om det som är drivkrafterna bakom vår politik när det gäller att bygga upp Afrika, och jag tycker att de gäller fortfarande.

När det gäller kritiken mot SIDA vill jag säga att den är riktig, och det skall vi medge. Många har varit inne på detta. Jag kanske får utnyttja tiden för att även bemöta Eva Zetterberg, Helena Nilsson och andra. Med facit hand är det lätt att se de misstag som har begåtts under 30 års utvecklingssamarbete. En del projekt var onekligen felaktiga, misslyckade och feltänkta. När vi talar om 60- och 70-talens felgrepp i u-länderna bör vi med klädsam ödmjukhet erinra oss att de internationella givarna, och även vi, ofta både förordade och stödde den politik som vi i dag anser vara missriktad och felaktig. Det gäller oss alla här.

Vi skall inte heller glömma det kalla krigets supermaktstävlan som genom påtryckningar och vapenexport snedvred politik och ekonomi i många u-länder.

Jag tycker att vi har vidtagit en mycket viktig åtgärd när det gäller SIDA. Detta kommer att föra samman alla biståndsmyndigheter till ett område. Det ger oss en sammanhållen myndighet. Vi uppnår högre effektivitet, ökad flexibilitet och tydlighet gentemot omvärlden. Jag är säker på att den samlade kompetensen i SIDA och alla de kvaliteter som finns inom de fyra biståndsmyndigheterna kommer att sammanföras till en slagkraftig enhet till gagn för u-världen.

Anf. 62 BERTIL PERSSON (m) replik

Fru talman! Jag tror att det är mycket vi undrar över när det gäller de luddiga konturer som Pierre Schori hittills har gett om det imponerande Super-SIDA som så småningom skall växa fram som fågel Fenix eller vad det nu skall heta.

Det är några andra frågor jag vill ställa. En utomordentlig viktig funktion för att få tillväxt i dessa länder är att vi öppnar våra marknader. Är regeringen beredd att inom Europaunionen kraftfullt arbeta för att skapa större möjligheter för u-länderna att komma in på de europeiska marknaderna? Där har vi på vissa områden fått ta steg tillbaka.

Det andra jag skulle vilja fråga gäller den rapport som vi har begärt att få årligen om de mänskliga rättigheterna i de programländer som Sverige har. Vi hade en litet förvirrad diskussion i utskottet. Jag vill vädja till ministern att här ge ett besked om att vi kommer att få utförliga rapporter om våra programländer i framtiden, och dessutom i god tid innan vi skall behandla biståndsarbetet i utskottet.

Min sista fråga gäller UNHCR. Det är en organisation som vi har mycket stor respekt för. Vi skulle gärna vilja få ökade anslag till den.

Hör det till de organ som även ministern är beredd att öka anslagen till nu när ministern får en bättre ekonomi?

Anf. 63 Statsrådet PIERRE SCHORI (s)

Fru talman! Vårt medlemskap i EU ger oss möjlighet att påverka i de EU-frågor som kanske är viktigast för u-länderna, och dem var Bertil Persson inne på, nämligen att i högre grad öppna EU:s marknader för u-ländernas produkter. Det betyder även en nödvändig koppling till att även reformera EU:s jordbrukspolitik. De två områdena inom politiken går oftast inte ihop.

Vi skall också arbeta med själva biståndsfrågorna. EU-länderna och EU-kommissionen svarar ju tillsammans för över hälften av de totala biståndsstöden i världen. Här finns det en utomordentlig möjlighet och en eggande utmaning för oss att vara med och påverka när det gäller både policy och effektivitet. Vi har nu på allvar börjat bekanta oss med EU:s bistånd. Jag skall inte sticka under stol med att vi ibland är måttligt imponerade. Effektiviteten och samordningen kan förbättras avsevärt, för att uttrycka sig diplomatiskt.

Men mitt intryck är ändå att EU-biståndet nu är inne i ett dynamiskt och formbart skede. Det finns goda förutsättningar för Sverige att tillsammans med likasinnade ge viktiga bidrag till att EU:s biståndssamarbete blir mycket mer relevant och effektivt.

När det gäller de mänskliga rättigheterna ser jag inga svårigheter att spegla detta på ett tydligare sätt i regeringens olika skrivelser om så önskas.

UNHCR är en organisation som vi sätter mycket stort värde på.

Anf. 64 HELENA NILSSON (c) replik

Fru talman! Att frysa biståndet under flera år kan tolkas så att vi politiker inte har kontroll över landets finanser under samma tid som frysningen sker. Därför frågar jag biståndsministern varför den här frysningen görs. Beror det på att biståndsministern och regeringen bedömer att man inte kan klara av landets finanser eller finns det andra skäl? Jag hoppas själv att landets finanser kommer att förbättras. Om frysningen ligger kvar under den här perioden kan vi komma oroväckande nära 0,7 % av BNI.

Den andra frågan jag har handlar om Världsbanken. Den frågan kanske är för tidigt väckt. Men har biståndsministern funderat över formerna för en redovisning till riksdagen av regeringens arbete i Världsbanken?

Anf. 65 Statsrådet PIERRE SCHORI (s)

Fru talman! En av mina första utlandsresor var att åka till Världsbanken och under en och en halv dag gå igenom hela organisationen. Jag måste säga att jag då mötte – även jag är formbar – en Världsbank som var helt annorlunda än vad jag hade väntat mig. Jag har själv tillhört Världsbankens kritiker. Jag har tyckt att den har varit alldeles för mycket inne på storskalighet, ignorerat den sociala dimensionen, miljöaspekter och sådant.

Men det var en annan bank jag mötte. De resonemang jag hade med olika chefer var på minst lika hög nivå som här i riksdagen när det gäller utvecklingsfrågor och strategier. Jag tror att det finns gott hopp om att Världsbanken har insett att storskaligheten måste överges. Den sociala dimensionen och miljöaspekterna skall genomsyra verksamheten, och gör det faktiskt också om man tittar närmare på den.

Om man på vissa håll här i riksdagen inte litar på detta har vi ett unikt forum i detta land, det s.k. Världsbanksforum, där ett 50-tal enskilda organisationer är med och analyserar Världsbankens aktiviteter. De diskuterar strategier och analyser av Världsbanken i en regelbunden dialog med regeringen.

Anf. 66 HELENA NILSSON (c) replik

Fru talman! Jag fick inte svar på min första fråga, men det finns en chans till.

Jag tycker också att vi i riksdagens utrikesutskott har fått möta en Världsbank i en helt ny form. Det ger oss ett gott hopp om Världsbankens arbete. Men icke desto mindre tycker jag att även riksdagen skulle ha möjlighet att diskutera någon form av redovisning från regeringen, och inte bara Världsbanksforum. I utskottets betänkande har vi uttryckt att vi ser fram emot och förutsätter någon form av redovisning från regeringen som även vi parlamentariker kan få ha synpunkter på.

Anf. 67 EVA ZETTERBERG (v) replik

Fru talman! Jag vill först understryka att jag till fullo instämmer i Pierre Schoris beskrivning av hur säkerhet och bistånd hör ihop. De är lika väsentliga båda två för att öka utvecklingen i världen. Jag instämmer även i att det är mänskliga sociala investeringar som krävs. Juan Somavia, initiativtagare till FN:s toppmöte i Köpenhamn, drev verkligen på detta när han talade om den sociala bomben som kommer att brisera om inte världen gör ytterligare insatser.

Men det kan inte hjälpas, Pierre Schori, vi måste återkomma till frågan om enprocentsmålet. Jag har redan fått flera svar på de frågor jag har. Men jag har inte fått svar på frågan om allt annat har prövats. Det är ju då vi är beredda att diskutera. Jag anser inte det. Anser Pierre Schori att allt har prövats?

Jag skulle också vilja ta upp frågan om utvecklingen i Asien. Jag tycker att Pierre Schori på ett bra sätt beskrev att det är fråga om marknad *och* stat. Staten har definitivt spelat en stor roll. Det är viktigt att staten i olika asiatiska länder framöver också är en rättsstat. Det är där mina frågor kommer in. Alla talar om det ekonomiska undret med tillväxt. Jag uppfattade det mycket väl. Men vi vet också att det finns stora brister när det gäller respekten för mänskliga rättigheter i t.ex. Kina, Indonesien och en rad andra länder.

Det är där andra frågor som jag ställde till Pierre Schori kommer in. De handlar om u-krediter och andra former av ekonomiskt samarbete med dessa länder. Jag och Vänsterpartiet har mycket svårt att se detta som relevanta och viktiga inslag i biståndet. Vi menar att Sverige skulle kunna uttrycka sin uppfattning om nödvändigheten att respektera

mänskliga rättigheter genom att inte använda sig av u-krediter. Vi har ett flertal exempel, bl.a. Indonesien och Marocko som jag lyfte fram. Jag vill upprepa frågan. Vad kommer ni att göra på det området? Hur skall vi kunna utöva påtryckningar i dessa avseenden om vi inte använder det instrumentet.

En annan sak i sammanhanget är att u-krediter är tvivelaktigt som biståndsform.

Anf. 68 Statsrådet PIERRE SCHORI (s)

Fru talman! Jag vill först säga att vårt indragande av vissa reservationer drabbar även u-krediterna. Eva Zetterberg kan möjligtvis vara nöjd med det beskedet.

Låt mig också kommentera skuldfrågorna, som Eva Zetterberg tidigare tog upp. När jag deltog vid det sociala toppmötet i Köpenhamn hörde jag Danmarks biståndsminister annonsera att Danmark avskriver sina bilaterala biståndskrediter om 1 miljard, och för det fick han mycket stora rubriker. Jag fick från medierna frågan om Sverige skulle följa Danmarks exempel. Jag sade då nej, eftersom vi avskrev våra krediter av det slaget redan 1978.

Detta är ett uttryck för en mycket samlad och aktiv antiskuldstrategi, som Sverige har bedrivit oavsett regering och som vi nu med kraft fullföljer inte bara när det gäller exportkrediter, bilaterala fordringsägare i Parisklubben, skulder till multilaterala institutioner och kommersiella skulder utan också när det gäller för Världsbankens särskilda program för Afrika.

Dessutom måste man vidta speciella åtgärder för länder som aldrig själva kommer att klara sin skuldbörda, sådana som Nicaragua, Guinea Bissau, Uganda, Zambia och Tanzania. Vi jobbar härvidlag aktivt med lösningar, och det kommer att ingå i den svenska strategin framöver att bistå dessa oerhört skuldtyngda länder.

Anf. 69 EVA ZETTERBERG (v) replik

Fru talman! Jag känner till situationen och diskussionen vad gäller skuldsanering och vet att Sverige redan har avskrivit de bilaterala skulderna, men jag menar att man med betydligt större kraft borde driva detta på det multilaterala området och att Sverige, när vi hade tagit steget att skriva av skulder på det bilaterala området, i Köpenhamn borde ha kunnat erbjuda något annat, något som motsvarade det som gjordes från Danmark, som inte har minskat sitt bistånd.

Jag vill också ta upp frågan om Världsbanken. Pierre Schori hänvisade till det förträffliga organet Världsbanksforum, som har mycket kvalificerade kunskaper på området. Men det handlar, precis som Helena Nilsson sade, inte om ett antingen–eller. Vi menar att även om Världsbanken sköter sig ypperligt, borde det vara regeringens uppgift att se till att riksdagen fick möjlighet att yttra sig och ha synpunkter. Det kan ju, Pierre Schori, komma fram bra synpunkter även från riksdagen. Man behöver i varje fall inte utgå från att så inte är fallet.

Jag vill i detta sammanhang anknyta till det som Pierre Schori sade om IDA-påfyllningen i vår. Vi har tidigare haft en debatt med Göran

Persson om detta, och vi vill från flera partier veta mera exakt vilka krav Sverige kommer att driva. Vi fick veta litet mer om de sociala krav som Pierre Schori tänker driva, och det är utmärkt – jag har inga invändningar. Jag menar att riksdagen precis på samma sätt borde få möjlighet att se på dem och lämna synpunkter på dem innan regeringen går vidare.

Vad till slut gäller frågan om kvinnoperspektivet i biståndet tycker jag att det var mycket bra att ta upp detta och visa på hur Sverige skall gå i förtruppen för att se till att biståndet präglas av detta perspektiv. Likaså bör vi peka på att kvinnor med funktionshinder hör till de värst drabbade i världen.

Men jag tror inte att det räcker med detta, Pierre Schori. Vi måste också peka på hur barnen drabbas av bristen på utveckling, av fattigdom, av svält osv. Åtgärderna häremot går naturligtvis genom kvinnorna, men det räcker inte. Det finns stora grupper av barn – föräldralösa, gatubarn, prostituerade osv. – i vilkas liv kvinnan inte finns kvar, och jag menar därför att Sverige på ett helt annat sätt måste satsa på att lyfta fram barnkonventionen och se till hur barnet kan värnas i biståndet.

Anf. 70 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp) replik

Fru talman! Jag vill gå tillbaka till det som jag tog upp i mitt anförande, nämligen moral, etik och ansvar i samband med den nya myndigheten. Jag skall ta ett exempel från gräsrotsnivå, som gäller dammbyggen.

På den därav berörda marken har det ofta bott ursprungsbefolkningar som har brukat jorden i hundratals år. När man ser på de handlingar som dammbyggarna och projektlandet gör upp angående ersättningar till de människorna finner man att dessa kallas informella arrendatorer. Det finns ju inga köpekontrakt eller ägohandlingar på den jord som de har brukat i hundratals år. I och med att de är informella arrendatorer får de också en ersättning, som betalas ut på olika sätt. Det händer ofta att man gör upp om att projektörerna först skall ta hand om ersättningen, sedan skall ta reda på vilka som skall ha den och därefter skall göra utbetalningarna.

Jag undrar om detta är en ansvarsfråga som berör t.ex. svenskt bistånd när vi deltar i ett sådant stort projekt.

Anf. 71 Statsrådet PIERRE SCHORI (s)

Fru talman! Jag har på grund av tidsbegränsningen inte tidigare haft tillfälle att kommentera det intressanta inlägg som Bodil Francke Ohlsson gjorde.

Vad gäller dammbyggen ser jag ingen anledning att vara generell motståndare till sådana, t.ex. i samband med energiprojekt. Varje projekt är unikt och måste bedömas utifrån sina speciella förutsättningar. Ett problem är storskaligheten, som ofta ger effekter på regionen, på flora och fauna och på människornas, inte minst ursprungsbefolkningars, bosättningar. Man måste därvid väga fördelar mot nackdelar. Sätter man upp bara ett mål, exempelvis miljömålet, gör man det lätt för sig.

Vi måste kanske ta hänsyn till flera mål, som tillväxt, fördelning, demokrati och oberoende liksom också ursprungsbefolkningarnas egna önskemål. Det blir då en avvägning av för- och nackdelar, men det avgörande måste vara önskemålen från mottagarlandet självt, även om också där ursprungsbefolkningen kan komma i kläm, precis på det sätt som, som bekant, skett i olika projekt här i Norden.

Vi har inom Världsbanken och i de regionala utvecklingsbankerna drivit kravet på ingående miljöanalyser, som Bodil Francke Ohlsson också sade, av de olika projekt som vi är engagerade i. Inom t.ex. Arun-projektet i Nepal skall nu den oberoende inspektionspanelen – och det är en innovation i Världsbanken – bedöma om man uppfyller kraven på miljöområdet. Vi kommer att noga följa den utvärderingen.

Jag tycker avslutningsvis att Bodil Francke Ohlssons tanke att vi själva skulle skaffa oss en kapacitet utöver den som vi redan har för att värdera dessa projekt är intressant.

Anf. 72 INGRID NÄSLUND (kds) replik

Fru talman! Statsrådet Pierre Schori! Jag skulle med anledning av den diskussion som här har förts om de enskilda organisationerna vilja ställa en fråga till statsrådet. Jag tror att det var under valrörelsen som nuvarande statssekreteraren Mats Karlsson kallade enskilda organisationers bistånd för "välgörenhet och plåsterbistånd". Jag undrar om statsrådet ställer sig bakom den beskrivningen eller är beredd att ta avstånd från den här. Vi har ju i utskottet varit överens om att det i det bistånd som bedrivs av organisationer finns en oerhört stor kompetens och att det även har andra fördelar, inte minst när det gäller demokratiöverföringen.

Jag skulle också vilja ställa en annan direkt fråga. Det nämndes här tidigare vad gäller avräkningen av flyktingmedel att man noga skulle hålla ögonen på detta och se om man kunde tillgodogöra sig en del. Men enligt de uppgifter som jag har fått från departementen går det till så, att sedan riksdagen har fattat sitt beslut överförs omedelbart alla dessa pengar till Kulturdepartementet. Är det meningen att man därifrån sedan skall betala tillbaka dessa pengar till biståndsverksamheten, eller hur skall det gå till när man upptäcker att pengarna inte går åt, därför att det inte kommer någon ström av flyktingar från mottagarländerna?

Jag menar att vi här redan nu har medel för att betala extrapengarna till de enskilda organisationer som de flesta av partierna här har ställt upp för.

Anf. 73 Statsrådet PIERRE SCHORI (s)

Fru talman! Jag har redan varit inne på frågan om enskilda organisationer. Det finns nu utökade och mycket stora möjligheter att tillgodogöra sig medel också från EU-budgeten. Det är en förutsättning för den syn som vi har från regeringens sida på hur vi skall fördela de resurser som vi har. De enskilda organisationerna kan klara sig mycket väl och kommer att få all den hjälp de kan behöva av oss för att utnyttja EU:s resurser.

Låt mig ta ett exempel som Ingrid Näslund själv tog upp och som gäller Pingstmissionens u-landshjälp. Den gör en oerhört viktig insats i Rwanda i Afrika. Den har under de senaste åren från regering och riksdag fått ca 50 miljoner kronor, vilket är en stor summa, för sin verksamhet. Vi går nu vidare i Rwanda och Burundi genom att också stödja ett långsiktigt program för försoningsfrämjande och konfliktförebyggande insatser, som löper på flera år och som även förutsätter parlamentarisk medverkan. Kristina Svensson och andra har varit med i detta arbete. På detta sätt måste vi fördela våra resurser.

Enskilda organisationer, i detta fall Pingstmissionen, kan få pengar för sin verksamhet också från annat håll, vilket möjligtvis kan kompensera de minskningar som man anser sig drabbad av från regeringens sida. Vi går från ett annat konto vidare med mera långsiktiga satsningar för att främja fred, säkerhet och försoning i Afrika på lång sikt.

Anf. 74 INGRID NÄSLUND (kds) replik

Fru talman! Jag har själv i en särskild motion talat om en svensk-norsk insats just i Rwanda och varit inne på att man skulle göra en insats på ännu högre nivå, dvs. på absolut högsta diplomatiska nivå från Sveriges och Norges sida. Jag tror också på den vägen. Precis som statsrådet sade tidigare är det poänglöst att sätta det ena mot det andra. Vi menar att man i stället skulle se till att dessa insatser verkligen gick hand i hand genom det stora förtroende som har byggts upp i och med att det finns en närvaro i näst intill varje kommun. På samma sätt vore det viktigt att också PMU hade tillfälle att fortsätta sina insatser samtidigt i detta område.

Jag tycker att det som statsrådet tog upp om själva demokratiprocessen var intressant. Jag tycker att det är viktigt att se att folkrörelserna i vårt land hade en enorm betydelse. Om man bara skulle ha gått via myndigheterna på den tiden då demokratin växte fram i vårt land tror jag inte att det hade blivit så mycket med den. Det var väldigt viktigt att det var just genom folkrörelserna. Det gällde kyrkor och politiska organisationer tillsammans, som verkligen fick detta att ske.

Jag vill tacka för det som har sagts om kvinnorna här. Det är de allra fattigaste, och därför vill vi verkligen stödja de insatser som görs genom olika organisationer.

Anf. 75 GÖRAN LENNMARKER (m)

Fru talman! Bertil Persson har utvecklat mycket av den moderata synen på biståndspolitiken. Jag vill först ta upp en sak som biståndsminister Pierre Schori tog upp, nämligen anledningen till att en hel del länder i den tredje världen har utvecklats snabbt. Det gäller statsmaktens roll i detta. Det var mycket bra att Pierre Schori tog upp detta, för det ligger en viktig lärdom i det: att se till att man har en stark men begränsad statsmakt. Vad som har präglat statsmakterna i just dessa länder är deras förmåga att leverera det staten och enbart staten kan göra men strunta i att göra allt annat. Det är länder där skattetrycket har varit och är mycket lågt, där den offentliga makten är

mycket begränsad. Den offentliga konsumtionen i Asia Pacific är ungefär 8 %.

Det intressanta är, som Pierre Schori också påtalade, att denna snabba utveckling har kunnat ske under en mycket hög grad av jämlikhet. Man har t.ex. haft en jämn inkomstfördelning. Lärdomen är att man kan ha en liten statsmakt, ett begränsat skattetryck, en stark tillväxt och en hög grad av jämlikhet. Det tror jag vore bra om den svenska socialdemokratiska regeringen tog till sig. Man behöver inte alls bygga ut offentlig sektor. Det är det gamla konservativa sunda begreppet, att se till att man har en fungerande rättsstat och att den gör vad den skall.

Vi införde allmän folkskola 1842 i Sverige, inom ramen för en begränsad statsmakt. Vi hade allmän läskunnighet 1870. Man kan leverera mycket även med en begränsad statsmakt.

Vad jag huvudsakligen vill ta upp är det omvända perspektivet mot det Bertil Persson tog upp, det glädjande perspektivet. En sjättedel av u-världens befolkning lever i länder där inkomsten per capita minskar. Man blir fattigare och fattigare år för år. Detta förekommer på alla kontinenter, men det är huvudsakligen i Afrika. Det finns mycket stor anledning att fundera över varför det blir så. Man måste ju analysera varför det sker, om man skall kunna komma fram till hur det skall kunna förbättras.

Det har gjorts många omfattande och noggranna analyser av den afrikanska fattigdomen. Jag tänkte gå igenom de centrala slutsatser man har kommit fram till.

En sådan slutsats är att den afrikanske bonden är världens kanske högst beskattade person. Denna fattige bonde och hans fattiga familj drabbas mycket hårt av statens, man vågar nästan säga förföljelser. Det är monopol av olika slag, t.ex. inköps- och utsädesmonopol. Man pressar ner priserna och suger ut bonden. Det är många som flyr från landet in till städerna. De drivs in till de omfattande kåkstäderna.

Om staten struntade i att bestraffa bönderna i Afrika skulle oerhört mycket vara vunnet. Många länders statsmakter för en konsekvent, totalt utvecklingsfientlig politik. Det finns ingen anledning till att en av jordens fattigaste grupper skall bli så hårt drabbad.

Dessutom motarbetar man företagsamheten, framför allt småföretag. Vi vet alla att utveckling kräver en enorm bredd i småföretagsamheten. Så växte Sverige fram. Det kom företag överallt. Det startades sågar och bruk, tjänsteföretag av olika slag. Personliga initiativ motarbetas och har motarbetats under lång tid i många afrikanska länder.

Tillbaka till Ostasien och Afrika. Det handlar om en för stor statsmakt som gör fel saker. Den offentliga konsumtionen i Afrika söder om Sahara är t.ex. nästan dubbelt så hög som den i Ostasien, 14 % jämfört med 8 %. Vad Afrika söder om Sahara skall lära sig av Ostasien är att se till att skära ner, privatisera och avreglera. Det är viktiga slutsatser, biståndsministern.

Man har satsat mycket på företagsamhet inom statssektorn. Enbart underskotten i de statliga företagen motsvarar en summa som man skulle kunna uppnå allmän läskunnighet för. Det är vad man skall göra i stället för att pumpa in pengarna i dessa giganter, dinosaurier, som

ofta är till, inte för att producera utan för att enpartistaten skall försörja sina trogna. Om man avskaffade dessa underskott och lade in pengarna i utbildning skulle man väl klara en utbildning för alla.

Man försummar infrastrukturen. Det finns beräkningar som säger att vanskötsel av infrastrukturen – vatten, vägar etc. – i hela u-världen årligen motsvarar hela biståndsflödet, ungefär 55 miljarder dollar. Det gäller då inte enbart Afrika utan hela u-världen.

Det finns många saker man har gjort fel. Man försummar utbildningen. I stället för att satsa på allmän läskunnighet har man försummat det kraftigt. Ungefär hälften av Afrikas vuxna invånare är läskunniga.

Man har motarbetat hela den finansiella sidan, ofta sett den som något ont och skadligt. Vi får reminiscenser av det även här i kammaren, när man tror att man skall slänga grus i det finansiella maskineriet och att det skulle vara bra för välståndet. Det är en egenartad uppfattning.

Afrika har också ett högt biståndsberoende, i relativa tal det högsta. I absoluta termer, alltså dollar per invånare, finns det högsta biståndet i Mellanöstern.

Allt detta är tydliga erfarenheter som har kommit fram. Vad skall man då göra inför framtiden? Först och främst måste man se till att det faktiskt är lönsamt och framgångsrikt att vara bonde i Afrika. Återigen, 70 % bor på landsbygden. Fattigdomen finns trots allt framför allt på landsbygden. Det måste vara lönsamt att vara självägande bonde, att få betalt för sina produkter, att kunna investera i utsäde och i förbättringar och veta att man får skörda frukterna av det. Det är inte konstigare än hur vårt välstånd eller välståndet i Ostasien växte fram.

Den fria företagsamheten, rätten att fritt starta företag, fick vi kämpa oss till i mitten av 1800-talet i Sverige. Den finns fortfarande inte i många afrikanska länder. Det finns mängder av regleringar som stoppar upp den. I apartheids Sydafrika var det förbjudet för 85 % av befolkningen att över huvud taget äga företag.

Man måste se till att fri företagsamhet, som är grunden för allt välstånd över huvud taget, kommer fram. Man måste få ner den offentliga sektorn till en rimlig omfattning, gärna till ostasiatisk nivå, vilket skulle innebära nästan en halvering. Men man måste se till att de pengarna läggs på utbildning, framför allt grundutbildning som inkluderar också flickorna. Det är det centrala. Den som inte är läskunnig har svårt att ta till sig någonting annat, kunskap och erfarenheter.

Hälsovården är också viktig. Den afrikanska kvinnan i dag föder i genomsnitt sex barn. Det borde vara rimligt att på 20 år komma ner till tre barn per kvinna. Det har man gjort i andra länder. Men det kräver framför allt läskunnighet, att människorna kan ta till sig information. Drivkraften finns där redan. Det är ingenting man behöver tala om för människor, att det är önskvärt, utan det gäller att de får kunskap om vad det kan innebära.

Det handlar också om öppenheten, att bryta de lokala monopolen. Importöppenhet är viktigt för dessa länder, därför att det utsätter den egna verksamheten för konkurrens. Det förhindrar att man bygger upp lokala monopol, som det så lätt blir i u-länderna. Där finns bara en producent som är skyddad, ofta av höga tullar.

Man måste bygga vägar. En så enkel sak som att den familj som inte har tillgång till väg har svårt att få en rimlig standard tänker vi ofta inte på i i-världen. Här har vi alla med självklarhet tillträde till en väg. Det är så självklart, så vi funderar inte ens på det. Det är som luften vi andas. Att bygga vägar och underhålla vägar är mycket viktigt.

Dessutom är det viktigt att så småningom elektrifiera också landsbygden, när man har kommit litet längre. Den energin måste då tas någonstans ifrån – dammar, kärnkraft eller vad det nu kan vara. Det måste faktiskt produceras energi om man skall elektrifiera landsbygden. Ibland får man i debatten en känsla av att det aldrig skall produceras någon energi.

Det sker en förfärlig utplundring av Afrikas skogar till följd av att man jagar brännved, för att kunna koka sin mat. Det finns exempel på att människor, ofta kvinnor, får gå med en börda flera timmar per dag för att få brännved och kunna koka sin mat. Här måste en elektrifiering till.

Västs ansvar är att se till att vi öppnar våra gränser, att det blir frihandel. Vi måste hela tiden arbeta inom EU för att se till det. Vi skall komma ihåg att Sverige har en mycket liten import från Afrika. Vi har nästan ingen import alls från Afrika, så vi har inte så mycket att förhäva oss över. EU-länderna som kollektiv har betydligt större import än Sverige i procent räknat.

Vi måste också se till att det blir investeringar. Ibland är det ett missförstånd att tro att privata investeringar bara går till relativt rika u-länder. Faktum är att huvuddelen av de privata investeringarna går till fattiga u-länder, som sköter sig och har en god prognos. Man behöver inte ha hållit på länge för att dra till sig investeringar. Däremot måste man ha ett system som ger en trygghet för investeringarna. De privata investeringarna tillsammans med de privata banklånen är i dagens läge ungefär tre fyra gånger större än det offentliga biståndsflödet

Fru talman! Det är väldigt viktigt att man får en debatt om kvaliteten. Vi börjar nu få en debatt om kvaliteten på biståndet. Jag tror att vi kommer att få det alltmer. Om fem år kommer vi att diskutera biståndskvalitet och inte särskilt mycket volymer.

Valutafonden konstaterade i sin studie om skillnaden mellan snabbväxande och långsamväxande länder det faktum att långsamväxande länder får något mer bistånd än snabbväxande länder. Världsbanken säger i sin stora Afrikastudie att dagens stora biståndsvolymer till Afrika söder om Sahara skapar risker.

Varför är det då en risk med ett stort biståndsberoende? Det beror på flera saker. Ett stort biståndsberoende skiljer en regering från sitt folk. Regeringen blir inte beroende av sitt eget folk utan blir beroende av främmande makters välvilja. Det sades alltid om Nyerere att han reste runt i världen för att det var viktigare att vara kompis med givarländerna än bry sig om sitt eget folk, och så var det ju. Den tanzaniska statsmakten var mer beroende av bistånd än den var av att få resurser från sitt eget folk.

Det är mycket allvarligt om en regering tappar kontakten med sitt eget folk. Det sker om man får mycket stora mängder bistånd. Då blir

man okänslig för den interna utvecklingen. Det andra är att statsmakten växer och tar till sig uppgifter som den absolut inte skall syssla med och vansköter uppgifter, vilket gör att landet blir fattigare.

Sedan kan man i vissa fall behöva stora biståndsmängder. Det är vid katastrofer, krig och liknande. Det gäller också vid systemskiften när man tar över och ändrar system så att man inte lever kvar med stora tyngande bördor från tidigare år.

Fru talman! Det är viktigt att ha ett optimistiskt synsätt när det gäller Afrika. Ser man vari felen består kan man vara optimist. Tar man bort felen kan det också bli en bra utveckling. Får man bort vanstyre och systemfelen kan Afrika få en stark utveckling. Det finns ingenting som säger att Afrika söder om Sahara skall ha en långsammare utveckling än Ostasien. Det finns ingen naturnödvändighet i det.

Det gäller att analysera vad som är fel, när det är fel och se till att man för en politik som rättar till felen och att också biståndet kommer in i detta. Det gäller att höja kvaliteten i biståndet.

Fru talman! Låt mig avslutningsvis säga att vad gäller debatten om den nya biståndsmyndighetens inriktning och var den skall ligga menar vi från Moderaterna att en viss del skall finnas i Afrika. Analysen skall naturligtvis ske på plats, inte i Rinkeby och ej heller här i Stockholms centrum. Att göra en rätt analys kräver ofta att man är i rätt omgivning.

Det är alltid svårt att ha ett koncernkontor och styra långt borta. Det gäller både kolonialmakter och storföretag, men det gäller också bistånd. Det vore därför klokt att lägga någon form av analysenhet just i Afrika, och kanske i södra Afrika, för att där få den omgivning och den dagliga erfarenhet som vore bra för att kunna få en högre kvalitet i biståndet. Det absolut viktigaste är att få en hög kvalitet i biståndet.

Anf. 76 Statsrådet PIERRE SCHORI (s)

Fru talman! Jag tycker att det är litet trist att när Moderaterna äntligen engagerar sig i Afrika använder man det för att göra inrikespolitik och tala om privatiseringar, staten och systemskifte.

Göran Lennmarker talade också om Nyerere i Tanzania. Moderaterna hade kunnat börja i sin egen historia i politiken gentemot Afrika. Man var likgiltig för kolonialism och emot denna riksdags stöd till befrielserörelserna mot den portugisiska kolonialismen. Man ville inte införa sanktionerna mot apartheid. Jag vill inte fortsätta på det spåret. Jag vänder mig emot att man skall blanda in inrikespolitiken på detta sätt.

Det är ganska poänglöst att jämföra Afrika med Asien. Jag skulle också kunna säga att Singapore, som har mindre än 3 miljoner invånare, varje år exporterar mer än hela Afrika med över 615 miljoner människor. Det säger ingenting om utvecklingen. Det är som Anders Ehnmark sade: "Hur Afrika dör informeras vi ingående om, men hur Afrika lever vet vi inte längre".

Demokratiseringen symboliseras av en ringlande kö av sydafrikaner som tålmodigt väntar på att få avge sin röst i det första fria valet och den sjudande privata företagsamheten som finns i Kampala, i Dar es

Salaam och Bissau. Sedan 1985 har det hållits demokratiska val i mer än 35 länder i Afrika.

Det är detta nya demokratiska och utvecklingshungrande Afrika som vi vill bygga broar till.

Anf. 77 GÖRAN LENNMARKER (m) replik

Fru talman! Nåja, Pierre Schori. Statsrådet tog själv i sitt anförande upp att det skulle var något slags poäng i att lära sig från Ostasien att rättsstaten och statsmakten hade en roll i utvecklingen och att vi skulle lära oss att det även hade en roll i Afrika.

Lärdomen är just den att se till att denna rättsstat och statsmakt är av en begränsad omfattning och gör vad den skall, inte att den är mycket stor och gör vad den inte skall. Det har vi också vissa lärdomar av, inte bara i Afrika.

När det gäller synen på Afrika är det en underlig reaktion som man ibland kan möta om man kritiserar de länder i Afrika som för en felaktig politik, dvs. inte Afrika som helhet. Det gäller inte alla länder i Afrika. När jag gjorde genomgången avsåg jag inte hela Afrika söder om Sahara. Det gällde de flesta länder, men inte alla. Att framföra exakt kritik och göra en noggrann genomgång är grunden för en mer optimistisk syn. Kommer man undan systemfelen finns möjligheten att utvecklas.

Ibland möter man en underlig föreställning om att Afrika skulle vara förlorat. Det hänger inte så mycket på systemfelen. Det skulle var något annat som gjorde att Afrika har så dålig utveckling. Den synen vill jag mycket bestämt varna för. Om det inte är systemfel som gör att Afrika utvecklas dåligt, vad är det då? Om vi inte skall ändra utvecklingen i Afrika, skall det då fortsätta som tidigare?

Det är två frågor som är mycket centrala att ställa just när det gäller synen på Afrikas utveckling. Det finns anledning att vara optimistisk om Afrika. Det finns anledning att se mycket positivt på de förändringar som nu börjar komma, t.ex. i Etiopien, som är ett land som drabbats hårt av en utvecklingsfientlig regim.

Anf. 78 MARIANNE SAMUELSSON (mp)

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 48 mom. 65. Precis som biståndsministern sade hör jag till Världsbankens kritiker. Till skillnad från biståndsministern ser jag att det fortfarande finns åtaganden som Världsbanken ger sig in i som inte har de positiva biståndseffekter som är önskvärda. Vi vill därför få ett moratorium för fortsatta storskaliga dammbyggen till dess att utvärdering av effekterna skett. Det är anledningen till reservationen.

Världsbanksforum har, som biståndsministern var inne på, gjort och gör en stor insats för få igång debatten kring effekterna av Världsbankens verksamhet. De påverkar naturligtvis och är även påverkningsbara, som allt annat i samhället. Varför skulle vi annars jobba med detta? Men mer behövs. Vi hoppas på att det skall bli en ordentlig utvärdering av dessa dammbyggen innan man ger sig in i nya storskaliga projekt.

Fru talman! Biståndsministern inledde sitt anförande med att säga att allt hör ihop och att vi inte kan diskutera biståndet isolerat. Jag håller helt med om det. Det var också viktigt att biståndsministern tog upp den positiva del som finns med vårt bistånd. Sverige gör mycket för det internationella samarbetet just via biståndet. Kvinnorna är otroligt viktiga i allt bistånd, och även fattigdomsbekämpningen. Allt detta håller jag helt med om. Det är saker som vi gör som är positiva, bra och som vi skall fortsätta att satsa på.

Biståndsministern tog också upp den säkerhetspolitiska effekten av det internationella samarbetet. Det finns ett samband mellan vår säkerhetspolitik, biståndspolitik, osv. Visst är det så. Men ser man sedan till hur budgeten ser ut och vilka satsningar som regeringen gör blir jag litet förvånad.

Vad har hänt med solidariteten och viljan att satsa på de sämst ställda? Hur kan det komma sig att det skall sparas 11 % på biståndet och 20 % på ideella organisationer samtidigt som det görs väldigt litet besparingar på vårt försvar? Ser man till hur världen ser ut i dag och hur läget är är det inte de militära hoten som är de stora hot vi har inpå knutarna. Däremot finns det stora hot när det gäller hållbar utveckling och det som vi gör för att förebygga, så att vi inte får stridigheter på grundval av att människor helt enkelt inte kan överleva i sin egen närmiljö.

Jag har tittat på biståndsbudgeten. Det är med förvåning jag ser att vi dels skär ner, dels plockar in kostnader för asylsökande i biståndsbudgeten. Dessutom fick vi höra av Kristina Svensson att den delen kommer att minska, så vi kan använda pengarna igen i biståndet.

Men varför minskar den? Återigen detta med solidariteten. Vi vill inte ha hit de asylsökande. Vi stänger dörren. Det är inte så, biståndsministern, att flyktingströmmarna i världen har minskat. Det är en otrolig mängd flyktingar, och vem får ta hand om dem? Jo, framför allt de allra fattigaste i världen. De länder som redan har det otroligt krisartat.

Vi ser situationen i Rwanda och Burundi, där vi också kan notera med all tydlighet hur viktig missionen är för vår egen information. Där finns det missionärer tillhörande pingstmissionen som har kunnat förmedla till oss här hemma hur situationen ser ut och det är om något otroligt värdefullt. Därför måste vi fortsätta att satsa på våra ideella organisationer.

Förutom att man har plockat in asylsökande i biståndsbudgeten tog man medlemsavgiften till EU, 700 miljoner, från biståndet, med motiveringen att detta kunde användas i EU:s biståndspolitik. Jag ringde ner och frågade hur det har gått med biståndspolitiken och de över 700 miljoner som skall gå via EU. Har man ökat biståndet i EU? Nej, man är inte klar med budgeten. Men vad diskuterar man? Jo, att sänka biståndet. Alltså stjäl vi ytterligare över 700 miljoner från de allra fattigaste, pengar som inte kommer dit utan som kanske kommer de svenska bönderna till godo eller de EU-bönder som får stora bidrag.

Det här tycker jag är mycket oroväckande. Jag är förvånad över att inte de socialdemokrater som jag känner som drivande när det gäller

solidaritet – och där jag trodde att biståndsministern ingick – hårdare poängterar att man tycker att det här är fel, att det här helt enkelt är en felsatsning.

Är det någonting man skulle satsa på nu så är det bistånd. En hållbar utveckling i de här länderna är en förutsättning för fred, nedrustning och för att vi själva skall kunna ha det någorlunda drägligt här hemma. Jag hoppas verkligen att det här inte blir en frysning av biståndet, utan någonting som man river upp, och det snabbt, för det är så viktigt för oss.

Sedan talades det om det östasiatiska undret. Då måste jag ställa en fråga. Visserligen kan man glädjas över den ekonomiska utvecklingen, men tittar man på den och funderar över den måste man fråga: Är det en hållbar utveckling, hur ser miljösituationen ut?

Många, många forskare varnar i dag för situationen i Kina just på grund av att människorna där håller på att förgöra sig själva, på grund av en snabb ekonomisk utveckling, där man inte tar hänsyn till den egna miljön och där man inte får hållbar utveckling. Det här är delar som är viktiga för oss alla.

Förmiddagens diskussion om hur eländig ekonomin är här hemma var ju intressant, men sätter man den i ett internationellt perspektiv skäms man fortfarande. Bara under julmånaden handlade vi svenskar för över 35 miljarder, på en enda månad.

Vi vet när vi tittar på hur fördelningen ser ut i världen att vi 20 % som lever i i-världen fortfarande förbrukar 80 % av jordens resurser. Detta är inte hållbar utveckling. Det är inte de fattiga som tar den stora delen. Det är vi som gör det. Därför tycker jag att signalerna om sänkt bistånd är mycket oroväckande. Jag hoppas att vi, helst redan till kompletteringspropositionen, kan få se en ändring där vi faktiskt vågar dra ner på vårt svenska försvar och satsa på det bistånd som vi behöver för att klara de stora övergripande frågorna i en värld som ser ut som den gör i dag.

Anf. 79 ANNELI HULTHÉN (s)

Fru talman! Det svenska biståndet har som vi alla vet till huvudsyfte att höja de fattiga folkens levnadsnivå. Det är en uppgift som är minst sagt förpliktande.

En mängd olika aspekter på biståndet skall vägas in för att göra det så träffsäkert som möjligt. Resurstillväxt, ekonomisk och social utjämning, miljömål och demokrati är de delar som vi vill se i våra resultat.

I en strävan efter en jämlikare värld finns det dessutom en fundamental ingrediens som inte kan, bör eller skall förbises. Det är kvinnornas roll och det är den betydelse som de har för den framtida utvecklingen.

Tyvärr kan vi i dag se en feminisering av fattigdomen. De allra fattigaste i världen är de kvinnor som trots sin resurssvaghet förväntas bära de tyngsta bördorna, vad gäller både försörjning och familjens välbefinnande. Det är mot den bakgrunden och i ljuset av vår egen jämställdhetsprocess som det har blivit nödvändigt att ytterligare öka uppmärksamheten på dem som är grundbulten i utvecklingsarbetet.

Min övertygelse är att jämställdhet mellan män och kvinnor är en förutsättning för demokrati, mänskliga rättigheter och långsiktig utveckling.

Inom det svenska biståndet har vi under drygt 30 år arbetat med att förbättra kvinnors situation i u-länderna. Vår långa erfarenhet har lärt oss att ett jämställdhetsperspektiv är nödvändigt att ta med både för att förstå och för att finna lösningar på globala problem som fattigdom, miljöhot och befolkningsfrågor. I stort sett i varje samhällsproblem kan vi som en del se dagens ojämställda förhållande mellan män och kvinnor.

Även om en del kanske ryggar tillbaka för språkbruket handlar det om en maktförskjutning. Jämställdhet bör löpa som en röd tråd genom alla nivåer i alla samhällsstrukturer, också i vårt förhållande till omvärlden.

Det är viktigt att påpeka att jämställdhet inte enbart skall betraktas som någon slags terapi förbehållen den rika, utvecklade världen. Även om levnadsbetingelserna skiljer sig markant åt mellan kvinnor i nord och syd har flertalet kvinnor mycket gemensamt.

I år uppmärksammas kvinnofrågorna speciellt, både på det sociala toppmöte som har hållits i Köpenhamn och vid den kvinnokonferens som FN anordnar i Peking i höst. Här hemma drar vi vårt strå till stacken genom den utredning som nu startar och som har till uppgift att utarbeta förslag till hur jämställdhet mellan kvinnor och män bör uttryckas i de biståndspolitiska målen och eventuellt genom att ett särskilt biståndsmål upprättas. Detta är ett initiativ som vi hälsar med tillfredsställelse. Det visar inte minst att vi själva har tagit ett stort och ordentligt kliv framåt i vår egen jämställdhetsdebatt.

Jag tycker att det är viktigt att poängtera de erfarenheter som vi har av bistånd, av kvinnor i bistånd och de erfarenheter vi får i denna utredning och att vi tar med dem till Peking och visar på att man kan göra mycket oavsett från vilken del av världen man kommer.

Det handlar inte om att pracka på någon svenska sätt och svenska ideal. Det handlar om att ge den halva av mänskligheten som vi kvinnor utgör en möjlighet att få kontroll över våra egna liv, våra egna pengar och våra egna kroppar, detta oavsett om vi lever i Sverige, i Vietnam eller i Sydafrika.

I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 80 INGER KOCH (m)

Fru talman! Arbetet för demokrati och mänskliga rättigheter skall utgöra en viktig del i dialogen med våra biståndsländer. Som ett av huvudmålen för det svenska utvecklingssamarbetet skall det ligga till grund för bedömningen av ländernas utvecklingspolitik. Vid fördelningen av biståndsmedlen skall mottagarländernas vilja och förmåga när det gäller agerandet för demokrati och respekt för de mänskliga rättigheterna vara av avgörande betydelse.

I förhandlingarna med samarbetsländerna skall också undertecknandet av överenskommelser om efterlevnaden av internationella konventioner om skydd för de mänskliga rättigheterna vägas in.

Vi moderater har sedan länge hävdat att absolut grundläggande för det svenska biståndssamarbetet skall vara att mottagarlandets politiska system karakteriseras av respekt för de mänskliga rättigheterna och de fundamentala friheterna. Detta innebär respekt för medborgerliga fri- och rättigheter, demokratiska flerpartisystem, fri yttranderätt, fri åsiktsbildning och fria val liksom ekonomiska rättigheter. Även rätten att starta och driva företag skall vara lagligt skyddad.

För att ett land skall kunna bli mottagare av svenskt bistånd, måste det antingen vara en demokrati eller ha en fast och tydlig rörelse i den riktningen.

Det borde vara självklart att Sverige inte skall bistå länder där det förekommer fysisk eller psykisk tortyr, misshandel eller förödmjukelser av medborgarna för deras politiska eller religiösa övertygelses skull eller för att de tillhör en kulturell eller etnisk minoritet.

Sverige har ett direkt ansvar för att systematiskt bidra till främjandet av demokrati och mänskliga rättigheter i våra biståndsländer.

Av de 21 programländer som Sverige har biståndssamarbete med är fortfarande Vietnam och Laos enpartidiktaturer. I Etiopien, Eritrea och förhoppningsvis även i Angola finns det nu efter många års förödande krig förutsättningar för en demokratisk utveckling. I Uganda, Zimbabwe och Tanzania saknas fortfarande demokrati. De övriga länderna styrs fortfarande av folkvalda regeringar.

För att fortlöpande kunna följa tillståndet när det gäller respekten för mänskliga rättigheter i de länder där Sverige på olika sätt bidrar med biståndsmedel har vi därför föreslagit att en naturlig del av ambassadernas rapportering hem till Sverige skall vara att löpande redovisa det aktuella läget för de mänskliga rättigheterna.

Signaler om allvarliga kränkningar i något land skall alltid leda till en snabb reaktion från den svenska regeringens sida. I första hand skall detta ske i form av en dialog mellan biståndsgivarna och regeringen i mottagarlandet. Sker trots detta ingen förbättring skall det aktuella biståndsprojektet avbrytas. Riksdagen skall i så fall informeras.

Vi har också föreslagit att regeringen årligen i samband med budgetförslaget skall ge riksdagen en utförlig rapport om hur samarbetsländerna uppfyller kraven på demokrati och respekt för mänskliga rättigheter. Av debatten här i dag förstår jag att biståndsministern ser positivt på detta förslag.

För varje samarbetsland bör dessutom en handlingsplan utarbetas för hur demokratisk samhällsutveckling bäst kan stödjas.

Herr talman! En fungerande rättsordning är en förutsättning för att medborgarna skall kunna känna sig trygga och för att en fungerande marknadsekonomi skall kunna skapas.

Vid uppbyggandet av ett nytt rättsväsende innefattande domstolar och civil polis måste invånarna kunna lita på att detta är ett instrument för att stärka och skydda den enskilde mot övergrepp från staten och från andra medborgare. I de tidigare totalitära regimerna var ju dessa institutioner medel för att förtrycka folket och hålla det under kontroll. Omfattande utbildningsinsatser behövs för att skapa detta förtroende.

Här skall Sverige genom sitt bistånd för demokrati, mänskliga rättigheter och konfliktlösning spela en viktig roll.

Att ge fortsatt stöd till internationella, regionala och nationella organisationers verksamheter för att sprida kännedom om mänskliga rättigheter är en angelägen uppgift. En annan mycket angelägen uppgift är att ge stöd till fristående, enskilda organisationer som bevakar regeringarnas uppträdande och praktiskt bistår politiskt förföljda med bl.a. rättshjälp.

En viktig uppgift för svenskt bistånd skall vara att hjälpa de framväxande demokratierna i utvecklingsländerna att bygga upp sina rättsväsenden, innehållande bl.a. lagar som reglerar äganderätten och lagar som inom olika områden stärker den enskildes ställning i samhället.

Stöd för demokrati, mänskliga rättigheter och konfliktlösningar är för oss moderater starkt prioriterade områden, både därför att demokrati och respekt för mänskliga rättigheter i sig är viktiga och därför att det också är ett viktigt bidrag till ekonomisk utveckling och fattigdomsavveckling. Framsteg på dessa områden är enligt vår mening själva förutsättningen för en hållbar social utveckling.

Vi har därför, herr talman, föreslagit att detta anslag bör höjas i förhållande till vad som föreslås i budgetpropositionen och av majoriteten i utskottet. Detta redovisas också i reservation nr 109.

Anf. 81 RAGNHILD POHANKA (mp)

Herr talman! Jag har inget särskilt yrkande knutet till mitt anförande.

Som medlem i svenska delegationen deltog jag en vecka i världstoppmötet för social utveckling i Köpenhamn. Det var första gången som fattigdomen stod överst på världens dagordning, där just utrotandet av världsfattigdomen var en världsfråga. Bl.a. förekom en hungermanifestation inne i själva konferenscentret, där människor ville påminna oss om anledningen till att vi var där.

Mötet hölls naturligtvis på en hög nivå och även materiellt. Men det var inte anledningen till att vi var där, utan det var de fattiga och hungrande människorna.

Jämsides, tre fyra kilometer bort, med FN:s världskonferens som ägde rum i ett stort konferenscenter som heter Bella center låg alternativkonferensen. Olika miljö- och människorättsorganisationer samt andra organisationer förde där debatter, höll föredrag och anordnade samlingar av olika slag. Under veckan pågick ca tusen olika aktiviteter. Det fanns utställningar, musikteater, försäljning och utdelning av litteratur. Men föredragen och debatterna var helt dominerande. De skrev sig också samman om en egen deklaration, i vilken de till stor del ägnade sig åt fattigdomens orsaker. Behovet av skuldavskrivningar var en viktig fråga.

Men som en röd tråd gick kritiken mot Världsbanken och IMF från u-ländernas sida. Där pågick föredrag, utvärderingar och demonstrationer med deklarationen: 50 år är nog av Världsbankens bidrag till jordens fattigdom.

Jag har själv alltid varit kritisk till Bretton Woods-institutionernas sätt att som en förutsättning för lån kräva u-ländernas anpassning till vad vi anser vara bra för varje lands utveckling. Vi är nämligen bidragsgivare till dessa institutioner och därmed medansvariga.

Det har i dag talats mycket om ett antal dammbyggen, men det finns andra projekt som man också kunde ha tagit upp. I det stora Narmadaprojektet i Indien, ett gigantiskt dammbygge med 3 stora, 30 medelstora och 300 mindre dammar, kan det ske en omflyttning om bygget till fullo fullföljs av urbefolkningar på uppemot en miljon människor. Det blir försumpning av omgivningen, försaltning av stora områden och dessutom läggs områden under vatten. Vart skall människorna ta vägen? Det finns inga andra områden i Indien där de kan klara sin försörjning. Det blir som i alla andra sådana här fall i bästa fall säsongsarbetare inom jordbruk som klarar sig. Annars är alternativet storstädernas slumområden.

Vidare är det bygget av dammar i Nepal som vid en olycka kan dränka stora delar av Nepals låglandsområden, bygget av dammen i Chile där 1,2 miljoner av urbefolkningen får flytta på sig.

Det visades en snutt i TV om detta. Man visade en liten by, men detta är ju av en helt annan omfattning. Vid bygget i Colombia, där svenska ingenjörer har kidnappats, måste 0,8 miljoner av urbefolkningen flytta på sig.

Gamle McNamara, f.d. chef i Världsbanken, sade, sedan han avgått förstås, att vi inte kan fortsätta att behandla u-länderna som vi gjort hittills, om inte annat så för vår egen skull. Om de kan, kommer de att kräva att ta sin rätt på område efter område. Vi måste alltså betrakta dem som jämlikar i handel och andra samarbetsformer och inte leva gott på deras nöd.

Jag anser att Sverige skall ha mer av bilateralt bistånd och att vi inte längre skall delta i Världsbankens och IMF:s verksamheter.

Nu gav statsrådets beskrivning av Världsbanken ett hopp om en ny inställning från Världsbankens sida, men den vill jag först se.

Anf. 82 GÖRAN LENNMARKER (m) replik

Herr talman! När Miljöpartiets företrädare diskuterar frågan om energi i u-länderna förstår jag att de är motståndare till kärnkraft, där som här. Om jag har förstått det rätt är de också motståndare till vattenkraft och vattenkraftsprojekt. I alla fall får man intrycket att de är motståndare till varje vattenfallsprojekt som genomförs.

Det vore intressant att få veta hur Miljöpartiet ser på ett av de grundläggande problemen, att få till stånd en allmän elektrifiering av t.ex. landsbygden. Vi vet att energiförsörjningen, inte bara i städerna utan också ute på landsbygden, är en förutsättning för att få bort den absoluta fattigdomen på samma sätt som det har varit för Sverige och många andra länder som har genomfört elektrifiering.

Det vore intressant att höra Miljöpartiets åsikt om varifrån denna energi som måste till skall komma, om ni menar allvar med talet om att utrota fattigdomen.

Anf. 83 RAGNHILD POHANKA (mp) replik

Herr talman! Naturligtvis kan vi inte fortsätta att använda den mängd energi som vi gör i Sverige. Vi med våra 8 miljoner invånare använder ju lika mycket energi som man gör i Indien som har närmare 1 miljard invånare. Det är omöjligt. Man måste ha effektivisering och besparingar. Klimatet i t.ex. Indien kräver i de flesta fall inte så mycket energi.

Vi måste ha en annan typ av energi – solenergi, vindenergi och bioenergi. Vi måste in i naturens kretslopp.

Anf. 84 GÖRAN LENNMARKER (m) replik

Herr talman! Jag förstod inte svaret. Var skall då Indien, Afrika och andra länder som behöver ha elektricitet till sina medborgare för att undanröja den absoluta fattigdomen få sin energi ifrån? Den skall väl givetvis inte komma från Sverige, antar jag, utan från Indien respektive andra länder. Men hur skall den framställas?

Anf. 85 RAGNHILD POHANKA (mp) replik

Herr talman! Göran Lennmarker verkar inte ha hört svaret, för jag talade om solenergi, vindenergi och bioenergi som är de stora framtida energisatsningar som måste göras överallt. Jag nämnde bara att den energimängd som vi förbrukar i fortsättningen blir orealistisk att tänka sig och att det är omöjligt för dessa länder att ta efter oss.

Så över till industrin. Vi har inte motsatt oss alla industriprojekt när det gäller utbyggande av vattenkraft, utan vi talar om de gigantiska dammarna som lägger mark under vatten. Människor tvingas flytta utan social, medmänsklig och ekologisk hänsyn. Det är inte fel att utnyttja naturresurserna om de går att återanvända i ett kretslopp.

Därför är mindre projekt att föredra, eftersom de gör mindre ingrepp i naturen och skadar omgivningarna mindre. Vi har ju kunnat se hur de stora dammarna försaltar och försumpar omgivningarna. Dubbelt så stor mark blir förstörd för framtida odling jämfört med den som man har sänkt under vatten.

Anf. 86 STEN TOLGFORS (m)

Herr talman! När man ser ut över världen är det lätt att hitta utmaningar för svensk biståndspolitik. Många människor, inte minst i delar av Afrika och Asien lever fortfarande under svåra omständigheter. Man saknar tillgång till rent vatten, till sjukvård och undervisning samt inte minst till mänskliga fri- och rättigheter. Många hotas också av mer eller mindre ständiga naturkatastrofer.

Det vore intressant att uppmärksamma en bok som Röda korset gav ut för några år sedan. Den heter Naturkatastrofer – människans verk. Där slår man fast det som kanske verkar självklart, att det inte är naturen som är problemet utan att det är fattigdomen som ger utsattheten.

Problemet är inte att naturen skapar översvämningar med regelbundenhet, utan det är att människor av fattigdom tvingas bo i områden som egentligen inte är lämpliga för boende.

Det är inte torka och regnbrist som är problemet, utan det är att människor tvingas bo vid öknens rand på grund av att de är för fattiga för att ta sig därifrån.

Det är inte sjukdomarna i sig som utgör ett problem, de kan vara enkla att bota men ändå ställa till problem, utan det är brist på vård och kunskap.

Det är därför oroande att en sjättedel – som vi hörde här tidigare i dag – av befolkningen i u-länderna blir fattigare och fattigare. Detta leder fram till att fattigdomsbekämpning naturligtvis måste vara ett prioriterat mål.

Även om många verkar att betrakta Afrika som en förlorad kontinent är det viktigt att komma ihåg att fattigdom och misär inte är för alltid given. Tvärtom, det finns möjligheter att häva utvecklingen mot fattigdom.

Majoriteten av befolkningen i u-länderna lever i dag i tillväxtländer. Vi har sett och ser en närmast marknadsekonomisk och demokratisk revolution i många länder runt om i världen.

Herr talman! När jag växte upp var Sydkorea ett av världens fattigaste länder utan tillgångar och som det syntes med mycket små framtidsmöjligheter. Den här svåra utgångspunkten delade Sydkorea med en rad länder i Asien och Afrika. I dag är Sydkorea som vi väl känner till i klass med de västeuropeiska länderna om man ser till BNP per capita. Denna fantastiska ekonomiska utveckling har landet gemensamt med en rad olika länder i Ostasien. Dessa länder har olika historia, olika kultur och olika naturgivna förutsättningar, men trots det har de alla lyckats. En tidigare fattig region på jorden är nu världens tillväxtcentrum, som vi har en hel del att lära av.

Jag nämner detta därför att jag vill illustrera hur viktigt det är att förändringen kommer inifrån länderna. Det är inte möjligt att med enbart biståndsinsatser lyfta ett land ur fattigdom till tillväxt och utveckling. Avgörande förutsättningar är äganderätten, marknadsekonomi, rättsstaten och inte minst respekten för mänskliga rättigheter.

Detta säger jag inte för att på något sätt förringa vikten av stöd till jordens fattiga länder eller kanske ännu mer till jordens fattigaste människor, utan mera för att ge perspektiv på biståndet. Aldrig så mycket bistånd kan kompensera en korrupt eller totalitär regim som missköter ett land eller förtrycker ett folk. Omvänt gäller att det är fullt möjligt att skapa tillväxt genom en riktig politik.

Bilateralt bistånd som går från land till land möter problem i länder där regeringens intresse är annat än folkets intresse. Det finns risk att pengar försvinner genom korruption eller att de inte når fram till dem som givaren vill hjälpa.

Mot bakgrund av detta känner jag ett stort förtroende för det biståndsarbete som utförs av ett antal ideella hjälporganisationer. Hjälpen går då från människa till människa vid sidan av statliga byråkratier, och det gör att det går att bedriva meningsfullt hjälparbete, också i diktaturer.

Dessutom tilltalas jag av småskaligheten i många projekt. De kan vara inriktade på att stärka naturresursbasen – vilket är centralt, om jag

kopplar till det som jag sade inledningsvis – genom byggandet av skyddade källor och trädplanteringar. Om detta kombineras med utbildning i alltifrån moderna jordbruksmetoder till hälsovård och läsning kan effekterna bli betydande och bestående. Detta har Röda korset visat genom ett antal projekt i Etiopien. Man har gjort insatser för att förebygga och förhindra katastrofer i stället för att bara hjälpa när de väl har inträffat.

Jag imponeras också av idealiteten och engagemanget inom många ideella organisationer. Genom egna insamlingar av biståndsmedel och kunskapsspridning bidrar de till att stärka det folkliga förtroendet och den folkliga förankringen när det gäller biståndet i Sverige.

I mottagarländerna hjälper den lokala förankringen och föreningsbyggandet till att fungera som regelrätta demokratiskolor. I Röda korsets föreningar även i den gamla diktaturens Etiopien var alla lika mycket värda och alla var delaktiga i verksamheten.

När människorna själva i mottagarländerna gör jobbet, som i t.ex. Röda korsets projekt, skapas ett lokalt engagemang som ger förutsättningar för att projekten skall fungera också när de utländska hjälparna drar sig ur. Det här är en grund för utveckling och hjälp till självhjälp, och det bygger demokrati underifrån. Det ger människorna ett värde, och det visar rättigheterna i praktiken.

Jag tycker att de svenskar som gör insatser i hjälporganisationerna förtjänar ett stort erkännande.

Ytterligare en viktig aspekt är att de ideella organisationerna har bidragit till ett mycket stort kunskapsuppbyggande och kunskapsutvecklande inom biståndet. Inte sällan har de gått före och visat vägen när det gäller nya effektiva, och inte minst kostnadseffektiva, biståndsverksamheter.

Till detta kommer också att de ideella hjälporganisationerna har en betydande intern effektivitet. Det är nödvändigt att man hanterar pengarna rätt när man skall motivera för människor varför de skall skänka pengar just till den egna verksamheten.

Vi moderater tycker att man skall gå mera mot en konkurrensupphandling av det statliga biståndet. På sikt skall det kunna utföras av ideella organisationer.

Avslutningsvis: Det behövs mera av ideellt engagemang för det svenska biståndet. Det räcker inte med de insatser som görs via staten. Det åligger oss alla att ta ett privat ansvar var och en på sitt sätt genom arbetsinsatser eller genom bidrag till de ideella hjälporganisationerna.

Anf. 87 EVA GOËS (mp)

Herr talman! Jag skall först läsa ett brev från mödrar i Östtimor:

Som mödrar till barn som dödats eller försvunnit lever vi än i dag i en oändlig sorgens tystnad utan att veta var de barn som vi älskar är begravda. Vi vädjar och kräver att den indonesiska regeringen ger oss våra barns kroppar åter. Vi avvisar alla smutsiga manövrar från Indonesien där man hävdar att utveckling och framsteg för vårt land kan kompensera förlusterna av våra barns liv. Ni skall veta att efter det att de amerikanska senatsrepresentanterna har rest hem fortsätter våra barn

att utsättas för fängslanden och repressalier. Våra hem är fortfarande bevakade av indonesiska soldater i civila kläder, och militärfordonen har målats i civila färger.

Detta brev till Hillary Clinton från september 1993 är underskrivet av 48 östtimoresiska mödrar.

Folkmord är ett starkt ord. Men i ett land där en tredjedel av befolkningen har utplånats är det giltigt – jag talar om Indonesien. 200 000 människor har dödats genom krig, svält och terror sedan Indonesiens ockupation 1975. Ännu i dag lever Östtimors folk under järnhälen. Vi lever i helvetet, säger Östtimors katolske biskop Ximenes Belo – en av de få i Östtimor som i dag kan tala fritt.

Kriget, folkomflyttningarna och terrorn från de indonesiska säkerhetsstyrkorna har lagt stora bördor på Östtimors kvinnor, på mödrar som har ansvar för försörjningen i byar där hela den manliga befolkningen har dödats, på döttrar och systrar som är utvalda måltavlor för säkerhetsstyrkornas terror. Sexuell tortyr, våldtäkter och stympning har hört till kvinnors vardag i Östtimor i 19, snart 20, år.

Trots den negativa befolkningsutvecklingen genomförs barnbegränsningsprogram med tvångsmetoder, bl.a. sterilisering. Den indonesiska sjukvården samarbetar med militären genom att tillåta förhör under tortyr på sjukhusen. Indonesiska läkares medverkan i massdödandet av överlevande från massakern i Dili 1991 har också undergrävt befolkningens förtroende för den indonesiska hälsovården, något som förvärrat hälsosituationen främst för kvinnor och barn. Barnadödligheten är en av de högsta i världen.

Jag uppskattade Pierre Schoris inlägg här om kvinnorna. Det är därför som jag tar upp den här aspekten på Östtimor.

Vi vet att uppmärksamheten måste fästas på villkoren för kvinnor och barn. Trots en omfattande dokumentation om kränkningar av mänskliga rättigheter i Östtimor och även i Västpapua och Irian Jaya är denna verklighet föga speglad i massmedierna och i den politiska debatten.

Östtimors barn drabbas också på andra sätt. Man ser inga gatubarn i Östtimor, men fattigdomen tvingar barnen att ta arbete som tjänstefolk åt inflyttade indonesier.

Man ser inte heller mycket gatuprostitution i Östtimor. Men unga flickor väljs ut och tvingas genom tvångsgiften att utföra sexuella tjänster åt höga indonesiska militärer.

Vi vet att det skedde en massaker på Santa Cruz-kyrkogården i Östtimors huvudstad Dili. 273 personer massakrerades den 12 november 1991. Vi trodde att det hade blivit bättre i landet, men vid och efter årsskiftet har våldet trappats upp i just Dili och även runt om i landet. Vad som har hänt är att sedan slutet av januari har svartklädda dödsskvadroner terroriserat civilbefolkningen i Dili och i flera andra distrikt. Åtta aktivister i självständighetsrörelsen har dödats av dessa gäng. Enligt Manuel Carrascläo, en medlem av provinsförsamlingen i Östtimor, har 5 000 småbönder slutat att bruka sina jordar sedan terrorn inleddes. Han är en av de utvalda från regeringen som har ingått i dödsskvadronerna.

Med tanke på och med hänsyn till den försämrade mänskliga rättighets-situationen i Indonesien anser Miljöpartiet att ett bistånd till regeringen inte kan komma ifråga. Svenskt bistånd måste gå till mänskliga rättighets-organisationer och stärka de krafter som arbetar för mänskliga rättigheter.

Miljöpartiet anser därför att stöd till Indonesien skall gå till den katolska kyrkan, därför att den jobbar intensivt för mänskliga rättigheter. Det humanitära biståndet bör kanaliseras via oberoende kanaler till projekt i kyrkans regi. Dessutom bör stöd ges till frihetsrörelsen CNRM under anslaget Demokrati och Mänskliga rättigheter.

Under anslaget Särskilda program anser vi att stöd bör ges till de kulturarbetare som kulturstiftelsen Fondação Borjada Costa och andra CNRM närstående organisationer står för.

Vi anser också att regeringen ej bör bevilja u-krediter till Indonesien. I Nordiska ministerrådet bör NIB:s, Nordiska investeringsbanken, och NDF:s, Nordiska utvecklingsfonden, kreditgivning till Indonesien stoppas till dess Indonesien visar respekt för såväl FN:s resolution om Östtimors rätt till självbestämmande som grundläggande mänskliga rättigheter. Miljöpartiet anser också att regeringen bör använda Sveriges närvaro i Consultative Group for Indonesia till att ta upp Indonesiens kränkningar av mänskliga rättigheter i Östtimor – det här gäller också Irian Jaya m.fl. – och verka för att den internationella kreditgivningen kopplas till Indonesiens efterlevnad av FN:s resolution om Östtimor. Vidare har vi hänvisat till EU-parlamentet, som har fördömt Indonesiens förtryck och ockupation av Östtimor. Det är en resolution som skrevs under den 17 november 1994, där man också uppmanar EU att suspendera allt ekonomiskt samarbete med den indonesiska regeringen så länge den framhärdar med sin olagliga ockupation och sitt förtryck.

Vi uppmanar och hoppas att Sveriges regering ställer sig bakom denna EU-resolution vad avser u-krediter till Indonesien och att man suspenderar ekonomiskt samarbete.

Därmed yrkar jag bifall till vår reservation 113 som handlar om bistånd och reservation 147 som handlar om u-krediter. Jag skulle gärna vilja yrka bifall till flera, bl.a. 114 om att suspendera allt ekonomiskt samarbete men jag avstår, liksom jag avstår från att yrka bifall till vår reservation 146 om speciellt ekonomiskt stöd till mänskliga rättighetsorganisationer.

Anf. 88 LARS HJERTÉN (m)

Herr talman! Jag skall uppehålla mig vid flyktingfrågan och också nämna något om enskilda organisationer.

Flyktingsituationen i världen är mycket oroande. FN:s flyktingkommissarie UNHCR beräknade för några månader sedan antalet flyktingar till mer än 23 miljoner människor. Den stora majoriteten av dessa, drygt 16 miljoner, har flytt till något annat land och 3 miljoner är flyktingar i det egna landet, dvs. internflyktingar. Lika många, 3 miljoner, är flyktingar som återvänt till sina hemländer men fortfarande behöver skydd av olika slag. Dit hör personer som är drabbade av si-

tuationen i f.d. Jugoslavien. Det finns ca 2,5 miljoner palestinier som sedan mycket länge lever i flyktingläger.

Dessutom finns det många människor som flyr inom sitt eget land eller till ett grannland på grund av inbördeskrig, terrordåd och svält. Det kan hända oerhört snabbt. Hur många som just nu är på flykt i Burundi vet väl ingen riktigt. Det finns väldigt många människor i rörelse, framför allt i fattiga länder, från landsbygden till de stora städerna. De har ett slags flyktingsstatus, dock inte i formell mening.

Av flyktingarna finns 25 % i Afrika, 26 % i Europa, 32 % i Asien och Oceanien, 10 % i f.d. Sovjetunionen, 6 % i Nordamerika och 1 % i Latinamerika. Ett stort problem är att fattiga länder får bära en mycket tung börda. Iran och Pakistan hade förra året 4 miljoner flyktingar inom sina gränser, men även små länder som de afrikanska staterna Malawi och Sudan har många flyktingar, ungefär 700 000 var.

För en vecka sedan diskuterade vi i kammaren situationen för bosnienkroater, och i det sammanhanget nämndes att Kroatien har nästan 400 000 flyktingar. Inbördeskriget i Jugoslavien har tvingat nästan 4 miljoner människor på flykt undan strider och förföljelser. Många av dem finns i vårt land, ännu fler i Tyskland.

En del flyktingar återvänder till sina hemländer. Det måste vara målet. 1993 var det över 800 000 personer som med stöd av UNHCR vände tillbaka, främst till Kambodja, Afghanistan, Etiopien och Somalia.

Det är trots allt glädjande att en del flyktingar som har möjlighet att återvända till sina hemländer, men detta får inte så stor uppmärksamhet som när folk fördrivs och flyr från sina hem. I Moçambique hade t.ex. 880 000 människor återvänt förra året efter fredsöverenskommelsen i slutet av 1992.

Situationen är oerhört oroande i Burundi. UNHCR beräknar att närmare 600 000 människor har flytt från Burundi under 1993/94. Det är 10 % av befolkningen, och de flesta flyktingar är kvinnor, barn och gamla. När terrorn drabbar ett land, när beväpnade horder går från hus till hus, flyr människor bokstavligt för sina liv hals över huvud. Det är precis vad som nu sker i Burundi. FN:s flyktingkommissarie UNHCR spelar här en viktig roll som samordnare och ofta som huvudaktör på platsen. En huvudinriktning av arbetet är att hjälpa flyktingar att återvända till sina hem och hemländer. Trots att detta mål ofta är svårt att nå, åtminstone på kort sikt, måste det ändå vara detta man strävar efter. Stora flyktingskaror långt från sina hem och hemländer eller i flyktingläger, i gigantiska tältläger eller kåkstäder, får aldrig vara ett slutmål för flyktingpolitiken.

Herr talman! Moderaterna har i reservation 34 föreslagit 50 miljoner ytterligare till UNHCR, som vi anser bedriver en viktig verksamhet bland världens flyktingar.

Många har i dag talat vackert om enskilda organisationer. Det är bra. Inställningen har inte alltid varit så positiv som just nu. En fördel med dessa organisationer är att de kan arbeta vid sidan av en regim som kanske är både odemokratisk och korrupt. Via dessa organisationer blir också den svenska allmänheten delaktig i olika biståndsprojekt på ett

påtagligt sätt. I tusentals svenska hem står det en fastesparbössa på köksbordet från Lutherhjälpen, Bröd till bröder, eller någon annan organisation. Flera hundra tusen svenskar är medlemmar i Röda korset, som Sten Tolgfors nyligen talade om, och i andra hjälporganisationer som har ett massivt stöd och där många svenskar är engagerade.

Det finns också organisationer som har mera begränsat verksamhetsområde, som Svenska Afghanistankommittén som arbetar i ett land. Men det finns också många mindre organisationer som spelar en viktig roll t.ex. för att bevaka frågan om mänskliga rättigheter och demokrati. Som vi ser det bör enskilda organisationer kunna spela en betydligt större roll än vad som nu är fallet genom att de får vara med och delta i en upphandling av olika biståndsprojekt. Stora och små ideella organisationer bör på lika villkor kunna överta en hel del uppgifter som i dag utförs av SIDA. Här vill vi erbjuda alla goda krafter att vara med och via enskilda organisationer få ett ansvar för olika biståndsprojekt. Det är inget nytt, för många av dessa organisationer har faktiskt lång erfarenhet av att själva ta ansvar för och driva olika verksamheter såsom skolor, sjukhus, jordbruk och olika småföretag. Det är på tiden att vi tar vara på den erfarenheten och tänker i nya banor inom biståndspolitiken.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än det Bertil Persson redan framfört om bifall till reservation 1.

Anf. 89 KRISTINA SVENSSON (s) replik

Herr talman! Lars Hjertén berör flyktingsituationen i Centralafrika så som den ser ut just nu och uppehåller sig vid UNHCR:s verksamhet, som gör ett enastående arbete. Men jag tycker att Lars Hjertén missar en viktig del i problematiken, den som rör internflyktingarna. Det exempel som Lars Hjertén tog upp var Burundi. Vad som händer där just nu är att man har flyktingar i sitt eget land, alltså internflyktingar. Det finns ingen organisation som har mandat för dem. Det är där vi nu har det verkliga problemet. FN-systemet har inte ansvar för dessa flyktingar.

Anf. 90 INGRID NÄSLUND (kds) replik

Herr talman! Lars Hjertén talar varmt om de enskilda ideella organisationernas betydelse i hjälparbetet. Där är vi av samma uppfattning. Jag vill då ställa frågan: Varför vill inte Moderaterna vara med och bidra till att det redan nu blir en majoritet för att ge lika mycket pengar till de enskilda organisationerna som man tidigare har gjort?

Anf. 91 LARS HJERTÉN (m) replik

Herr talman! I vårt förslag vill vi ge de enskilda organisationerna betydligt större inflytande och även större medel än de kan få i dag via det bidrag som är exklusivt för dem, genom att de kan få vara med och räkna på olika projekt som i dag går till SIDA. De enskilda organisationerna har stor och lång erfarenhet av att arbeta självständigt. Härigenom kan de få ett mycket stort uppdrag som kan betyda oerhört mycket och som kan vara av mycket större omfattning än vad det bidrag med-

Internationellt utvecklingssamarbete

ger som de får exklusivt på det konto som gäller enskilda oganisationer i dag.

Anf. 92 INGRID NÄSLUND (kds) replik

Herr talman! Det låter gott och väl för framtiden, men frågan är om vad som händer i dag. Vi vet att flera av dem har problem därför att långsiktigheten kommer i fara genom att de planer som de har gjort upp, med tanke på det de trodde skulle komma dem till del, nu får skrinläggas, eller de kan få svårigheter med att genomföra dem.

Därför menar jag att Moderaterna borde ha tagit sitt ansvar här i dag. Möjligheten fanns att en majoritet hade kunnat se till att organisationerna fått mer pengar.

Anf. 93 LARS HJERTÉN (m) replik

Herr talman! Jag tror att vi tar vårt ansvar. Utöver det jag nämnde är Sverige som vi vet med i EU sedan den 1 januari i år. Där finns det också en rejäl pott som de enskilda organisationerna kan utnyttja. Det kan man göra redan nu. Om man så bara utnyttjade några få procent till svenska enskilda organisationer kommer man upp i rejäla summor. Redan det ger över 1 miljard kronor.

Möjligheterna finns. Det gäller bara att se möjligheterna och inte svårigheterna.

Anf. 94 EVA ZETTERBERG (v) replik

Herr talman! Jag blir förvirrad av vad Lars Hjertén och Sten Tolgfors tar upp när de pratar sig oerhört varma om enskilda organisationer. Det Lars Hjertén nyss sade till Ingrid Näslund om att Moderaterna i själva utskottsarbetet skulle ha lagt fram ett alternativt förslag som mer tillgodosåg enskilda organisationer stämmer inte. Det finns åtminstone ingenting i det exemplar jag har av betänkadet som tyder på detta. Där har Moderaterna accepterat regeringens hållning vad gäller enskilda organisationer.

Tidigare var Bertil Persson inne på att Moderaterna precis som Vänsterpartiet hade lyssnat på delvis felaktiga signaler från regeringen. Vi tog tidigare i debatten upp frågan om det inte fanns anledning även för Moderaterna att ändra sig på den punkten.

När jag lyssnade till era anföranden fick jag först intrycket att ni hade gjort det. Men ni står alltså fast vid de tidigare beslut som partiet har fattat och tänker inte gå på någon av de reservationer som finns på området. Det tror jag är en väldigt viktig upplysning till dem som lyssnar på debatten.

Anf. 95 LARS HJERTÉN (m) replik

Herr talman! Det gäller att hålla sig inom de ramar som man har anslagit till olika ändamål. Vi hade varit intresserade av att även på denna punkt diskutera ett högre anslag om vi hade kunnat komma överens om besparingar inom något annat område så att det totalt inte hade försämrat budgetläget för staten. Det kan vi inte bidra till. Det är bara att fundera på den diskussion som fördes i morse.

Internationellt utvecklingssamarbete

Några sådana förslag fick vi inte från något annat håll, och därför har vi fastnat vid våra motioner i frågan och står fast vid dem.

Anf. 96 EVA JOHANSSON (s)

Herr talman! Jag vill göra en kommentar till utskottets skrivning vad gäller biståndet till Eritrea.

Utskottet skriver efter sin redovisning av det samarbete som har inletts så här: "Enligt utskottet finns det vid samarbetet med Eritrea dock skäl att väga in den eritreanska regeringens syn på återtagande av egna medborgare och den brist på respekt för internationell rätt man därvid visat."

Jag har ägnat en del tid åt att försöka skaffa mig kunskap på detta område, både vid resor i Eritrea och vid kontakter här på hemmaplan. Jag har faktiskt aldrig upptäckt att någon eritrean, vare sig i regeringen eller någon annanstans, har sagt sig vilja hindra sina egna medborgare att komma hem.

Tvärtom har jag upplevt att det finns ett väldigt stort intresse. Man är angelägen om att så snart det bara går göra det möjligt för flyktingar att återvända till sitt hemland.

En del tycker att detta låter konstigt mot bakgrund av den diskussion som har förts med Eritrea från svensk sida om de 400 asylsökande som för närvarande finns i Sverige och som det som sagt pågår diskussioner om.

Det är inte så konstigt. Det är bara det att man måste se saken från ett något annorlunda perspektiv än det svenska. Då är det lämpligt att ta det eritreanska som utgångspunkt.

Det finns fortfarande flera hundra tusen flyktingar i läger i Sudan sedan den tid det var krig i Eritrea. Flyktingarna lever under mycket små och fattiga omständigheter. Just Sudan ligger också i ett av Afrikas mer oroliga hörn. Ett flyktingläger bidrar naturligtvis inte till att skapa större stabilitet.

Det finns alltså anledning, både av rent sociala skäl och av rent säkerhetsmässiga skäl, att göra som den eritreanska regeringen gör, nämligen prioritera möjligheterna för de människor som lever i flyktingläger i Sudan att komma hem.

En sådan prioritering är alldeles nödvändig. Det begriper var och en som har varit i Eritrea och sett landet. Det är nödvändigt därför att det allra mest fundamentala saknas i Eritrea. Det saknas mat, vatten och bostäder.

Eritrea gör i dag stora uppoffringar för att se till att så många som möjligt av deras medborgare så snabbt som möjligt skall få komma hem. Men man har som sagt var prioriterat dem som man upplever har det allra värst.

Det finns en överenskommelse mellan Sverige och Eritrea, såvitt jag kan förstå, som gäller de 400 som finns här i Sverige. Det är en liten del. Arbetet med att förse dessa eritreaner med nödvändiga papper och identifiera dem som eritreanska medborgare pågår.

Därmed tycker jag att det är självklart att det biståndssamarbete som inletts och som beskrivs i utskottsbetänkandet får möjlighet att

komma i gång på allvar igen. Det är nödvändigt för att repatrieringen skall kunna genomföras. Jag tror också att det är nödvändigt att världen i övrigt samarbetar med Eritrea på detta sätt för att Eritrea skall kunna överleva.

Ur detta omvända perspektiv har jag faktiskt väldigt svårt att begripa varför utskottet väljer att göra denna kommentar.

Jag skall inte framställa något yrkande på denna punkt. Jag har inget annat yrkande för hemställan än vad utskottet har. Men jag tycker ändå, herr talman, att det var nödvändigt att göra denna kommentar. Vi kan ibland behöva se saker och ting ur ett annat perspektiv än vårt eget.

Anf. 97 INGRID NÄSLUND (kds) replik

Herr talman! Jag är mycket glad över att Eva Johansson har tagit upp frågan om Eritrea. Jag vill säga att vi kristdemokrater när det gäller anslagets storlek har reserverat oss och vill ge 60 miljoner i stället för de 30 miljoner som utskottet har stannat för på förslag av regeringen.

Jag håller fullständigt med Eva Johansson om att de problem som Eritrea har när det gäller att ta hem de hundratusentals – jag tror att siffran 700 000 har nämnts – som finns i Sudan är oerhört mycket större än när det gäller de kanske 400 som finns i Sverige. Många betvivlar den siffran och tror inte att det ens är så många som finns i Sverige. En del menar att det inte är mycket mer än hälften. Det är en sådan oerhörd skillnad. Sudan har så mycket mindre möjligheter än vi att ta vara på alla dessa människor, så att om Eritrea prioriterar dem tycker jag att det är helt naturligt.

Väldigt många av de människor från Eritrea som finns här i landet har kommit som mycket unga – redan i 15–16-årsåldern. De har alltså tillbringat den period i livet som är så oerhört viktig här, dvs. när man går från att vara barn till att bli en vuxen ung människa, utan utbildning. Jag tycker faktiskt att vi har ett oerhört stort ansvar för dessa ungdomar. Jag tycker därför inte att någon skulle tvingas i väg mot sin vilja.

Anf. 98 EVA JOHANSSON (s) replik

Herr talman! Det är bra att Ingrid Näslund ställer upp på resonemanget, men det vore betydligt mycket bättre om hon hade rått sin partiledare att göra någonting åt konflikten under hans tid som biståndsminister. Då hade frågan varit betydligt mycket enklare att lösa. Nu lät man den gå i arv till en ny regering när den hade cementerats.

Den socialdemokratiska regeringen har ändå på ett förtjänstfullt sätt bidragit till att knutarna har lösts upp. Det är jag väldigt glad över. Sedan skulle jag också önska att vi hade haft mer pengar att anslå till Eritrea. Det är ju på det sättet, herr talman, att ju mindre partierna i denna kammare är, desto mer pengar brukar de ha. Jag är glad över att tillhöra ett stort parti. Det är jag fullt nöjd med. Därför har jag inget annat yrkande än bifall till utskottets förslag.

Anf. 99 INGRID NÄSLUND (kds) replik

Herr talman! Eva Johansson hör till dem som under oppositionstiden hade väldigt gott om pengar i olika avseenden. Det hade också hennes parti på den tiden, även om det var ett stort oppositionsparti.

Åren har gått, och ungdomarna har varit här allt längre tid. Därför tycker jag att det är väldigt rimligt att de får stanna kvar. Dessutom har den nuvarande regeringen försett sig med så stora summor för att täcka asylkostnader här i landet att man borde ha råd med det.

Anf. 100 EVA JOHANSSON (s) replik

Herr talman! Jag tycker att de 400 ärenden som det handlar om skall prövas i vederbörlig ordning. Många av dem är prövade. Har det tillkommit ytterligare skäl sedan den prövningen skall de skälen naturligtvis prövas i vanlig ordning.

Varken Ingrid Näslund eller jag skall ge löften om att eritreanerna skall få stanna eller några andra typer av besked. Det kan varken Ingrid Näslund eller jag stå för gentemot dessa människor.

Har det tillkommit skäl för någon – har de en starkare anknytning till Sverige nu än när deras ärende prövades – skall det prövas igen. Det tycker jag är det enda besked vi skall lämna här.

Anf. 101 Statsrådet PIERRE SCHORI (s)

Herr talman! Jag vill avsluta den här debatten – som har engagerat oss dubbelt så lång tid som den ekonomiska debatten i morse gjorde, och i den meningen finns det väl ett slags rimlig proportion på saker och ting - med att hjärtligt tacka er som har engagerat er i denna debatt för konstruktiva uppslag och en upplysande debatt.

Vi har varit eniga om de väsentliga globala ödesfrågorna och också om de prioriteringar i anslagen som regeringen har gjort beträffande fattigdomsbekämpning, kvinnors rättigheter, demokrati och folklig delaktighet. Det är viktigt, därför att biståndets vänner skall inte strida. Det tjänar bara biståndets fiender på. Biståndet får inte blott bli en nådegåva utan måste ses just som ett instrument för en samlad svensk utrikespolitik för fred, demokrati och utveckling.

Vad handlar det då egentligen om?

Förutom alla goda bidrag som givits här i dag vill jag peka på ett utomordentligt upplysande inlägg av Leif Norrman från Luanda i en morgontidning. Han skriver så här:

Genom rusningstrafiken går en helt naken man, smutsig och tovig. Ur gapande sår i buken hänger tarmar ut. Ingen ens vänder sig om. Mentalsjukhuset hade ingen mat, så de släppte ut patienterna. En medelålders kvinna dyker upp i bilens strålkastarsken. Hon går barfota och håller med krampaktig smärta med de korsade armarna ihop en gammal blå badrock. Gå inte nära henne! Hon är vacker, men hon är en bomb. Är hon galen? Nej, men hon väntar på att explodera. Utanför mitt fönster har det blivit kväll. Nu kommer gatpojkarna och klättrar upp på stjärntaket över det mörka blöta svalg som är porten på huset mitt emot. De har inget annat på sig än shortsen som färgats bruna av

soporna. De kryper ihop. De skall sova. Nu är det åter vilddjur i Luandas djungel, små vilddjur som reder sina nattläger.

Om inte vi kan förmå att mobilisera en global aktion för att utrota sådana förhållanden över hela världen är vi inte värda namnet människa.

Denna utslagningens mekanismer verkar på olika sätt över hela vårt klot – i nord och syd och i öst och väst. De pågår i Bogotà, Bordeaux, Boston, Birmingham och Botkyrka. Vi måste därför ha den här samsynen för att bekämpa fattigdom och alla de tendenser till social utslagning som finns.

Herr talman! Allra sist: Vi svenskar kan ändå relativt sett känna oss trygga och nöjda med vårt bistånd i och med att det är effektivt och uthålligt, men också därför att det räddar liv, lindrar nöd, sätter fart på utvecklingens hjul och ger hopp om en bättre framtid för inte så få människor. Detta får oss också att växa som människor!

Anf. 102 MARIANNE SAMUELSSON (mp)

Herr talman! Eftersom jag efter mitt debattinlägg inte har fått något svar på frågan om vad som skulle hända med det framtida biståndet och kompletteringspropositionen har jag en konkret fråga till biståndsministern:

Finns det i kompletteringspropositionen ytterligare besparingar på biståndssidan och, om svaret är ja, hur mycket?

Anf. 103 Statsrådet PIERRE SCHORI (s)

Herr talman! De besparingar som har angivits i debatten här är de som gäller. Det har alltså gällt frysningen, och det har gällt indragning av vissa reservationer för innevarande budgetår. Någonting därutöver kommer det icke att bli. Därefter skall vi börja vandringen mot enprocentsmålet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 1 (enprocentsmålet m.m.)
1. utskottet
2. res. 1 (m)
3. res. 4 (v, mp)
4. res. 2 (c)
5. res. 3 (fp)
6. res. 5 (kds)

Förberedande votering 1:
18 för res. 3
13 för res. 5
271 avstod
47 frånvarande
Kammaren biträdde res. 3.

Förberedande votering 2:
24 för res. 2
20 för res. 3
264 avstod
41 frånvarande
Kammaren biträdde res. 2.
Förberedande votering 3:
33 för res. 4
23 för res. 2
252 avstod
41 frånvarande
Kammaren biträdde res. 4.
Förberedande votering 4:
75 för res. 1
33 för res. 4
199 avstod
42 frånvarande
Kammaren biträdde res. 1.
Huvudvotering:
147 för utskottet
74 för res. 1
86 avstod
42 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 146 s, 1 v
För res. 1: 74 m
Avstod: 1 s, 23 c, 18 fp, 17 v, 15 mp, 12 kds
Frånvarande: 14 s, 6 m, 4 c, 8 fp, 4 v, 3 mp, 3 kds

Mom. 2 (höjning av avräkning av asylkostnaderna)
1. utskottet
2. res. 6 (c, fp, v, mp)
3. res. 7 (kds)
Förberedande votering:
77 för res. 6
12 för res. 7
221 avstod
39 frånvarande
Kammaren biträdde res. 6.
Huvudvotering:
222 för utskottet
77 för res. 6
11 avstod
39 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 148 s, 74 m
För res. 6: 23 c, 19 fp, 18 v, 16 mp, 1 kds

Internationellt utvecklingssamarbete

Avstod: 11 kds
Frånvarande: 13 s, 6 m, 4 c, 7 fp, 4 v, 2 mp, 3 kds

Mom. 5 (fond för miljöinsatser)
1. utskottet
2. res. 10 (mp)
Votering:
294 för utskottet
16 för res. 10
39 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 148 s, 74 m, 23 c, 19 fp, 18 v, 12 kds
För res. 10: 16 mp
Frånvarande: 13 s, 6 m, 4 c, 7 fp, 4 v, 2 mp, 3 kds

Mom. 43 (biståndspolitisk utredning)
1. utskottet
2. res. 21 (fp)
Votering:
290 för utskottet
18 för res. 21
1 avstod
40 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 147 s, 73 m, 23 c, 1 fp, 18 v, 16 mp, 12 kds
För res. 21: 18 fp
Avstod: 1 m
Frånvarande: 14 s, 6 m, 4 c, 7 fp, 4 v, 2 mp, 3 kds

Mom. 56 (Världsbankens organisation m.m.)
1. utskottet
2. res. 42 (v, mp)
Votering:
275 för utskottet
34 för res. 42
40 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 147 s, 74 m, 23 c, 19 fp, 12 kds
För res. 42: 18 v, 16 mp
Frånvarande: 14 s, 6 m, 4 c, 7 fp, 4 v, 2 mp, 3 kds

Mom. 62 (strukturanpassningsprogrammen)
1. utskottet
2. res. 45 (c, v, mp)
Votering:
253 för utskottet

57 för res. 45
39 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 148 s, 74 m, 19 fp, 12 kds
För res. 45: 23 c, 18 v, 16 mp
Frånvarande: 13 s, 6 m, 4 c, 7 fp, 4 v, 2 mp, 3 kds

Mom. 65 (Världsbankens stöd till dammprojekt)
1. utskottet
2. res. 48 (v, mp)
Votering:
275 för utskottet
34 för res. 48
1 avstod
39 frånvarande
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 148 s, 73 m, 23 c, 19 fp, 12 kds
För res. 48: 18 v, 16 mp
Avstod: 1 m
Frånvarande: 13 s, 6 m, 4 c, 7 fp, 4 v, 2 mp, 3 kds

Mom. 80 (medelsram för Angola)
1. utskottet
2. res. 62 (v)
Votering:
279 för utskottet
19 för res. 62
12 avstod
39 frånvarande
Kammaren biföll utskottet hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 148 s, 74 m, 22 c, 19 fp, 13 mp, 3 kds
För res. 62: 1 c, 18 v
Avstod: 3 mp, 9 kds
Frånvarande: 13 s, 6 m, 4 c, 7 fp, 4 v, 2 mp, 3 kds

Mom. 115 (utbyggnad av Bio-Bio-floden)
1. utskottet
2. res. 108 (v, mp)
Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 120 (bistånd till Indonesien)
1. utskottet
2. res. 113 (v, mp)
Votering:
274 för utskottet
34 för res. 113
41 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 148 s, 73 m, 23 c, 18 fp, 12 kds
För res. 113: 18 v, 16 mp
Frånvarande: 13 s, 7 m, 4 c, 8 fp, 4 v, 2 mp, 3 kds

Mom. 139 (medelsram för bistånd genom folkrörelser och andra enskilda organisationer)
1. utskottet
2. res. 132 (c, fp)
3. res. 133 (mp)
4. res. 134 (kds)
Förberedande votering 1:
17 för res. 133
30 för res. 134
262 avstod
40 frånvarande
Kammaren biträdde res. 134.
Res. 134 ställdes mot res. 132 som biträddes genom uppresning.
Huvudvotering:
220 för utskottet
61 för res. 132
29 avstod
39 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 147 s, 73 m
För res. 132: 23 c, 19 fp, 18 v, 1 kds
Avstod: 1 s, 1 m, 16 mp, 11 kds
Frånvarande: 13 s, 6 m, 4 c, 7 fp, 4 v, 2 mp, 3 kds

Mom. 147 (medelsram för stöd till ekonomiska reformer och skuldlättnad)
1. utskottet
2. res. 140 (kds)
Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 153 (U-krediter till Indonesien)
1. utskottet
2. res. 147 (v, mp)
Votering:
272 för utskottet
35 för res. 147
1 avstod
41 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 148 s, 72 m, 22 c, 18 fp, 12 kds
För res. 147: 1 fp, 18 v, 16 mp

Avstod: 1 c
Frånvarande: 13 s, 8 m, 4 c, 7 fp, 4 v, 2 mp, 3 kds

Mom. 176 (total medelsram för biståndet)
1. utskottet
2. res. 161 (v)
Votering:
250 för utskottet
18 för res. 161
40 avstod
41 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 146 s, 74 m, 23 c, 6 fp, 1 kds
För res. 161: 18 v
Avstod: 13 fp, 16 mp, 11 kds
Frånvarande: 15 s, 6 m, 4 c, 7 fp, 4 v, 2 mp, 3 kds

Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

9 § Vissa tryck- och yttrandefrihetsrättsliga frågor

Föredrogs
Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU14
Vissa tryck- och yttrandefrihetsrättsliga frågor

Anf. 104 OLA KARLSSON (m)

Herr talman! Betänkandet behandlar en lång rad motioner från den allmänna motionstiden, både 1994 och 1995, alla med anknytning till tryck- och yttrandefrihetsrättsliga ämnen. De gäller allt från våldsskildringar till grundlagsreglering av frekvensfördelning för etermedier.

Yttrandefriheten och rätten till fri opinionsbildning tillhör de mest centrala och viktigaste inslagen i ett fritt samhälle. Sverige har en lång och god tradition på detta område. Det enda undantaget har tidigare utgjorts av radio- och TV-verksamheten, som under decennier varit monopoliserad. Det innebär att det rått förbud mot att sända radio och TV trots att det funnits tillgängliga frekvenser.

Den viktigaste rätten till yttrande- och informationsfrihet slås fast i 2 kap. 1 § regeringsformen:

Varje medborgare är gentemot det allmänna tillförsäkrad:

1. yttrandefrihet: frihet att i tal, skrift, bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor.

2. informationsfrihet: frihet att inhämta och mottaga upplysningar, samt att i övrigt taga del av andras yttranden.

Yttrandefrihetsgrundlagen ger grundlagsskydd åt varje budskap som sänds i radio eller TV. Möjligheten ges dock att ställa krav på innehållet i kommersiell radio- eller TV-reklam. Detta är dock inte

särskilt märkligt, då det redan i dag finns sådana krav på reklam i pressen. Vad som däremot är märkligt är att det i yttrandefrihetsgrundlagen ges möjlighet till reklamförbud genom särskild lag. Det regleras i YGL 1 kap. 12 §.

Det faktum att det är möjligt att genom särskild lag förbjuda reklam i radio och TV gör att det finns en risk att den offentliga makten utnyttjar denna möjlighet. Vi moderater anser att denna möjlighet att inskränka inte skall kvarstå i yttrandefrihetsgrundlagen.

Den frihet som genom YGL garanteras massmedier måste dock också anses förpliktigande. På senare tid har utvecklingen inom massmedierna visat på missförhållanden som ger anledning till oro. Vi moderater vill särskilt peka på journalistik som kränker privatlivets helgd genom att enskildas privata förhållanden offentliggörs utan godtagbara skäl. Enligt vår mening borde det undersökas om det finns ytterligare åtgärder som kan vidtas så att de grundläggande pressetiska kraven upprätthålls.

Herr talman! Slutligen vill jag ta upp frågan om frekvensfördelning för fristående radio- och TV-kanaler och dessas skydd. Den nuvarande regleringen i yttrandefrihetsgrundlagen när det gäller principerna för fördelning av eterutrymmet är enligt vår mening alltför allmänt hållen. Utvecklingen, inte minst efter föregående hösts val, visar att de fristående radiosändarna behöver ett starkare skydd. Huvudregeln bör vara att tillgängliga frekvenser erbjuds på marknaden och försäljs via auktion eller anbud. En parlamentarisk utredning borde därför få i uppdrag att föreslå ett grundlagsskydd enligt de principer som är angivna i reservation 6.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservation 6 samt i övrigt till de delar av utskottets hemställan som inte berörs av moderata reservationer.

Anf. 105 BIRGIT FRIGGEBO (fp)

Herr talman! Det betänkande vi nu diskuterar behandlar många viktiga frågor om yttrandefriheten. Det berör flera delar när det gäller mediepolitiken och den nya informationstekniken. Jag är glad över det nymornade eller återuppväckta intresset för yttrandefrihetsfrågor, speciellt när det gäller offentlighetsprincipen, som har kommit som ett resultat av vårt medlemskap i EU. Vi svenskar har nu upptäckt att vi faktiskt har en mission att fylla runt om ute i Europa.

Samtidigt har vi fått många exempel på att det inte står helt rätt till här hemma i vårt eget land. Det rapporteras om anställda i den offentliga sektorn som inte vågar påtala missförhållanden eller gå ut och föra diskussion om den offentliga verksamheten. Man vågar inte använda sin yttrandefrihet och sitt meddelarskydd. Det sägs att de i vissa fall är rädda för repressalier.

Det är viktigt med insyn och öppenhet i den offentliga verksamheten. Vi vet sedan gammalt att det finns en osäkerhet och ibland t.o.m. en okunnighet ute bland kommunerna och hos våra myndigheter när det gäller yttrandefrihetsfrågorna. Den bolagisering av kommunal verksamhet som vi har sett under det senaste året har varit av ondo i det här

avseendet. Det har bidragit till en ökad slutenhet. Vi i Folkpartiet anser att kommunal verksamhet skall bedrivas i de traditionella former som vi är vana vid.

Om man anser att man skall lägga ut en verksamhet på bolag bör man i stället pröva en privatisering. Möjligen har den här bolagiseringen medfört en positiv effekt. Vi har infört offentlighetsprincipen och meddelarskyddet i kommunala bolag. Det öppnar i sig kanske en väg så att vi också kan få ett meddelarskydd i rent privata företag.

Vi tycker att det nu är dags att åter ta nya tag i den här frågan. Därför vill vi ha en ny utredning. Den kommunala bolagiseringen kanske kan bidra till att vi också får en ökad öppenhet i rent privata företag. I övrigt är våra förslag i de här avseendena tillgodosedda genom att man nu utvärderar och ser över den grundlagsskyddade rätten till insyn. Vi har fått särskilda utredningar för det.

En rad förslag förs fram i motioner om hur man skall främja den nya informationstekniken, och det är bra. Det är viktigt att regeringens IT-kommission är aktiv. Vi har också kunnat notera att det finns behov av att se över våra regelverk, inte minst med tanke på yttrandefriheten. Utskottet hänvisar de här motionerna till de utredningarna.

Det finns dock en plump i regeringens handlande, nämligen att man inte vill utreda ett grundlagsskydd för de fria radio- och TV-kanalerna. Efter att ha suttit i fyra månader har regeringen förbjudit den sittande utredningen att behandla grundlagsskyddet för den fria radion och TV:n. Man kan säga att det här är ett utslag av Socialdemokraternas bristande mediepolitik. Man har aldrig haft någon och har inte heller nu skaffat sig någon. Det handlar om tövan och destruktivitet när det gäller de fria medierna. Man är rädd för den nya friheten. Samtidigt slår man till mot public service-företagen. Senast i dag fick vi höra att man vill slå till emot pressen via moms.

Det här är en total omläggning ifrån den borgerliga regeringen. Vi vill å ena sidan främja friheten och ta bort monopol och å andra sidan värna public service och främja medierna.

Herr talman! Med rätta finns det anledning att känna en stor oro för det våld som breder ut sig, särskilt bland unga människor. Det finns naturligtvis många orsakssamband. Men det är också viktigt att vi kan skydda barn och unga från våldsfilmer. Föräldrarna har ett stort ansvar, men även vi som beslutsfattare måste kunna hjälpa till. Vi skulle redan i dag kunna fatta beslut om en ny åldersgräns på 18 år för bio och förbud mot utlämning av våldsvideo till ungdomar under 18 år. Åldersgränsen skulle alltså höjas från 15 till 18 år. Det är obegripligt att det inte går att få majoritet för det här. Det har utretts. Remissmottagandet har varit positivt, och det ligger en nästan färdig lagrådsremiss på Kulturdepartementet.

Om det här förslaget genomförs kan också vuxencensuren för film som visas på bio tas bort. Den har som alla vet spelat ut sin roll. Det är en viktig symbolfråga att nu kunna ta bort de sista resterna av censur i vår lagstiftning. Det har faktiskt hänt en del sedan 1911 då censuren infördes.

Herr talman! Jag yrkar bifall endast till reservation 2.

Anf. 106 KENNETH KVIST (v)

Herr talman! Åsikts- och yttrandefriheten är en omistlig del av ett demokratiskt statsskick. Det är en grundinställning som alla partier delar. Det fria utbytet av meningar, en öppen och frispråklig debatt, offentlighetsprincip, meddelarskydd och en utomordentligt vid frihet för konstnärliga uttryck är grundpelare i vårt lands sätt att fungera. Därmed inte sagt att det inte finns problem.

Yttrandefriheten i vårt land skall inte "idylliseras". Starka ekonomiska resurser eller en maktposition i samhället ger större möjligheter att nå ut i samhällsdebatten. Principen om allas lika rätt strider alltid i klassamhället mot de olika möjligheterna. Och det är ett problem, inte minst när klasskillnaderna ökar. Kampen för att vidga yttrandefriheten till folket går därför hand i hand med kampen för en ekonomisk och social utjämning och ekonomisk demokrati.

Grundinställningen för oss i vänstern är och har varit att eftersträva en vidgning av gränserna för yttrandefriheten. Samtidigt måste vi vara uppmärksamma på att yttrandefriheten också kan missbrukas. Det handlar om våra möjligheter att föra olika uppfattningar till torgs, att kritisera, att analysera, att debattera, att ifrågasätta makthavare, att söka övertyga våra medmänniskor och att ge uttryck för vår kreativitet och våra drömmar i alla skeden i livet.

Vi har i Sverige mycket vida gränser och är i grunden mot censur. Det är en god inställning. Filmcensuren är ett undantag. Jag delar Birgit Friggebos mening att den på sikt måste bort, men den existerar inte i ett vakuum.

Vi ser i dag hur våldet i samhället ökar. Det är naturligtvis ett uttryck för en allt bistrare social verklighet, och det finns många orsaker till hur samhället utvecklas, inte minst för våra ungdomar, i både socialt och kulturellt avseende.

En del av orsakerna till det ökade våldet kan man också finna i våldsförhärligande och våldsspekulativa skildringar på film och videogram. Det finns starka ekonomiska intressen som tjänar på denna spekulation när det gäller underhållningsvåld. Det i sig påverkar attityder. Att i detta läge ta bort ett instrument som stävjar de värsta våldstendenserna på film vore felaktigt. Marknadens s.k. självsanering har ännu inte visat några imponerande resultat. Tvärtom tror jag att samhället måste göra en markering mot det spekulativa våldet och våldsförhärligandet. Det handlar ju om medmänniskoföraktande våldsskildringar. Därför bör frågan om en förhandsgranskning av våldsskildringar också när det gäller videofilmer än en gång prövas. De tillhör ju den breda, sociala och kulturella miljö som bidrar till att t.ex. ungdomsvåldet frodas.

Att införa en åldersgräns är kanske positivt, men i nuvarande läge är det en otillräcklig insats. Vi har väl alla erfarenhet av att man, när man är ung, gör sig äldre än vad man är och slinker förbi mindre nogräknade biografvaktmästare eller videogramuthyrare.

Därmed yrkar jag bifall till reservation 1 till betänkandet KU14.

Jag instämmer i Birgit Friggebos skildring av de problem som har uppstått för demokratin på många av våra arbetsplatser, inte minst inom

den offentliga sektorn, dess värre, men också inom den privata sektorn. Människor skräms till tystnad.

Det meddelarskydd som vi har kanske inte är tillräckligt starkt, tillräckligt diskuterat och tillräckligt bekantgjort. Men det har ändå varit en utomordentligt god sak. Det bidrar till att vi i Sverige, mer än på många andra håll, är förskonade från korruption och maktmissbruk. Meddelarskyddet har alltså varit en mycket god sak för den offentliga sektorns utveckling.

I de moderna företagen, inte minst storföretagen, sköts driften många gånger utan någon direkt insyn ens av merparten av aktieägarna. Också där skulle meddelarfriheten tjäna samma syfte. Det handlar inte om att införa någon sorts skydd för att man skall kunna skvallra om affärshemligheter, störa avtalsförhandlingar eller liknande, utan det handlar om att skydda rätten att avslöja otillbörligheter som egentligen såväl företag som deras anställda i längden mår mycket väl av. Därför vill jag yrka bifall också till reservation 3 till KU:s betänkande.

Vi har från vänstern också lämnat in en motion om ansvarig utgivare när det gäller de nya medierna. En utredning arbetar nu med de frågorna. Vi är mycket nöjda med att den utredningen har kommit till stånd.

Jag har redan tangerat min förannonserade tid. Jag hade litet lust att polemisera ifråga om den moderata inställningen i vissa frågor, men för att spara kammarens tid låter jag det anstå till en annan gång. I övrigt yrkar jag bifall till hemställan i betänkandet.

Anf. 107 BIRGIT FRIGGEBO (fp) replik

Herr talman! Jag har litet svårt att förstå Kenneth Kvist när han säger att vuxencensuren naturligtvis bör tas bort på sikt. Han vill inte göra det nu. Däremot vill han införa mer av censur på områden där man inte kan vara alldeles säker på att resultatet blir så bra.

Jag förstår inte varför vi skall vänta med att vidta de åtgärder som redan är utredda, dvs. att våldsvideofilmer inte skall lämnas ut till ungdomar som är under 18 år och att en ny åldersgräns på 18 år skall införas för visning av biograffilm.

Det finns ett motstånd bland biografägarna när det gäller att införa den nya åldersgränsen. De bedömer att ganska många ungdomar mellan 15 och 18 år inte skulle komma in på biograferna om den nya åldersgränsen införs. Varför skall vi töva och vänta? Varför kan vi inte enas om att göra detta nu, till skydd för våra ungdomar? Samtidigt kan vi uppnå det som Kenneth Kvist ville uppnå på sikt, dvs. att de sista resterna av censur i vår yttrandefrihetslagstiftning tas bort. Efter så många år borde det vara självklart för de flesta att den inte behövs längre.

Anf. 108 KENNETH KVIST (v) replik

Herr talman! Först och främst måste vi konstatera att denna censur egentligen inte har varit ett hinder för vare sig det fria, kulturella skapandet eller det fria meningsutbytet i samhället. Vi har och skall ha utomordentligt högt i tak i Sverige.

I dagens samhälle ser vi ökade sociala problem. Som ett utslag bl.a. av dessa har våldet och gängbildningen ökat, inte minst bland ungdomar. Där var gränsen tyvärr inte exakt 18 år. Det vore utomordentligt oklokt att lämna det ännu mer fritt när vi vet att det finns en nöjesindustri som spekulerar i våldsskildringar och i ett förhärligande av våld och övergrepp på människor.

Det är bättre att vi kommer igen och släpper censuren när denna samhällsutveckling genom en rad åtgärder har vänt. Tiden är inte bra just nu, men den rätta tiden kommer säkert. Jag tror nämligen att vi kommer att lyckas bekämpa våldstendenserna i samhället, genom en bred kamp. Då bortfaller också behovet av en censur i fråga om spekulativa våldsskildringar.

Anf. 109 BIRGIT FRIGGEBO (fp) replik

Herr talman! Jag har bara en enda fråga: Varför vill Kenneth Kvist inte bidra till att vända utvecklingen nu genom att införa nya åldersgränser på 18 år i stället för 15 år? Jag undrar hur länge vi skall vänta på att använda sådana instrument som vi borde vara överens om allihop.

Anf. 110 KENNETH KVIST (v) replik

Herr talman! Det hade kanske varit möjligt att enas om det enbart hade handlat om åldersgränser. Nu är den frågan knuten till frågan om att censuren också skall tas bort. Dessa frågor är tyvärr sammankopplade i Birgit Friggebos reservation.

Man kan vara självkritisk och säga att man borde ha uppmärksammat detta. Det hade kanske lett till att vi hade kunnat särа på frågorna och fått en gemensam reservation vad gäller åldersgränser.

I nuläget är det fel signal, som det modernt brukar heta, till marknadens aktörer att släppa på censuren i fråga om det brutala våldet.

Anf. 111 RAGNHILD POHANKA (mp)

Herr talman! Jag börjar med att yrka bifall till reservationerna 1 och 3. Ewa Larsson kommer att ta upp kulturmotionen 205 litet utförligare. Den berör reservation 1.

En sak som inte ofta nog kan framföras är att vi i Sverige har ratificerat barnkonventionen. Det innebär många åtaganden. Barnen skall skyddas mot övergrepp. Jag anser att det är ett övergrepp att utsätta dem för våldsskildringar på TV eller video. Därför menar jag att vi inte kan fortsätta så här. Vi behöver en förhandsgranskning, och vi behöver behålla en ansvarig utgivare.

Barn påverkas. Vuxna påverkas naturligtvis också. Om det inte vore så, varför skulle det då över huvud taget finnas reklam i radio, tidningar och TV? Det är klart att vi påverkas, och barnen ännu mer. Dessutom har barnen inte den mogenheten att de kan avstå eller välja vad de skall titta på. De vet inte vad det är, och det kanske är spännande.

Alla skäl för förhandsgranskning har redan tagits fram här i riksdagen i den debatt som har förts under många år. Jag tror inte att det finns

ytterligare skäl att lyfta fram dem, men de som finns behöver säkert upprepas.

Barnen tittar ändå, säger man. Ja, det är möjligt. Men en utrensning av det grövsta våldet skulle ge de föräldrar som vill det ett stöd när de lånar hem eller hyr videofilmer och när de godkänner de filmer som barnen har tagit hem.

Det måste tas krafttag mot medievåld och TV-våld. Vi vill ha både hängslen och svångrem, både ansvarig utgivare och förhandsgranskning.

Sedan till reservation nr 3. Miljöpartiet vill hänvisa till Lex Bratt när det gäller lagen om skydd för företagshemligheter. Den lagen kan inte svara mot ett öppet samhälles krav. Där ställs företagets skydd för sina företagshemligheter före samhällets och människors krav på öppenhet. Sveriges då som nu olagliga vapenaffärer hade kanske aldrig kommit i dagen om inte Ingvar Bratt hade plockat fram dessa olagligheter. Det är historia nu, men det visar med all önskvärd tydlighet behovet av att yrka bifall till reservation 3 under mom. 4.

Lex Bratts syfte är naturligtvis ett annat än att ge skydd mot illojal konkurrens, även om den har också det som syfte. Men man måste i första hand skydda landet och dess medborgare, och då krävs ett meddelarskydd även inom den privata sektorn. Meddelarskyddet skall ingå som en grundlagsfäst rättighet även utanför den offentliga sektorn. Jag anser att det är viktigt, och jag stöder helt och hållet Birgit Friggebo i hennes anförande på den punkten.

Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 3.

Anf. 112 CATARINA RÖNNUNG (s)

Herr talman! Vad händer egentligen i vårt tidigare så fredliga land? En djup oro och förstämning har spritt sig bland människor inför alla till synes meningslösa våldsbrott.

Jag vill här erinra om Flinkmorden, tragedin i Bjuv, skotten utanför Sturecompagniet, mordet och misshandeln utanför Fryshuset.

Hur skall vi komma åt det s.k. oprovocerade ungdomsvåldet – urskillningslöst mördande och grov misshandel? Vad gör politikerna? Har regeringen någon framkomlig strategi?

Utskottet har erfarit att regeringen förbereder ett brett upplagt åtgärdsprogram för att stävja det ökande våldet. De ämnen som tas upp i motionerna – avskaffande av vuxencensuren för biograffilm och ytterligare åtgärder mot våld i medierna – skall analyseras och bedömas i regeringens samlade arbete. Detta vill utskottet ge regeringen till känna.

Jag vill i sammanhanget påpeka att det är alldeles för enkelt att, som många gör, skylla det ökande våldet *enbart* på medier. De sociala villkor ungdomar lever under är givetvis det i grunden bestämmande för om ungdomarna skall bli våldsverkare eller inte. Fysiskt och psykiskt misshandlade barn och barn som bevittnat misshandel i familjen löper risk att själva begå våldsbrott. Men man kan inte utesluta att om man som barn och tonåring bevittnar några mord och slagsmål varje dag på film och TV, sänks tröskeln i ens medvetande för vad som kan

Vissa tryck- och yttrandefrihetsrättsliga frågor

vara tillåtet i verkligheten. Om riksdagen i dag skulle fatta beslut om att slopa filmcensuren skulle det ge fel signal till allmänheten, nämligen denna: vi politiker tar inte er oro på allvar.

Hur skall då frågan om vuxencensurens avskaffande lösas med gott omdöme och framsynthet? Enligt min mening bör det ske i två steg. En ny 18-årsgräns för biograffilm införs och därtill en 18-årsgräns för köp av videogram med våldsinslag. Efter detta får man en överblick över hur mycket Statens biografbyrå anser sig behöva censurera för vuxna, förhoppningsvis är det en försumbar del. Steg två blir då att vuxencensuren avskaffas.

Andemeningen i den nya yttrandefrihetsgrundlag som riksdagen antagit är att förhandscensur inte är förenligt med ett upplyst samhälle. Det är också min uppfattning att den på sikt bör försvinna.

Bestämmelsen om censur för offentligt visad film kom till 1911. Det var inte så litet av storebrorsmentalitet och förmynderi som lagstiftarna den gången visade. Filmen var en ny konstart ämnad för de breda folklagren. Även om utbudet i filmens barndom var beskedligt kunde det ha en skadligt upphetsande verkan, hette det. De allt råare våldsscenerna de senaste decennierna har gjort att censuren inte avskaffats av någon regering, inte ens av Birgit Friggebo, som hade chansen så sent som för sex månader sedan.

Alltför många människor lever i föreställningen att utbudet på videogrammarknaden över huvud taget inte är lagreglerat. Så ock Birger Schlaug, som i en motion förklarar att det inte kan vara meningen att tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen skall finnas för att skydda pornografiska filmer där kvinnor torteras och förnedras i underhållande syfte.

Tryckfrihetsförordningen, yttrandefrihetsgrundlagen och brottsbalken reglerar i tillämpliga delar vad som är förbjudet att producera och sprida i syfte att tjäna pengar. Det är förbjudet att i stillbild, film, video, TV eller andra rörliga bilder skildra sexuellt våld eller tvång. Det är förbjudet att i rörliga bilder skildra närgånget eller utdraget grovt våld mot människor och djur. Till den som är under 15 år får inte filmer som återger våld eller hot om våld lämnas ut.

Det är glädjande att videogramproducenterna tar sitt ansvar och frivilligt låter förhandsgranska hos Statens biografbyrå långt mer än hälften av utbudet.

KU är det utskott som har ett långvarigt och enträget arbete bakom sig för att skapa ett samhälle genomsyrat av öppenhet och insyn. Steg för steg har offentlighetsprincipen lagreglerats på det statliga och kommunala området.

Ett klart bakslag upplevde vi socialdemokrater nyligen när de statliga myndigheterna Posten och Televerket bolagiserades, detta utan att det i bolagsordningen skrevs in att regler som överensstämde med offentlighetsprincipen skulle gälla dessa statliga bolag. Den borgerliga regeringen brydde sig inte, inte heller de borgerliga ledamöterna i KU. Socialdemokraterna reserverade sig däremot mot förslaget.

Däremot har positionerna flyttats fram på det kommunala området. Offentlighetsprincipen har införts i kommunala aktiebolag, handelsbo-

lag och stiftelser där kommuner och landsting har ett rättsligt bestämmande inflytande. I detta sammanhang uttalade utskottet att meddelarskyddet, där efterforskningsförbudet ingår, borde förstärkas i kommunala företag och bli föremål för en utredning. Utskottet anser också att förnyelsearbetet i kommunerna skulle infatta att offentlighetsprincipen tillämpas i helt privatägda bolag som bedriver verksamhet på entreprenad till kommunerna.

Justitiedepartementet har åtskilliga frågor att ta itu med. En "återställare" när det gäller statliga bolag är välkommen.

En teknisk komplikation som rör offentlighetsprincipen är att informationstekniken gör att bestämmelserna om vad som är allmän handling måste ses över. Den nya tekniken skapar flytande gränser. Information strömmar i näten, och det finns möjligheter att lagra telefonsamtal. Man måste frigöra sig från begreppet "handling på papper".

När mycket återstår att göra på offentlighetsprincipens område inom den offentliga sektorn för Folkpartiet, Centern, Vänstern och Miljöpartiet i en reservation fram att avtalsreglerade tystnadsplikter skall kunna brytas av meddelarfrihet på det privata området och i de stora organisationerna. Förslaget har varit föremål för en utredning, som slutade i djup oenighet. Remissinstanserna var uttalat negativa. De tidigare regeringarna, även den borgerliga, har i detta läge avstått från att lägga fram förslag till riksdagen.

KU:s majoritet har dock uttalat värdet av att offentlighetsprincipen utökas till den privata sektorn. Troligtvis behöver frågan utredas ytterligare. En sådan utredning borde också utröna hur den fria konkurrensen inom EU påverkas då företag i Sverige, utländska såväl som svenska, får ett sämre integritetsskydd. Konsensus mellan riksdagens partier bör åstadkommas för att vi skall nå en hållbar lösning.

De moderata reservationerna är dels en gammal bekant om reklamförbud i vissa medier, dels en populistiskt hållen reservation som hotar med ytterligare åtgärder – vad det nu kan vara, lagreglering kanske – då självsaneringen inom medierna inte varit tillräcklig. Utskottets majoritet uppmärksammar också den tilltagande hyenementaliteten och utlämnandet av privatpersoner i vissa medier och uttalar sitt fördömande över dessa tendenser.

Yttrandefrihetsgrundlagen säger att radiofrekvenserna skall tas i anspråk på ett sätt som leder till vidast möjliga yttrandefrihet och informationsfrihet. Tillståndsgivningen skall regleras i vanlig lag enligt riksdagsbeslut och i enlighet med Lagrådets uppfattning. Begränsningarna av frekvenser kommer med tiden att försvinna genom att tekniken utvecklas och förfinas. Vi socialdemokrater avser att avskaffa den lag som anger att lokalradiotillstånd auktioneras bort till högstbjudande. Detta förfarande ger utrymme för bulvanköp och ägarkoncentration i medierna.

Fru talman! Jag yrkar bifall till hemställan i utskottets betänkande.

Vissa tryck- och yttrandefrihetsrättsliga frågor

Anf. 113 LENNART FRIDÉN (m)

Fru talman! Med risk för att bli betraktad som populist av Catarina Rönnung tänker jag ändå ta upp de frågor som delvis berörs i reservation 5 som finns med i betänkandet.

Fru talman! Om pressetiken hade varit vad den borde vara hade inte diskussionerna om lagstiftning på detta område varit så frekventa. Om pressetiska övertramp hade varit ovanliga hade inte antalet anmälningar till Granskningsnämnden för etermedia, den gamla Radionämnden, varit i ständigt stigande. Om hänsyn till personer och personlig integritet och den källkritiska granskningen hållits på en hög nivå i våra tryckta medier hade den stora arbetsbelastningen hos Pressombudsmannen och Pressens Opinionsnämnd inte varit vad den nu är.

Hade pressetiken lett journalisterna rätt hade inte TV-program som Vem granskar granskarna och liknande behövt sändas. Hade allt varit frid och fröjd på det här området hade inte Journalistförbundet självt behövt ta upp dessa frågor till så allvarliga diskussioner som skedde i höstas på journalistdagen. Då hade det, fru talman, inte funnits skäl att motionera, och då hade inte de motioner som nu föreligger heller blivit skrivna.

Det är därför man blir litet fundersam, för att inte säga betänksam, när man ser vad utskottet skriver på s. 30 och 31. När det gäller de fyra motioner som berör det här området tar man kort och korrekt upp en redovisning av innehållet i motionerna. Men sedan verkar det inte som om man på något sätt har behandlat dem.

I den motion som jag själv har skrivit, K411, tar jag just upp att vi inte på något sätt får skada tryckfriheten. Vi måste på något sätt komma till rätta med övertrampen utan att man behöver göra några förändringar på det området. Det får alltså ske genom annan lagstiftning. Det står ingenting om detta i betänkandet. I stället talar man i slutet om att man också tycker att det sker för många övertramp och hoppas att detta skall kunna klaras ut på frivillig väg. Vi vet ju att det faktiskt inte har gjort det.

Vad hjälper det dem som har drabbats hårt av journalistiska övertramp, Catarina Rönnung, att utskottet har lämnat ett fördömande?

Fru talman! Den här pappersbunten är inte min argumentsamling. Det är en samling handlingar som utgör argument för åtgärder. Detta är ett enda ärende till Pressens Opinionsnämnd och Pressombudsmannen. Det var uppe förra året. Det består av mängder av brev som skickades mellan den som hade blivit trampad på i ett par massmedier och Pressombudsmannen, Pressens Opinionsnämnd och tidningen som hade gjort övertrampet. Den här individen fick till slut rätt. Men det är väldigt många som inte orkar. De orkar inte få rätt även om de har rätt.

Den här bunten gäller ett annat ärende där man också så småningom fick rätt i Pressens Opinionsnämnd. Men den personen hade då redan gått i konkurs genom den förtalskampanj som han hade varit utsatt för. Så illa skadade det hans affärer.

Det är till ringa tröst för dem som har råkat ut för detta om utskottet inte inser att något måste göras utan bara kommer med ett fördömande.

Det JK skriver i dessa sammanhang brukar vara en standardformulering. JK talar om att den som har blivit förtalad skall bedömas efter 5 kap. 5 § i brottsbalken. Man kan inte åtala annat än genom enskilt åtal. Det finns en möjlighet till allmänt åtal också, men eftersom det rör sig om tryckfrihetsbrott är det bara Justitiekanslern som är ensam åklagare enligt 9 kap. 2 § i tryckfrihetsförordningen. Enligt förarbetena till föreskrifterna om åtal för förtalsbrott framgår det att utrymmet för allmänt åtal är avsett att användas endast undantagsvis. I de kontakter jag haft med JK säger man att det är när det gäller principiella ärenden.

För en person som har drabbats av detta kvarstår endast att väcka enskilt åtal. Men säg mig den person med en så normal plånbok som jag och de flesta av oss här har som vågar att gå till kamp mot de miljardföretag som det ofta rör sig om i massmediebranschen.

Fru talman! Det är med andra ord så att det som Verner von Heidenstam skrev vid sekelskiftet fortfarande gäller. Det är skam, det är fläck på Sveriges banér att medborgarrätt heter pengar.

Detta framkom mycket tydligt i det TV-program som jag nämnde förut, Vem granskar granskarna. Det sades rent ut, även av de journalister som var där, att det är riktigt att den som inte har gott om pengar i plånboken inte har någon chans att få rätt gentemot advokater från de stora massmedieföretagen även om man har rätt.

Därför finns det all anledning att se över de här bestämmelserna. I den här högen som jag visade först finns det alltså papper där åklagaren anser att det som har skett är åtalbart. Men med de regler som finns är det bara JK som kan åtala. JK säger att detta inte är ett principärende. Där står då den förfördelade och har inte en chans att få en rättelse som på något sätt kompenserar det man har utsatts för.

Fru talman! Hade jag haft utsikt att vinna gehör skulle jag nu ha begärt återremiss vad avser motion K411. Men jag inser att jag inte har det. Jag kan bara konstatera att jag icke är nöjd med behandlingen i utskottet. Motionen borde egentligen t.ex. ha gått till justitieutskottet på remiss med tanke på att det rör sig om en lagstiftning som inte har med konstitutionen att göra.

Det finns dessutom mycket starka sakliga skäl att bifalla reservation 5. Men eftersom jag ser att det bara är moderaterna som står bakom den och med tanke på den inställning som Catarina Rönnung hade till detta, att det var frågan om populism, utgår jag ifrån att möjligheterna att få ett bifall i kammaren för detta är ganska små. För att underlätta både för talmannen och för kammaren i övrigt avstår jag ifrån den yrkan på bifall som jag annars hade velat göra när det gäller reservation 5.

Jag vill avsluta med att säga att det finns all anledning att se över detta. Även från pressens sida diskuterar man mycket ingående problemen med övertramp. De upplever faktiskt själva då och då hur människor har trampats rejält och skadats, kanske för gott. Att utskottet då bara säger att de beklagar och uttalar sitt fördömande är inte tillräckligt.

Anf. 114 CATARINA RÖNNUNG (s) replik

Fru talman! Pressens frihet har i mycket hög grad att göra med grunderna i hela vår konstitution. Det är alltså av oerhörd vikt för vårt utskott att behandla den.

Lennart Fridén var ju inne på de olika åtgärder som redan nu kan vidtas om man känner sig misshandlad av medierna. Vi har ett särskilt granskningsråd för radio och TV dit man kan vända sig. Granskningsrådet kan självt göra undersökningar. Vi har Pressens Opinionsnämnd. Vi har regler som säger att genmäle och beriktiganden skall föras in i pressen. I sista vändan har vi möjlighet att åtala en tidning t.ex.

Jag är mycket nyfiken på om Lennart Fridén, som bara litet vagt säger att man skall se över bestämmelserna, har funderat på hur en framtida lagreglering egentligen skulle se ut. Vad vill han åstadkomma med den? Hur skall den se ut? Inom parentes är jag oerhört förvånad över att Birger Hagård har skrivit på den här reservationen. Han talade ju häromdagen i kammaren om största möjliga frihet för pressen.

Anf. 115 LENNART FRIDÉN (m) replik

Fru talman! Jag talar faktiskt för de små människorna som blivit trampade på. De upplever att de inte kan få rätt även om de har rätt.

Ola Karlsson påpekade att det här betänkandet har en stor bredd och att det är många frågor som behandlats. Jag tror inte att man i någon större utsträckning har penetrerat varje motion.

Det är inte jag som är jurist och specialist och kan tala om hur detta skall kunna ske. I min motion har jag mycket noggrant betonat att jag inte vill att man skall inskränka yttrandefriheten och tryckfriheten. Det är frågan om att vi måste få ett system där den som blivit trampad på och förfördelad på ett lättare sätt kan få rätt. I dag måste man antingen satsa sin förmögenhet, om man har någon, genom ett enskilt åtal eller avstå. Eller också får man hoppas på att man har den stora turen i lotteriet hos JK att JK tycker att det är ett principärende och vill ta upp det. Det får inte gå till på det sättet.

Jag vill ha en utredning som skall titta på hur detta skall kunna ske. Det kan t.ex. ske genom att en regionåklagare, och inte bara JK, kan pröva förtalsbiten i det hela. Det finns säkert många fler vägar att gå. Jag vet inte vilka vägar man skall gå. Det var därför jag ville ha detta utrett.

Anf. 116 KENNETH KVIST (v) replik

Fru talman! Det är intressant att Lennart Fridén anför en rad av Verner von Heidenstam, det är en skam för Sverige att medborgarrätt heter pengar, samtidigt som moderaterna t.o.m. vill grundlagstifta om en på rent kommersiella grunder gjord fördelning av kanaler inom det fria radio- och TV-väsendet. Rättigheterna till dessa kanaler heter ju just pengar.

Men det var egentligen inte därför jag begärde ordet i denna sak.

Det ligger en del i att det finns missbruk från pressens sida. Det har ju också framhållits i utskottet att vi kritiserar och tar avstånd från den hyenementalitet som ibland breder ut sig, som Catarina Rönnung ut-

tryckte det. Men faktum är att vi får vara ytterst noga med att slå vakt om pressens frihet.

Vi har inom utskottet försökt få moderaterna att ange vilken typ av åtgärd som de vill ha, men vi har inte fått någon precisering på den punkten. Det får aldrig bli så att vi skapar regler eller gör något annat som skrämmer journalister från att kritiskt granska makthavare. Det är egentligen det som det handlar om. Det är dess bättre i undantagsfall som den lilla människan kommer i kläm. Ofta är det i stället makthavare som skriker om att de har kommit i kläm när de granskas, trots att granskningen i en del fall är berättigad.

Jag tror därför att man är litet farligt ute när man från moderat sida vill skapa något slags regler mot pressens frihet. Vi är däremot överens i utskottet om att pressen i sin källkritik och i sin behandling i en del fall borde vara noggrannare.

Anf. 117 LENNART FRIDÉN (m) replik

Fru talman! Kenneth Kvist utnyttjar två gamla och vanliga socialistiska taktiska grepp. Han säger för det första att det som han framhöll egentligen inte var det som han ville få framfört – och så fick han det ändå sagt. För det andra målar han först upp en bild, som han sedan argumenterar mot. Därmed har vunnits det dubbla syftet dels att smutskasta, dels att vinkla framställningen så att man får fram en helt vansinnig bild.

Det verkar som om inte heller Kenneth Kvist har läst min motion. Jag får det intrycket mot bakgrund av skrivningen i betänkandet och de reaktioner som här har förekommit. Jag vill inte att man på något sätt skall inskränka press- och yttrandefriheten, utan frågan är hur man skall kunna skydda de människor som på grund av vårt öppna samhälle och fria debattklimat kan bli illa hanterade i massmedierna. Det är fråga om att skydda den lilla människan. Kenneth Kvist brukar annars berömma sig av att vara en av dem som talar för henne, men jag märker inget av detta i det här sammanhanget.

Den tryckfrihetslagstiftning som vi har haft sedan 1766 är ömtålig och skör, och den måste vi vara rädda om. Men då måste också de som verkar inom den se till att de inte trampar över dess gränser. Många små människor, som inte alls är pampar och makthavare, råkar faktiskt illa ut, och många gånger vågar de inte heller gå till storms mot dem som har trampat över.

Den person som har åstadkommit de ärendehandlingar som jag tidigare viftade med är en person som är van att ta för sig och att säga ifrån, men vad gör den lille stackare som inte kan göra det? Om man gömmer sig bakom JK, som säger att han bara tar upp principfall, glömmer man den lilla människan, och det är för hennes skull som vi sitter här. De andra klarar sig ändå, Kenneth Kvist.

Anf. 118 KENNETH KVIST (v) replik

Fru talman! Problemet, Lennart Fridén, är ju att det är för den lilla människans skull som vi har en så stor frihet för pressen att den skall kunna granska också dem som brukar kallas pampar och deras föreha-

vanden. Det är oerhört svårt att skapa en regel som drar gränser för detta, och det ställer stora krav på pressens egen etiska medvetenhet.

Jag vet vidare inte om Lennart Fridén anser att min debatteknik på något sätt skulle förfördela honom, som den lilla människan – kanske var det inte riktigt så han menade.

Anf. 119 LENNART FRIDÉN (m) replik

Fru talman! Nej, jag betraktar mig inte som liten på vare sig det ena eller det andra sättet. Det har jag inte gjort sedan jag verkligen var liten. Men jag känner Kenneth Kvist väl sedan våra debattdagar i slutet på 60-talet på studentkåren i Göteborg, och jag konstaterar att han använder samma teknik nu som då. Han målar först upp en osann bild av vad motståndaren tycker för att kunna argumentera mot den och tror sig därmed ha vunnit någonting.

Det är oerhört väsentligt för den lilla människans skull att debattfriheten och tryckfriheten finns, men anledningen till att jag och en del andra har motionerat är att det görs övertramp som skadar enskilda individer. Detta måste vi kunna komma till rätta med. Man kan inte bara säga att man får räkna med litet spill. Det är människor det rör sig om, Kenneth Kvist, och det är för deras skull som vi sitter här.

Anf. 120 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds)

Fru talman! Jag vill först yrka bifall till reservation 1 under mom. 1. Jag ställer detta yrkande mot bakgrund av motionerna K407 och K409 om bl.a. granskning av det våld som är knutet till medierna, inklusive att videofilmer skall förhandsgranskas.

Ett antal händelser med inslag av allt grövre våld har på senare år drabbat Sverige. Samtidigt noterar olika iakttagare – forskare, journalister och lekmän – en rad förändringar i inställningen till mänskliga relationer i vid mening och till människovärdet. Barn och ungdomar har oftare behov av psykiatriska och psykologiska stödinsatser. Många växer upp i splittrade hem, där pappans frånvaro är särskilt markant. Segregationen i en del bostadsområden är mer eller mindre permanentad. Tillgången på alkohol och andra droger liksom på kraftfullare vapen ökar. Till detta kommer det massiva utbudet av underhållningsvåld, videospel, dataspel och rollspel med starka våldsinslag, massmediefixeringen vid våldshändelser osv. I dag ställer ungdomar vid förfrågningar t.o.m. upp för dödsstraff.

Vem är orsak till våldet i Sverige i dag?

Ja, skyll inte på budosporterna – skyll på Rambo!

Skyll inte på Rambo – skyll på spriten!

Skyll inte på Jeppe som super – det är synd om honom.

Skyll på hans uppfostran – skyll på föräldrarna!

Skyll inte på föräldrarna – skyll på samhället, osv.

På detta sätt försöker vi i en cirkelgång skuldbelägga våldet i samhället i dag. På 1950-talet var bilstjälandet den stora kriminella ungdomssporten. Då sade man att det var samhällets sak att skydda bilägarens egendom. I dag gäller det att skydda medborgarens liv och hälsa.

Samtidigt som det i den nya läroplanen med rätta krävs att mobbning inte får förekomma i skolan, inte heller främlingsfientlighet och trakasserier, ger inte samhället sitt stöd på den punkten. Våldet finns på bild, i media, på våldsvideor och t.o.m. allt brutalare i nyhetsinslagen. Hur skall vi skydda våra barn och ungdomar när samhället inte ställer upp? Givetvis ställs stora krav på att föräldrarna tar sitt ansvar, men föräldrarna måste få stöd från samhällets sida. Jag vill också gärna veta hur vi skall leva upp till FN:s barnkonvention, som Sverige har undertecknat. I artikel 17 stadgas att barnet skall skyddas från information och material som är till skada för barnets välfärd. Jag anser att medievåldet inklusive videovåldet är till skada. I FN-konventionen går gränsen för barn vid 18 år. Jag har träffat killar som säger att man hyr en våldsam film, ser samma scen tio gånger, slår vad med varandra och går ut på stan för att träna att göra detsamma. Då använder man aktivt filmutbudet för påverkan. Ändå invaggas vi i en falsk trygghet att våldet inte skadar.

Själv har jag arbetat mot våldet under tio års tid. Tillsammans har kvinnor från de olika politiska partierna i min hemort Skövde haft opinionsmöten, vi har anmält för grova våldsfilmer, försökt få kommunfullmäktiges ledning engagerad, vänt oss till Hem o. Skola osv. Inte heller i de små sammanhangen får man någonsin tröttna. Men jag har också insett att lagstödet på något sätt måste skärpas. Jag har därför som riksdagsledamot nu i en motion begärt insatser mot våldet i ungdomskulturen. Det handlar om ytterligare lagstiftningsstöd mot våldet i media, om ytterligare forskning om våldets negativa påverkan samt om konsumentupplysning, åldersrekommendationer och restriktioner i marknadsföring av rollspel.

Riksdagen antog en ny yttrandefrihetsgrundlag hösten 1991. Den enda censur som skall vara tillåten enligt denna lag gäller filmer som visas offentligt. Någon möjlighet till förhandsgranskning av hyr- och säljvideogram ges inte. Den 1 januari 1992 trädde denna lag i kraft. Nu är tiden mogen för utvärdering av denna. Ett förslag om obligatorisk förhandsgranskning måste läggas fram. På en biograf finns åldersgränser. Du ser inte samma avsnitt av filmen gång efter gång, men när det gäller hyr- och videofilmer bestämmer du själv helt över vad du vill se och hur många gånger.

Till Birgit Friggebo skulle jag vilja säga att jag gärna skulle ställa mig bakom en 18-årsgräns. Men när vi hade en sådan gräns knuten till filmcensuren var till den också kopplad en rekommendation om sänkning av 15-årsgränsen till en 11-årsgräns. Under sådana förhållanden tycks Birgit Friggebo värna mer om yttrandefriheten än om människovärdet. Hon ser censur som ett främmande inslag.

En attitydundersökning gjord vid Stockholms universitet visar att 90 % tror att TV-våldet bidrar till ett våldsammare samhälle och att barn blir avtrubbade och likgiltiga inför allt våld som de serveras. Denna undersökning är gjord av professor Charles Westin.

När tredjeklassare, nio år gamla, skriver att tomten sköt alla barnen, så att pappa och mamma blev jätteledsna, eller att deras pappa skar fingrarna av barnen och styckade dem en efter en, undrar jag: Tycker

Birgit Friggebo då inte att läraren skall tala med barnen om de här uppsatserna? Det är ju ett slags censur också att göra det.

Jag vill hellre ha en något naggad yttrandefrihet, som skyddar mot slag, sparkar och våldtäkt, än en yttrandefrihetslag som uppeggar till sparkar, slag och våldtäkt. Då är det inte längre tal om en frihetslag. Då måste lagen kompletteras med lag om kvinnofrid samt barna- och ungdomsfrid.

I Norge arbetar man med ett omfattande handlingsprogram i 56 punkter mot våldet i media. I Sverige vill vi inte ens inse att ett minskat utbud av våld leder till minskning av våldet i sig.

Fru talman! Jag hoppas att utskottet fått rätta signaler när det skriver att regeringen skall inleda ett brett upplagt arbete mot våldet i samhället.

Anf. 121 BIRGIT FRIGGEBO (fp) replik

Fru talman! Jag anser att kds har svikit våra ungdomar i det här avseendet. Om kds under regeringsåren hade medverkat till att vi kunde lägga fram lagstiftning om nya åldersgränser, både vad gäller bio och utlämning av videofilmer, hade vi i dag haft 18-årsgränser. Ungdomarna hade då inte kunnat gå till affärerna och hyra de värsta våldsfilmerna.

Det krävde en grundlagsändring. Vi arbetade intensivt med det hösten 1993 och hade kunnat lägga fram ett förslag för riksdagen under förra mandatperioden och i höstas kunnat bekräfta en ändring av grundlagen, för att skydda våra ungdomar. Kds gick inte med på det. Jag tycker att kds sviker våra ungdomar.

Anf. 122 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds) replik

Fru talman! Jag vill säga till Birgit Friggebo att man hade valt att inte föreslå om den nya åldersgränsen på 18 år skulle vara tvingande eller rekommenderad. Man förordade också en uppmjukning av den nuvarande 15-årsgränsen, med innebörd att barn och ungdomar som fyllt 11 år inte skulle vägras tillträde till en film med den gränsen men att de som var under 15 år uttryckligen skulle avrådas. Man ville alltså tillåta dessa filmer även för 11-åringar. Det var inte en så renodlad lagändring som Birgit Friggebo säger.

Anf. 123 BIRGIT FRIGGEBO (fp) replik

Fru talman! Jag upplevde inte att Ulla-Britt Hagström var med i de diskussioner som vi förde i regeringskansliet på den tiden. Jag känner över huvud taget inte igen den diskussion som Ulla-Britt Hagström nu tar upp. Vad det handlade om var att införa nya och högre åldersgränser för våra ungdomar. Det är ett stort svek att kds inte gick med på det. Då hade vi i dag haft en bättre och effektivare lagstiftning.

Anf. 124 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds) replik

Fru talman! Nej, jag var inte med och debatterade på det sättet, Birgit Friggebo. Men jag förde en debatt i pressen med Birgit Friggebo, där hon sade att hon inte brydde sig om ifall en person, i det här

fallet en enskild lärare, trädde fram och sade att detta var skadligt. Det kan jag inte ta hänsyn till, sade hon. Jag trodde att något skulle hända 1987, när vi hade det stora Kungälvsuppropet. Jag trodde att Våldsskildringsutredningen 1988 skulle leda någonvart. Men tydligen går man som katten kring het gröt, och det händer ingenting.

Anf. 125 EWA LARSSON (mp)

Fru talman! Först vill jag tacka Catarina Rönnung för att hon har läst högt ur vår partimotion. Hon citerade följande: "Det kan inte vara meningen att tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen är till för att skydda pornografiska filmer där kvinnor torteras och förnedras i underhållande syfte, eller videofilmer som skildrar sadistiskt våld och detaljerade mord." Sedan slutar hon att läsa högt. Därför vill jag fortsätta och säga att vi därför tycker att vi politiker skall ta krafttag, eftersom vi ändå är ansvariga för samhällsutvecklingen. Vi vill att videofilmer skall förhandsgranskas, stickprovskontroller skall utföras i detaljhandeln och våld som betraktas som underhållningsvåld i TV-kanalerna skall kunna tas bort. Vi skall kunna påverka det. I stället tar Catarina Rönnung upp alla förträffliga förbud vi har i dag.

Jag vet att det är flera än Vänsterpartiet och kds som har yrkat bifall till vår reservation där vi säger att vi vill att man skall kunna ta upp obligatorisk förhandsgranskning redan nu. Jag vet att det finns moderater, folkpartister och centerpartister som stöder det. Jag ser fram emot voteringen i denna fråga.

Jag tycker att vi, via de avtal vi skriver med TV-kanalerna, har en skyldighet att påverka. Vi skall gå in och hjälpa till och påverka attityder hos ansvariga producenter. Det är en skyldighet för oss.

De allra värsta våldsinslagen är nyheterna. Är det inte absurt, att den verklighet som vi lever i är den värsta, aggressiva smörja som vi ser? Där är det män som slaktar kvinnor och barn och också varandra. Vi borde kunna visa mer positiva händelser i världen än masslakt den tid då barn och ungdomar är uppe och tittar. Vi borde kunna vänta till senare på kvällen med den typen av bilder på blodiga människor.

Via olika organisationer kan föräldrar också bojkotta kanaler som inte följer etiska regler och moral när det gäller barnprogram. Här har TV 3 redan råkat illa ut, genom att tittarantalet sjunker.

När det gäller videofilmerna skulle jag vilja säga följande. I den söderförort där jag bor har vi via vår sociala distriktsnämnd försökt komma åt en videobutik där videokassetter med kvinnor i alla möjliga och de mest omöjliga situationer exponeras med sadistiska anspelningar. Dessa kassetter exponeras i en affär som också sökte tillstånd för att ha olika spel. Vi försökte stoppa spelautomaterna med hänvisning till att barnen skulle slippa se de exponerade videokassetterna. Vi gick dit och tittade. Barnen skulle vara tvungna att passera det rum där videokassetterna exponerades för att komma till spelautomaterna. Vi drev det hela vägen till laglig prövning, men vi kunde inte komma åt det.

I dag är det så att samma affärer som exponerar de här grova bilderna också drar till sig ungdomar på ett eller annat sätt. Det måste vi komma åt. Vi behöver visa på krafttag nu.

Det vore fint om man kunde särkoppla 18-årsgränsen från ett upphävande av censuren efter 18 år. Då tror jag att vi skulle få andra majoriteter.

Med det vill jag yrka bifall till reservation 1.

Anf. 126 KENNETH KVIST (v) replik

Fru talman! Även om jag har samma yrkande som Miljöpartiet och Ewa Larsson i detta stycke vill jag invända mot den något ensidiga betraktelsen och det Ewa Larsson säger när hon vidgar förbudet till att avse mer än det spekulativa underhållningsvåldet. Hon börjar också angripa nyhetssändningar som visar den brutala verklighet vi tyvärr lever i. Det är inte min uppfattning. Så långt vill jag absolut inte gå när det gäller censuriver.

Anf. 127 EWA LARSSON (mp) replik

Fru talman! Jag har t.o.m. tillsammans med barnen i min klass 2 skrivit ett brev till Sam Nilsson, där barnen själva formulerade en vädjan att slippa nyhetssändningarna klockan sex före barnprogrammen. Det är så elementärt att jag hoppas att Kenneth Kvist också skulle kunna instämma i barnens vädjan att slippa det i samband med barnprogrammen.

Anf. 128 KENNETH KVIST (v) replik

Fru talman! Det är viktigt att skilja på det spekulativa underhållningsvåldet som är förråande och nyhetsmediernas frihet att skildra verkligheten som den dess värre är. Det är givet att man frivilligt kan ha en annan etik när det gäller att visa de hemska bilderna. Det kan jag hålla med om. Men jag tycker absolut inte att man skall gå in med några tvingande regler.

Anf. 129 EWA LARSSON (mp) replik

Fru talman! Visst skall man ha etik. Det finns så mycket annat i världen att visa på nyheterna än att män slaktar kvinnor, barn och män. Det finns så många positiva nyheter att visa. De andra bilderna tycker jag att vi kan spara till litet senare på kvällen. Det borde egentligen vara en självklarhet för en programchef.

Anf. 130 CATARINA RÖNNUNG (s)

Fru talman! Som jag tidigare har sagt förbereder regeringen ett åtgärdsprogram mot våld i samhället över huvud taget. I det åtgärdsprogrammet skall man ta upp våld i medierna, i dataspel osv. Men så mycket kan jag förutskicka att vi socialdemokrater är motståndare till en förhandsgranskning, en censur av videogram.

Vi har med tillfredsställelse sett hur videomarknaden har sanerats undan för undan. Vi har uppmärksammat att Statens biografbyrå, genom att videohandlarna frivilligt överlämnar filmerna, granskar över hälften av utbudet. En sanering sker på frivillig väg.

Det finns en 15-årsgräns när det gäller försäljning av videogram. Vi vill höja den till 18 år osv.

Det görs alltså en del. Men när det gäller en absolut förhandsgranskning av videogram skall jag göra Ewa Larsson besviken. Ett sådant förslag kommer regeringen inte att lägga fram.

När det gäller Sveriges Radio och våld som förekommer i bl.a. nyhetsprogram tycker jag att Ewa Larsson i det utskott där hon är verksam, kulturutskottet, skall verka för att man i det nya avtal som kommer att slutas mellan Sveriges Radio och regeringen uppmärksammar hur man skall komma till rätta med det underhållningsvåld som förekommer även i Sveriges Radio. Jag tror inte att det är mycket att göra åt det egentliga våldet som visas i nyhetsprogram, även om man kanhända skall vara försiktig med de mest bloddrypande detaljerna.

Anf. 131 EWA LARSSON (mp)

Fru talman! Jag kan trösta Catarina Rönnung med att jag jobbar med frågan i kulturutskottet och också i Kulturutredningen. När det gäller den sanering inom videobranschen som Catarina Rönnung talade om lever tydligen inte Catarina Rönnung och jag i samma värld.

Jag ger en stående inbjudan till Catarina Rönnung att följa med mig till de två videobutiker som finns i min lilla söderförort så att vi kan titta på hur det ser ut där. Vi kan också titta på de spelautomater för ungdomar som finns i samma lokal som de exponerade filmer som jag talade om.

Välkommen att titta i verkligheten i min söderförort, så kan vi fortsätta diskussionen sedan!

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 1 (åtgärder mot våldsskildringar m.m.)
Propositioner ställdes först beträffande utskottets hemställan och därefter ifråga om motiveringen.
Hemställan:
1. utskottet
2. res. 2 (fp)
Votering:
288 för utskottet
15 för res. 2
4 avstod
42 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet:	148 s, 75 m, 19 c, 1 fp, 18 v, 15 mp, 12 kds
För res. 2:	15 fp
Avstod:	1 c, 2 fp, 1 mp
Frånvarande:	13 s, 5 m, 7 c, 8 fp, 4 v, 2 mp, 3 kds

Motiveringen:
Godkännande av
1. utskottets motivering
2. motiveringen i res. 1 (v, mp)
247 för utskottet
46 för res. 1
14 avstod
42 frånvarande
Kammaren godkände utskottets motivering.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 148 s, 75 m, 20 c, 3 fp, 1 kds
För res. 1: 1 fp, 18 v, 16 mp, 11 kds
Avstod: 14 fp
Frånvarande: 13 s, 5 m, 7 c, 8 fp, 4 v, 2 mp, 3 kds

Mom. 4 (meddelarskydd m.m.)
1. utskottet
2. res. 3 (fp, c, v, mp)
Votering:
234 för utskottet
72 för res. 3
43 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 147 s, 75 m, 12 kds
För res. 3: 20 c, 18 fp, 18 v, 16 mp
Frånvarande: 14 s, 5 m, 7 c, 8 fp, 4 v, 2 mp, 3 kds

Mom. 8 (grundlagsreglering av frekvensfördelning)
1. utskottet
2. res. 6 (m, fp)
Votering:
215 för utskottet
92 för res. 6
42 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 148 s, 20 c, 1 fp, 18 v, 16 mp, 12 kds
För res. 6: 75 m, 17 fp
Frånvarande: 13 s, 5 m, 7 c, 8 fp, 4 v, 2 mp, 3 kds

Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträdet fick avgöras vid morgondagens arbetsplenum.

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 17.51 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

10 § Sametinget, m.m.

Sametinget, m.m.

Föredrogs
Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU37
Sametinget, m.m. (prop. 1994/95:100 delvis)

Anf. 132 SIV HOLMA (v)

Herr talman! Jag vill i det här sammanhanget yrka bifall till två reservationer. Den ena finns under rubriken Sametingets användning av tilldelade medel och handlar om Sametingets rätt att få betala ut partistöd. Bakom reservationen står representanter för Miljöpartiet, Centerpartiet och Vänsterpartiet. Den andra handlar om samernas rättsliga ställning och går ut på att bifalla Vänsterpartiets förslag om att en utredning tillsätts med uppdrag att arbeta med målformulering och lagstiftning för samesamhällets överlevnad och utveckling.

Riksdagen uttalade 1977 "att samerna är en etnisk minoritet i Sverige, som i egenskap av ursprunglig befolkning i sitt eget land intar en särskild ställning". 1993 inrättades ett sameting som skulle verka som "ett kraftfullt instrument för främjandet av den samiska kulturens utveckling". Sametinget är till sin form både en statlig myndighet och ett folkvalt organ. Sametinget är inte ett organ för självstyre, fastän de 31 ledamöterna utses genom samiskt allmänt val vart fjärde år.

Eftersom Sametinget ändå är ett folkvalt organ, anser Vänsterpartiet att partistöd skall kunna utbetalas till partier som är representerade i tinget, av samma anledning som riksdagen, landstinget och kommunen betalar partistöd, dvs. för att partierna skall kunna fullgöra sina demokratiska förpliktelser och för att de skall kunna bedriva ett meningsfullt politiskt arbete. Sametingets partier har samma behov som partiväsendet i övrigt.

Enligt Sametinget handlar partistödet om ett grundarvode på 14 000 kr och därefter 10 000 kr för varje mandat partiet har i tinget. Det är

alltså inga anmärkningsvärda summor, speciellt när man betänker följande förutsättningar. Man saknar tillräcklig daglig rapportering och bevakning av Sametingets verksamhet. De dagliga nyhetssändningar i radion på tio minuter som ges på nordsamiska är inte tillräckligt, eftersom det finns många samer som varken behärskar nordsamiska eller samiska. Till detta kommer att man har en tidskrift som endast kommer ut en gång i månaden. Demokratin förutsätter att partierna i Sametinget kan bedriva ett politiskt arbete mellan mötestillfällena. Eftersom möjligheten är begränsad att komma ut i en offentlig debatt via massmedierna, måste Sametingets partier göra egna informationsinsatser.

Partistödet är enligt Sametinget en grundpelare i ett folkvalt styrelseskick, där sametinget är delaktigt i en sådan ordning. Riksdagen kan i dag besluta om att underlätta för Sametingets partier att föra en offentlig politisk debatt såväl gentemot sina egna väljare som gentemot andra.

Man kan få uppfattningen att majoritetens bedömning i utskottet är att Sametinget i en framtid kan få möjlighet att betala ut partistöd, eftersom det talas om att regeringen håller på med en översyn av det kommunala partistödet som eventuellt kan ge underlag för en ändring av nuvarande förhållanden. Men eftersom det inte pågår någon sådan översyn, är det i stället ännu mer angeläget att riksdagen redan i dag utan onödiga dröjsmål beslutar att bifalla reservation 1 mom. 2 om Sametingets användning av tilldelade medel. Det innebär att riksdagen tillmötesgår Sametingets önskemål om att få betala ut partistöd till partierna som finns representerade i Sametinget.

Herr talman! Så till frågan om samernas rättsliga ställning. Samerättsutredningen och inrättandet av ett sameting är små framsteg vad gäller förståelsen och respekten för samernas kultur och levnadsvillkor. Det finns behov av att gå vidare. Samerna har genom sina organisationer själva formulerat vad som krävs för att bevara och utveckla samesamhället. Det borde därför i enlighet med Vänsterpartiets reservation kunna i samråd med samerna tillsättas en utredning med ett uppdrag att inleda ett arbete för att göra en målformulering och lagstiftning för samesamhällets överlevnad och utveckling.

Avslutningsvis vill jag förklara vårt ställningstagande vad gäller ILO:s konvention 169. I vår motion uttalar vi att man noga skall utröna möjligheten att ratificera denna konvention. Vi delar majoritetens bedömning att "konventionens artikel 14 om rätt till mark i sin nuvarande lydelse är ett hinder för Sveriges möjligheter att nu tillträda konventionen". Med en annan utformning av denna artikel skulle hindret kunna undanröjas genom att begreppet "bruksrätt införs som ett alternativ till äganderätt och besittningsrätt".

Norge har skrivit på ILO-konventionen, men det pågår en skriftväxling om tillämpningen, och det är klokt att följa resultatet av detta innan det fattas ett slutgiltigt beslut. Danmark har i december 1994 också skrivit under konventionen. Egendomsrättsbegreppet på Grönland är ordnat på ett särskilt sätt som är traditionellt bestämt. Det är inte, och har aldrig varit, möjligt för vare sig fysiska eller juridiska personer att få egendomsrätt till jord på Grönland. Utgångspunkten är

att det offentliga, staten, har egendomsrätten till Grönlands jord. Danska regeringen och det grönländska hjemmestyret är överens om att dessa egendomsförhållanden överensstämmer med konventionens artikel 14.

Anf. 133 RAGNHILD POHANKA (mp)

Herr talman! Det är många saker som behandlas i den aktuella propositionen. Jag tycker att språkfrågan borde tas upp för sig. Jag berör inte den i dag, utan jag nöjer mig med att tala om två reservationer, reservation 1 mom. 2 och reservation 4 mom. 8, som jag yrkar bifall till.

Samerna har fått sitt sameting. Det är ett viktigt steg för ökat självbestämmande. Det måste gå åt det hållet så småningom för den samiska befolkningen och för dess bevarande av sin kultur och sitt språk. Men Sametinget har alltför små befogenheter. De som kämpar för ökat självbestämmande för Sametinget har en bit att gå. En del av ökande möjligheter, en självklarhet i ett demokratiskt land, är att samerna får rätten att besluta om att fördela partistöd som alla andra valda församlingar i Sverige. Om det behövs en lagändring i sametingslagen utgår Miljöpartiet ifrån att regeringen snarast kommer med ett förslag om den befogade ändringen. Att i en proposition hänvisa till en utredning som tagits tillbaka är en ganska sorglig historia.

Den andra handling som skulle stärka samernas ställning är att Sverige äntligen ratificerade ILO-konventionen 169. 1920 blev Sverige genom anslutning till Nationernas förbund medlem i ILO, Internationella arbetsorganisationen, och sände en delegation med två regeringsombud, ett arbetsgivarombud och ett antal experter till mötena. Sommaren 1989 antogs konvention 169 vid ILO:s 76:e möte i Genève, alltså för snart sex år sedan. Den efterträdde ILO-konvention 107 som blivit föråldrad. Den hade vi aldrig undertecknat. Men 1989 röstade Sverige för och var med om att ta initiativ till en resolution om att följa upp och främja konventionens målsättning. Där uppmanas medlemsstaterna att snarast ratificera konventionen och tillämpa den också. Här har man medverkat till konventionen och dessutom skrivit en särskild resolution för att påskynda undertecknandet och ratificeringen. Det hade vi inte behövt göra om vi verkligen avsåg att ratificera den. Det var 1989, sedan dess har det inte hänt någonting.

Varje medlemsstat måste förelägga sitt lands lagstiftande församling de konventioner som antagits senast 18 månader efter konferensens session. Det var 1990. Dåvarande arbetsmarknadsministern meddelade i regeringens skrivelse 1990/91:101 att man anser att Sverige för närvarande inte bör tillträda konvention 169 men att man finner det önskvärt att det på längre sikt skall bli möjligt för Sverige att tillträda konventionen. Detta var 1990.

Som nyss nämndes har Norge och Danmark ratificerat konventionen, och Finland arbetar med frågan. Mexiko har ratificerat den, det ena landet efter det andra, medan Sverige lagt förslaget i träda. Fortfarande är det konventionens 14 § som för Sveriges del är problemet. Den handlar om de berörda folkens äganderätt och besittningsrätt till

sina traditionella landområden. Det verkar återigen som att Sverige tillsammans med Sovjet kommer att fortsätta att stå i vägen för en positiv utveckling när det gäller samernas möjligheter att överleva som ett ursprungsfolk.

De svenska samerna har uttryckt sin starka önskan om att konventionen så snart som möjligt ratificeras. Diskrimineringsombudsmannen sade för några år sedan bl.a. att han uppmanar medlemsländerna att ratificera konventionen så fort som möjligt och se till att dess krav uppfylls. Nu har han tydligen sagt emot detta och sagt att detta inte är så viktigt. Men samerna tycker att det är viktigt.

Miljöpartiet anser att ILO:s konvention 169 är ett viktigt människorättsligt dokument som Sverige äntligen bör ratificera. Detta bör ges regeringen till känna.

Anf. 134 PÄR-AXEL SAHLBERG (s)

Herr talman! I stort är vi överens om att det är angeläget att finna lösningar på samernas många problem och frågor. Men visst fortsätter folkrättens årtionde att utmana också det svenska samhället! De konflikter som fortfarande finns mellan det moderna svenska samhället och den samiska kulturen, det samiska folket och även dess näringar är något som oroar i den svenska samhällskroppen.

Samerna är vårt lands urbefolkning. Det är därför angeläget att vi på olika sätt medverkar till att samernas förutsättningar att behålla och utveckla sin kultur och särart ökar. De frågor som representerar möten mellan den gamla samiska kulturen och samenäringarna å ena sidan och den sentida invandringen och den moderna livsstilen å den andra måste uppmärksammas och hanteras. Samekulturen består i dag av moderna människor, men samtidigt representerar samerna också kultur från en annan tid med även andra värderingar. Det yttrar sig ibland genom behov av att bevara och minnas, men det kan lika väl märkas genom att lärdomar och livshållning kan utgöra en god utmaning och förebild för moderna livsstilar.

Denna dynamiska samverkan åstadkommer vi knappast främst genom proklamationer eller ens genom lagstiftning. Men jag utesluter inte att ytterligare åtgärder behöver vidtas på en lång rad områden för att höja medvetenheten om och skapa förutsättningar för den samiska kulturens fortlevnad. Dessa åtgärder kommer att innefatta lagstiftning eller andra typer av statliga regleringar eller styrningar – det är jag övertygad om.

Framväxten av Sametinget 1993 var ett viktigt steg i rätt riktning. Men andra inslag och beslut av den här kammaren, t.ex. förändringen av småviltsjakten, uppfattas självfallet av många samer som ett steg i fel riktning.

Till Sametinget hade vi val i maj 1993, och bara en liten del av de ca 20 000 samerna registrerades för det valet. Det var 3 865 som röstade och därmed utsåg de 31 ledamöterna, fördelade på elva partier. Detta sammantaget visar att vi står alldeles i inledningen till någonting som kommer att utvecklas men som ännu så länge inte på något sätt har funnit sina färdiga eller slutliga former.

Kriterierna för att låta sig registreras var med nödvändighet ganska vida. De var: om man ansåg sig vara same, om det talades ett samiskt språk i hemmet eller om man själv eller ens förälder var eller hade varit upptagen i en sameby. Kultur-, medie- och informationsverksamheten på det samiska språket är också fortfarande bristfällig. Det totala intrycket blir att samerna fortfarande ur ett svenskt perspektiv är en marginaliserad befolkningsgrupp, också i de områden där de själva lever. Det är därför angeläget att samefrågan på det här sättet får sin belysning i samtal i kammaren men också i den vanliga svenska skolan, i kursplan och läroböcker.

Det finns också anledning att kommentera en del av det som står i reservationerna och även det som här har sagts.

I KU:s betänkande hänvisar vi, olyckligt nog, till en parlamentarisk utredning i frågan. Av olika skäl har den inte tillsatts. I stället utförs nu en hel del annat materialinsamlande i ärendet. Det är alltså inte så att det inte pågår någon översyn, men den görs på ett annat sätt. Dels utvärderar Kommunförbundet 1994 års val, och gör det enligt traditionellt mönster. Den här kammaren har också givit regeringen i uppdrag att se över skiftarbetarnas rätt och chans till politiska uppdrag. Därutöver pågår i departementen arbete i en hel del övergripande frågor om demokratins villkor och de förtroendevaldas möjligheter att delta i arbetet. Jag tror därför att det efter genomförd materialinsamling finns anledning att återkomma till de här frågorna. De har onekligen anknytning till Sametingets politiska partier. Vi kan därmed skaffa oss en vägledning om hur de här problemen kan lösas.

Jag talade så sent som i dag med sameministern, jordbruksminister Margareta Winberg, om detta. Frågan har hög aktualitet. Det har den också genom att bl.a. Margareta Winberg har aktualiserat frågan i olika sammanhang. Så beslutade t.ex. Nordiska rådet om en gemensam nordisk samekonvention, som är till för att skapa förutsättningar för likartade rättssystem på samernas område i hela Norden. Det finns också mycket avancerade planer på att tillsätta en särskild arbetsgrupp. Det görs med anledning av urbefolkningens årtionde. Den kommer att utses inom kort av Jordbruksdepartementet.

När det till sist gäller ILO-konventionen vill jag säga att det är en mycket speciell fråga; jag har väldigt svårt att förstå att vi inte skulle underteckna den. Vi skall självfallet på olika sätt stå upp för urbefolkningarnas rätt. Men alla som har följt materialet vet att det fanns en tvistefråga som man inte kom till någon slutsats om. Den gällde äganderätten respektive ett slags brukningsrätt till mark och jord. På den punkten håller Norge nu på att pröva vad ILO-konventionen egentligen omfattar. Vi gör ingen nytta genom att pröva samma sak. Vi avvaktar därför nu den brevväxling och de diskussioner som förs mellan Norge och ILO.

Herr talman! Jag yrkar bifall till KU:s förslag till beslut och yrkar avslag på de motioner som behandlas i och de reservationer som finns fogade till vårt betänkande.

Anf. 135 RAGNHILD POHANKA (mp)

Herr talman! Att insamlingar av dokument skulle kunna jämföras med en översyn tycker jag är ett ganska svagt argument. En parlamentarisk utredning tycker jag också är att ta i – det kanske inte behövs. Men en arbetsgrupp, som vi hörde talas om här, tycker jag låter ganska bra. Här skall naturligtvis samerna och deras ledning komma in i första hand, för att kunna dokumentera och tala om hur det fungerar. Man skall inte bara samla in material utifrån.

Frågan vilken ståndpunkt EU har intagit när det gäller urbefolkningarna har det hittills varit bekymmersamt att svara på. Jag har inte kunnat finna att det finns ett enda ord skrivet om urbefolkningarna över huvud taget.

Jag tycker att man mycket väl kunde skriva under ILO-konventionen och pröva frågan tillsammans med Norge. Det är ju självklart att det här arbetet skulle få mycket större effekt om två eller tre länder gjorde det tillsammans. Problemen skulle då mycket lättare kunna åtgärdas så att lösningen blir acceptabel för länderna och även för samerna och för ILO. Om t.ex. Finland, Norge, Sverige och Danmark gjorde det här tillsammans skulle det få en helt annan tyngd.

Avvakta har vi hållit på med väldigt länge när det gäller samerna. Allting går så trögt. Det gäller vår urbefolkning. Samerna fanns här före oss. Vi skall på allt sätt bevaka deras rättigheter och se till att de kan behålla sin kultur och sin särart – hos oss, tillsammans med oss.

Anf. 136 PÄR-AXEL SAHLBERG (s)

Herr talman! De planer som fanns från den gamla regeringen om en parlamentarisk utredning omfattade inte frågan om partistöd, vare sig i sametingssammanhang eller när det gäller de kyrkliga kommunerna, den andra fråga vi har haft aktuell i KU-sammanhang. Men KU:s bedömning var att med den utredning som nu görs när det gäller partistödet och med det materialinsamlande som görs som bas har vi ett gott material att gå vidare med när det gäller t.ex. Sametinget. Jag skulle därför vilja påstå att den process som nu pågår i Kommunförbundet och hos departementen är en aktiv process som kommer att ge oss vägledning. Jag har sett det som ganska troligt att jordbruksministern kommer att komma tillbaka till oss i den här frågan, och det ganska snart.

När det sedan gäller frågan vad EU har tagit för ställning kan jag inte påstå att jag kan det så väl, men jag vet i varje fall att Europarådets konvention om minoritetsspråk har koppling till den frågan. Sverige avser att biträda den och vi kommer att följa den på olika sätt. Den kommer att göra nytta också i den här frågan. Att allt sedan inte är färdigt kan man ju ha sina synpunkter på.

När det gäller ILO-konventionen finns det naturligtvis inte någon anledning att vi skulle utgöra ett parallellfall till Norge. Det handlar ju inte längre om att utöva påtryckningar. Vi fick ju inte igenom vårt förslag till formulering när konventionen antogs. Nu gäller det att pröva om Norges tolkning håller. När vi vet det kan vi gå vidare.

Anf. 137 RAGNHILD POHANKA (mp)

Herr talman! Jag bara undrar: Var kommer samernas utvärdering in här? De har ju en bra ledning och styrelse och kunnigt folk, så de borde väl i allra högsta grad blandas in i utredningen. – Det är min sista fråga.

Anf. 138 PÄR-AXEL SAHLBERG (s)

Herr talman! Den eventuella utredning eller annat materialinsamlande som nu sker på departementet och i Kommunförbundet rör inte i sig frågan om Sametinget och partistödet. Med den erfarenhet som vi där kan samla och med hänsyn till utformningen av det regelverk som finns kan vi gå vidare över till Sametingets frågor.

När det gäller partistödet inom ramen för sametinget kommer sametinget och samerna själva att bli engagerade i det arbetet. Därom råder ingen tvekan. Med det material som finns som grund och med den granskning som har skett av sametingets verksamhet, såg vi inga möjligheter att nu utforma det regelverk som skulle krävas.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 6 april.)

11 § Tilläggsbudget inom Finansdepartementets område

Föredrogs
Finansutskottets betänkande 1994/95:FiU11
Tilläggsbudget inom Finansdepartementets område (prop. 1994/95:105 delvis)

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 6 april.)

12 § Vissa anslag inom Finansdepartementets område

Föredrogs
Finansutskottets betänkande 1994/95:FiU12
Vissa anslag inom Finansdepartementets område (prop. 1994/95:100 delvis)

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 6 april.)

13 § Statistikfrågor

Föredrogs
Finansutskottets betänkande 1994/95:FiU13
Statistikfrågor (prop. 1994/95:100 delvis)

Anf. 139 KENNETH KVIST (v)

Herr talman! Klyftorna i det svenska samhället ökar. Antalet människor som inte får sin privata ekonomi att gå ihop blir allt större. Samtidigt blir ett fåtal ännu rikare. Vådorna av detta är stora.

Det finns vad man kallar segregation. Det uppstår ökade problem på det sociala området. I massmedierna har man börjat diskutera att många människor lever under ekonomisk stress. Oron för den dagliga försörjningen orsakar inte bara försämrad nattsömn utan också en rad olika sjukdomar. Den segregation som ökar diskuteras ofta i termer av en åtskillnad i boendet. Men egentligen handlar det om social segregation och etnisk åtskillnad som en reflex av ökade klassklyftor. I massarbetslöshetens och de kommunala och statliga nedskärningarnas spår växer fattigdomsproblemen.

Vi måste samtidigt som vi rättar till den statliga budgeten föra en aktiv och bestämd kamp mot de växande klassklyftorna och den växande fattigdomen.

Förvisso finns det en del material som berör dessa områden. Det görs en del utredningar eller kontinuerliga statistikframställningar som tangerar den här frågeställningen. Men likväl saknas en utredning med specialuppgiften att i ljuset dra fram den fattigdom som breder ut sig och som belyser de olika konsekvenser detta för med sig i hela dess vidd och ger förslag som är ägnade att effektivt angripa klyftorna.

I en motion har jag förordat en låginkomstutredning. Flera andra motionärer har yrkat på samma sak. Det gäller för en sådan utredning att inte bara belysa verkligheten utan att också lägga fast handlingslinjer som angriper problemen.

Valresultatet gav många människor en förhoppning om att det kanske skulle ske förändringar av politiken som skulle hejda klassklyftornas ökning. De första månadernas politik kanske också stärkte dessa förhoppningar. Dess värre tycks regeringen nu vara på väg att kapitulera för spekulationsintressena och steg för steg högervrida sin politik med tuvhoppande eller Centeruppgörelser.

Icke desto mindre krävs en rejäl kartläggning av den växande fattigdomen – en utredning som kan bli en väckarklocka mot den högervridning av landets förhållanden som nu tycks komma att fortgå oavsett vilken regering vi har.

Jag yrkar därför bifall till reservation 1 av Lars Bäckström.

Herr talman! När regeringen vill att minst 55 % av Statistiska Centralbyråns verksamhet skall vara lokaliserad till Örebro, skapar detta en berättigad oro. SCB:s verksamhet i Örebro har fungerat och fungerar väl. Det kan och borde i stället övervägas om inte snarare mer av SCB:s verksamhet av både effektivitets- och lokaliseringsskäl borde

Statistikfrågor

kunna förläggas dit. Därför yrkar jag också bifall till reservation 2 av Lars Bäckström.

Anf. 140 SONIA KARLSSON (s)

Herr talman! Det här ärendet från finansutskottet handlar om det årliga anslaget till Statistiska centralbyrån samt 20 motionsyrkanden som behandlar frågor rörande bl.a. miljöräkenskaper, tillsättande av en låginkomstutredning – vilket Kenneth Kvist efterfrågade –, införande av ett totalprisindex och lokalisering av SCB:s hela verksamhet till Örebro.

Vad gäller anslagen till och besparingarna inom SCB är utskottet enigt. Vänsterpartiet har, precis som Kenneth Kvist sade, i två reservationer en annan mening än utskottets majoritet. Det gäller en ny låginkomstutredning samt lokalisering av SCB till Örebro.

I reservation nr 1 hävdas, vilket Kenneth Kvist instämmer i, att underlag saknas för att man skall kunna behandla situationen för låginkomsttagare och andra jämförliga grupper.

Utskottet anser däremot att det sker ett omfattande arbete för att ta fram ett bra underlag för en kvalificerad analys och diskussion av fördelningsfrågorna.

Låt mig ta några exempel:

1. Inkomstfördelningsfrågorna har löpande följts upp i långtidsutredningarna.

2. Även inkomstfördelningsundersökningen (HINK) och den totalräknade inkomststatistiken ger ett omfattande datamaterial som möjliggör studier av inkomst- och förmögenhetsutvecklingen för alla grupper i samhället.

3. Under hösten 1995 kommer Kommittén för utvärdering av skattereformen att redovisa sin analys av skattereformens fördelningspolitiska effekter t.o.m. 1992. Utvärdering av de senast vidtagna förändringarna i transfererings- och skattesystemen kommer att påbörjas så snart det finns aktuell statistik.

4. Inom Finansdepartementet har en databas utvecklats i samarbete med SCB – FASIT (fördelnings-analytiskt statistiksystem för inkomster och transfereringar) – för framtagande av statistikuppgifter. Med hjälp av FASIT kan kostnaderna för planerade åtgärder beräknas samtidigt som utfallet för olika grupper i samhället kan belysas, t.ex. med uppdelning på socio-ekonomisk grupp, inkomstklasser, familjer med eller utan barn. I årets finansplan redovisas de fördelningspolitiska effekterna av den ekonomisk-politiska propositionen och budgetpropositionen på detta sätt. Det ger en bra belysning.

5. Dessutom har det inom Socialdepartementet påbörjats ett välfärdsprojekt med syfte att kartlägga hur det svenska samhället och välfärden har förändrats. Arbetet kommer att pågå under större delen av innevarande mandatperiod, och det kommer att bedrivas öppet och utåtriktat. De kunskaper som man fortlöpande hämtar in skall redovisas. Det kommer att ske öppet så att man kan debattera det. Det här kommer också att följas upp.

Jag tycker att Kenneth Kvists önskemål har blivit tillgodosedda i det avseendet.

Utskottet anser att dessa olika material utgör ett bra underlag när det gäller de frågor som har tagits upp.

I reservation nr 2, som Kenneth Kvist också har yrkat bifall till, föreslås att möjligheterna att lokalisera hela eller huvuddelen av SCB:s verksamhet till Örebro skall utredas.

Utskottet har vid ett flertal tillfällen, senast våren 1994, behandlat motionsyrkanden med samma innebörd som i den nu aktuella reservationen.

Uppdelningen av SCB:s verksamhet på flera orter har för all del medfört problem i vissa avseenden men också fördelar. Den delade verksamheten har t.ex. inneburit stora fördelar genom att SCB därigenom har tillgång till två regionala arbetsmarknader.

Verksamheten i Örebro har utvecklats väl. Utvecklingen från det att en del av SCB lokaliserades till Örebro har helt klart gått i riktningen att andelen kvalificerade jobb vid Örebroenheten successivt har ökat. Exempelvis är tre avdelningschefer av sex placerade och bosatta i Örebro.

Stockholmsenheten är dock av betydelse för kontakten med användare och kunder i Stockholmsregionen. Behovet av denna närhet har ökat i och med att ansvaret för den offentliga statistiken lagts ut på ett tjugotal sektorsansvariga myndigheter. Huvuddelen av dessa finns i Stockholmsregionen.

Till följd av de nya styrformerna för statliga myndigheter – ökad självständighet och ökat ansvar – anser utskottet att kravet på att minst 55 % av verksamheten skall ligga i Örebro kan tas bort. Mot bakgrund av att verksamheten nu också är väl etablerad på bägge orterna bör ett så detaljerat krav inte längre vara styrande.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag i alla dess delar samt avslag på reservationerna.

Anf. 141 KENNETH KVIST (v) replik

Herr talman! När det gäller låginkomstutredningen tycks Sonia Karlsson vara litet förblindad av den rubrik som utskottet har valt för detta betänkande: Statistikfrågor. En låginkomstutredning handlar ju inte i huvudsak om statistikfrågor.

I mitt inledningsanförande sade jag att det pågår en del undersökningar och att en del material släpps kontinuerligt, bl.a. det som Sonia Karlsson redogjorde för. Men en låginkomstutredning skall inte enbart behandla det materialet. Den skall ta upp alla samhälleliga konsekvenser av det växande fattigdomsproblemet, vad det betyder socialt och mänskligt.

Möjligen kan den s.k. välfärdsutredningen närma sig detta problem, men jag är inte så säker. Därför står jag fast vid mitt yrkande.

Jag tror också att det är bäst att SCB fortsätter att leva i två regioner, som nu ungefär. Men det skapas en viss oro när man vill ta bort regeln om att minst 55 % av SCB:s verksamhet skall ligga i Örebro. Jag menar att man måste skingra den oron genom att värna om verksamhe-

ten i Örebro. Det har jag velat göra, men jag inser också att det är värdefullt att den centrala statistiska verksamheten har en förankring i huvudkommunen.

Anf. 142 SONIA KARLSSON (s) replik

Herr talman! Jag räknade upp olika exempel. Det är meningen att man skall kunna använda delar av detta material och föra samman dem.

Jag talade också om välfärdsprojektet inom Socialdepartementet. Det sägs särskilt att syftet med det är att kartlägga hur det svenska samhället och välfärden har förändrats. Man kommer givetvis att titta på hur olika människor påverkas ur fördelningssynpunkt. Därför menar jag att vi står ganska nära varandra. Man bör kunna komplettera detta arbete med det som Kenneth Kvist efterfrågar.

Det är inte bara Kenneth Kvist som önskar och menar att detta behov finns. Jag instämmer i det, men jag förutsätter att man kan följa Socialdepartementets arbete och fortlöpande vara med och diskutera och debattera.

Jag delar Kenneth Kvists uppfattning att det är viktigt att värna både om Örebro- och Stockholmsmyndigheten. SCB fungerar väl på båda platserna. Vi har ingen annan uppfattning i det avseendet.

Anf. 143 INGER LUNDBERG (s)

Herr talman! Till de framgångsrika regionalpolitiska satsningarna i Sverige hör utlokaliseringen av statlig verksamhet till olika delar av landet. När Invandrarverket förlades till Norrköping och Vägverket förlades till Borlänge breddades arbetsmarknaderna, och staten fick tillgång till dugliga medarbetare i olika delar av landet.

Det har inte minst varit viktigt att den centrala statsförvaltningen har förankrats i hela landet och också tagit intryck av debatt och kultur i hela vårt land. Man har kunnat rekrytera dugliga medarbetare också bland dem som inte hör hemma i storstaden. Jag tror att det finns en bred samstämmighet i kammaren om att denna lokaliseringspolitik har varit till gagn för den regionala balansen och för statsförvaltningen som helhet.

När utlokaliseringen av statlig verksamhet startades för ett par tre decennier sedan var förutsättningarna annorlunda på många sätt. Den elektroniska posten var långt ifrån en verklighet. Faxen var inget vardagsredskap. Restiderna var längre. Ändå känns det som om vi är litet räddare i dag än vad man var då för att tänka i nya banor. Herr talman! Detta är allvarligt när vi diskuterar t.ex. med dem i Bryssel om var verksamhet skall finnas. Vi får inte vara alltför konventionella, och nog måste vi våga utreda och granska vad som kan göra en verksamhet effektivare och bättre.

Det finns både starka ekonomiska och starka regionalpolitiska skäl att utreda förutsättningarna för en successiv överflyttning av hela SCB:s verksamhet till Örebro. SCB arbetar i dag på två relativt jämnstora och jämnstarka enheter. Den ena finns i Örebro, den andra i Stockholm. När SCB etablerades i Örebro på 60-talet hade man ganska

mycket folk i Örebro, men man saknade Stockholmsenhetens akademikertäthet och ledningsorganisationen. I dag är det annorlunda.

Verksamheten i Örebro har vuxit upp till en viktig del av SCB med betoning på de stora registren – befolkningsregistret, utbildningsregistret m.fl. Här finns utbildningsstatistiken. Här finns hela arbetsmarknadsstatistiken. Här finns statistiken om den offentliga ekonomin, om kulturen, om boendet, om lantbruket, om transporterna, om inkomsterna och om förmögenheterna. Här görs mycket av det jobb som Kenneth Kvist efterlyste.

Trots att verksledningen fortfarande finns i Stockholm finns tre av SCB:s sex avdelningschefer och två av ledningarna för resultatenheterna i Örebro. 55 % av SCB:s personal finns i Örebro. 300 är akademiker. Närheten till högskolan i Örebro, med spetskompetens på det samhällsvetenskapliga området, har gjort det lätt för SCB i Örebro att rekrytera kompetenta och mycket engagerade handläggare.

SCB i Örebro har under 70- och 80-talen visat att man förmått rekrytera personal med den yttersta kompetens och att man har kunnat förnya och utveckla statistikverksamheten på ett sätt som har varit till gagn för hela statsförvaltningen.

I Örebro har SCB tillgång till ett av Europas och Sveriges modernaste statistikhus. Trots att verksamhet successivt har förts över från Stockholm har rationaliseringar i SCB:s verksamhet betytt att det finns utrymme för ytterligare verksamhet. Det känns som ett slöseri om inte SCB och staten tar till vara hela denna resurs.

Regeringen konstaterar – och det gör utskottet också – att verksamheten i Örebro är väl etablerad och fungerar väl. Detta tar man till intäkt för att riva upp beslutet om att minst 55 % skall vara anställda vid Örebroenheten. Jag delar regeringens uppfattning om att ett beslut om att riva upp 55-procentsprincipen inte leder till omedelbara eller dramatiska förändringar vid Örebroenheten. Därtill är den alldeles för stark och arbetar under alldeles för goda sakliga förutsättningar.

Ändå tror jag att beslutet är olyckligt. Vi kan inte blunda för att det finns starka psykologiska skäl som gör att statsförvaltningen tenderar att centraliseras om inte andra krafter motverkar det. Det görs lätt slarviga konstateranden om lokalmässiga samband. Platsen där verksledningen sitter spelar större roll än en verklig saklig prövning skulle göra. Det är så. Vi vet allihop att det inte bara är kalla siffror och analyser som avgör. Även personsamband och sådant spelar en viktig roll när det gäller lokaliseringen.

Ett exempel på detta är utskottstexten om att Stockholmsenhetens betydelse för kontakten med användare och kunder i Stockholmsregionen är ett skäl till att inte lokalisera huvuddelen av verksamheten till Örebro. Därför kan det finnas anledning att påminna om att lokaliseringen till Örebro inte har hindrat Skolverket från att köpa sina tjänster från SCB, inte har hindrat de framgångsrika förhandlingarna för Örebro på lantbruksområdet och inte har hindrat de framgångsrika förhandlingarna med EU om utvecklings- och forskningsarbete i Örebro. En utredning om SCB:s framtida lokalisering skall ju också ta i frågor om

hur en försäljningsorganisation skall vara utformad och var den skall finnas.

Med tanke på dagens förslag till beslut kan det vara bra att se i backspegeln. Hur hade det sett ut i dag om riksdagen för några år sedan inte hade fattat beslut om att 55 % av personalen skulle finnas i Örebro? Avknoppningen av dataverksamheten hade knappast lett till nya utlokaliseringar från Stockholm. Sannolikt hade en del av de enheter som i dag finns i Örebro funnits kvar i Stockholm. Ändå tror jag inte att någon i dag anser att det hade givit en högre effektivitet eller en bättre statistik. I stället har det visat sig att varje överflyttning till Örebro i sig har medfört en omprövning från grunden av den aktuella verksamheten, att flyttningen av verksamheter till Örebro har möjliggjort stora rationaliseringsvinster och en genomlysning av verksamheten vid själva överföringen. Därför är det ett steg tillbaka när 55-procentsregeln tas bort, särskilt när detta inte följs av direkta krav på någon analys av den fortsatta utvecklingen i Örebro.

Vi från Örebro län kräver inte att riksdagen här och nu skall ta ställning till en lokalisering av SCB:s verksamhet till Örebro eller någon förhastad omflyttning som stör SCB:s verksamhet. Riksdagen måste se mycket mer konsekvensanalyser. Hänsyn måste tas till personalens och organisationens behov av en lugn och trygg utveckling. Men i tider av stora besparingar och omprövningar är det rimligt att granska om ett minskat internt resande, en samordning av verksamheten, tillgången till speciellt gynnsamma lokaler och en mycket god rekryteringsbas kan leda till minskade kostnader och bättre statistik.

SCB har att vinna på att det görs en seriös analys av vad en successiv överföring av ytterligare enheter skulle betyda för kostnader och kvalitet på statlig statistik.

Herr talman! Jag förstår att det inte går att få ett direkt uttalande av riksdagen här och nu, men jag vädjar ändå till regeringen och SCB:s ledning att väldigt förutsättningslöst granska förutsättningarna för att faktiskt få en bättre och effektivare statlig statistik om man successivt överför verksamhet till enheten i Örebro, med sikte på att göra Örebro till huvudort för SCB:s verksamhet.

Anf. 144 SONIA KARLSSON (s)

Herr talman! Det är mycket positivt att få höra hur bra SCB:s verksamhet fungerar i Örebro. Det är glädjande. Det finns säkert positiva delar att ta upp också i Stockholmsdelen.

Inger Lundberg menar att man väl ändå skulle kunna få en utredning. SCB har ju som alla andra statliga myndigheter och verk ett besparingskrav på sig. Vi vet också att SCB bara för ett år sedan fick anpassa verksamheten till nya förutsättningar, i och med att det då blev aktuellt också med andra statistikansvariga myndigheter. Man har ett besparingskrav på sig, och man håller fortfarande på att anpassa sig till den nya verksamheten. Det vore olyckligt om vi nu också började utreda en flyttning av SCB:s verksamhet. Jag tror att det faktiskt skulle skada den bra och viktiga statistik som vi håller på att arbeta med.

I och med att verksamhet är förlagd till två platser finns det interna resekostnader, det håller jag med om. Kostnaderna för resor mellan Örebro och Stockholm ligger nu på ca 5 miljoner. Om man å andra sidan skulle flytta verksamheten från Stockholm skulle, med hänsyn till hyresnivåerna i Örebro – hyrorna är faktiskt lägre i Stockholm, även om man kan tycka att det är konstigt – vinsten av ett minskat resande ätas upp av ökade hyreskostnader.

Sammantaget kan man väl säga att vi i riksdagen är överens om att vi skall värna SCB:s verksamhet i både Örebro och Stockholm. Att 55 % tas bort har mer att göra med att det för statliga myndigheter nu är fråga om andra styrformer och en ökad självständighet. Då är det hämmande med andra regler som inskränker den ökade självständigheten.

Anf. 145 INGER LUNDBERG (s)

Herr talman! Det är bra att utskottet värnar SCB:s verksamhet, oavsett om den sker i Örebro eller i Stockholm. Jag tror att det här är en typ av kunskap som är utomordentligt viktig att ha i en demokrati, inte minst i en tid av stora förändringar.

Jag skall inte tjata på Sonia Karlsson. Jag tror inte att vi övertalar varandra här och nu. Däremot vill jag tjata litet grand på Göran Persson och departementet och väldigt mycket på SCB:s ledning. Är det inte så att just det faktum att man har besparingskrav och höga effektivitetskrav på sig är skäl för att faktiskt se efter om det inte finns en poäng i att samla verksamheten i Örebro?

Formellt är lokalhyrorna där kanske något högre. Det är staten själv som står för lokalerna i Örebro. Det är staten själv som har byggt lokalerna just för statistikverksamhet, med de krav på säkerhet, med de mycket speciella krav som finns på statistikverksamhet.

Statistiken är ett område där vi är på topp i Europa, där vi faktiskt kan betyda ganska mycket i EU-samarbetet. Då skall vi vara rädda om vår statistikverksamhet, då skall vi söka utveckla den, och då skall vi här, Sonia Karlsson, inte begränsa den. Vi skall säga att det här skall bli riktigt bra.

Min tro är att det blir bättre om man samordnar verksamheten i Örebro. Min förhoppning är att SCB:s ledning och regeringen utan några skygglappar skall våga titta på fördelarna ur effektivitetssynpunkt med en samordning i Örebro.

Anf. 146 SONIA KARLSSON (s)

Herr talman! Jag vill än en gång understryka att man genom att flytta över verksamheten till Örebro, som Inger Lundberg önskar, inte kommer ifrån vissa av de problem som redan nu finns med resor och så. Vi har som jag sade en stor mängd statistikanvändare i Stockholm. SCB har på sig kravet att öka kontakterna med dessa statistikanvändare, något som också är naturligt att man gör. Vi kommer också att få mycket mer kontakter inom exempelvis EU.

Jag håller med om att det inte finns så stora invändningar i den delen. Huvudskälet är att verksamheten fungerar bra på de här två orterna. Om jag fick vara litet skämtsam, Inger Lundberg, skulle jag kunna säga

att vi i den ort som jag kommer från, Motala, skulle vara glada om vi hade en kvarts del av SCB. Det kan ändå vara glädjande för Örebro att ha hälften av SCB. Ibland kanske man inte klarar av en hel decentralisering, utan man kan då få nytta av en viss verksamhet på flera orter.

Anf. 147 INGER LUNDBERG (s)

Herr talman! Att jag med gott samvete och ganska mycket övertygelse här kan tala om behovet av en utredning och en analys beror på att jag tror att det skulle vara bra för SCB och självfallet också att det skulle vara bra för Örebro. Jag tror på samma sätt att många av de lokaliseringar som finns runt om i landet är bra för statsförvaltningen. Det är bra att Östergötland har Kriminalvårdsverket och Invandrarverket – inte bara för Östergötlands skull, utan det är bra för landet att statsförvaltningen finns förankrad i hela landet.

Jag hoppas, Sonia Karlsson, att vi alla kan tro att andra delar än Stockholm kan vara organ för kontakter med Bryssel, att vi faktiskt kan komma väldigt mycket längre om man i hela landet får möjlighet att utveckla sin spetskompetens i kontakten med EU. Och när det gäller statistiken har Örebro väldigt gynnsamma förutsättningar.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 6 april.)

14 § Sveriges avgift till gemenskapsbudgeten m.m.

Sveriges avgift till gemenskapsbudgeten m.m.

Föredrogs
Finansutskottets betänkande 1994/95:FiU15
Sveriges avgift till gemenskapsbudgeten m.m. (prop. 1994/95:100 delvis)

Anf. 148 KARIN PILSÄTER (fp)

Herr talman! Vi i Folkpartiet var väldigt starkt engagerade för ett EU-medlemskap. Det betyder inte att vi gillar allt med EU, men vi tyckte sammantaget att fördelarna var så pass mycket större. Det betyder inte heller att vi gillar allt som har med Sveriges egna EU-beslut att göra. Avgifterna är ett sådant exempel.

Vi tycker att finansieringen av EU-avgiften borde ha skett inom ramen för det samlade budgetarbetet, och det redovisade vi också tydligt i höstas när de här besluten fattades. På det här viset har vi nu fått framför allt skattehöjningar på arbete, som motverkar tillväxt i företagen, tillväxt som skulle kunna ge nya jobb. Medlemskapet är bra av många skäl. Jobben är ett. Då skall vi inte motverka de krafterna genom dåliga finansieringar.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till reservationerna nr 1 och 2 av Lars Leijonborg.

Den första reservationen handlar om EU-avgiften. Med tanke på de besked vi fick i morse om överenskommelsen, som dessutom innefattar den resterande EU-avgiften, vet man väl i och för sig inte riktigt i vad

mån förslagen i FiU:15 över huvud taget fortfarande gäller. Vi menar i vart fall att det hade varit bättre med andra alternativ, att återta den höjda skatten på arbete, att göra besparingar och att möjligen höja matmomsen. Men efter vad vi förstår är det snarare aktuellt med en stor sänkning av matmomsen. Vi i Folkpartiet tror att det är bättre om det lönar sig att arbeta än om det lönar sig att äta. Framför allt menar vi att vi inte skall äta oss in i Europa.

Reservation nr 2 handlar om Eurobonds. Det är alltså inte så att vi är motståndare till de transeuropeiska nätverken, tvärtom. Däremot är vi emot Eurobonds. I betänkandet sägs att detta för ögonblicket inte är aktuellt. Det är bra, och det är också korrekt. Men vi vet att diskussionen förs. I Folkpartiet liberalerna tycker vi därför att det vore bra om det fanns ett uttryckligt nej-beslut fattat av denna kammare. Med tanke på hur mycket oklarheter och t.o.m. fusk som förekommer när det gäller EU:s budget – en fråga som ju Sverige har engagerat sig starkt i – och att det också finns ett tryck på *mer* och inte *mindre* jordbruksstöd, är det enligt vår uppfattning mycket angeläget med ett nej-beslut, speciellt som det återigen har visat sig att utgiftstrycket på jordbruksstöd och liknande uppenbarligen inte bara förekommer ute i Europa utan även här i Sverige.

Av den anledningen vill jag yrka bifall till våra två reservationer.

Anf. 149 KENNETH KVIST (v)

Herr talman! Om EU-kommissionen skulle ges rätten att ge ut obligationer skulle detta få långtgående konsekvenser för finansieringen av EU:s verksamhet. Det är därför mycket bra att Folkpartiet i motion U503 har uppmärksammat risken för att detta kan komma att ske. Då de problem som detta skulle skapa är betydande, är det av utomordentligt värde att Sverige stämmer i bäcken och agerar mot en sådan utveckling.

Därför yrkar jag bifall till reservation 2.

Om man nu kan säga att det är en viss lycka att upptäcka att Folkpartiet har upptäckt denna sak kan man säga: Säg den lycka som varar beständigt?

I reservation 1 menar jag att Folkpartiet däremot halkar helt snett. Det kanske Karin Pilsäter också gör när hon säger att det skall löna sig att arbeta och inte löna sig att äta. Även om jag kanske har ätit litet för mycket i mina dagar kan jag tala om att det inte lönar sig.

Men för att återgå till allvaret är det nog så att maten verkligen inte är för billig för många lågavlönade människor. I ett läge när man samtidigt gör en rad sociala nedskärningar behövs det nog betydligt mer än en sänkning av matmomsen.

Lika varmt som jag yrkar bifall till reservation 2 vill jag instämma i utskottets avstyrkan av reservation 1.

Anf. 150 THOMAS ÖSTROS (s)

Herr talman! Det här betänkandet handlar framför allt om de utgiftsbeslut vi måste fatta för att finansiera medlemskapet i EU. Jag är, som Karin Pilsäter, mycket glad över att vi är medlemmar i EU. Jag

tycker att medlemskapet är värt de pengar det kostar, även om det handlar om stora summor.

Karin Pilsäter talar om den höjning av arbetsgivaravgiften som vi beslutade om i vintras för att delfinansiera medlemsavgiften. Vi fattade beslut i vintras om ett antal principer som skulle gälla för EU-medlemskapet och finansieringen av avgiften. En av dem var att medlemskapet måste finansieras fullt ut. Allt annat är fullständigt ansvarslöst. Det var viktigt att under en valrörelse kunna säga: "Medlemskapet i den europeiska unionen kommer att finansieras fullt ut."

Vår finansiering genom en höjning av arbetsgivaravgiften skall ses som del i en helhet som vi har fört fram under hösten och vintern. Det handlar om att sanera statsfinanserna och bekämpa arbetslösheten. Den borgerliga regeringen hade ju en tradition att vara mycket skicklig och snabb på att sänka skatter men var sämre på att klara statsfinanserna och verkligen dålig på att bekämpa arbetslösheten. Det handlar om en fördelningspolitik, och skatterna är bra att använda för att se till att vi får en rättvis fördelning.

Det är klart att en höjning av arbetsgivaravgiften i sig inte har en direkt positiv effekt. Man måste se det i sitt sammanhang. Medlemskapet är av största vikt. Det är värt detta. Vi vet alla vad som skulle hända om man inte finansierar det. Dessutom hade vi 1992 en sänkning av arbetsgivaravgiften när vi gemensamt försökte försvara den fasta växelkursen med en intern devalvering. Vi fick sedan de facto en depreciering som var mycket kraftig. Konkurrenskraftsbekymren är inte avgörande för Sverige just nu. Därför fanns det också ett utrymme för att höja arbetsgivaravgiften för att kunna finansiera EU-medlemskapet.

Resterande finansiering kommer att presenteras i kompletteringspropositionen. En sänkning av matmomsen ingår givetvis inte i en finansiering av EU-medlemskapet.

Rätten för kommissionen att utge obligationer är en fråga som har samband med de transeuropeiska nätverk som EU planerar. Det är ett antal projekt som man har fattat beslut om, 14 transportprojekt och 10 energiprojekt.

Detta är en av de viktiga orsakerna till att jag var för ett medlemskap i den europeiska unionen. Gemensamt kan man göra infrastruktursatsningar som kommer att hjälpa hela Europa genom högre tillväxt och lägre arbetslöshet. Nu är det inte aktuellt med obligationsfinansiering av de här projekten. På toppmötet i Essen i december diskuterades inte obligationerna över huvud taget. Man skulle använda de vanliga finansieringsinstrumenten. Skulle det möta svårigheter skulle man vidta särskilda åtgärder. Men de helt nya finansieringsformer som Karin Pilsäter diskuterar här kom inte upp till diskussion.

Jag tycker ändå att dessa projekt är oerhört viktiga. Det finns ingen anledning för oss i dag att fullständigt sätta stopp för alternativa finansieringsformer om det skulle vara aktuellt. Varje finansiering kommer att tas upp av kommissionen och på rådsmöten. Det finns ingen anledning att i dag säga fullständigt nej till alternativa finansieringar.

Sveriges avgift till gemenskapsbudgeten m.m.

Jag vill avsluta med att yrka bifall till hemställan i finansutskottets betänkande nr 15 och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 151 KARIN PILSÄTER (fp)

Herr talman! Det här är ju inte en allmän debatt om den ekonomiska politiken. Det är självfallet svårt att snäva in och hålla sig till det som exakt är dagens fråga.

Men vi tycker inte att man gjorde de rätta avvägningarna i de beslut som fattades som riktlinjer för avgifterna. Vi tycker att det är bättre att höja en konsumtionsskatt än att höja skatten på arbete. Det försvårar för människor att få jobb som gör att de kan försörja sig. Om de har jobb har de också råd att köpa. Då kan de välja själva vad de vill använda sina pengar till. Det behöver man inte den här typen av snedvridande hjälp till.

De stora summorna i det här betänkandet är vi överens om. Det handlar ju om avgifter som är ganska okontroversiella, vad jag förstår. Men det är de stora punkterna.

Nätverken är bra, men vi tycker att ett nytt finansiellt instrument är ett avsteg som det vore bra om man redan nu satte stopp för. Man kan hitta andra typer av finansieringar. Det finns olika möjligheter. Man behöver inte ha öppet för ett nytt instrument.

Anf. 152 THOMAS ÖSTROS (s)

Herr talman! Karin Pilsäter diskuterar åter dessa obligationer som om det skulle vara aktuellt att använda dem. Dessutom talade hon i sitt tidigare inlägg om att de skulle kunna användas till finansiering av jordbrukspolitik och annat. Det är inte aktuellt, framför allt inte när det gäller jordbrukspolitiken.

Vi säger att vi inte vill stänga dörrar när det gäller finansiering av oerhört viktiga infrastruktursatsningar. Att kunna föra en gemensam infrastrukturpolitik med tillväxt- och sysselsättningseffekter är ju en av de saker som vi hoppas mycket på i EU.

Anf. 153 KARIN PILSÄTER (fp)

Herr talman! Det är uppenbart att vi gör olika bedömningar. Vi vill inte hålla öppet för att kommissionen på egen hand skall kunna finansiera nya projekt. Detta är en diskussion som pågår, inte på de formella dagordningarna, men vi vet att den pågår runt omkring. Då tycker vi i Folkpartiet att det vore mycket bra om vi i Sverige redan hade ett beslut så att de svenska statsråden vet att vi säger nej till den här typen av instrument när frågan kommer upp till diskussion. Vi använder de metoder som redan finns till att finansiera projekt.

Anf. 154 THOMAS ÖSTROS (s)

Herr talman! Det är absolut inte så att det är öppet för kommissionen att använda vilka instrument den vill. Det är beslut som kommer att fattas av rådet. Det kommer att föras en diskussion där.

I de projekt som man nu diskuterar finns det inga finansieringsproblem av den sorten, i alla fall inte som man kan se nu.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 6 april.)

15 § Aktiebolagsrättsliga frågor, m.m.

Aktiebolagsrättsliga frågor, m.m.

Föredrogs
Lagutskottets betänkande 1994/95:LU24
Aktiebolagsrättsliga frågor, m.m.

Anf. 155 STIG RINDBORG (m)

Herr talman! Utredningar kostar pengar. Vi moderater anser att frågan om ansvarsgenombrott är färdigutredd. Det är väsentligt att den som startar aktiebolag vet vilka risker som är förenade med detta och vad han riskerar. Systemet och tanken med aktiebolag är ju att det skall vara de resurser som finns i bolaget som riskeras.

Vi har nyligen höjt aktiekapitalet för alla bolag. Det ger ytterligare underlag för att säga att man där har den resurs som är avsatt för att sköta aktiebolaget.

Enligt de senaste utredningarna ger rekvisiten för ansvarsgenombrott vid handen att det inte går att precisera. Jag vill hänvisa till den redovisning av professor Håkan Nial som finns i associationsrätten: om delägare begagnat sitt inflytande över bolaget på ett gentemot borgenärerna otillbörligt sätt svarar delägarna solidariskt med bolaget för vad som brister.

Skall vi ha en lagstiftning med sådana här kautschukparagrafer sätter jag ett stort frågetecken för vem som vill engagera sig i att starta företag. Det är ju något som vi alla önskar att vi skall få fler av här i landet. Om man startar företag finns det möjligheter att komma till rätta med arbetslösheten.

Med hänvisning till detta yrkas bifall till reservation 2, avgiven av moderaterna under mom. 2.

Anf. 156 PER ROSENGREN (v)

Herr talman! Jag tänker främst uppehålla mig vid reservation 1 under mom. 1 om bolagsorganens ansvar samt det särskilda yttrande som avgivits av mig och Bengt Harding Olson.

Vi menar när det gäller bolagsorganens ansvar att fastighetsspekulationer utgör ett stort problem, som ofta är förenat med ekonomiska oegentligheter av skilda slag. Vi anser att man på något sätt måste ställa de personer som utnyttjar sådana möjligheter till ansvar.

I propositionen anförs att det är upp till Aktiebolagskommittén att ta hand om denna frågeställning. Jag tycker att det är viktigt att riksdagen som sin mening uttalar att Aktiebolagskommittén måste ta tag i dessa frågor. Det kan annars inte ges några garantier för att dessa tas upp till behandling.

Jag yrkar bifall till reservation 1 under mom. 1.

Jag vill vidare litet närmare kommentera det särskilda yttrande som avgivits av Bengt Harding Olson och mig och som handlar om ett förenklat likvidationsförfarande för aktiebolag. Det är från början en folkpartimotion. När vi läste propositionen uppmärksammade vi inte denna, men motionen visar att det kan komma bra förslag även från folkpartister i detta sammanhang.

Om man i dag skall likvidera ett bolag, krävs att det skall utses en likvidator. Ett likvidationsförfarande enligt den modellen kan kosta minst 8 000 – 10 000 kr. Hur vet jag då detta? Jag var för ett antal år sedan revisor för ett aktiebolag som för ett antal år sedan befann sig i ekonomiskt trångmål. Jag och ägaren till bolaget bestämde att det inte längre gick att upprätthålla verksamheten, utan vi måste lägga ned denna. Vi avyttrade tillgångar som var värda att avyttra och betalade av alla skulder. När allt detta var klart hade bolagsägaren förlorat ungefär 48 000 kr.

I det läget efterhörde jag med Patent- och registreringsverket om det då gick att avregistrera bolaget. Nej, blev svaret, vi måste ha en av tingsrätten utsedd likvidator. På egen begäran skulle man då själv bekosta likvidatorn. Jag ringde till två, tre advokater som hade sysslat med sådana här likvidationsärenden, och hos samtliga fick jag samma besked. För detta skulle krävas minst sex till åtta timmars arbete, till en kostnad av i dåvarande läge ungefär 800 kr timme. Därtill tillkom moms som en direkt kostnad för bolagsägaren. Till de 48 000 kr som vederbörande förlorat skulle alltså läggas kostnaden för likvidationsförfarandet.

Jag föreslog då vederbörande att vi inte skulle göra på detta sätt utan faktiskt bara låta saken bero, utan att inkomma med några handlingar. Det innebär att staten tar på sig kostnaden för detta.

För tre veckor sedan läste jag en kungörelse i min ortstidning enligt vilken bolaget var satt i konkurs. Huruvida några fordringsägare skulle få ut några pengar var osäkert. Det fanns ju dock inga fordringsägare i boet, utan allting var reglerat och klart.

Jag trodde att allting därmed var färdigt och iordningställt. Men just i morse, av någon underlig anledning, fick jag telefonsamtal från bolagsägaren, som frågade mig om jag hade några räkenskapshandlingar kvar hemma. Jag svarade att jag hade skickat över allt till honom i samband med att allt annat ordnades upp. Jag sade också att det måste vara mer än fem år sedan som vi sysslade med detta. Han uppgav då att han hade kollat räkenskapshandlingarna och funnit att sista ingående och utgående fakturor var daterade 1987.

Två konkursförvaltare hade varit inkopplade på detta, likaså tingsrätten och PRV. Det hade kostat framför allt staten väldigt mycket pengar. Ett bolag som över huvud taget hade varken tillgångar eller skulder likviderades efter åtta år.

Hade det varit fråga om t.ex. eftertaxering, skulle femårsregeln ha gällt. Enligt den nya proposition om konkursgäldenärer som framlagts skall man de facto inte behöva spara räkenskapsmaterial mer än fem år. Det är då intressant att se att det är fråga om ett åtta år gammalt fall.

Dagens regler för likvidationsförfarandet måste ändras. Ett förenklat förfarande måste införas.

Jag talade med Folkpartiets representant i lagutskottet så sent som för en timme sedan, och denne ångrade att vi inte hade avgivit en reservation om detta. Men vi har ett särskilt yttrande, och jag ämnar faktiskt, om Aktiebolagskommittén inte gör något åt detta, återkomma i ärendet.

Jag yrkar än en gång bifall till reservation 1 under mom. 1 och hotar alltså med att återkomma i frågan om förenklat förfarande för avveckling av aktiebolag, om Aktiebolagskommittén inte tar upp denna fråga.

Anf. 157 STIG RINDBORG (m) replik

Herr talman! Jag sitter i Aktiebolagskommittén. Jag håller dessutom just nu på att likvidera några bolag och har också genomfört många andra likvidationer. Skulle det fungera så som det beskrivits här, håller jag med om att något måste göras. Per Rosengren kommer ju från Skaraborgs län. Vad som händer vid en likvidation när det i redovisningen uppges att det inte finns några skulder är att man skickar in en begäran om förordnande av en likvidator, som skall vara en allmänt betrodd person. Vidare skall man bifoga en balansräkning och ett bolagsstämmoprotokoll. Sedan utfärdas en kallelse efter okända borgenärer. Det dyraste är tidningsannonsen.

Jag har alltså mycket svårt att förstå det här, men jag skall höra med ledamöterna i Aktiebolagskommittén, och om någon ytterligare har samma erfarenhet, skall vi väl se till att reglerna på något vis ändras.

Anf. 158 PER ROSENGREN (v) replik

Herr talman! Det här är ett ganska stort problem, vilket visas av det aktuella fallet. Ett antal advokater har sett detta som ett slags försörjningskälla och ser till att dra ut på uppdragen.

Tingsrätter m.fl. accepterar inte vem som helst som allmänt betrodd person. Jag menar att den som är revisor, i synnerhet efter det att revisorskraven nu generellt kommer att höjas, på något sätt borde kunna stå som garant för att det inte finns några skulder i totalt rena bolag. Med nuvarande regler är detta dock ett stort problem, och det av mig beskrivna aktuella fallet är faktiskt ett bevis på detta.

Frågan om Stig Rindborg har andra erfarenheter tycker jag är ganska ointressant. Frågan är hur de nuvarande reglerna kan utnyttjas och vilka problem de de facto skapar.

Anf. 159 CARIN LUNDBERG (s)

Herr talman! Grundprincipen för aktiebolag är att delägarna inte har något personligt betalningsansvar för bolagets förpliktelser. Betalningsansvarskommittén föreslog i sitt betänkande 1987 att delägare i vissa undantagssituationer skulle kunna bli solidariskt betalningsansvariga för bolagets skulder, s.k. ansvarsgenombrott. Genom regeringsbeslut i september 1991 fick Aktiebolagskommittén i uppdrag att göra en fördjupad utredning.

Efter valet 1991 beslutade den nya regeringen om nya tilläggsdirektiv till Aktiebolagskommittén, och ansvarsgenombrottet skulle inte

utredas vidare. Nu har nuvarande regering ånyo givit Aktiebolagskommittén detta uppdrag, och moderaterna vill att kommittén skall befrias från detta uppdrag. Företagsrekonstruktioner försvåras, anser man. Sådana regler anses också meningslösa i kampen mot den ekonomiska brottsligheten.

Utskottet vill för sin del understryka grundsatsen om personlig ansvarsfrihet för bolagets förpliktelser och dess betydelse för företagen och näringslivet. Men i vissa situationer av uppenbart missbruk kan det vara befogat med ansvarsgenombrott. Högsta domstolen har också tillämpat den principen. Liknande regler finns i många andra länder. Utskottet välkomnar därför att Aktiebolagskommittén har fått uppdraget igen.

När Lagrådet yttrade sig över lagrådsremissen anförde man bl.a. att regler om ansvarsgenombrott kunde innebära ett nytt osäkerhetsmoment i näringsverksamhet som sker i aktiebolagsform. Jag har svårt att instämma i Lagrådets slutsats. Det största osäkerhetsmomentet måste vara den ekonomiska brottsligheten. Den ekonomiska brottsligheten medför omfattande skadeverkningar för såväl samhället i stort som företag och enskilda medborgare. Tiotals miljarder kronor i skatt undandras varje år, och konkurrensen snedvrids. Leverantörer och långivare drabbas negativt. Vi får högre priser, lägre sysselsättning och lägre tillväxt i samhällsekonomin.

Samhället har naturligtvis ett avgörande ansvar för bekämpandet av ekonomisk brottslighet, men den senaste tidens omfattning av densamma har lett till ökad insikt om att näringslivet måste ta ett större ansvar.

Näringslivet drabbas hårt och har därför ett egenintresse av att motverka ekonomisk brottslighet. Näringslivet har också unika möjligheter att förebygga ekonomisk brottslighet, att uppmärksamma sådan och sätta stopp för den i ett tidigt skede. Det finns lagreglerade system för internkontroll genom revisorer, offentlig redovisning och annat. Det är en god grund för den egna insatsen.

Avsikten med det arbete som pågår inom detta område är att göra det besvärligare för ekobrottslingarna. Nu är det dags för Aktiebolagskommittén att analysera frågan om ansvarsgenombrott.

Per Rosengren tar upp frågan om bolagsorganens ansvar. Liksom Stig Rindborg sitter jag i Aktiebolagskommittén, och vi har just i dag justerat ett betänkande som bl.a. handlar om bolagsorganens ansvar. Jag rekommenderar det till läsning.

Per Rosengren tar också upp en motion av tredje vice talmannen, i vilken föreslås att det borde finnas ett enklare sätt att avveckla ett bolag än vad som är fallet i dag. Bolag kan ju upphöra genom likvidation, konkurs eller genom att de avförs ur aktiebolagsregistret. Det kan också ske genom fusion.

Det är ju konkurser som vi har hört talas om under de senaste åren. Konkurserna var under 80-talet mellan 5 000 och 6 000 per år, och under början av 90-talet ökade de lavinartat i antal, för att 1992 nå oanade höjder – då ägde 21 219 konkurser rum. Det kan väl vara anledningen till att vi inte riktigt har observerat det problem som Per Rosengren tog upp. Jag kommer att ta med mig detta till Aktiebolags-

kommittén, så får vi se vad vi kan göra åt det. Utskottet anser dock för sin del att det inte finns anledning till något initiativ från riksdagen.

Jag vill med det, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan i lagutskottets betänkande nr 24 och avslag på reservationerna.

Anf. 160 PER ROSENGREN (v) replik

Herr talman! Det är i för sig intressant att höra att Aktiebolagskommittén i dag på ett sammanträde har behandlat frågan om bolagsorganens ansvar, fastighetsspekulationer, osv. Det vore då också intressant att höra vad man har gjort åt det yrkande som finns i den här reservationen.

Carin Lundberg rekommenderar mig att läsa igenom Aktiebolagskommitténs betänkande, men det hinner jag inte göra här och nu. Jag vore därför tacksam om jag kunde få litet förhandsinformation om vad ni har sagt.

Som jag sade förut kommer jag att avvakta Aktiebolagskommitténs behandling av frågan om förenklade likvidationer. En likvidation som icke sker på egen begäran, utan där man låter det gå genom PRV, slutar ju de facto i en konkurs i och med att den skall kungöras som en sådan. Av de konkurser som man räknar med är säkert en hel del sådana där det inte finns någon som blir direkt lidande. Den enda som blir lidande vid likvidationer är ju egentligen den som själv väljer att likvidera en verksamhet där det egentligen inte finns någon verksamhet.

Anf. 161 CARIN LUNDBERG (s) replik

Herr talman! Jag sade att Aktiebolagskommittén i dag har justerat sitt betänkande. Jag tror att det innebär att det skall överlämnas den 12 maj. Utredningen är alltså inte offentlig förrän då. Jag skall se till att Per Rosengren därefter får ett exemplar av betänkandet.

Anf. 162 STIG RINDBORG (m) replik

Herr talman! Bara en kort synpunkt: Om en styrelse inte själv sköter om likvidationen utan det blir konkurs, då har styrelsen inte skött sitt åliggande enligt aktiebolagslagen, och de som förlorar på det är skattebetalarna, eftersom det då skall betalas ett arvode till en konkursförvaltare.

Anf. 163 AGNE HANSSON (c)

Herr talman! Jag ber om ursäkt för att det har blivit en litet konstig ordning på talarlistan på grund av att jag anmälde mig litet för sent till debatten. Det är formellt Carin Lundberg som försvarar utskottsmajoritetens skrivning, och det gör hon på ett utomordentligt sätt.

Det finns en punkt i betänkandet där bl.a. Centerpartiet har en reservation, reservation nr 1, i vilken vi tar upp bolagsorganens ansvar. Visserligen har Per Rosengren yrkat bifall till reservationen, men eftersom den är föranledd bl.a. av en centermotion finner jag anledning att markera att vi från Centern självfallet står bakom reservationen och också de yrkanden vi har fört fram i motionen.

I motionen behandlas de oegentligheter som förekommer i första hand på fastighetsmarknaden, med den fastighetsplundring som i vissa fall förekommer. Det här är en form av ekonomisk brottslighet, och den är liksom all annan ekonomisk brottslighet väldigt viktig att komma åt och få bukt med. Det är den delen vi tar upp i motionen. Vi vill ha en skärpning av dels förvärvslagstiftningen, dels aktiebolagslagen på de här punkterna för att hindra sådan här brottslighet från att fortsätta.

Vi har fått en utomordentligt positiv behandling av motionen i utskottet. Majoriteten säger att man förutsätter att Aktiebolagskommittén tittar på de här sakerna och att regeringen sedan kommer till riksdagen med förslag till åtgärder för att få en bättre tingens ordning till stånd.

Det är naturligtvis så nära ett tillkännagivande som man kan komma, men med den småländska envishet som jag representerar och för att behålla trycket i den här viktiga frågan har vi ändå i reservationen velat markera ett tillkännagivande för att snabba på behandlingen, så att vi så snabbt som möjligt kan komma till ett beslut här i kammaren.

Skälet till detta är att situationen på bostadsmarknaden nu är sådan att många fastighetsägare kan få problem, och det innebär tyvärr något av en gyllene marknad för just den här typen av oegentligheter. Det är därför viktigt att vi snabbt kommer till rätta med det här.

Jag har naturligtvis stor tilltro till Stig Rindborg, Carin Lundberg, Eva Arvidsson och alla andra kolleger i Aktiebolagskommittén och till att det finns kraftfulla åtgärder även på den här punkten. Med det kan väl kanske debatten stanna just nu. Om sådana åtgärder inte kommer till stånd kommer jag att återkomma i frågan.

Med det, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation nr 1 och i övriga delar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 164 CARIN LUNDBERG (s) replik

Herr talman! Eftersom jag redan har lovat Per Rosengren ett exemplar av utredningens delbetänkande gör jag detsamma i fråga om Agne Hansson.

Anf. 165 PER ROSENGREN (v)

Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av Stig Rindborgs replik, som egentligen inte var riktad till Carin Lundberg utan till mig, som jag uppfattade det. Men eftersom jag inte kunde begära replik på Stig Rindborg efter det att han hade begärt replik på Carin Lundberg, var jag tvungen att begära ordet för ett särskilt anförande.

Stig Rindborg sade att likvidationen skulle ske på skattebetalarnas bekostnad. Detta är en effekt av nuvarande likvidationsförfarande, och det är precis det jag vill komma ifrån. Jag tycker inte att det är särskilt motiverat att göda en massa advokater som ser detta som sitt levebröd, genom att låta dem debitera ett antal timmar för att delta i ett likvidationsförfarande. Detta tar enligt Stig Rindborg i stort sett en halvtimme i anspråk, men enligt mina uppgifter och mina verkliga erfarenheter debiteras en sådan tjänst med minimum sex, åtta eller tio timmar. Med tanke på dagens advokatarvoden blir det då ganska ansenliga summor.

Jag förstår då om den enskilde aktiebolagsägaren, som har gjort rätt för sig genom att betala alla sina skulder och skött allting alldeles perfekt, väljer att inte stå för dessa kostnader själv utan överlämpar dem på staten. Det har jag full förståelse för. Det är precis därför som jag i ett särskilt yttrande har stött den folkpartistiska motionen i det avseendet.

Anf. 166 STIG RINDBORG (m)

Herr talman! Min synpunkt grundar sig på den uppgiften att det saknades skulder i det här bolaget. Då är det obegripligt vad man har sysslat med där nere i Västergötland.

Anf. 167 PER ROSENGREN (v)

Herr talman! För mig är det precis lika obegripligt att man kan hugga till med ett antal timmar i en sådan här offert. Jag håller med Stig Rindborg om det han säger. Det fanns varken fordringar eller skulder kvar i bolaget när allting var klart, inte ett öre i skuld.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 6 april.)

16 § Tilläggsbudget inom Kommunikationsdepartementets område

Föredrogs
Trafikutskottets betänkande 1994/95:TU15
Tilläggsbudget inom Kommunikationsdepartementets område
(prop. 1994/95:105 delvis)

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 6 april.)

17 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Propositioner
1994/95:119 Vissa åtgärder mot utsläpp av försurande ämnen och andra luftföroreningar
1994/95:144 Riktlinjer för registreringen av påföljder m.m.
1994/95:190 Skydd för gravfriden vid vraket efter passagerarfartyget Estonia
1994/95:212 Ökat föräldrainflytande över utvecklingsstörda barns skolgång – en försöksverksamhet

Skrivelse
1994/95:183 Redogörelse för den svenska krigsmaterielexporten år 1994

Lagutskottets betänkanden
1994/95:LU23 Anslag till Kronofogdemyndigheterna
1994/95:LU33 Ny fastighetsmäklarlag (förnyad behandling)

18 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställts

den 4 april

1994/95:103 av *Maggi Mikaelsson* (v) till statsrådet Pierre Schori om Tjernobylolyckan m.m.
1994/95:104 av *Eva Zetterberg* (v) till utrikesministern om Turkiet och de mänskliga rättigheterna

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogas till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 18 april.

19 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställts

den 4 april

1994/95:425 av *Göran Magnusson* (s) till justitieministern om fördelningen av polisresurser mellan länen
1994/95:426 av *Gudrun Schyman* (v) till statsrådet Mats Hellström om Rådgivande nämnden för krigsmaterielexport
1994/95:427 av *Gudrun Schyman* (v) till statsrådet Mats Hellström om offentliggörande av brev från krigsmaterielinspektionen

den 5 april

1994/95:428 av *Sten Andersson* (m) till statsrådet Mats Hellström om import och export av krigsmateriel
1994/95:429 av *Beatrice Ask* (m) till statsrådet Ylva Johansson om invandrares kunskaper i svenska språket

Frågorna redovisas i bilaga som fogas till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 18 april.

20 § Kammaren åtskildes kl. 20.36.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början t.o.m 6 § anf. 25 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 8 § anf. 36 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. anf. 80 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 9 § anf. 112 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. ajourneringen kl. 17.51 och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

LISBETH HANSING ENGSTRÖM

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

1 § Aktuell debatt: Sveriges ekonomi 1

Anf. 1 CARL BILDT (m) 1
Anf. 2 Finansminister GÖRAN PERSSON (s) 2
Anf. 3 CARL BILDT (m) 4
Anf. 4 OLOF JOHANSSON (c) 5
Anf. 5 LARS LEIJONBORG (fp) 6
Anf. 6 JOHAN LÖNNROTH (v) 8
Anf. 7 BIRGER SCHLAUG (mp) 9
Anf. 8 ALF SVENSSON (kds) 11
Anf. 9 Finansminister GÖRAN PERSSON (s) 12
Anf. 10 CARL BILDT (m) 14
Anf. 11 OLOF JOHANSSON (c) 15
Anf. 12 LARS LEIJONBORG (fp) 16
Anf. 13 JOHAN LÖNNROTH (v) 17
Anf. 14 BIRGER SCHLAUG (mp) 18
Anf. 15 ALF SVENSSON (kds) 19
Anf. 16 Finansminister GÖRAN PERSSON (s) 20
Anf. 17 CARL BILDT (m) 21
Anf. 18 Finansminister GÖRAN PERSSON (s) 22

Meddelande om dagens sammanträde 23

Anf. 19 TALMANNEN 23

2 § Justering av protokoll 23

3 § Meddelande om svar på interpellation 23

4 § Hänvisning av ärenden till utskott 24

5 § Förnyad bordläggning 24

6 § Anslag till Tullverket 24

Skatteutskottets betänkande 1994/95:SkU33 24
Anf. 20 CARL FREDRIK GRAF (m) 24
Anf. 21 ROLF KENNERYD (c) 25
Anf. 22 ISA HALVARSSON (fp) 26
Anf. 23 LARS BÄCKSTRÖM (v) 26
Anf. 24 CARL FREDRIK GRAF (m) replik 27
Anf. 25 MICHAEL STJERNSTRÖM (kds) 27
Anf. 26 SVERRE PALM (s) 28
Anf. 27 CARL FREDRIK GRAF (m) replik 28
Anf. 28 MICHAEL STJERNSTRÖM (kds) replik 29
Anf. 29 RONNY KORSBERG (mp) 29

Beslut 29

7 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 30 mars 31

SkU19 Alkoholskatt och tobaksskatt 31
SkU24 Beskattningssystemets utformning under kriser och i krig 32
FiU23 Ekonomisk demokrati, sparande och ägarspridning 32

8 § Internationellt utvecklingssamarbete 33

Utrikesutskottets betänkande 1994/95:UU15 33
Anf. 30 BERTIL PERSSON (m) 33
Anf. 31 HELENA NILSSON (c) 36
Anf. 32 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) 38
Anf. 33 EVA ZETTERBERG (v) 42
Anf. 34 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp) 46
Anf. 35 INGRID NÄSLUND (kds) 50
Anf. 36 KRISTINA SVENSSON (s) 54
Anf. 37 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik 57
Anf. 38 KRISTINA SVENSSON (s) replik 58
Anf. 39 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik 58
Anf. 40 KRISTINA SVENSSON (s) replik 59
Anf. 41 BERTIL PERSSON (m) replik 59
Anf. 42 KRISTINA SVENSSON (s) replik 59
Anf. 43 BERTIL PERSSON (m) replik 60
Anf. 44 KRISTINA SVENSSON (s) replik 60
Anf. 45 ANDRE VICE TALMANNEN 60
Anf. 46 INGRID NÄSLUND (kds) replik 61
Anf. 47 ANDRE VICE TALMANNEN 61
Anf. 48 KRISTINA SVENSSON (s) replik 61
Anf. 49 INGRID NÄSLUND (kds) replik 61
Anf. 50 KRISTINA SVENSSON (s) replik 62
Anf. 51 EVA ZETTERBERG (v) replik 62
Anf. 52 KRISTINA SVENSSON (s) replik 63
Anf. 53 EVA ZETTERBERG (v) replik 63
Anf. 54 KRISTINA SVENSSON (s) replik 63
Anf. 55 Statsrådet PIERRE SCHORI (s) 64
Anf. 56 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik 67
Anf. 57 Statsrådet PIERRE SCHORI (s) 68
Anf. 58 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik 69
Anf. 59 Statsrådet PIERRE SCHORI (s) 69
Anf. 60 BERTIL PERSSON (m) replik 70
Anf. 61 Statsrådet PIERRE SCHORI (s) 70
Anf. 62 BERTIL PERSSON (m) replik 71
Anf. 63 Statsrådet PIERRE SCHORI (s) 72
Anf. 64 HELENA NILSSON (c) replik 72
Anf. 65 Statsrådet PIERRE SCHORI (s) 72
Anf. 66 HELENA NILSSON (c) replik 73
Anf. 67 EVA ZETTERBERG (v) replik 73
Anf. 68 Statsrådet PIERRE SCHORI (s) 74
Anf. 69 EVA ZETTERBERG (v) replik 74
Anf. 70 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp) replik 75

Anf. 71 Statsrådet PIERRE SCHORI (s) ... 75
Anf. 72 INGRID NÄSLUND (kds) replik ... 76
Anf. 73 Statsrådet PIERRE SCHORI (s) ... 76
Anf. 74 INGRID NÄSLUND (kds) replik ... 77
Anf. 75 GÖRAN LENNMARKER (m) ... 77
Anf. 76 Statsrådet PIERRE SCHORI (s) ... 81
Anf. 77 GÖRAN LENNMARKER (m) replik ... 82
Anf. 78 MARIANNE SAMUELSSON (mp) ... 82
Anf. 79 ANNELI HULTHÉN (s) ... 84
Anf. 80 INGER KOCH (m) ... 85
Anf. 81 RAGNHILD POHANKA (mp) ... 87
Anf. 82 GÖRAN LENNMARKER (m) replik ... 88
Anf. 83 RAGNHILD POHANKA (mp) replik ... 89
Anf. 84 GÖRAN LENNMARKER (m) replik ... 89
Anf. 85 RAGNHILD POHANKA (mp) replik ... 89
Anf. 86 STEN TOLGFORS (m) ... 89
Anf. 87 EVA GOËS (mp) ... 91
Anf. 88 LARS HJERTÉN (m) ... 93
Anf. 89 KRISTINA SVENSSON (s) replik ... 95
Anf. 90 INGRID NÄSLUND (kds) replik ... 95
Anf. 91 LARS HJERTÉN (m) replik ... 95
Anf. 92 INGRID NÄSLUND (kds) replik ... 96
Anf. 93 LARS HJERTÉN (m) replik ... 96
Anf. 94 EVA ZETTERBERG (v) replik ... 96
Anf. 95 LARS HJERTÉN (m) replik ... 96
Anf. 96 EVA JOHANSSON (s) ... 97
Anf. 97 INGRID NÄSLUND (kds) replik ... 98
Anf. 98 EVA JOHANSSON (s) replik ... 98
Anf. 99 INGRID NÄSLUND (kds) replik ... 99
Anf. 100 EVA JOHANSSON (s) replik ... 99
Anf. 101 Statsrådet PIERRE SCHORI (s) ... 99
Anf. 102 MARIANNE SAMUELSSON (mp) ... 100
Anf. 103 Statsrådet PIERRE SCHORI (s) ... 100

Beslut ... 100

9 § Vissa tryck- och yttrandefrihetsrättsliga frågor ... 105

Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU14 ... 105
Anf. 104 OLA KARLSSON (m) ... 105
Anf. 105 BIRGIT FRIGGEBO (fp) ... 106
Anf. 106 KENNETH KVIST (v) ... 108
Anf. 107 BIRGIT FRIGGEBO (fp) replik ... 109
Anf. 108 KENNETH KVIST (v) replik ... 109
Anf. 109 BIRGIT FRIGGEBO (fp) replik ... 110
Anf. 110 KENNETH KVIST (v) replik ... 110
Anf. 111 RAGNHILD POHANKA (mp) ... 110
Anf. 112 CATARINA RÖNNUNG (s) ... 111
Anf. 113 LENNART FRIDÉN (m) ... 114
Anf. 114 CATARINA RÖNNUNG (s) replik ... 116
Anf. 115 LENNART FRIDÉN (m) replik ... 116

Anf. 116 KENNETH KVIST (v) replik 116
Anf. 117 LENNART FRIDÉN (m) replik 117
Anf. 118 KENNETH KVIST (v) replik 117
Anf. 119 LENNART FRIDÉN (m) replik 118
Anf. 120 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds) 118
Anf. 121 BIRGIT FRIGGEBO (fp) replik 120
Anf. 122 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds) replik 120
Anf. 123 BIRGIT FRIGGEBO (fp) replik 120
Anf. 124 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds) replik 120
Anf. 125 EWA LARSSON (mp) 121
Anf. 126 KENNETH KVIST (v) replik 122
Anf. 127 EWA LARSSON (mp) replik 122
Anf. 128 KENNETH KVIST (v) replik 122
Anf. 129 EWA LARSSON (mp) replik 122
Anf. 130 CATARINA RÖNNUNG (s) 122
Anf. 131 EWA LARSSON (mp) 123

Beslut 123

Beslut om uppskjuten votering 125

Ajournering 125

Återupptagna förhandlingar 125

10 § Sametinget, m.m. 125

Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU37 125
Anf. 132 SIV HOLMA (v) 125
Anf. 133 RAGNHILD POHANKA (mp) 127
Anf. 134 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) 128
Anf. 135 RAGNHILD POHANKA (mp) 130
Anf. 136 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) 130
Anf. 137 RAGNHILD POHANKA (mp) 131
Anf. 138 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) 131
(Beslut skulle fattas den 6 april.) 131

11 § Tilläggsbudget inom Finansdepartementets område 131

Finansutskottets betänkande 1994/95:FiU11 131
(Beslut skulle fattas den 6 april.) 131

12 § Vissa anslag inom Finansdepartementets område 131

Finansutskottets betänkande 1994/95:FiU12 131
(Beslut skulle fattas den 6 april.) 131

13 § Statistikfrågor 132

Finansutskottets betänkande 1994/95:FiU13 132
Anf. 139 KENNETH KVIST (v) 132
Anf. 140 SONIA KARLSSON (s) 133
Anf. 141 KENNETH KVIST (v) replik 134
Anf. 142 SONIA KARLSSON (s) replik 135

Anf. 143 INGER LUNDBERG (s) ... 135
Anf. 144 SONIA KARLSSON (s) ... 137
Anf. 145 INGER LUNDBERG (s) ... 138
Anf. 146 SONIA KARLSSON (s) ... 138
Anf. 147 INGER LUNDBERG (s) ... 139
(Beslut skulle fattas den 6 april.) ... 139

14 § Sveriges avgift till gemenskapsbudgeten m.m. ... 139

Finansutskottets betänkande 1994/95:FiU15 ... 139
Anf. 148 KARIN PILSÄTER (fp) ... 139
Anf. 149 KENNETH KVIST (v) ... 140
Anf. 150 THOMAS ÖSTROS (s) ... 140
Anf. 151 KARIN PILSÄTER (fp) ... 142
Anf. 152 THOMAS ÖSTROS (s) ... 142
Anf. 153 KARIN PILSÄTER (fp) ... 142
Anf. 154 THOMAS ÖSTROS (s) ... 142
(Beslut skulle fattas den 6 april.) ... 143

15 § Aktiebolagsrättsliga frågor, m.m. ... 143

Lagutskottets betänkande 1994/95:LU24 ... 143
Anf. 155 STIG RINDBORG (m) ... 143
Anf. 156 PER ROSENGREN (v) ... 143
Anf. 157 STIG RINDBORG (m) replik ... 145
Anf. 158 PER ROSENGREN (v) replik ... 145
Anf. 159 CARIN LUNDBERG (s) ... 145
Anf. 160 PER ROSENGREN (v) replik ... 147
Anf. 161 CARIN LUNDBERG (s) replik ... 147
Anf. 162 STIG RINDBORG (m) replik ... 147
Anf. 163 AGNE HANSSON (c) ... 147
Anf. 164 CARIN LUNDBERG (s) replik ... 148
Anf. 165 PER ROSENGREN (v) ... 148
Anf. 166 STIG RINDBORG (m) ... 149
Anf. 167 PER ROSENGREN (v) ... 149
(Beslut skulle fattas den 6 april.) ... 149

16 § Tilläggsbudget inom Kommunikationsdepartementets område ... 149

Trafikutskottets betänkande 1994/95:TU15 ... 149
(Beslut skulle fattas den 6 april.) ... 149

17 § Bordläggning ... 149

18 § Anmälan om interpellationer ... 150

1994/95:103 av *Maggi Mikaelsson* (v) till statsrådet Pierre Schori om Tjernobylolyckan m.m. ... *150*
1994/95:104 av *Eva Zetterberg* (v) till utrikesministern om Turkiet och de mänskliga rättigheterna ... *150*

19 § Anmälan om frågor ... 150

1994/95:425 av *Göran Magnusson* (s) till justitieministern om fördelningen av polisresurser mellan länen *150*
1994/95:426 av *Gudrun Schyman* (v) till statsrådet Mats Hellström om Rådgivande nämnden för krigsmaterielexport *150*
1994/95:427 av *Gudrun Schyman* (v) till statsrådet Mats Hellström om offentliggörande av brev från krigsmaterielinspektionen..... *150*
1994/95:428 av *Sten Andersson* (m) till statsrådet Mats Hellström om import och export av krigsmateriel..... *150*
1994/95:429 av *Beatrice Ask* (m) till statsrådet Ylva Johansson om invandrares kunskaper i svenska språket *150*

20 § Kammaren åtskildes kl. 20.36..... **151**

gotab 48682, Stockholm 1995